تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

منداڵە ژیرەکان

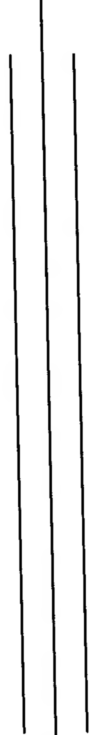
منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

نوسین و ئامادەکردنی
یعقوب حسین عبد الکریم الراوي

نارین

بسم الله الرحمن الرحيم

مندالە ژیرەکان

مافی لە چاپدانی پارێزراوە بۆ

نارین

ناوی کتێب: منداڵە زیرەکان

نوسینی: یعقوب حسين عبدالكريم الراوي

نەخشەسازی ناوەوە: کۆمپیوتەری نارین (محمد علی)

نۆرە و ساڵی چاپ: یەکەم/ ٢٠١١

ژمارەی سپاردن: (١٢٤٠) ساڵی (٢٠٠٩)ی پێدراوە.

بازاڕی زانست بۆ کتێب و چاپەمەنی

website: www.nareenpub.com

E-mail: info@nareenpub.com

تەلەفۆن: ٢٥١١٩٨٢ ٦٦ (٠٠٩٦٤)

مۆبایل: ٠٠٩٦٤ ٧٥٠٤٠٦٤٦١٠

منداڵە ژیرەکان

نووسین و ئامادەکردنی
یعقوب حسين عبدالكريم الراوي

ناريێ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُواْ وَتَصْفَحُواْ وَتَغْفِرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ ﴾

سورة التغابن: (١٤-١٥)

پێشکەشە:

- پێشکەشە بە دایكو باوکی خۆشەویستم کە پەروەردەیان کردم لەسەر ڕێگایەکی پێغەمبەران کە ئاینی ئیسلامە.
- پێشکەشە بەو هەموو گەنجانەی کەوا دەگەڕێنەوە ژێر ڕۆشنایی قورئانی پیرۆزو فەرموودەکانی پێغەمبەری نازدار محمد(ﷺ).
- پێشکەشە بەو کەسانەی کە ئەم پەرتووکە دەخوێننەوەو پەندو ئامۆژگاری لێوەردەگرن.
- پێشکەش بێت بەو موسڵمانە باوەڕ بەتینانەی خۆیان کردە قوربانی لە ڕێی ئەو ئایینە پاکەی ئیسلام و بەختەوەربوون.
- پێشکەش بێت بە خێزانی بەڕێز و بەختەوەرم دایکی نورا.

سوپاس و پێزانین

- بۆ بەڕێز مامۆستا مەلا نامق مەلا إسماعیل گەردی لە شارۆچکەی (پیرمام) کە یارمەتیەکی زۆری دام لە نووسینی ئەم پەرتوکە.

پێشەکی

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهدي الله فهو المهتد ومن يضلل فلن تجد له ولياً مرشدا، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ آل عمران:١٠٢.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا﴾ النساء: ١.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ الأحزاب.

﴿وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي هَدَىٰنَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهۡتَدِيَ لَوۡلَآ أَنۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُۖ لَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلۡحَقِّۖ وَنُودُوٓاْ أَن تِلۡكُمُ ٱلۡجَنَّةُ أُورِثۡتُمُوهَا بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ﴾ الأعراف: ٤٣.

خوێنەری بەڕێز:

لە ژیانی هەر یەك لە ئێمەدا چەندین سات و ڕووداو هەیە بۆ شتی باشتر یان بۆ شتی خراپتر دەمانگوزێتەوە، هەیە لە ئێمە لەو ساتانە بێ ئاگا دەبێت و بەردەوام دەبێت لە ژیانی بێ ئامانج، هەیە بە ئاگا دێتەوە و هەست بە ئامانجی دەکات لە ژیان.

لە قورئانی پیرۆزدا زۆر جار ئەبینین خوای پەروەردگار نمونە بە ماڵ و منداڵی هێناوەتەوە وەکو دەفەرموێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ وَأَوۡلَٰدِكُمۡ عَدُوّٗا لَّكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُمۡۚ وَإِن تَعۡفُواْ وَتَصۡفَحُواْ وَتَغۡفِرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ﴿١٥﴾﴾ التغابن.

واتە: ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە بەڕاستی هەندێ لە ژنان و منداڵانتان دوژمنن بۆتان، سەرقاڵتان دەکەن لە خواپەرستیو کاری چاکە بەهۆی خۆشەویستیانەوە بۆیان،

جا وریابن و خۆتان بپارێن لە خۆشەویستی ناشەرعی بۆیان، جا ئەگەر بیان بەخشن لەوە کە پەکیان خستن لە کۆچکردن، و بیانپۆشن و لێیان خۆش بن، بێگومان خوا خوایەکی زۆر لێبوردەیە، زۆر دلاوایە، بەڕاستی ماڵ و منداڵەکانتان بەلاّن بۆتان، پێیان تاقی دەکرێنەوە، تا دەرکەوێ کامتان گوێڕایەڵی دەکەن، و کامیشتان یاخی دەبن، کەوابوو بێدارو هۆشیاربن پێیان فریو نەخۆن! لە کاتێکدا خوای میهرەبان پاداشتێکی گەورەی لایە، واتە: بەهۆی ئەو سەروەت و سامان و ژن و منداڵانەتانەوە دەستخەڕۆ نەبن[1].

خوێنەری سەنگین: هەق نەناسینو پێ ئاشنا نەبوون چەندە گرفت و کێشە بووە لە ژیانی مرۆڤدا، بۆیە پێویستە لە ژیانی هەر یەکێك لە ئێمە پەندو ئامۆژگاری وەربگرێت لەو هەموو سەرگوزەشتانەی کە لەمەوپێش ڕوویانداوە یان بەردەوامن لە ڕودانیان.

هەندێ سەرگوزەشتە هەیە خۆشی تیایەو هەندێکی تریش هەیە ناخۆشی تیایە، منیش بەپێی توانا کۆکردنەوەی ئەم سەرگوزەشتانەم خستە بەردەستتان، بۆ ئەوەی خزمەتێك بە ئایینی ئیسلام و گەلی کوردی بڕوادار بکەم، بەو هیوایەی ڕەزامەندی خوای پەروەردگار بەدەست بهێنین، و ببێتە توێشویەك بۆ دواڕۆژ.

لەناو پەرتوکخانەکانی زمانی کوردی بابەتێکی زۆرم بەرچاو نەکەوت سەبارەت بەم پەرتوکەی کە لەبەر دەستت دایە، بۆیە بە پێویستم زانی پەرتوکێکی لەم چەشنە ئامادە بکەم، و ناوی بنێم بە (منداڵە ژیرەکان).

لە کاتی خوێندنەوەی ئەم پەرتوکە بۆمان دەردەکەوێت، کە ئەم منداڵانە چەندە زیرەك و زیتەڵ بوونەو ئێمەی باوەڕداریش پێویستە لەسەرمان هیمەتمان پێیان بەرز بێت، لەگەڵ هیممەت بەرزاندا بڕۆینو منداڵەکانمان ڕابهێنینن لەسەر پەروەردەیەکی ئیسلامی.

سەرگوزەشتەی ئەم منداڵانە لە نێوان (١) ڕۆژی تا تەمەنی (١٤)ساڵیدایە، چونکە زانایان دەڵێن: تەمەنی منداڵ لە (١) ڕۆژیەوە دەست پێدەکات تا دەگاتە تەمەنی (١٤) ساڵی.

کەوابوو منداڵ پێویستی بە پەروەردەکردنێکی کاتی هەیە کە پێی پەروەردە بکرێت، بۆیە مۆڵەتی سێ ساڵی بۆ دانراوە تا منداڵ دەق بگرێت و لەسەر پەروەردەیەکی ئیسلامی پەروەردە بکرێت.

---

[1] تەفسیری ڕامان لە ماناو مەبەستی قورئان، ئەحمەد کاکە محمود، لا ٨٥٢.

پێویستە ڕەچاوی ئەو جیاوازیە بکەین لە نێوان ئەو کات و سەردەمەی ئێمەی تیا گەورەبوین، و ئەم کات و سەردەمەش کە ئێستا منداڵەکانمانی تیا دەژین، هەروەکو پێشەوا عومەری کوڕی خەتاب(ﷺ) دەڵێت: منداڵەکانتان بە چاکی پەروەردە بکەن و ڕەچاوی ئەوە بکەن کە سەردەمی ئەوان جیاوازە لەو سەردەمەی کە ئێوەی تیایدا گەورە بوون.

بۆ نمونە: ئێستا گۆڕانێکاریەکی زۆر گەورە بەرپابووە لەم سەردەمەدا بەهۆی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و بەرنامەی منداڵان و یاری منداڵان و بیرو هۆشیان، کە لە سەردەمی ئەواندا نەبوە، بۆیە دەبێت ئاگاداری ئەو گۆڕانکاریانە بین لە پەروەردەدا.

بە پێویستم زانی کە خۆم خەریك بکەم بە کۆکردنەوەی ئەم سەرگوزەشتانە، بۆ ئەوەی پەندو ئامۆژگاری لێیانەوە وەربگرین، ئەگەر نا با منداڵەکانمان ڕابهێنین لەسەر خوێندنەوەی ئەم سەرگوزەشتانەو بۆیانیان باس بکەین، بۆ ئەوەی ئەوان ڕەفتاری ئەم منداڵانە هەڵبگرن.

باسکردنی سەرگوزەشتە شتێکی هەستیارە، هەروەکو لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتابدا(ﷺ) تەمیمی داری لە مزگەوتی پێغەمبەر(ﷺ) هەفتەی جارێك باسی ژیان و سەرگوزەشتەی پێغەمبەران و گەلانی پێشوی بۆ موسڵمانان دەکرد، وەلەسەردەمی عوسمانی کوڕی عەفاندا هەفتەی دووجار باسی ژیان و سەرگوزەشتەی پێغەمبەرانی بۆ موسڵمانان دەگێڕایەوە.. لەم ڕۆژگارەی ئەمڕۆشدا هۆکارەکانی ڕاگەیاندن بەهۆی چیرۆك و فیلم و شانۆگەریەوە چیان بوێ بەناو جەماوەردا بڵاوی دەکەنەوە.

ئەرکێکی زۆر گەورەمان لەسەر شانە، ئەویش پەروەردەکردنی منداڵەکانمانە، کە بەجوانترین شێواز پەروەردەیان بکەین، بۆ ئەوەی خوای پەروەردگار لە ڕۆژی دواییدا سزامان نەدات، لەسەر منداڵەکانمان.

لە کۆتاییدا بەم وشە پڕشنگ دارانە ئەم پەرتوکە دەست پێ دەکەم، و لە خوای پەروەردگار خوازیارم کە لە تەرازوی کارە چاکەکانم دایبنێ بۆ ئەو ڕۆژەی کە نەپارەو نە ماڵ و نە منداڵ فریامان ناکەوێت، جگە لە دڵێکی پاکو بێگەرد.

وصل الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

يعقوب حسين عبدالكريم الراوي
E-mail: al_rawi١٩٨٧_i@yahoo.com.

سەرگوزەشتەکانی

منداڵــــە ژیرەکـــــــان

(١) پێغەمبەر ﷺ.

(٢) کچێکی تەمەن (١٤)ساڵی خەڵکێکی زۆر لەسەر دەستی موسڵمان دەبن.

(٣) ڕۆڵە شیرینەکەم.

(٤) پێشەوا مالیك و منداڵێك.

(٥) ڕۆژی بەدر.

(٦) یادگاری لاوێتی.

(٧) کەڕو لاڵێکی تێگەیشتوو.

(٨) ئەو چرایەی ژیانی ڕووناك کردمەوە.

(٩) مناڵەکەم ڕێنموویی کردم.

(١٠) موسڵمانبوونی قەشەیەك لە تەنزایا.

(١١) کارەکەری کچەکەی فیرعەون.

(١٢) چاڵە ئاگرینەکە.

(١٣) کوڕی قەشە.

(١٤) ویستی بەرەو فەسادی ببات.

(١٥) لە پاش مردنی بۆنی میسکی لێ دەهات.

(١٦) خوایە گیان لەناو سگی باڵندەدا حەشرم بکەیت.

(١٧) منداڵەکەت ئاوا پەروەردە بکە.

(١٨) لە ڕۆژی دوایی ناترسیت؟

(١٩) ئاگات لە خۆت بێ.

(٢٠) ئەی خودا لە کوێیە؟

(٢١) منی لە نەفامی و نەزانین ڕزگار کرد.

(٢٢) تۆ منداڵیت.

(٢٣) کوشتنی (ئەسقف).

(٢٤) لەشکری موسڵمانان بەم قورئانەوە سەر دەکەوێت.

(٢٥) مەشاجیع ی کوڕی وسف.

(٢٥) کابرای خورما فرۆش.

(٢٦) ولمن خاف مقام ربه جنتان.

(٢٧) گەڕانەوەی حاجیەك.

(٢٨) موسڵمان بوونی برای مایکل جاکسۆن.

(٢٩) ئیسحاقی قەشە.

(٣٠) کۆتایی دونیا پەرستان.

(٣١) ئەم منداڵە ئەناسیت.

(٣٢) مالیکی کوڕی دینار.

(٣٣) پێشەوا ئیبنو سیرین.

(٣٤) خۆڵی بەهەشتم دەوێت.

(٣٥) پێشەوا (ئەبوحەنیفە) وەڵامی بێباوەڕان ئەداتەوە.

(٣٦) ڕۆژی جەژن.

(٣٧) لە سەردەمی خەلیفە عومەردا.

(٣٨) تەڵاقی نەکەوتووە.

(٣٩) عومەیری کوڕی سەعد.

(٤٠) گفتوگۆیەك لە نێوان منداڵێك و حەجاجی کوری یوسف.

(٤١) نوێژی بەیانی.

(٤٢) بۆچی دەگریت؟

(٤٣) ئەبوحەنیفەو چاوی عەقڵ.

(٤٤) کیشوەری پاکیزەیی منداڵ.

(٤٥) مافی دایك و باوك.

(٤٦) شەریفۆ.

(٤٧) تەنها خەندەیەك.

(٤٨) منالێکی تەمەن (١١) ساڵەی نابینا.

(٤٩) ئیبنو تەیمیە.

(٥٠) لەخۆبایی بوون.

(٥١) خوای گەورە ڕۆزی دەرە.

(٥٢) گەڕان بە دوای زانستدا.

(٥٣) ستەم کردن.

(٥٤) جورەیج و منالێکی ساوا.

(٥٥) چاکە لەگەڵ دایك و باوکدا.

(٥٦) نازانم گوێڕایەڵی کێ بکەم.

(٥٧) ملوانکەکەم لێ مەدزن چونکە هەتیوم.

(٥٨) جگەر گۆشە.

(٥٩) سەرگوزەشتەی من لەگەڵ منالەکەم.

(٦٠) هیچ تاوانێکم نەبوو.

(٦١) لە ڕۆژی جەژندا.

(٦٢) مرۆڤ بەدوو بچوکەکەیەتی.

(٦٣) تۆ کوڕی کێیت؟

(٦٤) من پەروەردەی دەوڵەتەکەی تۆم.

(٦٥) ئەم دیوەخانەی من قەدرو ڕێزی نەماوە کێ بیەوێت دێتە ژوورەوە تەنانەت منداڵیش؟

(٦٦) جەنگی ئوحد.

(٦٧) ڕۆڵەگیان لێرەوە هێرش بەرە سەر دوژمن. (٦٨) عومەیر گریا.

(٦٩) سەرپێچیم دەکەیت تۆ کوڕێکی کەنیزەکی؟

(٧٠) پەیمانم داوە بە دایکم درۆ نەکەم.

(٧١) دڵ تێری موسڵمان.

سەرگوزەشتەی یەکەم

پێغەمبەر محمد ﷺ

پاش پێنج ساڵ لـە بیابـان حەلیمـە موحەممـەدی بـردەوە لای دایکـی.. لـەو ماوەیـەدا موحەممەد ببوە منداڵێکی چوست و چالاك و چاوکراوەو تێگەیـشتوو زیـرەك، عەرەبیـەکی باشی دەزانی، گەلێ جار بە عەرەبەکانی دەوت: (من لە هەموتان ڕەسـەنترم، چـونکە مـن قوڕەیشیم، لە بیابان لەلای بەرەی بەکر بـەخێو کـراوم). شـایەنی باسـە ژیـانی ئـەو پێـنج ساڵەی بیابان شوێنێکی تایبەتی و تەواوی لە دڵی پێغەمبەر دروست کرد.

حەلیمەو ماڵەکەو منداڵـەکانی حەلیمـەی بەدرێـژایی تەمـەنی لـەبیر نـەکردو پەیوەنـدی لەگـەڵیان نەپــچڕاند، تەنانــەت لــەو کــاتی کــە ژنــی هێنــا، حەلیمــە ســەردانی کــردو پێغەمبەر(ﷺ) زۆری ڕێز گرت، چل سەر مەڕی دایێ.

پێغەمبەر(ﷺ) ماوەی دوو ساڵ لە مەککە لەلای دایکی مایـەوە، دوایـی دایکـی لەگـەڵ (بەڕەکەی) بەخێوکەری بردی بۆ مەدینە، بۆ لای خاڵەکانی لەبەرەی (نەجچار) بـۆ ئـەوەی بیان ناسی، بەڕەکە دەڵێ: لە مەدینە کە جولەکەکان چاویان پێ دەکەوت، دەیانوت: ئـەو کوڕە پایەکی گەورەی دەبێت و دەبێتە پێغەمبەری ئەو میللەتە. لەبەر ئـەوە دایکـی زۆری لێ ترسا نەوەکو خراپەیەکی بەسەر بێنن، بۆیە زوو گەڕایـەوە بـۆ مەککـە. بـەڵام لـە ڕێگـا ئامینەی دایکی نەخۆش کەوت، گەیشتنە شوێنێك پێی دەڵێن: (ئەبواء) لە نێوان مەدینـەو مەککە، کۆچی دوایی کرد، لـەوێ ناشـتیان، ئـەمجا لەگـەڵ بەڕەکـە دوو بـە دوو گەڕانـەوە مەککە، لە ڕێگا زۆر هەستی بە بێکەسی و هەتیوی کـرد، پـاش ئـەوەی کـە هـۆگری داکـی بوو، ڕەنگە گەلێ جاریش لە ماوەی ئەو دوو ساڵەو لە ڕێگا باسی باوکی بۆ کردبێ. ئـیتر دەردی کۆچی دایکی لەسەری گەلێ گران بوون لەو دەمەوە تاکو بـوو بـە پێغەمبـەر(ﷺ) شوێنی گۆڕەکەی لە بیر نەکرد.

لە پاش ئامینە، عەبدولمتەلیبی باپیری بردیە لای خۆی، ئەویش زۆری خۆش دەویست، خوا وایكردوە باپیر نەوەیان زۆر خۆش بویَ، بە تایبەت پێغەمبەر(ﷺ) كە كوڕی لاوێكی خۆشەویـست بـوو، پێغەمبـەر(ﷺ) كـوڕێكی زۆر بـەتواناو وێـچوو بـوو، لەبـەر ئـەوە عەبدولموتەلیب هـیچ كاتێك لێـی بیَ ئاگا نـەدەبوو، نەیدەهێشت لێـی دوور بكەوێتـەوە، شوێنێكی تایبەتی هەبوو لەلای، هیچ كاتێك بـەبیَ ئـەو نـانی نـەدەخوارد، دەبوایـە لەگـەڵ خـۆی دایـبنیَ، ئەوەنـدە ڕووی دەدا بـە پێغەمبـەر(ﷺ)، ئەوەنـدەی ڕووی نەداوەتـە كوڕەكانی.

هەر كاتێك پێغەمبەر(ﷺ) بیوستبایە دەچوە لای باپیری، با كـاتی خـەوتنیش بوایـە، هەموو جار كە جێگایان بـۆ عەبدولموتـەلیب لـەبن دیـواری كەعبـە ڕادەخـست دەچـوو لـە تەنیشت باپیری دادەنیشت، مامەكانی تێیان دەخوڕیەوە بۆ ئـەوەی دوركەوێتـەوە، بـەڵام عەبدولموتەلیب دەستی بە پشتی دادەهێنا، و دەیوت: لێی گەڕێن، بەو خوایە ئەو كـوڕەی من پایەكی زۆر بەرزی دەبێت، گەلیَ جاران بە ئەبو تالیب و بەرەكەی دەوت: زۆرتان ئاگا لێی بێت هەموو جولەكەكان دەڵێن: ئەو كوڕەی من دەبێت بە پێغەمبەر(ﷺ).

لە پاش دوو ساڵان عەبدولموتەلیبیش نـەخۆش كـەوت، ڕایسپارد لـە دوای خـۆی ئـەبو تاڵیب بیباتە لای خۆی و ئاگاداری بكات. عەبدولموتەلیب كۆچی دوایـی كـرد، ئـەنجا ئـەبو تاڵیب بردیە لای خۆی، ئەویش وەك باوكی زۆری خۆش دەویست.

پێغەمبەریش(ﷺ) لە تەمەنی منداڵیـدا زۆر ڕێـك و پێـك و پـاكو خـاوێن و جـوان بـوو، تەندروستیەكی زۆر باشی هەبوو، بـەیانیان كـە لـە خـەو هەڵدەسـتا دەم و چـاوی گـەش و جوان بوو، پرچـی بـەلول و ڕێـك بـوو، دەتـوت: شـانەكراوەو ڕۆنـی لێدراوە. ئـەبو تاڵیـب هۆگری ببو، لەگەڵ خۆی دەینواندو پێكەوە نانیان دەخوارد.

پێش ئەوەی پێغەمبـەر(ﷺ) بـچێتە لایـان، لەبـەر دەسـت كـورتی گـەلیَ جـار تێریـان نەدەخوارد، بەڵام كە پێغەمبەر(ﷺ) چوە لایان، خواردنیان لەبەردەمایەوە، هـەموو جـار

ئـەبو تاڵیـب پێـی دەوت: تـۆ لـەو ماڵـە پـیرۆزی، کـە نانیـشیان ئامـادە دەکـرد کـەس نەیدەخوارد، تاکو ئەو نەچوبایەتە سەر نان خواردن.

پێغەمبەر(ﷺ) تەمەنی بوو بە دوانزە ساڵ ڕۆژێك ئەبو تاڵیبی مامی خۆی ئامـادە کـرد بچێتە شام، لە کاتی ڕۆیشتندا پێغەمبەر(ﷺ) داوای لێکرد لەگـەڵ خـۆی ببیـات، ئـەویش دڵی نەرم بوو پێی وت: سوێند بەخوا لەگەڵ خۆم دەتبەم، قـەت نایـەڵم لێـك جیاببینـەوە، کاروان کەوتە ڕۆیشتن، تاکو گەیشتنە شوێنێك لـە خـواروی شـاری (شـام) پێیـان دەوت: (بوصرا).

پیاوێکی راهیب کە ناوی بوحەیرا بوو، زانایەکی مەسیحی بوو، لەسەر بەرزاییەك دەژیا، خۆی لەکەس نەدەگەیاند، لە خانوەکـەی نەدەهاتـە دەرەوە، کـە کاروانەکـەی ئـەبوتاڵیب گەیشتە نزیکی بەرزاییەکـە لـە ژێـر دارێکدا خستیان، بوحـەیرا لـە دورەوە پـێش ئـەوە کاروانەکەی بەدی کردبوو سەرنجی دابوونێ، بوحەیرا فەرمانیدا کە خواردنیان بـۆ دروست بکەن، ئەنجا ناردی بەدوایانـدا، پێیـان وتـن: پیـاوانی قـورەیش بوحـەیرا خـواردنی بۆتـان دروست کردوە، هەموتان وەرن بۆ نان خـواردن، کەسیـشتان دوا مەکـەون. ئـەبو تاڵیـب و پیاوانی تر چـوون پێغەمبـەریان لـەلای کـەل و پەلـەکان بەجێهێـشت، کـە چـوون یـەك لـە پیاوەکانی قورەیش پێی وت: ئەی بوحەیرا ئێمە هەر چەند جارێ هاتبین بۆ ئێرە تـۆ هـیچ جارێك خواردنت بۆ ئێمە دروست نەکردوە، دیارە ئەمڕۆ مەبەستێکت هەیە، ئـەویش وتـی: بـەڵێ مەبەستێکم هەیـە، بـەڵام ئێـوە میـوانن حـەزم کـرد ڕێزتـان بگـرم، هـەموو لەسـەر خواردنەکـە کۆبونـەوە، بوحـەیرا پرسـی: ئایـا کەسـتان دوانەکـەوتوە؟ وتیـان: هـەمومان هاتوین تەنیا منداڵێك نەبێت، بوحەیرا وتی: خێراکەن بـچن بیهێـنن، ئـەوە شـتێکی نارێکـە ئەو منداڵە لە خواردن دوا بکەوێ.

لەو کاتی پێغەمبەر(ﷺ) هـات تـاکو کـاتی ڕۆیـشتن، بوحـەیراش هـەر سـەرنجی دەدا، نانەکە خواردراو خەڵکەکە بڵاوەیان کرد. ئەبو تاڵیب و پێغەمبەر(ﷺ) مانەوە، بوحەیراش چوە لایان، و ڕوی لە پێغەمبەر(ﷺ) کردو پێی وت: بـە (لات و عـوززا) سـوێندت دەدەم، هەر پرسیارێکت لێ دەکەم بەڕاستی وەڵامم بدەوە، پێغەمبەریش(ﷺ) فەرموی: مـن ڕقـم

لەوانەیـە بەوانـەم سـوێند مـەدە، بوحـەیراش وتـی: بۆیـە بەوانـەم سـوێند دای، چـونکە خێڵەکەت بەوانـە سـوێند دەخـۆن، ئـەنجا وتـی: ئـەمجارە بـەخوا سـوێندت دەدەم، وتـی: فەرموو چـیت دەوێ بیلـێ. بوحـەیراش پرسـیاری کـرد لەبابـەت ژیـانی و وتـەو هەڵسان و دانیشتنی، پێغەمبەریش(ﷺ) وەڵامی هەموی دایەوە، ئەمجا بوحەیرا ڕووی لە ئـەبوتاڵیب کرد، و وتی: ئەو مندالی چی تۆیە؟ ئەبو تاڵیب وتی: ئەوە کوڕی منە، بوحەیرا وتی: نـابێ باوکی ئەو منداڵە مابێ. ئەنجا ئەبو تاڵیب وتی: ئەوە کـوری برامـە، و ئـەو کـوڕە لـە زگـی دایکی بوو باوکی مردووە، بوحەیرا وتی: حەز دەکەم بە خێرایی بیبیتەوە وڵاتی خۆتان، و ئاگاداریەکی باشی بکەیت، چونکە ئەوەی من لەو کـوڕەم بـینی ئـەوان لێـی ببیـنن توشـی خراپـەیـەکی زۆری دەکـەن، ئـەبو تـاڵیبش بـە وتەکـەی بـاوەڕی کـرد، هـەر بـە خێرایـی بازرگانیەکەی جێبەجێ کردو گەڕایەوە مەککە[١].

هەروەها ڕۆژێکیان پێغەمبـەر(ﷺ) یـاری دەکـرد لەگـەڵ منـداڵانی هاوتەمـەنی خـۆی، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی: منداڵانی قورەیشم دەدی بەردیان دەگوێزایەوە، کراسەکەیان دەئاڵاند لە ملیان، و بەردیان دەخستە سەری بۆ ئـەوەی لـە زبـری بـەردەکان بپـارێزرێن، منیش ویستم وەکو ئەوان بکـەم، لـەپڕ یـەك مـشتەکۆڵەیان پێـدا کێـشام و پاشـان گـوتی: خۆت جوان داپۆشە بە کراسەکەت، فەرمووی: منیش کراسەکەم دادایەوەو بەردەم لەسـەر شان دەگوێزایەوەو شەرمگام بەدەرەوە نەبوو لەناو هاوڕێکانمدا[٢].

---

(١) ئەو سەرگوزەشتەی بوحەیرای راهیب گەلێ لە زاناکانی ئیسلام بە بێهێزیان داناوە، بـەڵام سـەیر لەوەدایە، ئـەو مـاوە کورتـەی پێغەمبـەر(ﷺ) لەگـەڵ بوحـەیرا بـوو، ڕۆژهـەڵات ناسـە مەسـیحیەکان (مستـشرقین) کردویانەتـە بەنـدو بالۆرەیـەکی زۆر گـەورە، چـەند کتێبیـان لەسـەر نوسـیوەو دەڵـێن: بوحـەیرا هـەموو فـەرمانێکی پێغەمبەرایـەتی فێـری موحەممەد کرد.

ئەو هەموو زانست و زانیاریانەی لە یاساو رەوشتی ئیسلام بەم ماوە کورتەی کە کاتی نانخواردن، و لە تەمەنی (١٢) سـاڵی لـە بوحـەیرای وەرگـرت، جگـە لـەوەش زۆرتـرین ڕووداوەکـان و یاسـایەکان و فەرمانـەکانی ئیـسلام کـە خـواو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمانیان لەسەر داوە هەمووی پاش ئەو میواندارییە بووە، و ڕووی داوە، هیچ فەرمانێکیشی بـەبێ ڕوداو و پرسیار بۆی نـەهاتوە، ئایا ئـەو بوحەیرایـە چـۆن ئـەو هـەموو ڕووداو و کـردەوە چـۆن ئـەو زانـین و زانـستەی فێـری کابرایەکی عەرەب کرد! دوور بوو لە مەسیحیەت، بۆچی فێری کابریەکی مەسیحی نەکرد، تـاکو ئێستاش مەسـیحیەکان دان بە پێغەمبەرایەتی موحەممەد دانانێن و دوژمنایەتی دەکەن.

٢ تربیە الٌولاد فی الاسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی دووەم

کچێکی تەمەن (١٤) ساڵی خەڵکێکی زۆر لەسەر دەستی موسڵمان دەبن

بانگەوازی بچکۆلە ئەفنان سەرگوزەشتەیەکی واقیعی پەروەردەیی کاریگەر، کچێکی سعوودی تەمەن (١٤) ساڵ خەڵکێکی زۆر لەسەر دەستی موسڵمان بوون، فەرموون با پێکەوە ئاشنا ببین و دوعای خێری بۆ بکەین، دایکی ئەفنان ئەڵێت: کاتێك من حاملە بووم بە کچەکەم (ئەفنان)ەوە، باوکم خەوی بینی لە خەویدا چەند چۆلەکەیەکی بچووکی بینی بە ئاسماندا دەفڕین، و لە نێوانیاندا کۆترێکی سپی زۆر جوانکیلە دەفڕێ، بەرەو دوور فری و بۆ ترۆپکی ئاسمان بەرزبوویەوە، پرسیارم سەبارەت بە لێکدانەوەو تەفسیری خەوەکە لە باوکم کرد، پێی وتم: ئەو چۆلەکانە منداڵی منن، و پاش ماوەیەکی تر کچێکی لە خواترسم دەبێت، قسەکەی تەواو نەکرد، منیش پرسیارم لێ نەکرد لە بارەی لێکدانەوەی ئەو خەوەوە، دواتر کچەکەم (ئەفنان) لە دایك بوو، لە ڕاستیدا کچێکی لە خوا ترس بوو، شوێنەواری ئافرەتی ساڵح و چاکم تێدا بەدی دەکرد، لە ساتە وەختی منداڵیدا بە هیچ شێوەیەك پانتۆڵ و جل و بەرگی تەسکی لەبەر نەدەکرد، زۆر بە توندیش ڕەتی دەکردەوە ئەگەر چی ئەو هێشتا منداڵ و بچکۆڵە بوو، کاتێکیش چووە پۆلی چوارەمی سەرەتایی بە تەواوەتی لە هەموو ئەو شتانە دوورکەوتەوە کە دەبوونە مایەی خەشم و قین و تووڕەیی خوا، ئامادە نەبوو بچێت بۆ نادی و هۆڵی شایی و خۆشی، تەنانەت ئەگەر شاییەکە هی کەسێکی زۆر نزیکیش بوایە، زۆر هۆگر و پەیوەست بوو بە ئاینیەکەیەوە و پێ داگری لەسەر دەکرد و زۆر بە جۆش و خرۆش بوو بۆی، پارێزگاری لە نوێژە فەرز و سوننەتەکانی دەکرد، بانگەواز کردن بۆ لای خودا کاتێك (ئەفنان) گەیشتە قۆناغی ناوەندی دەستی کرد بە کارو پرۆژەکانی لە بانگەوازکردن بۆ لای خوا، هەرکات خراپەیەکی ببینایە بە توندی ڕێگری لێدەکرد، پارێزگاری لە حیجاب و باڵا پۆشیەکەی دەکردو پێوەی پابەند بوو، ئەگەر چی هێشتا لەسەری واجب نەبوو بوو، سەرەتای بانگەوازکردنی بۆ لای خوا یەکەم کەس لەسەر دەستی موسڵمان بوو، خزمەت کارە سریلانکیەکەمان بوو، دایکی ئەفنان دەڵێت: کاتێك کورە بچکۆلەکەم (عبدالله) بوو لەبەر

ئەوەی فەرمانبەر بووم، ناچار بووم خزمەتکارێك بگرم بۆ ئەوەی لە ساتە وەختی لـە مـاڵ نەبووندا گرنگی بدات بە کوڕەکەم، ئەو خزمەت کارەش ئافرەتێکی نەسڕانی بـوو، پـاش ئەوەی ئەفنان زانی کە خزمەت کارەکە موسڵمان نیە، تـووڕە بـوو وتـی: ناکرێـت و نابێت کەسێکی نەسڕانی خزمەتی من بکات، منیش لەبەر ئەوەی زۆر پێویستیم بـەو خزمـەتکارە هەبوو هیچ گرنگیەکم بە قسەکانی نەدا، تەنها پاش دوو مـانگ، خزمەتکارەکـە هاتـە لام و زۆر دڵخۆش و بە کەیف بوو وتی: دایە من ڕزگارم بوو، ئـەفنان فێـری ئیـسلامی کـردووم و من شایەتی دەدەم و دەڵێم: (أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا رسول الله) منیش زۆر دڵخۆش بووم بەو هەواڵە، ئەفنان تووشی ئێشی قاچ هاتبوو، بەڵام ئەو ئێش و ئازارەی لـە ئێمە دەشاردەوەو دەیوت: ئازارێکی سادە لە قاچـم دایـە، پـاش دوو مـانگ شـەلەل بـوو، کاتێـك پرسـیارمان لـێ دەکـرد، دەیـوت: ئـازارێکی سـادەیەو (إنـشاءالله) نامێنێـت، دوای مانگێك تەواو پەکی کەوت و لە ڕۆیشتن کەوت و نەیدەتوانی بڕوات، لە ژووری نەخۆشـخانە دکتۆرێکی تورکی و وەرگێڕێك و سستەرێکمان لەگەڵ بوو، دکتۆرەکە پـێ ی وتـین: قاچـی تووشـی شـێرپەنجە بـووە، سـێ دەرزی کیمیـاوی دەدرێـتێ، بـەڵام دوایـی مـووی سـەر و برۆکانی بەتـەواوی دەڕوێتـەوە، مـن و بـاوکی و مـامی کاتێـك هەواڵەکـەمان بیست توشـی شڵەژان و حەپەسان و شـۆك هـاتین، دانیـشتین و زۆر بـەتاس وبـە کـوڵ دەگریـاین، بـەڵام ئـەفنان هـەردوو دەسـتی خـستبووە سـەردەمی و زۆر دڵخۆشـبوو دەیـوت: ((الحمـد لله، الحمدلله، الحمـدلله)) نـزیکم کـردەوە لـەخۆم وباوەشـم پیـاکردو لـەئامێزم گـرت، بـەدەم گریانەوە پێم وت: ئەفنان چیتە؟ ئەویش وتی: دایکە سوپاس بۆ خوا موسیبەتەکە لەخۆم دایە نەك لە ئاینەکەمدا، بـەدەنگی بـەرز هـاواری دەکـردو سوپاسگوزاری خـوای دەکـردو دەیوت: سوپاس بۆ خوا هـەموانیش بـەو پـەڕی سەرسـامی و سەرسوڕمانەوە تەماشـایان دەکردو لێیان دەڕوانی، منیش خۆم زۆر بەبچوك هاتـە پـێش چـاو، کاتێـك چـاوم بـە کـچە بچکۆلەکەم و باوەڕە بەرزەکەی کەوت، هەڵوێستەکەی زۆر کاریگەر بوو لە دڵمان، دکتـۆرو وەرگێڕو سستەرەکە کاتێك ئاستی باوەڕی بەرزی ئـەفنانیان بـینی دەسـتبەجێ موسـڵمان بـوون، جـا پـێش ئـەوەی ئـەفنان دەسـت بکـات بـە چارەسـەر بـە بـەکارهێنانی دەرزی کیمیاوی، مامی داوای لێکرد کە سەر تاشێکی بۆ ئامادە بکەن تا قژی ببڕێت پێش ئـەوەی بە چارەسەرەکە هەڵبوەرێت، بەڵام ئەو زۆر بـە تونـدی بەرپرچـی دایـەوە و ڕەتیکـردەوە، هەوڵمدا قەناعەتی پێبکەم، و خواستی مامی جێبـەجێ بکـات، بـەڵام ئـەو ڕازی نـەدەبوو و

دەیوت: من نامەوێت بێ بەش بم لە پاداشتی هەر تاڵە قژێکی سەرم کە هەڵدەوەرێت، منو هاوسەرەکەم و ئەفنان بە یەکەم فرۆکە بەڕێکەوتین بۆ ئەمریکا بە مەبەستی چارەسەر کردنی ئەفنان، کاتێك گەیشتینە ئەوێ، دکتۆرێکی ئەمەریکی ئافرەت، کە ماوەی (١٥) ساڵ لە سعودیە کاری کردبوو، هەندێ وشەی عەرەبی بە باشی دەزانی، و چاو پێکەوتنی لەگەڵ کردین، کاتێك ئەفنان ئەوی بینی پرسیاری لێکرد: ئایا تۆ موسڵمانیت؟

ئەویش وتی: نەخێر.. ئەفنان لەگەڵ خۆی بردی بۆ یەکێك لە ژوورەکان و لەگەڵیدا دانیشت و دەستی کرد بە بانگکردنی بۆ ئیسلام، دکتۆرەکە هات بۆ لام و چاوەکانی پڕ ببوون لە ئەسرین و فرمێسك وتی: من ماوەی (١٥) ساڵە لە سعودەیەم، کەس بانگی نەکردوم بۆ ئیسلام، کەچی ئێستا ئەو کچە بچکۆڵە هاتووە، و دوای موسڵمان بوونم لێ دەکات، ئەوە منیش بڕیارمدا کە لەسەر دەستی موسڵمان ببم، لە ئەمریکا پێیان وتین: هیچ چارەسەرێکی نیە تەنها ئەوە نەبێت قاچی ببڕینەوە بۆ ئەوەی شێر پەنجەکەی نەگاتە سیەکانی و بیکوژێت، ئەفنان نەدەترسا لەوەی کە قاچی ببڕێتەوە، بەڵکو ئەو خەمی دایك و باوکی هەبوو، ڕۆژێك لە ڕۆژان ئەفنان لە ڕێگەی (ماسنجەر)ەوە قسەی لەگەڵ یەکێك لە هاوڕێکانی دەکرد بە ناوی (ڕانیا) و پرسیاری لێدەکرد، ئەفنان وتی: ڕات چۆنە ڕێگەیان پێ بدەم قاچم ببڕنەوە (ڕانیا) هەوڵیدا دڵنیاو ئارامی بکاتەوە و پێی وت: دەتوانن قاچێکی بە دیلت بۆ دابنێن، بەڵام ئەفنان وەڵامی دایەوە بە تەنها وشەیەك و وتی: من غەمی قاچم نیە، بەڵکو تەنها هیواو ئاواتی من ئەوەیە کاتێك خستمیانە ناو گۆڕەوە بە بڕواوە بچمە ناویەوە، ڕانیا دەڵێت: پاش وەڵامەکەی ئەفنان هەستم کرد کە من لەبەرامبەر ئەودا بچکۆڵەم و لە هیچ تێناگەم، من هەموو بیرو ئەندێشەم لای ئەوەیە لە داهاتوودا چۆن دەژی، بەڵام بیرکردنەوەی ئەو زۆر لەوە بەرزو باڵاترە، ئەو بیر لەوە دەکاتەوە کە چۆن دەمرێت، دایکی دەڵێت: پاش ئەوەی قاچی (ئەفنان)مان بڕیەوە گەڕاینەوە و بۆ (ریاض)، بەڵام ئەوەی کتوپڕ بوو شێرپەنجە گەیشتە سیەکانی، ئیدی حاڵەتەکەی زۆر نائومێدانە بوو، بە جۆرێك لەسەر جێگە دایاننابوو کە بە تەنیشتیەوە دوگمەیەك هەبوو، تەنها بە دەستنان بە دوگمەکەدا دەرزیەکی سڕکەر و دەرزیەکی موغەزی دەهاتە خوارەوە بۆ سەری، لە نەخۆشخانە دەنگی بانگ نەدەبیستراو ئەفنانیش لە حاڵەتێکی بێ ئاگاییدا بوو، بەڵام تەنها بە هاتنی کاتی نوێژ یەکسەر دەهاتەوە هۆش خۆی بەبێ ئەوەی کەس خەبەری بکاتەوە و بە ئاگای بهێنێتەوە، داوای ئاوی دەکرد و

دەستنوێژی دەگرت و نوێژی دەکرد، پزیشکەکان پێیان وتـین: مانـەوەی لـە نەخۆشـخانە هیچ سوود و کەڵکێکی نیەو تـەنها ڕۆژێك یـا دوو ڕۆژی مـاوە و ژیـان بـە جێـدێڵێ، ڕۆژێك خێزانی مامەی هـات بـۆ سـەردانی و منـیش پـێم وت: لـە ژوورەوە نوسـتوە، کاتێك چـووە ژوورەوە شڵەژاو حەپەساو پاشان دەرگاکەی داخـست، ترسـام لـەوەی (ئـەفنان) شـتێکی بەسەر هاتبێ، خۆم پێنـەگیراو چـووم بـۆ لای، دەرگـای ژوورەکـەم کـردەوەو ڕاچـڵەکیم و سەرسام بووم، چیم دی؟ گڵۆپەکان کوژاونەتەوەو دەم وچـاوی (ئـەفنان)یش لەنێوەنـدی ئەو تاریکیەدا بریسکی دێت و دەدرەوشێتەوە، منی بینی و زەردەخە گرتی و وتـی: دایکـە وەرە خەوێکم بینیوە بۆت بگێڕمەوە، منیش ووتم: خێر دەبێ (إنشاءالله) وتی: لە خەومـدا بینـیم مـن بـووکم و لـە ڕۆژی گواسـتنەوەدام و کراسـێکی سـپی گـەورەم پۆشـیبوو، تـۆ و ماڵەوە هەمووتان لە دەورم بوون، هـەموویان دڵخـۆش بـوون بـە شـووکردنەکەم تـەنها تـۆ نەبێت ئەی دایکە، پرسیارم لێکرد گومان دەبەیت لێکدانەوەی خەوەکەت چی بێت؟ وتـی: هەست دەکەم کە دەمرم هەموویان لە بیرم دەکـەن و دەچـن بـەلای کـاری خۆیانـەوەو بـە ئاسوودەیی و خۆشیەوە ژیانی خۆیان دەگوزەرێنن، تەنها تۆ نەبێت ئەی دایکە، بـەردەوام یادم دەکەیت و غەم و خەفەت بۆ جیابوونەوەو دوورکەوتنەوەم دەخۆیت.

ئـەفنان ڕاسـتی وت: مـن ئێـستاکە چـیرۆکەکە دەگێڕمـەوە لـە ناخمـەوە دەکـوڵێم و دەسـوتێم، هـەرکاتێکیش بـیری لێدەکەمـەوە غـەمبار دەبم و بـۆی خەفـەتی بـۆ دەخـۆم، کۆتایی بەختـەوەری ڕۆژێـك لـە ڕۆژان لـە نزیـك ئـەفنان دانیـشتبووم، مـن و دایکـم بـووین ئەفنانیش لەسەر جێگەکەی پاڵیدابویەوە، لە پـڕ خەبـەری بوویـەوە، و وتـی: دایکـە نزیـك بەرەوە لێم دەمـەوێت ماچـت بکـەم، ماچـی کـردم و پاشـان وتـی: دەمـەوێت لاکـەی تـری ڕوومەتیشت ماچ بکەم، منیش لێی نزیـك بوومـەوە و ماچـی کـردم، دواتـر گەڕایـەوە سـەر جێگاکەی پاڵکەوت و دواتر ڕویکردە قیبلـە و وتـی: (أشـهد أن لا إلـه إلا الله) تـا (١٠) جـار دووبارەی کردەوە پاشان وتی: (أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله) پاشان گیانی دەرچوو گەڕایەوە بۆ لای پـەروەردگاری خـۆی بـۆنی میسك پـاش وەفـاتی و مردنـی ئـەو ژوورەی کە تێیدا مردو کۆچی دوایی کرد، تا ماوەی (٤) ڕۆژ بـۆن و بەرامـەی میسکی لـێ دەهات.[١]

١ـ گۆڤاری چرای ڕووناکی ، گۆڤارێکی مانگانەی ئایینی کۆمەڵایەتی ڕۆشنبیری گشتی یە ، ژمار (٦)٢٠٠٩.

سەرگوزەشتەی سێیەم

ڕۆڵە شیرینەکەم

خوێنـەری بـەڕێز: ئـەم چـیرۆکەی بۆتـانی ئەگێڕمـەوە ڕاسـتەقینەیەو زۆر کاریگـەرە، (ڕاشید) خۆی بۆمان دەگێڕێتەوەو دەڵێت: تەمەنم لە(٢٠) ساڵی تێنەپـەڕیبوو، کـە یەکـەم کۆرپەمان بوو، بەردەوام ئەو شەوەم لە یادە.

لە دەرەوە لەگەڵ کۆمەڵـە برادەرێـك دانیـشتبووین، کۆڕی ئـەو شـەوەمان پـڕ بـوو لـە قسەی بێ سوودو غەیبەت و گاڵتە کردن بە یەکتری، زۆرجار من جڵەوی کۆڕەکەم دەگرتـە دەست کە ئەوانم بە پێکەنین دەهێنا، ئەوانیش پێ دەکەنین بە قسەکانم.

لە یادمە ئەو شەوە زۆریـانم بـە پێکـەنین هێنـا، چـونکە مـن زۆر بـە جـوانی دەمتـوانی لاسایی خەڵکی بکەمەوە بەجۆرێك، کە دەنگی خۆم دەگۆڕێ وەکـو دەنگـی ئـەو کابرایـەم لێدەکرد، کە گاڵتەم پێ دەکرد.

بـەڵێ.. بـەو شـێوەیە گاڵتـەم بـەو دەکـرد کـەس لـە برادەراکـانم ڕزگـاری نەدەبوو.. لە یادمە کە ئـەو شـەوە گاڵتـەم بەکابرایـەکی کـوێر کـرد، کوێرەکـە لـە بـازاڕدا دەڕۆیشت، منیش پێم خستە سەر پێی ئەویش سـاتمەی کـردو بـەدەما کـەوت، منـیش لـە قاقای پێکەنینمدا بەجۆرێك کە خەڵکی هەموو سەیریان دەکردم.

کەچی کوێرە داماوەکە ئاهێکی قوڵی هەڵکێشا و سەری داخست و هەندێ چرپە چـرپی کرد، بەڵام من نەمزانی چی وت: پاشان هەروەکو جاران بە کاتێکی درەنگ چوومەوە ماڵ، بینیم واخێزانەکەم چاوەڕوانم دەکات، دیار بوو حاڵی زۆر شپرزە بوو، بـە پەرۆشـەوە پێـی وتم: لە کوێ بویت؟

منیش بەگاڵتەوە پێم وت: لە سەر مەریخ بووم، خـۆ دیـارە لـە لای برادەرەکـانم بـووم، بەڵام دیار بوو زۆر شەکەت بوو، بۆیە پێی وتم: (ڕاشید) من زۆر شپرزەم کاتی منـاڵ بـوونم نزیك بوەتەوە، بینیم فرمێسك لە چاوەکانی دێتە خوار.

هەستم کرد خێزانەکەم فەرامۆش کردوە، لە مەودوا دەبێت زوو بێمـەوە، و ئاگـام لێـی بێت، بە تایبەت کە ئێستا سکی لە مانگی نۆیەمی دایە.

کە زانیم زۆر شپرزەیە بە پەلـە بـردم بـۆ نەخۆشـخانە، بردمـە ژووری لـە دایـك بـوون و دەستم کرد بەچاوەڕوانی، بەڵام دیار بوو منداڵ بوونەکە تاخیر دەبـوو، منـیش ئارامیـەکی وام نەبوو چاوەڕوان بم، بۆیە ژمـارەی تەلەفۆنەکـەم جیٚ هێـشت تـاکو ئەگـەر شـتێك بـوو مژدەم پێبدەن.

بەڵیٚ.. کاتیٚ چوومەوە ماڵ پشویەکمدا دوای کاتژمێرێك لـە نەخۆشـخانەوە تەلـەفۆنیان بۆ کـردم، و وتیـان: خێزانەکـەت کـوڕێکی بـووە، منـیش بەپەلـە ڕۆیـشتم بـۆ بینـینی ئـەو کوڕەی، کە بڕیارماندا بوو ئەگەر ببێت ناوی لێبنێین (جاسم).

بەڕاستی بەپەلە گەیـشتمە نەخۆشـخانە، سـەیارەکەم بەپەلـە ڕاگـرت و بـەرەو پرسـگە ڕۆیشتم، و وتم: خێزانەکەم لە کام ژووردایە؟

بەڵام ئەوان وتیان: بڕۆ بۆ لای ئـەو پزیـشکە ئافرەتـەی، کـە سەرپەرشـتی خێزانەکـەت دەکات، هاوارم کرد کام پزیشك؟

من دەمەوێت (جاسم) ببینم وتیان: سەرەتا بڕۆ بۆ لای پزیشکی سەرپەرشتیار.

منیش چوومە لای پزیشکەکە، پزیشکەکەش بەخێرهاتنێکی گەرمی لێکردم و پێـی وتم: دانیشە، منیش دانیشتم باسی تاقیکردنـەوەی خـوداو موصـیبەتی بـۆ دەکـردم، کـە مـرۆڤ شتێکی بەسەر هات دەبێت بە قەدەری خوا ڕازی بێت، نابێت ناشوکر بێت.

پاشان پێـی وتم: ئـەو کـوڕەی کـە خێزانەکـەت بویـەتی نەخۆشـی لەچـاوەکانیدا هەیـە لەوانەیە چاوی لە دەست بدات.

بەڵیٚ.. هەواڵێکی زۆر ناخۆش بوو، بۆیە بـە دامـاوی دەسـتم لـەژێر سـەرم دانـا خـەیاڵ بردمیەوە لە ناکاو ئەو پیاوە کوێرەم بیرکەوتەوە، کە بەر پێنـەم دایـەو بـەریۆوەو دۆعـای لێکردم، مرۆڤ چ بچینێت ئەو دەدورێتەوە.

بەم شێوەیە بە داماوی مامەوە نەمزانی چی بلێم، هەرچۆن بێت سوپاسی پزیـشکەکەم کردو ڕۆیشتم بۆ بینینی خێزانەکـەم، بینـیم خێزانەکـەم سوپاسـی خـوای دەکـرد، چـونکە باوەڕی پتەو بوو بە قەدەری خوا.

خێزانەکەم بەردەوام ئامۆژگاری دەکردم، کە واز بێنم لـە گاڵتـە کـردن بـە خـەڵکی و دەیوت: کوڕە بەسە ئەوەندە سەرزەنشت و گاڵتە بەخەڵکی مەکە.

بەهەرحاڵ لە نەخۆشخانە دەرچووین، و(جاسم)یشمان لەگەڵ دابوو، چووینەوە بۆ ماڵ.

بەراستی من زۆر بایەخم بەو کوڕە نەدەدا بە جۆرێك کە وام دادەنا هەر لە ماڵیش نیـە، هەر کاتێکیش بگریایا ئەوێم بەجێ دەهێشت دەچوومە هۆڵەکە دەخەوتم، بەڵام خێزانەکەم زۆر بایەخی پێ دەدا، و زۆریشی خۆش دەویست، من ڕقم لێی نەدەبۆوە، بەڵام خۆشیـشم نەدەویست.

(جاسم) کە نزیکی ساڵێك بوو زۆر بە سەیری کاگۆڵـەی دەکـرد، پاشـان کـە دەیویـست لەسەر پێ بڕوات، بۆمان دەرکەوت، کە گۆجیشە، بۆیە زیاتر لەسەر دڵم گران بوو.

وێڕای (جاسم) خێزانەکەم دوو کوڕی تریشی هەبوو(عمر) و (خالد)سـاڵ هـات و ڕۆیـشت (جاسم)و براکانی گەورە بوون، من هەرگیز حەزم نەدەکرد لەماڵ دانیشم، بەردەوام لەگەڵ هاوڕێکانم لە دەرەوە بووم، لە ڕاستیدا من وەکو تۆپێك وابووم، کـە هاوڕێکـانم یاریـان پـێ دەکردم، بەڵام خێزانەکەم هەرگیز بێ ئومێد نـەدەبوو لـە ئامۆژگـاری کـردنم کـە بـەردەوام داوای هیدایەتی بۆ لە خوا دەکردم، هەرگیز لە کارە قێزەوەنـەکانم تـوڕە نـەدەبوو، بـەڵام زۆر دڵتەنگ دەبوو کە دەیبینی (جاسم)م بەلاوە ناوە و بایەخ بە براکانی دەدەم.

بەڵێ.. (جاسم) گەورە بوو غەمی منیش لەگەڵیـدا گـەورە بـوو، خێزانەکـەم لـە بنکـەی کـەم ئەنـدامان نـاوی (جاسـم)ی تۆمـارکرد منـیش ڕێگـر نـەبووم لـەو کـارەی هەسـتم بـە ڕۆیشتنی ساڵ و مانگ و ڕۆژ نەدەکرد، ڕۆژەکانم بریتی بوو لە کار و خەو و خواردن.

ڕۆژی هەینی بوو، کە گۆڕان لە ژیانی منـدا ڕویـدا کاتـژمێر (١١)ی بـەیانی بـوو لـە خـەو هەڵسام، ئەو ڕۆژە بانگهێشت کرا بووم بۆ زەماوەندێك، و خۆم گـۆڕی و خـۆم بـۆن خـۆش کرد، دەمویست بـڕۆم لـە ڕۆیـشتندا بـە تەنیـشت هۆڵەکەمانـدا ڕۆیـشتم دیمـەنی (جاسـم) هەڵوەستەیەکی پێکردم بینیم وا بە کوڵ دەگریێت.

منیش زۆر بەلامەوە سەیر بوو ئەوە یەکەم جارە ببینم (جاسم) ئـاوا بـە کـوڵ بگریێـت، ئەوە (١٠) ساڵە لە تەمەنی (جاسم) تێپەڕیوە ئاوڕم لێی نەداوەتەوە، ویستم خۆم لە گێلی

بدەم، بەڵام نەمتوانی، چونکە دەمبیست بانگی دایکی دەکات کەچی من لەوێ بووم بانگی منی نەدەکرد.

منیش لێی نزیك بوومەوە و وتم: (جاسم) ئەوە بۆ دەگری؟

کاتێك گوێی لە دەنگم بوو گریانەکەی ڕاگرت و هەڵوەستەیەکی کرد، کە هەستی کرد وا لە تەنیشتیم بە دەستە بچووکەکانی دەیویست بزانێت لە کوێمەو، دەبێت چی بکات؟

بۆم دەرکەوت، کە دەیەوێت لـێم دوور بکەوێتـەوە، وەکـو ئـەوە وابـوو بـە زمـانی حـاڵ بڵێت: ئێستا هەست دەکەی کوڕێکت هەیە بـە (جاسـم) ئـەی ئـەو(١٠) سـاڵەی ڕابـردوو لـە کوێ بوویت؟

بـەڵێ.. وردە وردە ڕۆیـشت و چـووە ژوورەکـەی خـۆی وتم: جاسـم چـی بـووە بـۆ دەگریەیت؟

سەرەتا لەبەر گریان ڕەتیکردەوە پێم بڵێت، پاشان بە نەرمی هەوڵمدا هۆی گریانەکەی ڕوون بکاتەوە، (جاسم) هۆی گریانەکەی بۆ ڕوون دەکردمـەوەو منـیش گـوێم بـۆ گرتبـوو، دەزانن بۆ دەگریا؟ هەموو کـات (عمـر)ی بـرای دەیـبرد بـۆ مزگـەوت، بـەڵام ئـەمڕۆ (عمـر) دواکەوتووە، چونکە نوێژی هەینیەو دوادەکەوێت لە ڕیزی یەکەم شـوێنی چـنگ ناکـەوێت، بۆیە بانگی (عمر)ی دەکرد وەڵامی نەبوو.

بانگی دایکی دەکرد کەس نەبوو وەڵامی بداتەوە بۆیە ئەویش دەستی دەکرد بە گریان.

بینـیم فرمێـسك لـە چـاوەکانی جۆگەڵـەی کـردوە، بۆیـە نـەمتوانی گـوێ بـۆ قـسەکانی ڕابگرمو دەستم لەسەر دەمی دانا و وتم (جاسم) بۆ ئەوە دەگریەیت؟

وتی: بەڵێ..

چونکە ئەو گریانەی (جاسم)م وەکو تەزووی کارەبا هەموو جەستەمی داگرتبـوو، بۆیـە هاوڕێکانم و دەعوەتەکەم لە بیر چۆوە.

وتم: (جاسم) خەفەت مەخۆ دەزانی ئەمڕۆ کێ دەتبات بۆ مزگەوت؟ وتی: بەڵێ.. (عمر) دەمبات بۆ مزگەوت، بەڵام (عمر) بەردەوام دوا دەکەوێت.

وتم: نەخێر بەڵکو ئەمڕۆ من بۆ خۆم دەتبەم بۆ مزگەوت.

(جاسم) سەرسام بوو بڕوای نەدەکرد، وای دەزانـی گاڵتـەی پـێ دەکـەم، لـە خۆشـیان دەستی کرد بەگریان، منیش چاوەکانیم سڕیەوە دەستیم گرت و ویستم بەسەیارەی ببەم، بەڵام ئەو ڕەتی کردەوە بەسەیارە بڕوات وتی: بابـەگیان دیـارە نـازانی مزگـەوت لێمانـەوە نزیکە، بەپیادە دەڕۆین بۆ مزگەوت، بەڵێ.. بەرەو مزگەوت چـووین، کـە چـوومە ژوورەوە هەستم بە ترس و پەشیمانی دەکرد، بینیم مزگـەوت پـڕە لـە خـەڵك، بەهـەرحاڵ لـە ڕێـزی یەکەم بۆ(جاسم) شـوێنێکم بینیـەوە، دانیـشتین و گوێمـان بـۆ وتـاری هـەینی گـرت، دوای تەواوبوونی نوێـژی هـەینی(جاسـم) داوای لێکـردم قورئـانێکی بـۆ بهێـنم، منـیش زۆرم پـێ سەیربوو، چۆن دەخوێنێتەوە خۆ ئەو کوێرە، ویستم خۆم لێی بێ ئاگا بکەم، بەڵام ترسام هەستی برینـدار بێـت، بۆیـە قورئـانێکم بـۆ هێنـا، داوای لێکـردم سـورەتی (الکهـف)ی بـۆ بکەمەوە، بەهەرحاڵ سورەتی(الکهف)م بـۆ بینیـەوە، قورئانەکـەی لـێ وەرگـرتم لـە پـێش خۆی داناو دەستی کرد بە خوێندنەوەی،(سـبحان الله) ئـەوە هـەموو سـوڕەتی (الکهـف)ی لەبەرە، ئاااهـ زۆر شەرمەزار بووم، هەڵسام قورئانێکم هێنا دەستمکرد بەخوێندنی، هەستم دەکرد تەزوو بە هەموو جەستەم دادێت، داوام لە خودا کرد لێم خۆشبێت و هیدایەتم بدات، خۆم پێ ڕانەگیرا وەکو منـداڵ دەسـتم کـرد بـە گریـان، هەنـدێ خـەڵك هێـشتا لەمزگـەوت مابوون نوێژی سونەتیان دەکرد، منیش لە شەرمەزاریا ویستم گریانەکەیان لێ بـشارمەوە، بەڵام نەمتوانی بەڵکو گریانەکەم توندتر بوو.

زۆر خۆم بە شـەرمەزار دەزانـی لەبـەر گریـان ئاگـام لـە هـیچ نـەمابوو، هەسـتم دەکـرد (جاسم) بەدەستە بچکۆڵەکانی چاوەکانم دەسڕێتەوە، بەشەرمەزاریەوە لـە باوەشـی خـۆم گرت و توند کوشیم، سەیرم کردو لەدڵی خۆمدا وتم: ڕۆڵـەگیان تـۆ کـوێر نیـت، بـەڵکو مـن کوێرم کاتێك ئەو هاوڕێیە سەر لێشێواوانە بەرەو ئاگریان دەبردم.

پاشان بەرەو ماڵ گەڕاینەوە، خێزانەکەم زۆر نیگەرانی (جاسم) بوو، بەڵام کە زانی مـن لەگەڵ (جاسم) چوومەتە نوێژی هەینی، نیگەرانیەکەی بوو بە گریانی خۆشی، لـەو ڕۆژەوە یەك نوێژم لە مزگەوت نەچوو، بەڵێ.. وازم لە دۆستە خراپەکانیشم هێنا، هاوڕێی چاکم بـۆ پەیدابوون، کە لە مزگەوت ناسیانم، ئەو کات لەگەڵ ئەواندا هەستم بە ئاسـودەیی دەکـردو تامی باوەڕم لـە دڵمـدا سـەری هەڵـدا، زۆر شـتی چـاکیان لـێ فێـر بـووم، گـوێم لـە وتـاری مزگـەوت دەگـرت و نوێـژی (ویـترم) نەدەچـوو، لـە مانگێکـدا چـەندان جـار قورئـانم خـەتم

دەکـرد، بـەردەوام زمـانم تـەڕدەکرد بـەزیکری خـودا، داوا لـەخوا دەکـەم لـەو غەیبـەت و گاڵتانەی دەمکرد لێم خۆش بێت.

هەستم دەکرد لەگەڵ ماڵ و منداڵەکانم تێکـەڵ بویمـەوە، خۆشـی و پێکـەنین گەڕایـەوە ناو ماڵمان، (جاسم) زۆر دڵخۆش بوو، سوپاسی خودام دەکرد لەسەر نیعمەتی هیدایەت.

ڕۆژێکیان هاوڕێکانم بڕیاریاندا گەشـتێکی دوور بکـەن بەمنیـشیان وت: لەگـەڵیان بـڕۆم، منیش دوو دڵ بووم لە چوون، نوێژی (ئیستیخارە)م کردو پرسـم بـە خێزانەکـەم کـرد، وام دانابوو ڕەتی بکاتەوە، بەڵام زۆر خۆشحاڵ بوو، بەڵکو هانیشی دام، چونکە ئـەو دەیبـینی مـن پێـشتر دەڕۆیـشتم بـۆ شـوێنی خـراپ بـەبێ ئیزنـی ئـەو، ڕووم لـە جاسـم کـردو وتم: (جاسم)گیان وامن گەشت دەکەم ئەویش باوەشی پیا کردم و خوا حافیزی لێکردم.

بەڵێ.. سەفەرم کرد سێ مانگ و نیو لە ماڵ دوور کەوتمەوە، لەم ماوەیەدا پەیوەنیـدیم بەماڵەوە دەکرد، قسەم لەگەڵ خێزان و منداڵەکانم دەکرد، ئاااای! کە تامـەزرۆ بـووم گـوێ بیستی دەنگی جاسم بم، بەڵام بەداخەوە هەر کاتێ تەلەفۆنم بۆ ماڵەوە دەکرد(جاسم) یان لە قوتابخانە بوو، یان لەمزگـەوت، چـونکە لـەو کاتـەی سـەفەرم کردبـوو، تـەنها گـوێم لـە دەنگی ئەو نەدەبوو، زۆر تامەزرۆ بووم ئاواتم دەخواست گوێم لە دەنگی بێت.

هەموو جارێك کـە تەلـەفۆنم بـۆ خێزانەکـەم دەکـرد دەمـوت: بەڕاسـتی زۆر تامـەزرۆی (جاسم) بومەو زۆر غەریبی دەکەم، خێزانەکەشم، کـە گـوێی لـەم قـسەیە دەبـوو زۆر پێـی خۆش بوو دەیوت: (جاسم) زۆر باشە کە هاتیـەوە دەیبـینی، بـەڵام دواجـار کـە تەلـەفۆنم کرد، هەستم کرد خێزانەکەم دەنگی گۆڕاوەو پێکەنینی نەماوە.

دوای ئەوەی قسەم لەگەڵیدا تەواو بوو پێم وت: سەلام لە جاسم بکە، وتـی: (إنشاءالله) پاشـان بـێ دەنـگ بـوو، بـەڵێ.. کاتێـك کارەکانمـان تـەواو بـوو، بـەرەو مـاڵ گەڕاینـەوە، هاتمەوە پێش دەرگای خۆمان، سوپاس بۆ تۆ خوایە گیان، کە گەڕامەوە ئێستا پـڕ بـەدڵ (جاسم) لە باوەش دەگرم، ئێستا(جاسم) بزانێت من لەبەر دەرگام دەبێـت چـەند دڵخـۆش بێت، جا دەستم بەرز کردەوەو لە دەرگامدا، خۆزگەم دەخواست(جاسم) بێت دەرگـام لـێ بکاتەوە، بەڵام کە دەرگـا کرایـەوە بینـیم (خالیـد)ی کوڕمـە کـە تەمـەنی(٤) سـاڵان بـوو، منیش لە باوەشم گرت و هەڵمگرت، بابە هاتەوە بابە هاتەوە.

کە چوومەوە ماڵ نازانم بۆچی (أعوذ بالله)م کـرد، خێزانەکـەم بـەرەو ڕووم هـات بینـیم ڕەنگی گۆڕاوە، کەچی وای پیشان دەدا کە هیچ نیەو دڵخۆشە، پێم وت: ئـەوە چیە؟ چـی ڕوویـداوە؟ وتـی: هـیچ نیـە، ئەوکاتـە(جاسـم)م بیرکەوتـەوە وتم: ئـەی کـوانێ (جاسـم)؟ خێزانەکەم سەری داگرت و بێ دەنگ بـوو، بینـیم فرمێـسك بەچـاوەکانی دێتـە خـوارەوە، هاوارم کرد، کوا جاسم، کوا جاسم؟

هیچ وەڵام نەبوو، بەڵام کە(خالید)ی کـوڕم گـوێی لـێ بـوو، وتـی: بابـە گیـان (جاسـم) چووە بەهەشت چووە لای خوا، خێزانەکەم کە گوێی لەم قـسانە بـوو خـۆی پـێ ڕانـەگیراو دەستی بە گریان کرد، منیش بەسەر دەستا کەوتم لە پڕمەی گریانمدا، ئاااە (جاسم) گیـان چەند تامەزرۆ بووم کە دیسان لە باوەشم بگرتبای (إنا لله وإنا إليه راجعون)، پاشـان زانـیم دوو هەفتە پێش هاتنەوەم (جاسم) تووشی تایەکی قـوڕس هـاتبوو، خێزانەکـەم بردبوویـە نەخۆشخانە، بەڵام تاکەی زۆر توند بووەو بەری نەداوە، پاشان بەم تایە گیانی لە دەست داوە، بەڵێ.. بەم شێوەیە ڕێحانەی ژیانم وەفاتی کرد، زۆر شـەرمەزار بـووم، کـە سـەرەتا باش نەبووم لەگەڵیدا، کەچی هەر بە فەزڵی ئەو بوو خودا هیدایەتی دام.

بۆیە پێتان دەڵێم: جیـاوازی مەکـەن لەگـەڵ منداڵـەکانتان، ئەگـەر خـودا تاقیکردنـەوە بەمنداڵێکی وا یا شتێکی تر ئەوە ئارامی لەسەر بگرن و شوکرانەی خوا بکـەن و ناشـوکری مەکەن[١].

(١) (ڕۆڵە شیرینەکەم، فەرمان عزیز نجار)

سەرگوزەشتەی چوارەم

پێشەوا مالیك و منداڵێك

ڕۆژێك پێشەوا مالیك لە منـداڵێك نزیـك دەبێتـەوە، کـە یـاری بـە خـۆڵ دەکـات، جارێـك دەگریەت و جارێك پێدەکەنێت، لەگەڵ نەفسی خـۆی دەدوێـت، پێـشەوا مالیـك لێـی نزیـك دەبێتەوە لە دڵی خۆیدا دەڵێت: سەلامی لێ بکەم یان نا، بۆچی سەلامی لێ بکەم؟ نا.. با سەلامی لێبکەم چونکە پێغەمبەر(ﷺ) سڵاوی لە مناڵان کردوە، جا لە مناڵەکە نزیك بۆوە، وتی: (السلام علـیکم ورحمـة الله وبرکاتـه) منداڵەکـەش وتـی: (وعلـیکم الـسلام ورحمـة الله وبرکاته) پێشەوا مالیك.

پێشەوا مالیك سەری سوڕما وتی: ئەی منـاڵ چـۆن دەزانیـت مـن مـالیکم؟[1] منداڵەکـەش وتـی: چـۆن نـازانم، پێـشەوا مالیـك وتـی: دیـارە تـۆ زۆر زیتـەڵ و زیرەکیـت، پرسـیارێکت ئاراستە دەکەم، منداڵەکە وتی: فەرموو، پێشەوا مالیك فەرموی: جیاوازی نێوان نـەفس و عـەقڵ چـیە؟ منداڵەکـە وتـی: نـەفس نەیهێـشت سـەلام بکـەیت، بـەڵام عـەقڵ قەناعـەتی پێکـردیو زانیـت سـوننەتە سـەلام کـردن، کەواتـە هەرچـی بـە گـوێی نـەفس بکـات خەسارەتمەند دەبێت، پێشەوا مالیك فەرموی: باشە بۆ یاری بە خۆڵ دەکـەیت؟ منداڵەکـە وتی: لەم خۆڵە دروست بووین و بۆ ئەم خۆڵـەش دەگەڕێینـەوە، پێـشەوا مالیـك فـەرموی: باشە بۆچی دەگریەیت و بۆچی پێدەکەنیت؟ منداڵەکە وتی: چونکە دەترسم خوای گـەورە بمخاتە ئاگری دۆزەخەوە لەبەر گوناهەکانم، هەر کاتێ بیر لە دڵ و دەروونی بە پێزو خۆش بەختی خوای گەورە دەکەمەوە شاد دەبم.

پێشەوا مالیك وتی: باشە خۆ تۆ منداڵیت و پاك و بێگەردی بۆچی دەترسـی؟ منداڵەکـە وتی: چونکە هـەموو جارێك چاوم لێیـە کـاتێ دایکم ئـاگر دەکاتـەوە بـە داری گـەورە، و پاشان بەچیلکە، و داری بچووك ئاگرەکە خۆش دەکات تا بـە تـەواوی گـڕ دەگرێـت، بۆیـە منیش دەترسم بە ئێمە ئاگری دۆزەخ گەرم بکرێت.[2]

١ـ ئەم پیـاوە بـەڕێزە یەکێکـە لـە زانایـانی سـەردەمی خـۆی و یەکێکیشە لـە پێـشەوایانی سـەر مەزهـەب (خـوای پەروەردگار لە هەموویان ڕازی بێت)

٢ ـ ئەسرینەکانی سەدەی بیستەم، کۆکردنەوەی ئاوات ئەبوبەکر ئەحمەد، چاپی دووەم ٢٠٠٥ .

سەرگوزەشتەی پێنجەم

ڕۆژی بەدر

(عبدالرحمن ی کوڕی عوف) دەڵێت: لە ڕۆژی بەدردا لە ڕیزی سوپادا وەستا بـووم، کـە ڕوانیم، لە لای ڕاستم و چەپمدا دوو گەنج وەستاون، وەکو ئەوەی بەشیاویان نەزانم (لەبـەر منداڵی)، یەکێکیان بەنهێنی، بۆ ئەوەی بهێڵێ هاوەڵەکـەی ئاگـادار بـێ وتـی: مامـە گیـان ئەبوجەهلم پیشان بدە، منیش وتم: ئـەبو جـەهلت بۆچـیە؟ وتـی: هـەواڵم پێدراوە، کـە جنێوی بە پێغەمبەری خـوا داوە، وتـی: بـەو خوایـەی کـە گیـانی مـنی بەدەسـتە، ئەگـەر بیبینـم نـاهێڵم سـێبەرمان جیـا بێتـەوە، هـەتا یـەکێکمان ئـەویتر نـەکوژێ، منـیش بەمـە سەرسـام بـووم، دەڵێـت: ئـەوی تـریش دەسـتی تێژەنـدم و هـەمان هەڵوێـستی نوانـد، ئەوەندەی پێ نەچوو سەیرم کرد دەبینم ئەبو جەهل لەناو خەڵکەکەدا هات وچۆ دەکات، وتم: نابینن؟ ئەوە ئەو پیاوەیە ئێوە هەواڵی دەپرسن.

دەڵێت: بەشمشێرەکانیانەوە هەڵمـەتیان دایە سـەری هـەتا کوشـتیان، پاشـان چـوونە خزمەت پێغەمبەری خـوا(ﷺ)، پێغەمبـەر(ﷺ) فـەرموی: (أیکمـا قتلـه)؟ واتـە: کامتـان کوشتتان؟ هەریەکەیان دەیـوت: مـن کوشـتم، فـەرموی: (هـل مـسحتما سـیفیکما)؟ واتـە: شمشێرەکانتان سڕیون؟ وتیـان: نـەخێر، ئـەمجا پێغەمبـەری خـوا(ﷺ) سـەیری هـەردوو شمشێرەکەی کـرد، فـەرمووی: (کلاکمـا قتلـه) واتـە: هـەردووکتان کوشـتووتانە، ئـەو دوو منداڵــەش (موعــاذی کــوڕی عــەمری کــوڕی جــەمموح(رضي الله عنه) و مووعــەوەذی کــوڕی عافوڕاء)بوون، سەرەنجام پێغەمبەری خوا(ﷺ) کەلوپەلە دەستکەوتەکەی ئـەبو جەهلیـدا بە (موعاذی کوڕی عەمری کوڕی جەمموح)، چونکە مووعەوەذ هەر لەو جەنگەدا بـە پلـەی شەهیدی گەیشت.

ئیبنو ئیسحاق دەڵێـت: (موعـاذی کـوڕی عـەمری کـوڕی جـەمموح) دەی وت: گـوێم لـە خەڵکی بوو، ئەبو جەهلیش وەك لەناو دارستانێکی چڕدا بێـت و دەوری درابـێ، دەیـانوت: کەس دەستی ناگاتە ئەبولحەکەم، کە ئەمەم بیست، خستمە ئەسـتۆی خۆمـەوە، و بـەرەو

ڕووی ڕۆیشتم، کە لێی نزیك کەوتمەوە، هەڵمەتم دایە سەری و شمشێرێکم لێدا، و نیوەی قاچیم قرتاند و پەڕی، دە بە خوا کاتێك کە پەڕی بەو ناوکەم شوبهاند، کە لە ژێر دەسکەواندا دەردەپەڕێ دەی وت: عیکرەمەی کوڕی شمشێرێکیدا لەسەر شانم و قۆڵمی پەڕاند، و تەنها بە پێستێکی لاتەنیشتمەوەم هەڵواسرا بوو، و جەنگ و کوشتار ئەوی لە بیر بردبوومەوە، سەرانسەری ئەو ڕۆژەم خەریکی جەنگ و کوشتار بووم، و قۆڵەکەشم بە دوای خۆمدا ڕادەکێشا کە ئازاری دام، پێم خستە سەری و خۆم بە سەریدادا و فڕێمدا، پاشان کە ئەبو جەهل بەزامداریی کەوتبوو (موعەوەذ)یش دای بە لای داو بە شمشێرێك لە جووڵەی خست، و لەگیان کێشدا بوو بەجێی هێشت، (موعەوەذ)یش خەریکی کوشتار بوو هەتا شەهید بوو، بەڵام (موعاذی کوڕی عەمری کوڕی جەمموح) هەتا سەردەمی خەلیفە عوسمان ژیانی بردە سەر.[١]

١ـ السیرە النبویە د.علی محمد محمد الصلابی، دار ابن کپیر دمشق- بیروت الگبعە الرابعە ١٤٢٧هـ ٢٠٠٦ م.

سەرگوزەشتەی شەشەم

یادگاری لاوێتی

دەمێـك بـوو بـاوکم ئـاڵودەی (شـەڕاب و مـەی) خواردنـەوە بـوو وەك خویـەك هـەردوو براکانیشمی فێر کردبوون، کە لەتەمەندا لەمن گەورەتر بوون، دایکم مێزی زۆر بەجوانی بۆ دەڕازاندنەوە، خزمەتی باشی دەکردن، گەر شەوێك وەك پێویست کاریـان بـۆ نـەکات ئـەوا دایکم ڕووبـەڕووی هەڕەشـەو قـسەی ناخۆشـی بـاوکم دەبـۆوە، یـان بـەکارتی(تـەڵاق دان) ئاگاداردەکرایـەوە، لـە گـەرەك زۆر جـار سەرزەنەشـت دەکـراین، دەنگمـان دەڕۆیـشتە دەرەوەی ماڵ، منیش بەو کردارەی ماڵەوەمان زۆر دڵگران بووم چەندین جار هەوڵمدا بوو، بێ سودبوو، دایکم زۆر منی خۆش دەویست بە پێچەوانەی باوکمەوە، براکانیشم خۆشـیان دەویستم، بەڵام کە باسی حەرام و حەلاڵم لەلایان دەکرد تووڕە دەبوون، زۆر جار باوکم بە خواپەرستی من سەرسام دەبوو کە گەنجم و بـۆ خـوا دەژیـم و بـە فـەرمانی کاردەکـەم، و وەك ئەوان نیم لە کارو کردەوەدا، جوان لە یادمـە شـەوێك زۆرم بـرا گەورەکـەم هانـدا کـە وازبهێنێ وتم: (کاکە) دەزانیت ئەم ئـارەق خواردنـەوەیـە چـەند خراپـە لـە ڕووی مـاددی و مەعنەوی خێرت دەگات دوورکەرەوە لێی، مەی چارەسەری زامـەکانتان نیـە، بـەڵام گـوێی پێنەدا کارتێکەر نەبوو لە ناخیان سادە بوو، بۆیـە دەی وت: دیـنی خـۆت بـۆ خـۆت دیـنی خۆم بۆ خۆم، لە یادم نەچێت مـن بـچوکترین ئەنـدام بـووم لەبـەر ئـەوە هەنـدێك نـەرمیان دەنواند بەرامبەرم.

قوتابی قۆناغی دواناوەندی بوم جار جارەش چاوم لە دەسـتی بـاوکم بـوو بـۆ خـەرجی قوتابخانەو پێداویستیەکانم، خوا دایکم ڕوو سپی بکات زۆرجار بەنهێنی باوکمـەوە دەسـت گیرۆی دەکردم.

شەوێکی زستان زۆر سارد بوو، چونکە شەوی پێشتر بەفرێکی زۆر باریبوو ئەمـشەویش ساردییەکەی بێ ئەندازە بوو، لەپەنجەرەکەوە سەیری دەرەوەم دەکرد، کلوە بەفر ووردە ووردە دەبوونە میوانی سەر زەوی، ئای ئای، کە جـوانن " لـە دەمـە دەمـی خـەوتنـدا بـوو

چوومە ژوورەکەی بـاوکم و براکـانم ئـەوان سـەر گـەرمی ئـارەق خواردنـەوە بـوون، و دوور لەخوا دەژیان، تەسجیلیان کردبۆوە منیش بە دەنگێکی نەرم و نەوی بانگی بـاوکمم کـرد، بابە گیان بابە گیان! حـەز دەکـەم ئاگـات لـێم بێـت، بـاوکم کـە بتڵـە ئارەقەکـەی لەسـەر مێزەکە دانا بوو ئاورێکی بەلای مندا دایەوەو وتی: ها شەوشێت چیتە؟ خەوت دیوە؟ یـان ئێمە دەخۆینەوەو تۆی گرتووە؟ بێزارمان مەکە دەڵێی چی؟ وتم: بابە گیـان! ببـورە لـەم کاتە ناشایستەیەدا هاتمە ژوورەوە حەزم دەکرد کاتێکی تر بوایە، بەڵام کەی تۆ کاتـت بـۆ پیاچوونەوەو گرفتـەکانی ئێمـە تـەرخان کـردووە، ناچـارم کاتـت لـێ بگرم بڵـێم: ئەگـەر ماڵەکەمان ئاگری تێبەربێت بسوتێت تۆ چی دەکەیت، هـاوارو ڕاکـەڕاك بـۆ بـەرو دراوسـێ، کەچی برا گەروەکەم دەنگی بەرز کردەوە وتـی: نـا بابـە وازی لێبێنـە کـە ماڵەکـە سـووتا ئەمیشی تێدەخەین و نەجاتمان دەبێت، باوکم وتی: ڕۆڵە لاچۆ وازمان لێبێنە ئاگری چـی و شتی چی، هەستم بەشەق پارچە پارچەت دەکەم خۆتم پێ بە کوشت مەدە؟

براکەی ترم تا ئەو کاتە پەرداخەکەی هیچی تیا نەمابوو وتی: ئێمە سـەرگەرم دەکـەین یا شەڕ دەکەین دەبا هەر بڵێ کاکم دەیەوێت ئێمە دوور خاتەوە لە شەڕاب، بەڵام ناتوانێت ناشیەوێت هاو مێز و هاودەرمان بێت، دەوازی لێبێنن، وتم: ڕاسـت دەکـەن، بـەڵام دەبێـت یان من بم ئەمشەو یان ئێوە؟

باوکم! زۆر قسەی پێ وتم و دەری کردمە دەرەوە، وتم: بابە گیان! پێم ناخۆشە بـەڵام با ئامۆژگاریەکانم یادگاری بێت لەلات، بەڵام بێ سوود بـوو، ئـەوانیش پاڵیـان پێوەنـام تـا دەرگای دەرێ کاتێکم زانی بەرچاوم لێڵ و تاریك بوو، ناو دەمم تامی سـوێری پێگەیـشت، بـە دەمـا کـەوتم بەئاسـتەم گـوێم لـێ بـوو لـە دەنگـی دەرگاکـە، کـە بـە تونـدی لەسـەری داخستمو چووە ژوورەوە، کە سـەیرم کـرد خـوێنێکی بـاش لـە دەم و دەسـتم ڕۆیـشتبوو، چەند ملیمەترێك بەفریش لەسەر پشتم بـاری بـوو، لـە ئاکامـدا بـۆم دەرکـەوت دەسـتم بـە دەرگاکەوە بووە و شەقێکیش لە لاشەو ویلگەم هەڵدراوە، ئیتر لە هۆش خۆم چـوو بـووم، بەو حاڵەوە ڕازی نەبووم، بۆیە وتم: خوایە گیان! ئەمـە تاکـەی وا دەژیـن، خوایـە گیـان! دڵیان نەرم ببێت، دەستم بـۆ ئاسمـان بـەرز کـرد تـا لـە تواناما بـوو لـە خـوای میهرەبـان پاڕامەوە، زۆر سەرمام بوو هەڵدەزریم، لەپی دەسـتەکانم بـەفراوی دەبـوون، ئـەمجا زانـیم نیوەی شەوە هەر لەناو بەفرەکە ڕووم لە قیبلە کردو دوو ڕکات نوێژم کرد، دوای نوێژەکـە

وتەی ئەو پیاو چاكەم بیر كەوتەوە كە دەیفەرموو: (زستان بەهاری خواناسانە)، چونكە ڕۆژگارەكانی گەرمەو خواناسی تیا دەكات كە ڕۆژووی سونەتە، منیش بە بەرگی خوێناویەوە نوێژەكەم ئەنجامدا، بەبەڵگەی ئەوەی كە پێشەوا عومەر(ﷺ) كاتێ خەنجەرەكەی لێدرا بە جلە خوێناویەكەیەوە نوێژی كرد، هەروەها پێشەوا ئەحمەد بە بەرگی خوێناویەوە نوێژو خواپەرستی ئەنجام دەدا لە بەندیخانەدا، چونكە ناچار بوون، منیش ناچار بووم، جا لەگەڵ تەواو بووندا هەر چیم لە پاڕانەوەو نزا زانی دەستم كردە خوێندنی نازانم فرمێسكی خۆشی بوو یان ناخۆشی لە زۆربەی پاڕانەوەكانمدا ئەم ئایەتە پیرۆزەم دووبارە دەكردەوە ﴿ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴾ سورة إبراهيم: (٤١).

واتە: ئەی پەروەردگارمان لەمن و باوكم و دایكم و هەموو بڕواداران ببورەو خۆش ببە، لە ڕۆژێكدا كە لێپرسینەوە دەكرێ و ڕۆژی دوایی بەرپا دەبێ.

ئەنجا بەدەم گریانەوە زۆر دۆعام بۆ باوكم و براكانم دەكرد، هەرچەندە زۆر هیلاك بووم، بەڵام لە ناخەوە لەسەرەتای خۆش گوزەرانیدا بووم، لە یادم نەچێت قسەیەكی پیاو چاكێكم بیركەوتەوە كە دەیفەرموو: (خوای گەورە لە نێوان بانگی مەغریب و عیشادا كارەكان ئاسان دەكات و دەیگەیەنێتە ئامانجی خۆی)، بەڵام من داوای چاكسازی زۆر خێرام دەكرد كە دەفەرموێ: (كن فیكون) لە نێوان پیتی(ك) و پیتی(ن)دا ماوەیەكی زۆر كەم هەیە، دەمویست لەو ماوە كەمەدا خوای گەورە پاڕانەوەكەم گیرا بكات.

كاتێكم زانی دەنگی دەرگاكە هاتە بەر گوێم كرایەوە، پاش چەند هەنسكێك لە قوڵپی گریان هەستم بە بیستنی گریان كرد، بەڵام لەناخ و دڵما هەر دۆعام دەكردو بەردەوام بووم، هەستم كرد دەستێكی گەرم ڕوویەكی گەرم و تەڕ لە پەنا گوێچكەم كەوت، جوان هەستم كرد كە ئەمە یەكێكە، بەڵام وام هەست نەكردو بۆی نەچووم كە باوكم بێت، وتم: ڕەنگە دایكم بێت، چونكە ئەوەندەی دایك بە سۆزە، باوك وانیە، بەبیرم هات كە باوكم و براكانم نوستوون دایكیشم ئاگری جگەر هەڵی گرتووە، و دەیەوێت بمباتە ژوورەوە، بەڵام بڕیارمدا بوو كە ئیتر نەگەڕێمەوە ئەو ماڵە تا بڕیاری چاك و گەڕانەوە نەدەن بۆ لای

بەرنامەی خوا، دەڕۆم کارێك دەکەم، زەوی خوا فرەوانە کەس پەکی ناکەوێت، بەڵام من ڕزگار بوونی خێزانەکەم مەبەست بوو نەك ژیانی خۆم.

خۆشەویستان ئەوەی بۆی دەچووم وانەبوو هەستم بە(دڕییەك) کرد کە لە ڕوومەتم خشا، کە ڕیش بوو ئیتر بۆم دەرکەوت کە ئەمە باوکمە، دەگری ئاگر لە جەرگی بەربووە، خوای پەروەردگاریش پاڕانەوەکانی گیرا کردبووم.

جا بە دەنگێکی نەرم و پڕ لە گریانەوە وتی: هەستە، هەستە ڕۆڵەگیان! ئێمە زۆر خەراپەمان کرد دەرهەق بەتۆ، بەڵام تو ئەو خوایەی لێی دەپاڕێیتەوە دڵی منی گۆڕی، لێمان ببورە، کە وای وت: نەمزانی چۆن باوکم لە باوەش کردو دامە گریانێکی قوڵ، وتم: بابەگیان! بۆ هاتیتەر دەرەوە بەم شەوە ساردو بەفراویە.

باوکم کە تا ئەو کات نەمدیبوو بگری بەدەم گریانەوە وتی: ڕۆڵە گیان! خۆشم نازانم بڕوا بکە نازانم هێزێك ناخی هەژاندم و پاڵی پێوەنام، پاشان نەمزانی تۆ لێرە ماویت ئەگینا زووتر دەهاتم بە دواتا با بڕۆینەوە ژوورەوە، بەڵام من وتم: نە بابەگیان! تازە من بڕیاری کۆتایی خۆم داوە، دۆعاشم بۆ کردون کە خوای گەورە قفڵی دڵەکانتان بە کلیلی هیدایەت بکاتەوە، من دەڕۆم تا ئێوە وەهابن، من نایەمەوە ئەو ماڵە.

هێزم دایە بەر خۆم کە هەستم بەڵام قاچەکانم سڕ بوون لە دوام نەهاتن بەرز بوومەوە و کەوتم، بەڵام باوکم کە ئەو خوێنەی بینی وتی: بەڵێن بێت تۆ چی دەڵێیت ئێمە وادەکەین، بەڵێن بێت بۆ خوا بژین، چونکە خوای گەورە تۆی سەرخست و ئێمەش دەمانەوێت لەگەڵ تۆ بین، وتم: (بابە گیان هەر قسەم ناوێت کردەوەم دەوێت، بەڵێنم پێ دەدەیت) باوکیشم وتی: لەجیاتی جارێك سەدجار بەڵێن بێت، ئەوسا بڕوام کرد، سوجدەیەکی شوکرم بۆ خوای پەروەردگار برد، هەر لەوێ بڕیارمدا بگەڕێمەوە بۆ ماڵ بەهێزی باوکم ئەمجا باڵی گرتم و چووینە ماڵەوە لە پڕ دایکم هات بەرەو پیرم باوەشی پیا گرتم گووشیمی بە خۆیەوە، تا ئەو کاتەش هەستم بە خۆشەویستی دایکم و گەرمی باوەشی و خەم ڕەوێنی هەناسەی نەکردبوو، باوکیشم هاواری کردو وتی: لەم ساتەوە یەك کەس بۆی نیە لە ماڵی مندا بێ شەرعی بکات دەبێت هەمووتان بۆ خوا بژین.

جا لەو شەوەوە ماڵی ئێمە بووە ماڵێکی زۆر جوان و جیاواز لە شەوەکانی تر، ئای تامو چێژی ئەم ئاینە چەند شیرینە بڕیارمدا ئەو ئایەتە پیرۆزە لە لای خۆشنووسێك

بنووسـم کـە خـوای پـەروەردگار دەفـەرموێ: ﴿إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ۗ وَمَا ٱخْتَلَفَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ﴾ آل عمران: ١٩.

واتە: بێگومان تەنها ئەم دینی ئیسلامەیە، پەسندو قبوڵـە لای خـوا، چـونکە پاڵاوتـەو پوختەی تەواوی ئایینە ئاسمانییەکانی ترە، ئەوانـەش کـە کتێـب و نامـەیان پێدرا"واتـە: جوولەکەو گاور" کە لەناو خۆیاندا پێك نـەهاتن و لەهـەق لایانـدا، هـەر پـاش ئـەوەبوو کـە بەڵگەو زانیاریی تەواویان بـۆ هـات دەربـارەی ڕاسـتی ئـەو ئایینـەی کـە موحەمـەد(ﷺ) هێنای، ئەویش هەر لەبەر عینادی و حەسوودییەك بوو لەناویاندا هەبوو، چونکە دەیـانزانی بەهاتنی دینی ئیسلام، سەرۆکایەتی ئەوان لە کیس دەچێت، بۆیە لـە باوەڕهێنـان بـەدینی ئیسلام کلابوون و بوو بەهەراو کێشەیان! ! دەسا دڵنیابن هەرکەسێك باوەڕی بـە ئایـەت و نیشانەکانی خوا نەبێت، با چاك بزانن کە خـوا لـە ڕۆژی لێپرسـینەوەدا، بـە چەسـپانی بـە حیسابیان ڕادەگا.[1]

١ـ تەفسیری ڕامان لەماناو مەبەستی قورئان، ئەحمەد کاکە محمود، لا ٩٧ – ٩٨. ئەسرینەکانی سـەدەی بیـستەم، کۆکردنەوەی ئاوات ئەبوبەکر ئەحمەد، لاپەڕە ٦٩ .

سەرگوزەشتەی حەوتەم

كەڕو لاڵێكی تێگەیشتوو

ئەو سەرگوزەشتەیە یەكێكە لە سەرگوزەشتە سەرسوڕهێنەرەكان، ئەگەر خاوەنەكەی نەی نوسیبوایە باوەڕم نەدەكرد كە ڕوویدابێ.

خاوەنی سەرگوزەشتەكە دەڵێت: من گەنجێكم تەمەنم(٢٧) ساڵەو خاوەن خێزان و منداڵم، هەرچی تاوانی گەورە هەیە ئەنجامم داوە، نوێژم بە كۆمەڵ نەدەكرد مەگەر لە بۆنەكاندا نەبێ بۆ خەڵەتاندنی خەڵكی، هۆیەكەشی برادەری خراپ و بەدكار بوو، زۆربەی كاتەكان شەیتان لەگەڵم بوو.

كوڕێكم هەبوو تەمەنی(٧) ساڵ بوو ناوی(مەڕوان)بوو كەڕو لاڵ بوو، بەڵام بە شیری دایكە باوەڕدارەكەی گەورە ببوو، شەوێك لە شەوان من و مەڕوانی كوڕم لە ماڵەوە بووین، بیرم دەكردەوە نەخشە دابنێم كە لەگەڵ هاوڕێكانم چی بكەم و بچینە كوێ، كاتەكەش پاش بانگی ڕۆژئاوابوو، لەم كاتەدا (مەڕوان) قسەی بۆ دەكردم و دەیوت: بابەگیان! بۆ نوێژ ناكەیت؟[1]

ئەمجا دەستی بەرز دەكردەوە بەرەو ئاسمان هەڕەشەی لێدەكردم كە خودا دەمبینێ، چونكە هەندێك جار بە چاوی خۆی دەیدیت كە خراپەم دەكرد، لە قسەكەی سەرم سوڕما لەپێشم دەستی بە گریان كرد، منیش بردمە لای خۆم بەڵام هەڵات، پاش كەمێك دەست نوێژێكی جوانی شوشت، بەڵام چاك نەیدەزانی، ئەو دایكەی فێری كردبوو زۆر ئامۆژگاری دەكردم، و سوودی نەبوو، قورئانی لەبەر بوو كوڕەكەم هاتەوە لام، ئامازەی بۆ كردم كە كەمێك چاوەڕێ بكەم دیتم دەستی بە نوێژ كرد، پاشان چوو قورئانی هێناو لە پێشم دایناو كردیەوە، بەبێ ئەوەی لاپەڕەكانی وەربگێڕێ، یەكسەر پەنجەی لەسەر ئەم ئایەتەی سورەتی (مەریەم) دانا كە خوای باڵادەست ئەفەرموێ: ﴿يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا﴾ (مريم : ٤٥)، واتە: ئەی باوكی خۆشەویستم

١ـ بەو هێمایەی بەینی خۆمان كە تێگ دەگەیشتین.

بـە ڕاسـتی دەترسـم (گـەر بـەکافری بمـری)، تووشـی سـزایەك بـبی لەلایـەن خـوای بـە بەزەییەوە، ئیتر ببیتە هاوڕێ و هاودەمی شەیتان (لە دۆزەخدا).

ئەمجا دەستی بە گریان کرد، منیش لەگەڵ ئەو دەستم بە گریـان کـرد، پاشـان هەسـتا فرمێسکی چاومی سڕیەوە، ئەمجا سەرو دەستی ماچ کردم، بەئاماژە پێی وتم: بابـەگیان! نوێژ بکە پێش ئەوەی بچیتە ناو خاك و خۆڵ و بکەویتە ناو سزاوە.

منیش زۆر ترسام و یەکسەر هەستامەوە گڵۆپەکانم پێکرد، (مەروان)یش بە دوامدا بوو، هۆدە بەهۆدە سەیری دەکردم و وتی: واز لە ڕووناکی بێنـە بـابڕۆین بـۆ مزگـەوتی گـەورە (مەبەسـتی مزگـەوتی پێغەمبـەر بـووﷺمنـیش وتم: نـا دەچـینە مزگەوتەکـەی لای مـاڵی خۆمان، ئەویش وتی: نـەخێر دەبـێ بـچینە مزگـەوتی پێغەمبـەرﷺ، ئـەمجا بردمـە ئـەوێ منیش لە ترسێکی زۆر گەورە دابووم و چاوی قەت لەسەرم هەڵنەدەگرت.

پاشان چوومە ناو (ڕەوزەی پیرۆز) کە پڕ بوو لە خەڵك نوێژی شێوانیان دەست پێکرد، پاشان پێش نوێژەکە دەستی بەنوێژ کردو لە دوای خوێندنی سورەتی (فاتیحە) ئەم ئایەتەی خوێند کە خوای پەروەردگار ئەفەرموێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ﴾. (سورة النور، الآية: (٢١).

واتە: ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە! بـەدوای نەخـشەو هـەنگاوەکانی شـەیتان مـەڕۆن، واتە: گوێ مەگرن بە درۆو بوهتان کردن بـە بـڕواداران، چـونکە ئـەوەش لـە هـەنگاوەکانی شەیتانە، هەر کەسێك شوێنی هەنگاو، و پیلانەکانی شەیتان بکەوێ، دیارە ئـەوە دوچـاری کـاری ناپەسـندو ناشـیاو دەبێـت، چـونکە بێگومـان شـەیتان هەمیـشە فـەرمان بـەکاری ناپەسندو قێزەوەن دەکات، خۆ ئەگـەر فـەزل و میهرەبـانی خـوا نەبوایـە لەسـەرتان یـەك کەسـتان هـەرگیز لـە گونـاه پـاك نەدەبویـەوە، واتـە: ئەگـەر ئـەو ڕێنمـونی نەکردنایـە بـۆ پەشیمان بوونەوە قەت ڕێتان دەرنەدەکرد، بەڵام بەزەیی خوای میهرەبان زۆرە، بۆیـە بـۆ هەر کەسێ خۆی حەزبکاو بیەوێ شایستە بێت، لە گوناهـەکانی پـاکی دەکاتـەوە، چـونکە

خوا زۆر ژنەوایە بە وتەو کردارتان، زۆر زانایشە بەهەموو نیازو نیەتێکتان، جا کەواتە پەلە بکەن و پەشیمان ببنەوەو دەست لە بوختان کردن هەڵبگرن[1].

باوەڕتـان هێنـاوە بـە دوای هـەنگاوەکانی شـەیتاندا مـەڕۆن، وە هەرکـەس شـوێن هەنگاوەکانی شـەیتان بکـەوێ، چونکە بەڕاستی شـەیتان فـەرمان دەکات بـە کـاری زۆر ناشیرن (زینـا)و خراپـە، ئەگـەر بـەهرەو میهرەبـانی خـوا نەبوایـە بەسـەرتانەوە، هـەرگیز کەسێ لە ئێوە پوخت و پاك نـەدەبۆوە، بـەڵام خـوا هـەر کەسـی بـوێ (شـیاو بـێ) پـاکی دەکاتەوە، وە خوا بیسەرو زانایە.

منیش خۆم پێ ڕانەگیرا لە گریان و (مەڕوان)یش لە تەنیشتمەوە بە گریانی من دەگریا، لە کاتی نوێژیشدا (مـەڕوان) دەسـتە سـڕێکی دەرهێنـاو فرمێـسکەکانمی پـێ دەسـڕیەوە، پاش ئەوەی کە نوێژیش تەواو بوو هەر دەگریام و ئەویش فرمێسکی دەسڕیمەوە، نزیکەی کاتژمێرێك لەوێ ماینەوە هەتا مـەڕوان وتـی: باوکـە گیـان! مەترسـێ تـەواو بـوو، چـونکە (مەڕوان) زۆر دەترسا لەبەر گریانی بە کوڵی من.. پاشان گەڕاینەوە مـاڵ، و ئـەو شـەوەی کە ئێمەش تیای بووین پیرۆزترین شەوی ژیانی من بوو، چونکە وام ئـەزانی تـازە لـە دایـك بوومە، ئەمجا خێزانەکەم لە خۆشی ئەو هەواڵـە خـەریك بـوو بفـڕێ کـە ئـەو منداڵـە بـەری پەروەردە جوانەکەیەتی، پاشان سەرگوزەشتەکەم بۆ خێزانەکـەم گێڕایـەوە کەچـی ڕووی دابوو، پاشان وتم: بە خێزانەکەم سوێندت دەدەم بە خوا ئایا تۆ فێرت کردبوو کە قورئـان بکاتەوە، و دەست لەسەر ئەم ئایەتە دابنێ؟

خێزانەکەشم (٣) جار سوێندی خوارد کە ئەو فێری نەکردووە، پاشـان وتـی: سوپاسـی خوا دەکەم لەسەر ڕێنمایی تۆ.

ئەو شەوە خۆشترین شەوی ژیانم بوو، سوپاس بۆ خـوا نوێـژەکانم هـەمووی بەکۆمەڵـە لەمزگـەوت، هاوڕێیـە خراپەکانیـشم وازم لێیـان هێنـا، و تـامی بـاوەڕم چەشـت، و ئەگـەر بمبینی لەڕوخسارم ئەمـە بـەدی دەکـەی کـەوا ئێـستا لـە ژیانێکی پـڕ لـە بەختـەوەری و خۆشەویـستی دامــە، ئێـستاش خێزانەکــەم و منداڵــەکانم لــە هــەموو شــتێك لــە لام خۆشەویـسترن، بـە تایبـەتی (مـەڕوان)، چـونکە مـن لەسـەر دەسـتی ئـەو گەڕامـەوە نـاو باوەشی ئاینی پیرۆزی ئیسلام[2].

---

١ تەفسیری ڕامان لەماناو مەبەستی قورئان، ئەحمەد کاکە محمود، لا ٥٥٧، نەشری ئیحسان، چاپی یەکەم.

٢ـ قصص الهدایه، عمرو خالد، إعداد وتنسیق فوزیه جزبه ص ٣٧ .

سەرگوزەشتەی هەشتەم

ئەو چرایەی ژیانی ڕووناك كردمەوە

یەكێ لـە خۆشەویـستان ئـەم سەرگوزەشـتەیەمان بـۆ ئەگێڕێتـەوەو دەڵێـت: كابرایـەك هەبوو لەناو شارێكی گەورەدا دەژیا، سوپاس بۆخوا لەهەر كوێ سەیرت بكردایـە(منـارەی مزگـەوت) بـوو، بـەڵام ئـەو كابرایـە هاموشـۆی مزگـەوتی نـەدەكرد، تـەنها بـۆ پرسـەو سەرەخۆشـی ئەچـوو بـۆ مزگـەوت، ئـەوە چـەند سـاڵێكە تـەنها سـوجدەیەكی بـۆ خـوا نەبردووە، بەڵام قەدەری خوای گەورە بەو شێوەیە بوو، كـە ئـەم كابرایـە لەسـەر دەسـتی كچە (پێنج) ساڵانەكەی ڕێنمایی وەربگرێت.

بەڵێ.. كچەكەی تەنها تـەمەنی(٥) ساڵ بوو، جا با لێی گەڕێین بزانین خۆی چۆن بـاس لە گەڕانەوەی خۆی بۆ پەیامی پیرۆزی ئیسلام دەكات، و دەڵێـت: شـەوانم لەگـەڵ هـاوڕێی خراپدا بەسەر دەبرد، خۆمان بەشتی خراپ و گوناه و تاوان خەریك كردبوو، ئەو هاوسـەرە بەوەفاو دڵسۆزەم بەتەنیا جێدەهێشت لـەماڵ، خۆشـم لەگـەڵ هـاوڕێی خـراپ و گوناهكـار تاوانمان ئەنجام دەدا، یەك تۆز هەستمان بە ئـازاری ویـژدانی مردومـان نـەدەكرد، خێـزانم زۆر بەنەرمی و بەگـەرمی و ڕووخۆشـی ئامۆژگـاری دەكـردم كـە واز لـەو هاوڕێیـە خراپانـە بهێنم، بەڵام من خۆم لێی نابیست كردبوو.

هێماكە سوورە، ڕێگاكە پڕە لە ئۆتۆمبێـل تـەنها چـەند دەقیقەیـەك مـاوە بـۆ وادەكـەم نـەفرەت لـەو هێمایـە چـەند درێـژە، خۆزگـەم لـە ڕێـزی یەكـەم بوومایـە ئێـستا بـەخێرا دەڕۆیشتم.

چركەكان بە هێواشی تێدەپـەڕن، جـار جـارە هێماكـەی ترافیك لایت دەبـووە ڕەنگـی سـەوز، دەسـتم داگـرت بەسـەر هـۆڕنی ئۆتۆمبێـل و گـشتیانم بێـزار كـرد، ئۆتۆمبێلـەكان جوولانەوەو بەپێش یەكەم كەوتم، چی نەمابوو خۆم لە سەیارەكانی دووەم بـدەم سـەیارە لێخوڕینەكەم بووە مایەی ترسی دەورو بەرم، هەوڵمـدا خێراتـریم، بـەڵام نـەمتوانی چـونكە ئەوان ڕۆیشتبوون بۆ كوێ بچم؟ نەمزانی چ وەڵام بدەمەوە.

ئۆتۆمبێلەكـەم هێـواش دەڕوات دەسـتم كـرد بـە بیركردنـەوە، تـا لەگـەڵ هـۆڕنی

ئۆتۆمبێلێکی تر بە ئاگا هاتمەوە هیچ ئاگام لە خـۆ نـەبوو، بڕیارمـدا شـەو لـە مـاڵ بەسـەر بـەرم، ئـەوە بیرۆکەیـەکی باشـە کـچە تاقانەکـەم نەخۆشـە، پێویـستە لـەنزیکی بم، ئۆتۆمبێلەکەم لـە بەرامبـەر دوکـانێکی ڤیـدیۆ وەسـتاند، ئـەمجا چـومە دوکانەکـەو چـەند فلیمـێکم هەڵبـژارد، پاشـان بـەرەو مـاڵ بـەڕێ کـەوتم و گەیـشتمە پـێش دەرگـاو دەرگـای ماڵەکەم کردەوە، بانگی هاوسەرەکەم کرد تـا چـاو چـەرەزاتم بـۆ بهێنێـت، ئـەمجا منـیش چوومە ژوورەکەی خۆم، پاشان خێزانەکەم بە چاو چەرەزاتەو هاتە ژوورەوە، بـە ڕوومـداو پێکەنی گوتی: دەڵێی لەگەڵ هاوڕێکانت بێزاربوویت، و دەتەوێت لە ماڵەوە دانیشیت، وتم: بەڵێ وەرە دانیشە دڵی زۆر خۆش بوو، ویـستی دانیـشێ هەڵـسام بـەرەو ئـامێری ڤیـدیۆ و تەلەفزیۆنەکە فلیمی خراپم ئـیش پێکـرد، پاشـان خێزانەکـەم پێـی گـوتم: لـە خـوا بترسـە ئەحمەد گیان!.

ئەمجا بەحەسرەت و دڵشکاوی چۆوە دەرەوە، و دەسـتم کـرد بـەخواردنی چـەرەزات و چاوەکانیشم لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن بوو، کاسیەتی یەکەم تەواو بوو، پاشان کاسـیەتی دووەمم هاویشت سەر ڤیدیۆکە، کاتژمێر (٣)ی شەوە لەناکاو دەرگاکە بەهێواشی کرایـەوە کچە نەخۆشەکەم هاتە ژوورەوە، منیش سەرم سوڕما تۆزێك بێ دەنـگ بـوو، هـیچ قسەی نەکرد پاشان وتی: لە خوا بترسە باوکە گیان! لە خوا بترسە باوکە گیان! ئەمجا ڕۆیشتو دەرگاکەی داخست.

منیش بانگم کرد وەڵامی نەدامەوە، بە دوای کەوتم خەریك بوو بـڕوا نەکـەم، ئایـا ئـەوە کچەکەمە؟ کاتێ دەرگای ژوورەکەم کردەوە دیتم لـە باوەشـی دایکیـدا نووسـتووە، ئـەوە کچەکەمە.. پاشان گەڕامەوە ژوورەکەم و ئامێری ڤیدیۆکەم داخست، ژوورەکەم پڕ بوو بـە دەنگی کچەکەم کە وتی: لە خوا بترسە باوکە گیان! لە خوا بترسە باوکە گیان! ترسـێکی زۆر گیانی داگرتم هەموو گیانم بوو بە ئارەقە نەمدەزانی چیم لێ بەسەر هات؟

وشەکانی بەر بەسـتەکانی سـەر دڵمـی بـڕی، ئـەو بەربەسـتانەی کـە دەمێکـی زۆر بـوو لەسەر دڵم بوون، وازهێنان لە نوێژ گوناه و تاوان جگەرە کێشان فلیمە بەد ڕەوشتیەکان.. هتد.

لەبێ ئاگایی هاتمەوە هۆش خۆم و لێدانی دڵم خێراتـر دەبـوو، هەوڵمدا بخـەوم بـەڵام نەمدەتوانی، کات زوو تێدەپەڕی بیرم هەر لای وشەکانی کچەکەم بوو کە پێی وتم.

لەو خەیاڵـەدا بـووم بـانگی بەیانیـدا، هەسـتەکانم جـوڵان و لـەرزینێك بـە گیانمـدا هـات (الصلاة خير من النوم) واتە: نوێژ خێرترە لە خەوتن.

ئـەمجا دەسـت نوێـژم هـەڵگرت و چـوومە مزگـەوت، و بەڕێگـەدا دەڕۆیـشتم وەك بلێـی نەیناسمەوە، شنەبای بەیانی گلەیی دەکرد تۆ لە کوێی؟ پاشان چـوومە نـاو مزگـەوت دوو ڕکات نوێژم کرد، پاشان دانیشتم دەستم کـرد بـە قورئـان خوێنـدن، هـەر چـەندە قورئـان خوێندنەکەم باش نەبوو، بەڵام هەستم دەکرد قورئان قسەم لەگەڵدا دەکات، ئارەزووم پـێ دەبەخشێ، دەرگای تەوبەو ڕزگاربوونم لە ئاگری دۆزەخ بۆ دەکاتەوە:

﴿قُلْ يَـٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ (سورة الزمر : (٥٣).

واتە: ئەی پێغەمبەر(ﷺ) پێیان بڵێ: خوا دەفەموێت: ئەی بەندەکانم ئەی ئەوانەی کە خۆتان گوناهبار کردووەو هەڵەتان زۆرە، نا ئومێد مەبن لەڕەحمەتی خوا، چونکە بەڕاستی ئەگەر ئێوە ڕاست بکەن، خوا لە هەموو گوناه و هەڵەکانتان خۆش دەبێت، چونکە بێگومان ئەو خوایە زۆر لێخۆشبوو و لێبووردەیە زۆر بەسۆز و میهرەبانیشە.

دانیشتوانی ناو مزگەوتیش زۆر بەنامۆیی سەرنجیان ئەدام و بە لایانەوە سەیر بوو، کـێ هاتۆتە مزگەوت؟

پاش ئەوە پێش نوێژی مزگەوتەکە دەستی بەنوێژی بەیانی کرد، و منـیش لەگـەڵ ئـەو نوێژەدا دڵم زۆر خۆش بوو، دەستی کرد بەخوێندنی سـورەتی (فاتیحـە)و پـاش خوێنـدنی سورەی (فاتیحە) ئەم ئایەتەی خوێند کە خوای کردگار ئەفەرموێ: ﴿ألم يعلموا أن الله هو يقبل التوبة عن عباده ويأخذ الصدقات وأن الله هو التواب الرحيم﴾.

ناوچەوانم بۆ خوا خستە سەر زەوی و کڕنوشم بـرد، و خـۆم پـێ نـەگیرا و زۆر بـە کـوڵ گریام، ئەمویست نەگریم نوێژەکە بە ئاسایی بکـەم، بـەڵام خـۆم پێنـەگیرا ئەمـە یەکـەمین کڕنوش بوو لـە دوای (٧) سـاڵ بـۆ پـەروەردگار، ئـەم گریانـە بـووە مایـەی خێـر، چـونکە

هەرچی دووری و سارد و سڕی و تەمبەڵیەك هەستم پێ ئەکرد لەوەو پێش لەلام نەما، هەستم کرد خۆشەویستی خوا دڵ و دەروونی داگرتووم، حەزم نەدەکرد بڕۆم بۆ ماڵەوە، لە دوای تەواوبوونی نوێژو ویردەکان، پێش نوێژی مزگەوتەکە سەیرێکی کردم و بەخێرهاتنێکی گەرمی لێکردم، پاشان دەستی خستە سەر شانم و بەدەستی نەرمی فرمێسکەکانی سڕیم، و زۆر سەیری کردم، لەگەڵ وردبوونەوەمدا وام دەزانی منداڵێکی بچوکم و کەسێك ڕێنموییم دەکات، بەڵێنم بەخوای گەورەدا، کە تا لە ژیانی دونیادا مابم نوێژەکانم بەکۆمەڵ بکەم لە مزگەوت، و هەرگیز بۆ لای تاوان و هاوەڵی خراپ نەگەڕێمەوە.

ورده ورده گەڕامەوە ماڵ، بەڵام هەر چەندم کرد خەو نەچووە چاوەکانم، بۆیە خۆم پێچایەوەو چووم بۆ (فەرمانگە)، هاوڕێکانم زۆریان پێ سەیر بوو، چونکە من زۆربەی کات دوا دەکەوتم بە هۆی ئەوەی شەوان درەنگ دەخەوتم بە دیار سەتەلایتەوە.

هاوڕێیەکم هەبوو زۆر لەخوا ترس بوو، هەواڵەکەم بۆ گێڕایەوە چاوەکانی گەشانەوە، زۆر سوپاسی خوای کرد، و پێی وتم: سوپاسی خوای گەورە بکە، کە ئەو کچە بچکۆڵەیەی پێ بەخشیوی.

کاتێك نیوەڕۆ هات بەهۆی ئەوەی نەنوستبووم هیلاك بووم، کارەکانم بە هاوڕێیەك سپارد، منیش زۆر بە خێرایی بەرەو ماڵ گەڕامەوە، تا پشویەك بدەم و کیژە بچوکەکەم ماچ بکەم، و شتی بۆ بکڕم، چونکە ئەو بووە مایەی گەڕانەوەم بۆ لای خوا، کە گەیشتمەوە ماڵەوە هاوسەرەکەم بە گریانەوە پێشوازی لێکردم، منیش ترسام، و وتم: چی بووە؟ بۆ پەشۆکاوی و بۆ ئەگریت؟ وتی: کچەکەمان مردووە، منیش خەریك بوو بکەوم بەسەر زەویدا، و زۆر گریام، پاش ماوەیەك کە هاتمەوە هۆش خۆم چوومە سەر لاشەکەی، دەتگوت: ساتەکانی شەوە، گەرم و نەرم، چاوەکانی لەخەوێکی قوڵدا بوون، خێرا تەلەفۆنم بۆ هاوڕێکەم کرد، و ئەویش هات بۆلام، و پاش شوشتن و کفن کردن چووین بۆ سەر گۆڕستان و بە خاکمان سپارد.

ئەم منداڵە بووە مایەی ڕێنماییم و ڕێنیشاندەر بۆ من، پاشان ئەو برادەرە خۆشەویستو دڵسۆزە ئەو ئایەتەی خوێندەوە کە خوای باڵادەست ئەفەرموێ:

﴿ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾. (سورة التوبة، الآية: (١١٢).

واتــە: (موجاهیــدان ئەمانــە ســیفەتیانە) تۆبــەکارن، خواپەرســتن، سوپاســگوزارن، گەشتیارن و کۆچەرن، کڕنوش بەرن، (نوێـژ خـوێنن)، فـەرمان دەرن بـە چاکەو بـەرگری کەرن لە خراپە، پارێزەرن بۆ سنورەکانی خوا، جا (ئـەی محمـد(ﷺ) مـوژدە بـدە بـەو باوەڕدارانەی (ئەو سیفەتانەیان تیایە)[1].

١ـ پوختەی تەفسیری قورئان ئامادەکردنی مەلا محمد مە لاصالح لاپەڕە : ٢٠٥ .

سەرگوزەشتەی نۆیەم

منداڵەکەم ڕێنمایی کردم

مامۆستا حسن موفتی یەکێ لە سەرگوزەشتەکانیدا دەڵێت: ڕۆژێکیان دەچووم بۆ گەڕەکی(شیخ محی الدین)، دەستم لە سەیارەیەك ڕاگرت، و ڕۆیشتین، کاکی شوفێر لەناو سەیارەکەدا وتی: مامۆستا گیان! زۆری ماوە بۆ مانگی ڕەمەزان؟

وتم: بۆ؟ وتی: هەر حەز ئەکەم بزانم.

وتم: (إنشاء الله) بە ڕۆژوو ئەبیت؟ وتی: بەڵێ.

وتم: ساڵی ڕابردوو چۆن بوویت لەگەڵ مانگی ڕەمەزان؟

وتی: مامۆستا گیان! ساڵی ڕابردوو زۆر خراپ بووم، بەڵام ئەمساڵ بڕیارم داوە زۆر زۆر باش بم.

وتم: چۆن؟ وتی: ساڵی ڕابردوو جەژنی ڕەمەزان خۆم ئەگۆڕی، کوڕێکی بچوکیشم هەبوو ئەویش خۆی ئەگۆڕی، وتی: بابە گیان! ئەوە بۆ خۆت ئەگۆڕی؟

وتم: ڕۆڵە گیان! ڕۆژی جەژنەو ئەچم بۆ جەژنانە.

وتی: بابە گیان! ئەمە جەژنی تۆ نیە؟ چونکە تۆ بەڕۆژوو نەبوویت، جەژنی ئەوانەیە کە مانگی ڕمەزان بە ڕۆژوودەبن.

منیش پشتێنەکەم بە دەستەوە بوو بۆ نەبەسترا، چۆکم داداو دانیشتم و زۆر بیرم لە قسەکەی دەکردەوە، چونکە قسەکەی کاریگەری زۆر بوو، ئەو منداڵە هەست ئەکات من هەست ناکەم، ئیتر بڕیارمدا لە دووەم ڕۆژی جەژنەوە بە ڕۆژوو بم، و ڕۆژوی مانگی ڕەمەزانم گێڕایەوە، سوپاس بۆ خوا ئەو منالەم بووە هۆی ڕێنماییم، بۆیە چاوەڕوانی مانگی ڕەمەزانم، ((مامۆستا حسن موفتی)) دەڵێت: بە قسەکانی دڵم زۆر گەشایەوەو دۆعای خێرم بۆ کرد[1].

١ـ ئەسرینەکانی سەدەی بیستەم، کۆکردنەوەی: ئاوات ئەبوبەکر ئەحمەد، چاپی دووەم، ٢٠٠٥ز ـ لا١٥٠.

سەرگوزەشتەی دەھەم

موسڵمانبوونی قەشەیەك لە تەنزانیا

قەشەیەك لە تەنزانیا کوڕێکی (١٢) ساڵی دەبێت، ڕۆژێـك لـە بـاوکی دەپرسـێت: خـوای سپی پێست و ڕەش پێستەکان جیاوازە؟

باوکی دەڵێت: بۆچی ئەم پرسیارە دەکەیت؟

منداڵەکە دەڵـێ: چـونکە دەبیـنم ڕەش پێـست بـە جیـا دەچـنە کەنیـسەوە، تـا ئـەوان نەیەنە دەرەوە سپی پێستەکان ناچن.

ئـەمجا منداڵەکـە دەسـتی بـاوکی گـرت، و تـا مزگـەوتێکیان لـێ دەرکـەوت کـە نوێـژی ھەینیان دەکرد، و ھەموو ڕەگەزەکان بەبێ جیاوازی لـە مزگەوتـدا بـوون، منداڵەکـە وتـی: ئەوەتا لێرە ھەموو یەك خوایان ھەیە، بۆ ئێمەش تەنھا ئەو خوایە نەپەرستین؟

باوکەکەش سەری سوڕما، نەیدەزانی چی بکـات، چـونکە کوڕەکـەی پێـشتر موسـڵمان ببوو بەبێ ئەوەی باوکی بزانێت، ئەنجا منداڵەکە چووە مزگەوت، و زۆر پاڕایـەوە کـە خـوا ڕێنمایی باوکی بدات، خوای گەورەش نزاو پاڕانەوەکەی لێوەرگرت، و باوکیـشی موسـڵمان بوو[١].

١ـ ژیانەوە، ئەندازیار عوسمان موحەمەد، ڕەشید، ل٣٥٢.

سەرگوزەشتەی یانزەهەم

خزمەتکاری کچەکەی فیرعەون

ئەمە سەرگوزەشتەیەکی ئافرەتێکی باوەڕدارە، کە پێغەمبەری ئازیزمان محمدﷺ لە سەفەری ئیسراو میعراجدا لێی ئاگاداربوو، ئەو شەوەی کە بۆ ئاسمان بەرز کرایەوە، لەو شەوەدا لە کاتی سەرکەوتنیدا بۆنێکی خۆشی بۆن کرد، ئەوەندەی بەلاوە سەیر بوو، پرسیاری لە جبریل کرد کە ئەم بۆنە خۆشە لە کوێوە هات؟ جبریلیش هەواڵی دایە کە ئەم بۆنە لەو ئافرەتە باوەڕدارە، و منداڵەکانیەوە بەرز دەبێتەوە، کە شانەکەری قژی کچەکەی فیرعەون بووە.

ئەم ئافرەتە لە کۆشکی فیرعەوندا دەژیا، و کاری ئەوەبوو سەری کچەکەی شانە بکات، ویستی خوا وەها بوو باوەڕ بچێتە کرۆکی دڵی ئەم ئافرەتەوە.

دیارە کەسانێك هەبوون کە باوەڕیان بە تاك و تەنیایی خوا هێنا بوو، یەکێ لەوانە ئەم ئافرەتەو منداڵەکانی بوون، بەڵام نەیان دەوێرا ئاشکرای بکەن، چونکە فیرعەون نەیدەویست جگە لە خۆی پەرستراوێکی تر هەبێت، بەڵام شاردنەوەی باوەڕی ناو کرۆکی دڵ تا کەی سەر دەگرێت؟ دەبێت ڕۆژێك بێت لە کردارو هەڵسوکەوت و قسەکردندا دەربکەوێت.

ئەمەشیان ئافرەتێکە لە ئافرەتە مەردەکان کە مەردانە لە بەردەم ستەم، و ئەشکەنجەی فیرعەوندا دانی بە خۆیدا گرت، و پارێزگاری لە باوەڕی ناو دڵی کرد پێغەمبەری ئازیزمان محمدﷺ هەڵوێستی مەردانەی ئەو ئافرەتە پاڵەوانەمان بۆ دەگێڕێتەوە.

زۆرن ئەوانەی پاڵەوانانە باوەش بە دینی خوادا دەکەن، بۆ ڕەزامەندی خوا، کە شوێن ڕێبازی خواناسی دەکەون، بێ ئەوەی هیچ مەبەستێکی دنیایی، و هیچ بەرژەوەندیەکی کەسی لە دڵیان بێت، لەگەڵ ئەوەشدا ئامادەن لەو پێناوەدا هەموو شتێ بێتە ڕێگایان.

جـا بەشـێکی ئـەو مرۆڤـە بـەڕێزە فیداکارانـە ئـافرەتن، بـەڵێ.. بـە درێـژایی مێـژوو ئافرەتانیش شان بە شانی پیاوان مەردایەتی باوەڕدارانیـان چەسـپاندووە، هـیچ سـەیریش نیە یەکەم کەسێك کە باوەڕی بە پێغەمبەری ئازیزمـان محمـدﷺهێنـا بێـت ئـافرەت بێـت، ئەویش خەدیجەی پاڵەوانە.

هیچ سەیریش نیە یەکەم کەسێك کە خوێنی گەشی لەسەر ئیسلام بڕژێت ئافرەت بێـت، سومەیەی پاڵەوان بێت.

پاڵـەوانی ئـەم چـیرۆکەمان ئافرەتـە، بـەڵام ئـافرەتێکی یـەکجار مـەردو قارەمـان، ئافرەتێکە هەموو ئەندامێکی نوقمی ناو دەریای باوەڕ بووە.

ئەم ئافرەتە بەڕێزە لە کۆشکی پڕ لە ستەمی فیرعەوندا هەموو خراپەکاریـەك دەبینێ، بەڵام ئەم تازە باوەڕی هێناوە، و بڕیاری داوە لەگەڵ خوادا بێت، فیرعـەونی سـتەمکاریش دژی دەوەسـتێ، بـەو هـەموو دەسـەڵات و هێـز و سـوپایەوە دژی ئافرەتێـك دەوەسـتێت، هەوڵ ئەدات لە خواپەرستی پەشـیمانی بکاتـەوە، بـەڵام ئـەو مەردانـە دژی دەوەسـتێت و پەشیمان نابێتەوە.

فیرعەونی ستەمکار وەها لە خۆ بایی ببوو داوای خوایەتی دەکرد، خـوای گـەورەش لـە چـەندین هەڵوێـستدا سەرشـۆڕ و خەجاڵـەتی دەکـرد، کـە چـی پەنـدی لـە هیـچیان وەرنەدەگرت، تا دوا جار خوای بە تواناو بەهێز بە هیلاکی بردو نوقمی ژێـر دەریـای نیلـی کرد.

یەکێ لەو هەڵوێستانەی کە خـوای گـەورە فیرعـەونی سـەر شۆڕ کـرد، ئـەوە بـوو لـە جادووگەرانەوە هەواڵی زانی بوو، کە منداڵێکی بەنی ئیسرائیلی لە ناوی دەبات.

ئەم ئافرەتە خواناسە هـەوڵی دەدا فیرعـەون نـەزانێ بـاوەڕی هێنـاوە، بـەڵام ئـەوەبوو جارێکیان خەریکی شانەکردنی سەری کچەکەی فیرعەون بوو، شانەکەی لە دەسـت کەوتـە خوارەوە، و وتـی: ((بـسم الله)) ئەمـەش ئاسـاییە کـە موسـڵمان شـتێکی دێتـە ڕێ، بـەڵام کچەکەی فیرعەون سەری سوڕما لەم قسەیە، چونکە باوکی بەخوا دەزانـی، و وای دەزانـی

((بسم اللە)) مەبەستی لە باوکیەتی، بۆیە پرسی باوکم؟ واتە: ئەوەی ((بسم اللە))ت بۆ کرد مەبەستت باوکم بوو؟

ئافرەتــە باوەڕدارەکــەش وەڵامــی دایــەوە، و وتــی: نــەخێر، پــەروەردگاری منــیش و باوکیشتە (اللە).

کچی فیرعەون بەلایەوە سەیربوو، ئەو وای داناوە بـاوکی خـوای بونـەوەر بێـت، کەچـی ئەم ئافرەتە وەهای دەربڕی، کە کەسـێکی تـر هەیـە پـەروەردگاری باوکیـشی بێـت، بۆیـە پرسیاری لێکرد: ئەم هەواڵە بە باوکم بگەیەنم؟

واتە: بەباوکم بڵێم تۆ باوەڕت بـە خـوا هێنـاوەو پـشتت لەخوایـەتی بـاوکم هـەڵکردوە؟ وتی: بەڵێ.

کچی فیرعەون بە تەمای ئەم دامەزراویەی ئافرەتە باوەڕدارە نەبوو، بەڵکو بـە تـەمابوو خۆی بەسەر دەست و پێیدا بخات، و لێـی بپاڕێتـەوە، کـە هـەواڵ بـە فرعـەون نـەدات، تـا خۆی و منداڵەکانی لـەناو نـەبات، ئەگـەر ئـەو بـاوەڕدارە ئەمـەی بکردایـە، ئـەوا کـچەکەی فیرعەون ئەوەندەی تـر فیـزو دەمـاری بەسـەردا دەکـرد، ئەوەنـدەی تـر منـەتی بەسـەردا دەکرد، کە خۆی و منداڵەکانی لە سایەی ئەودا دەژین.

ئافرەتی باوەڕدار مەردانە هەڵوێستی پاڵەوانانەی هەڵبژارد، ڕەزامەندی نواند تـا هـەواڵ بە فیرعەون بدات، ئیتر نەپاڕانەوە.

کچی فیرعەون هەواڵی بەباوکیدا، و ئەویش ئافرەتی باوەڕداری بانگ کـرد، و پرسـیاری لێکرد، کە ئایا ڕاستە جگە لەفیرعەون خوای تری بۆخوا بڕیار داوە؟

ئافرەتی باوەڕداریش بێ پێچ و پەنا وەڵامی دایەوە، و وتی: بەڵێ (اللە) پەروەردگارمە، ئەم هەڵوێستەی ئـەم ئافرەتـە بـاوەڕدارە هەڵبـژاردنی عەزیمەیـە لـەلایان کەسـێکەوە، کـە خۆی بناسێت، و متمانەی بە دامەزراوەیی و کۆڵنەدانی خۆی هەبێت، کوفر چی لە دەسـت دێت با درێغی نەکات، چونکە ژیان چەند ڕۆژێکە و کۆتایی دێت.

کە فیرعەون وتەی ئەم ئافرەتـە بـاوەڕدارەی بیـست، ویـستی بـە هەڕەشـە پەشـیمانی بکاتەوە، فەرمانیدا بە شێوەیەکی یەکجار سەخت بە خۆی و منداڵەکانیەوە سزا بدرێن.

فەرمانیدا بە هێنانی مەنجەڵێکی گەورە، کە لە شێوەی مانگادا دروست کرابـوو بیخەنـە سەر ئاگرێکی یەکجار بەتین، ئافرەتەکەو منداڵەکانی یەك لە دوای یـەك بخرێنـە نـاوی، کـە مەنجەڵیان هێناو خستیانە سەر ئاگر، باوەڕدارانیان ئامادە کرد تـا بیانخەنـە نـاوی، بـەڵام ئافرەتە باوەڕدارەکە داخوازیەکی لە پادشا کرد، فیرعـەونیش لای وابـوو بـە ئامـادەکردنی ئەو سزا سەختە، ئافرەتە دڵ ناسکەکە دەترسێ، بۆ ڕزگاری خـۆی و ڕۆڵـە ناسـکۆڵەکانی، دەست و پێی پادشا ماچ دەکات، و لێی دەپاڕێتەوە، تا لێی خۆش ببێ.

ستەمکاران لەبیر خۆیانی دەبەنـەوە، کـە خۆیـان تاوانبـاری ڕاسـتەقینەن بـەوەی، کـە لەخوای بەدیهێنەریان یاخی بوون، و داوای خوایەتی دەکەن، و بە ناڕەوا دژی ئەوانەن کـە مل بۆ پەروەردگاری خاوەن نـازو نیعمـەتیان کـەچ دەکـەن، ئـیتر یـادەبێ خۆیـان بەسـەر دەست و پێی ستەمکاراندا بخەن، یان سەخترین سزا بچێژن.

ئـافرەتی بـاوەڕدار نـەك بـۆ لێبـوردن لـە خـۆی نەپاڕایـەوە، بـەڵکو بـۆ منداڵەکانیـشی نەپاڕایەوە، نەیوت: ئەگەر من تاوانبارم، خۆ ئەو مناڵانە هیچ گوناهیان نیە.

ئافرەتـە باوەڕدارەکـە تـەنها یـەك داوای لـە فیرعـەون کـرد، کـە ئـەویش ئـەوە بـوو پاشماوەی لاشە سوتاوەکانی خۆی، و مناڵەکانی کۆبکاتـەوەو بیانخاتـە نـاو کراسـێکەوەو پێکەوەبیان نێژێت، فیرعەونیش بەڵێنی پێدا کە داواکەی جێ بەجێ بکات.

لێرەدا پێمان خۆشە بۆ ئەم بەڵێنەی فیرعەون بۆ جێبەجێ کردنـی ئـاواتی ئـافرەتێکی تاوانبـار هەڵوێـستەیەك بکـەین، تابـە راوردێکـی سیاسـیانی ئـەم چـەرخە لەگـەڵ ئـەو فیرعەونەدا بکەین، کە قورئانی پیرۆز هەڕەشەی لێ دەکات.

ڕەنگە هی وا هەبێ ڕەخنە لە هەڵوێستی ئـەم خوشـکە بـەڕێزە بگـرێ کـەوا مناڵـەکانی توشی ئەو ناڕەحەتیە کرد، بەڵام ئافرەتەکە بۆ چوونی باوەڕی خۆی هەیە، چونکە چەندە

بەســـەخاوەتەوە گیـــانی خـــۆی کردۆتـــە قوربـــانی بـــاوەڕ، بـــاوەڕداری ڕاســـتەقینە خۆشەویسترین‌و ئازیزترین کەسی ئەکاتە قوربانی باوەڕ.

فیرعەونی ستەمکار فەرمانیدا مناڵەکانی ئافرەتە باوەڕدارەکە بهێننە پێشەوە تا ئـەوان لە پێش دایکیانەوە بخەنە ناو قازانی سوورکراوە، ئەمەش بۆ ئەوەی ئافرەتەکە پەشـیمان ببێتەوە، لە پێشەوە مناڵە گەورەکانیان یەك لە دوای یەك هەڵدانە ناو قازانە گەرمەکـەوەو دایکی بەستەزمانیش جگەری بـۆ مناڵـەکانی هەڵئەقرچـا، و فیرعـەونی سـتەمکاریش لـەوە لەزەتی دەبرد، کە ئافرەتەکە ئازاری زیاتر بە جەرگی دەگات.

جەرگی هەڵ ئەقرچـاو دانـی بـە خۆیـدا دەگـرت، و چـاوی لـە دەسـتی پـڕ سـەخاوەتی پەروەردگاربوو، تا پاداشتی خۆی و مناڵەکانی لەبەهەشتی پان و بەریندا بداتەوە.

دیارە هەموو دایکێك بگرە هەموو مرۆڤێك بەرگەی سەیرکردنی ئەم دیمەنە جـەرگ بـڕە ناگرێت، بەڵام ئەم ئافرەتە بڕیاریدا بوو بەرگەی لەوە زیاتریش بگرێت.

فریشتەکانی ئاسمانیش چاویان لە دیمەنی جەرگ بڕبوو، داوای لێ خۆشبوونیان لە خوا دەکرد بۆ باوەڕداران، کە دیارە لەو کاتـەدا هـەڵگرانی بـاوەڕ لەسـەر زەویـدا یـەکجار کـەم بوون.

جـەللادەکان بـەردەوام یـەك لـە دوای یـەك منـاڵی باوەڕدارەکـەیان هـەڵ دەدانـە نـاو قازانەکـەوە، و ئـەوانیش لاشـەیان هـەڵ دەقرچـاو هاواریـان لـێ بـەرز دەبوویـەوە، هـەتا ئەوەبوو بچوکترین مناڵیان هێنا کە شیرەخۆر بوو، تا فڕێی بدەنە ناو ئاگرەکەوە، بۆ ئـەم مناڵەیان ئێشی زۆر بە جەرگی گەیشت کەمێك ڕاوەستاو خەریك بوو پەشیمان ببێتـەوە، و لەبەر خاتری مناڵە بچکۆڵەکەی کۆڵ بـدات، خێـرا خـوای گـەورە گەیـشتە فریـای، بـەهۆی مناڵەکەوە دەستی یارمەتی بۆ درێژ کرد، هەتا لەسەر هەڵوێستی خۆی دامەزراوبێت.

ئەوەبوو خوای گەورە بە سۆزی ئەو مناڵە شیرەخۆرەی هێنایە قسە، تـا ئـەمـە نیـشانە بێت کە هەڵوێستەکەی ڕاستە، و خـوای گـەورە لەسـەر ئـەمـە ڕێـزی تایبـەتی بـۆ دادەنـێ، بەڵێ.. بەفەرمانی خوا مناڵەکە هاتە قسەو ڕووی لـە دایکـی کـرد، کـە بـە باوشـیەوە بـوو،

وتی: دایەگیان! هەنگاو بنێ بچۆرە پێشەوە، چونکە ئەم سزایە لە چاو سزای ڕۆژی دوایی هیچ نیە.

ئەمە دوای ئەوەی کە منداڵەکانی تری لە پێشەوە لەبەر چاویدا هەڵقرچا بوون، دایکەکـە کە لە دەمی کۆرپەی شیرەخۆریەوە قسەی بیست، بووە بەڵگـەی دامـەزراوی بـۆی، و بـەر لەوەی ستەمکاران پەلیان بگرن، و فڕێیان بدەنە ناو ئاگرەکەوە بـە خـۆی و منداڵەکەیـەوە خۆیان هەڵدایە ناو قازانی سورەوەبو، و گۆشت و ئێسقانی ئەوانیش هەڵ ئەقرچا.

مێـژووی مرۆڤایـەتی مێژویـەکی دوورو درێـژە، پڕیـەتی لـە سەرگوزەشـتەو چـیرۆك و داسـتان، هەمیـشە خوانەناسـان سـزاو ئـازاری باوەڕدارانیـان داوە، تـەنها لەسـەر بـاوەڕ هێنانیان بەخوا، ئەگینا هیچ تاوانێکیان نەبووە جگە لە پەرستنی خوای تـاك و تـەنیا، بـێ ئەوەی ئاژاوەیەك بگێڕن، بێ ئـەوەی ئـازاری کەسـێك بـدەن، ئـەمڕۆش لەسـەر زەویـدا لـە هەموو وڵاتێکدا خواناسـان سـزا دەدرێـن، و خواناسـانیش دان بـە خۆیـان دەگـرن، و چـاو دەبڕنە ئاسمان و بەتەمای کۆمەکی خوان.

بەڵێ.. ئەم منداڵانەو دایکیان ئەم جیهانەیان بەجێ هێشت، هەروەها فیرعـەونیش هـەر بەجێی هێشت، بەڵام فیرعەون بە تاوانباری و ئەمانیش بەسەر بەرزیەوە، خوای گەورە لـە جیاتی بۆنی گۆشتە سوتاوەکەیان بۆنێکی یـەکجار خۆشـی بـە ئاسمانـدا بڵاوکـردەوە، تـا دروستکراوانی خوا بەهەمیشەیی بۆنی بکەن[1].

لەو فەرمودەیەدا، کە باسی جورەیجی خواناس دەکات ناوی (٣) منداڵ هاتووە، کـە بـە منداڵی هاتونەتە قسە، کە ئەمانەن: عیسای کوڕی مەریەم، و منداڵەکەی سەردەمی جورەیج هەروەکو پێشتر باسی جورەیجمان کرد، لەگەڵ ئـەو منداڵـەش، کـە پەرچـی پاڕانەوەیـەکی دایەوە، لەم فەرمودەیەدا ناوی دوو منداڵی تر هاتووە، کە شاهێدەکەی سەردەمی یوسف و کوڕی ئافرەتە قژ شانەکەرەکەی کچەکەی فیرعەون بوون.

---

١ رواه أحمد فى المسند (٢٨٢١ — ٢٨٢٣) ، والبـزار والگـبرى كمـا فى مجمـع الزوائـد ومنبـع الفوائـد للأمـام الهيپمـى : (٦٥/١) .

هەروەها لە چیرۆکی(أصحاب الأخدود)دا ناوی ئەو منداڵەش هاتووە، کە غیرەت دەخاتە بـەر دایکـی، تاپێکـەوە خۆیـان بخەنـە ناوچـاڵە ئاگرەکـەوە، هـەروەکو لـە داهـاتوودا باسی(أصحاب الأخدود)دەکەین.

سەرگوزەشتەی دوانزەهەم

چاڵە ئاگرینەکە

سەرچاوەی ئەم سەرگوزەشتەیە بەشێکە لەم بەشانەی، کە خوای پەروەردگار لە قورئانی پیرۆزدا لە سورەتی (البروج)دا باسی دەکات، و پێغەمبەریش ﷺ لە فەرمودەکانیدا باسی دەکات.

پێغەمبەری ئازیز ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە، کە لە دێرین زەمانندا پادشایەك دەبێت و بە زۆرداری کاروباری ڕەعیەتەکانی بەڕێوە دەبرد، بۆ ئەمەش وەك پادشایانی چاخە کۆنەکان، پشتییان بە جادووگەرێکی کارامە بەستبوو، چونکە لەو سەردەمانەدا جادووگەرەکان خەڵکیان چاوبەست دەکرد، و پاگاندەیان بۆ پادشاکان دەکرد، جاری واش هەبوو ئەو جادووگەرانە خۆیان بەشێوەی زانای ئاینی، و سەروکاری پەرستگاکانیان دەکرد، و بەناوی ئایینەوە خەڵکیان لەخشتە دەبرد.

ئەو ساحیرانە، کە پادشا بۆ چەسپاندنی حوکمەتەکەی بە کاری دەهێنا پیر بوو بوو، جادووگەرەکە لە ترسی ئەوەی، کە زانستی سیحرەکەی بە مردنی خۆی تیا بچێ، داوای لە پادشا کرد منداڵێکی زیرەك، و بلیمەتی بۆ پەیدا بکات، تا چ زانستێکی لایە بە ماوەیەکی کەم فێری بکات، پادشاش زیرەکترین مناڵی بۆ پەیدا کردو ناردیە لای جادووگەرەکە.

شوێنی جادووگەرەکە لە دەرەوەی شار بوو، دەبوایە مناڵەکە هەموو ڕۆژێك بچوبایەتە لای جادووگەرەکەو بگەڕایەتەوە، لەکاتی چوون و گەڕانەوەشیدا بەلای ڕاهیبێکدا تێدەپەڕی، کە بەپەنهانی لە ئەشکەوتێکدا خۆی حەشار دابوو، و خەریکی خواپەرستی بوو، مناڵەکە لە کاتی چوون و گەڕانەوەی لای ڕاهیبە خواناسەکە دەوەستاو گوێی بۆ وتە باوەڕپیەکەی دەگرت، و زۆر دڵی پێ دەکرایەوە، دوای ماوەیەك جادووگەرەکەو کەس و کاری مناڵەکە هەستیان کرد، کە مناڵەکە دوا دەکەوێت، چونکە کە لە ماڵەوە دەهات،

لەبـەر ئـەوە ماوەیـەك دەچـووە ئەشـکەوت و گـوێی بـۆ خواناسـەکە دەگـرت، درەنـگ دەگەیشتە لای جادووگەرەکە، کاتێکیش کە نیوەڕۆ لای جادووگەرەکە هەڵدەستاو دەچوە لای خوا پەرستەکە، دیسان درەنگ دەگەیشتە ماڵەوە، بەم جۆرە هـەردوو لا لێـی تـووڕە دەبوون و سەرزەنشتیان دەکرد.

کاتێ ئەم وەزعەی خۆی بۆ مامۆستا خواناسەکەی گێڕایەوە، ئامۆژگاری کرد کە لـەلای جادووگەرەکـە بڵـێ: جادووگەرەکـە درەنـگ ڕەوانـەی کردومەتـەوە بەمـە لـە لۆمـەو سەرزەنشت کردن ڕزگارت دەبێ.

ڕۆژان تێدەپەڕین و منالٚ خەریکی خوێندنی دوو جۆرە دەرس بوو، دوو جـۆرە دەرسـی دژ بەیەك، لەبەر ئەوەی کە زۆر زیرەك و بلیمەت بوو، زۆر بە ئاسانی هـەردوو دەرسـەکەی ڕەوان دەکرد، تا ئەوەبوو ڕۆژێکیان گیانداری‌کی دڕندەو کەتە وەکو شێر چەقی ڕێگـای لـە خەڵکەکە گرتبوو، و نەی دەهێشت لەوێوە گوزەرە بکەن، کە منالە زیرەکەکـە ئەمـەی دی بە هەلی زانی تا بزانێ ئەو دوو مامۆستایە کامیان ڕاست دەکات.

ئەم منالە بەردێکی هەلگرت، و داوای لە پەروەردگاری کرد کە ئەم بەردە دەگرێتە ئـەو دڕندەیـە، ئەگـەر کـاری پیـاوە خواناسـەکەی بـەلاوە خۆشەویـست تـرە لـە کـاری جادووگەرەکە، ئەوا بە هێزو توانای خوا خۆی ئەو دڕندەیە بە بەردەکە بۆی بکوژێ.

هەر کە بەردەکەی گرتە گیاندارەکە بەری کەوت، و بەویستی خوا هەر بەو لێدانە کەوتە زەوی و گیانی دەرچوو، ئەو خەڵکەی کە لە هەردوو سەری ڕێگاکەوە ڕێیان لـێ گـیرا بـوو، لەبەر چاویان بوو کە منالەکە بە بەردێك ئەو دڕندە سامناکەی کوشت، وایان زانی منالەکـە زانستێکی زۆری لە جادوودا بە دەست هێناوە.

دوای کوشتنی دڕەندەکە منالەکە هاتەوە لای مامۆستای لـە خـواترس و باسـەکەی بـۆ گێڕایەوە.

خواناسەکەش تێگەیشت کە ئەم منالە باوەڕی وەرگرتووە، و دەنگ و باسیشی بلاوەی کردووە، ڕۆژێك دێت پادشا لە کاری ئاگادار دەبێ، و بە ئاسانیش لێی دەرناچێت، و وازی لێ ناهێنێت، بەڵکو هەوڵی لەگەڵ دەدا تا لەو باوەڕەی واز بهێنێ، لەوانەیە ناچاری بکات و

ناوی مامۆستاکەی و شوێنی خوا پەرستیەکەی ئاشکرا بکات، بۆیە پێی وت: کورەکەم ئەمڕۆ تۆ پێشی منت داوەتەوە، و لای خوا لە من چاکتری، وەك بلێی ئاگاداری کارت بووم و پلە باوەڕیەکەت بڕیون، و کاتی ئەوەت هاتووە خوای گەورە تاقیت بکاتەوە، جا کە تۆ بانگەوازەکەت ئاشکرا دەکەیت، من کاتی ئەوەم نەهاتووە، کە ئاشکرای بکەم، لەبەر ئەوە تکات لێ دەکەم ناو و جێگای من ئاشکرا نەکەیت، جا منداڵەکە دەنگ و باسی بڵاوبویەوە بەهەموو شاردا، کە توانای چاك کردنەوەی کوێر و بەڵەکی هەیە، و خەڵکی هەر نەخۆشیەکی تریان هەبێ دەرمانیان دەکات، هەر نەخۆشێك دەهاتە لای هەواڵی ئەدایێ، کە خۆی توانای بەخشینی شیفای نیە، بەڵکو خوای گەورە چاکیان دەکاتەوە.

بەم شێوەیە کاری پزیشکیەکەی خستبووە خزمەتی بانگەوازەکەیەوە، و دەیوت: هەر کەس هەر نەخۆشیەکی هەبێت کە باوەڕی بە خوا هێنا، ئەم بۆی دەپاڕێتەوە تا خوا چاکی بکاتەوە، ئەوەبوو ئەم منداڵە زیرەکە خەریکی بڵاوکردنەوەی باوەڕ بوو، یەکێ لە دەست و پێوەندی پادشا کوێر بوو بوو، کە هەواڵی پزیشکە بچکۆڵەکەی بیست بە نیازی چاکردنەوەی چاوی، دیاری و بەخششێکی زۆری لەگەڵ خۆیدا برد بۆ لای، منداڵەکەش دیاریەکانی گێڕایەوە دواوە، و هەواڵیشیدا کە ئەم توانای نیە چاوی چاك بکاتەوە، بەڵکو ئەوە کارێکە بە دەستی خوای گەورەیە، جا ئەگەر ئامادەی بە ڕاستی و پاکی باوەڕی پێ بهێنیت، ئەوا منیش بۆت دەپاڕێمەوە تا خوا شیفات بۆ بنێرێ، پیاوە کوێرەکە قەناعەتی کردو باوەڕی بەخوا هێنا، و منداڵەکەش دۆعای بۆکرد، و خوای پەروەردگاریش چاوی چاك کردەوە، کە چاك بوویەوە بە چاوی ساغەوە گەڕایەوە کۆشکی پادشا، وەکو جاران چۆوە لای پادشا، پادشا سەری سوڕما ئەم پیاوە بەیەکجاری کوێر ببوو، ئێستا چۆن هەردوو چاوی چاك بونەتەوە؟ پادشا پرسیاری کرد: کێ چاوەکانتی گێڕایەوە؟

وتی: پەروەردگارم.

پادشا وتی: بۆچی لە غەیری من پەروەردگارێکی تر هەیە؟

وتی: بەڵێ.. پەروەردگاری من و تۆشە.

پادشـا هەسـتی کـرد ئـەم قـسانە وای لێـدێت، کـە لـە وڵاتـدا ئاژاوەیـەك بـەرپا ببیّ، و خەڵکەکـە بڕوایـان بەخوایـەتی ئـەو نـەمێنیّ، و واز لـە پـەرستنیـشی بهێـنن، چـونکە ئـەو ستەمکارە وەکـو هـەموو سـتەمکارێکی تـر، کەبیـەویّ خـەڵکی بیپـەرسـتن و لـە فـەرمانی دەرنەچـن، ئـیتر جادووگـەرەکان دەیانویـست خـەڵکی چاوبەسـت بکـەن، و هـیچ کەسـیان خوای پەروەردگار نەناسن، بۆ ئەوەی خەڵکی تریش فێری ئەم قسانە نەبن، کابرای گرت و دەستی بە سزادانی کرد، هەتا ئەویش ناوی منداڵە زیرەکەکەی دا، و پادشا تێگەیشت ئەمە کاری ئەو منداڵەیە کە ناردیـە لای جادووگەرەکـە تـا لـە دوا ڕۆژدا ببێتـە جـادووی کۆشـکی پادشایی.

پادشـاش نـاردی بـەدوای منداڵەکـەدا، و هێنایـان، وای گومـان بـرد، کـە بەدەرسـی جادووەکە گەیشتۆتە ئەم ئەنجامە، بۆیە لێی پرسی: منداڵ تۆئەوەندە شـارەزایی زانـستی جادوو بوویت، کە بتوانیت کوێر و بەڵەك چاك بکەیتەوە؟

منداڵەکەش وتی: من ناتوانم کەس چاك بکەمەوە بەڵکو خوای گەورە چاکی دەکاتەوە.

پادشا تێگەیـشت کـە ئـەم منداڵـە بـڕوای بـە خوایـەتی ئـەو نیـە، و گاڵتـەش بـە جـادوو دەکات، کەواتە چ زانست و لیّ هاتنی هەیە هیـچی بـۆ پتـەوکردنی پایـەی دەسـەڵاتی ئـەو ناخاتە کار، بەڵکو باوەڕی بەخوای تاك و تەنیا هێناوە.

پادشا هەستی کرد ئەم ئاژاوەیـەی دژی موڵـك و دەسـەڵاتی ئـەو بـەرپا بـووە، دەبێـت کەسێك لە دوایەوە بێت، ئەگینا منداڵێك چۆن کەوتە سەر ئەو بیروباوەڕە؟

بۆ ئەمە دەستی بەسـزادانی منداڵەکـە کـرد هـەتا ئـەویش ڕاسـتی مامۆسـتای خواناسـی ئەشکەوتی وت: ئەوەی خواناسەکە لێی دەترسا هاتە دی ئەوە بوو، کە بەمنداڵەکـەی وت: ڕاسـتی ئـەو نـەڵێت، چـونکە ئـەو چاوەڕوانی ئـەوەی دەکـرد، کەسـانێکی لێهـاتوو فێـری خواپەرستی ببن و ئایینی خوا بەخەڵکی بگەیەنن.

کاتێك ڕاهیبە خواناسەکەیان هێنا بەردەمی پادشا، پادشا فەرمانیدا سزای بـدەن هـەتا لە ئاینی خۆی پەشیمان ببێتـەوە، ئـەویش بڕیاریـدا بـوو لەسـەر بیروبـاوەڕی پـاکی خـۆی

دامەزراو بێت، و گیانی لەو پێناوەدا بە ئاسانی ببەخشیّ، پادشا داوای مشاری کرد، و فەرمانیدا خستیانە سەر سەری خواناسەکە، و کردیان بە دوو کەرتەوە، هەروەها پیاوە کوێرەکەی دەست و پێوەندی پادشاشیان هێنا کردیان بەدوو کەرتەوە، هەردوو پاڵەوانەکە لە تاقیکردنەوەی باوەڕ سەرکەوتن، لەبەر ڕەزامەندی خوا دانیان بە خۆیان داگرت، هەوڵی زۆریان لەگەڵ منداڵەکەدا تا واز لە خواپەرستی بهێنێ و بگەڕێتەوە، کەچی کۆڵی نەداو لەسەر ڕێبازی خۆی دامەزراو بوو، پادشا ناچار بوو هەوڵی کوشتنی منداڵەکە بدات، چەند جارێك نەخشەی لەناوبردنی کێشا کە چی بیّ هودە بوو.

جارێکیان لەگەڵ چەند جەندرمەیەکیدا ناردی و فەرمانی بەسەردا دان، تا بیبەنە سەر لوتکەی شاخێکی بەرزو لەویّ داوای لێبکەن، کە لەئاینەکەی پەشیمان ببێتەوە، و بگەڕێتەوە سەر دینی پادشا، ئەگەر بەگوێی کردن ئەوە بیگێڕنەوە، ئەگینا لەسەر شاخەکە بیخەن خوارەوە.

خوای گەورە ویستی لەسەربوو ئەوان لەناو بەرێت، و ئەمیش لە دەستیان ڕزگار بکات.

ئەوەبوو خوای گەورە پاڕانەوەکەی گیرا کرد، و شاخەکە هاتە لەرزەو پیاوانی پادشا هەر هەموویان بەسەر شاخەکەوە کەوتنە خوارەوە، و منداڵەکە بە تەنیا لەویّ ڕزگاری بوو، بەپێی خۆی گەڕایەوە لای پادشا، پادشا کە ئەمەی دی لە منداڵەکەی پرسی: کوا هاوەڵەکانت؟

منداڵەکە وتی: خوای گەورە منی لەدەستیان ڕزگار کرد ئەمجارە پادشا کۆمەڵێك لە جەندەرمەکانی بانگ کرد و منداڵەکەی دایە دەستیان و وتی: بیبەن سواری کەشتیەکی بکەن، و بیبەنە ناوەڕاستی دەریا، ئەگەر لە دینی خۆی پەشیمان بوویەوە ئەوا چاکە، ئەگەر پەشیمان نەبوویەوە بیخەنە ناوەڕاستی ئاوی دەریاوە.

جەندەرمەکان بردیان هەتا گەیاندیانە ناوەڕاستی دەریا، کە ویستیان بیخەنە ناوی، لەخوا پاڕایەوە تا بەهەر شێوەیەك خوای گەورە ویستی لەسەرە لە ناویان بەرێت، و ئەمیش لە دەستیان ڕزگار ببێت.

بە فەرمانی خوا کەشتیەکە وەرگەڕاو هەموویانی هەڵدایە ناو دەریاو خنکان، و خوای گەورە منداڵەکەی ڕزگار کرد، و بە سەلامەتی گەڕایەوە لای پادشا.

ئەمە دوو جارە منالّەكە لە دەستی جەندرمەو پاسـاوڵی پاشا ڕزگـاری دەبێـت، لەگـەڵ ئەوەشدا بە پێی خۆی دەگەڕێتەوە كۆشكی پادشا، بێ ئەوەی هەوڵی خۆشاردنەوە بدات، بـەڵكو تەحـەددای پادشـا دەكـات، تـا خـەڵكێكی زیـاتر لـە بانگـەوازی یەكتاپەرسـتی ئاگاداربن، بۆیە هەموو جارێ لەبەردەم پادشادا دەوەستا تادەسـەڵاتی پادشا بۆخـەڵكی دەربكەوێ، و بزانرێ كە پادشا خوا نیە؟

منداڵەكە بەدوای سەر فرازیی خۆیدا نەدەگـەڕا، بـەڵكو دەیویـست عەقیـدەی خواناسـی بڵاوبكاتەوە، ئەگەر چی بە ڕژانی خوێنی خۆشی بوایە، بەڵام بە شێوەیەكی حەكیمانە، جا وەنەبێ لەم كارەشی هەڵەی بەكارهێنابێ، بەڵكو بەژیرانە نەخشەی شـەرعی دەكێـشا، تـا لە ئەنجامدا خەڵك بە ئینصاف باوەڕ بهێنن.

لەو ڕۆژەوە منالّەكە گیاندارە دڕندەكەی كوشـت، و دەسـتی بەچـاكردنەوەی نەخۆشـی ئەو شارە كرد، و دەنگ و باسی گەورەو بچوكی ناوچەكە گەیـشت، ئـەم دوو جـارەش كـە پادشا بە نیازی لەناو بردنیەوە ڕەوانەی كـرد، و بـە سـەلامەتی گەڕایـەوە، ئەوەنـدەی تـر دەنگ و باسی بڵاوبوویەوە بۆ هەر كۆڕو كۆمەڵێك بچویتایە باس باسی منالّە بچوكەكە بـوو كە پادشا بە دەستیەوە گیری خواردبوو، بە هیچ شێوەیەك بۆی لەناو ناچێت.

منالّەكە بێباك هاتە بـەردەم پادشـا، پادشـاش وەك جـاری پێـشوو هـەواڵی دەسـت، و پێوەندی لە منالّەكە دەپرسی، و ئەویش تێی دەگەیاند كە خوای باڵادەست بە سـەلامەتی ئەمی بۆ گێڕایەوە، و ئەوانی لە دەریادا خنكاند.

پادشا بۆی دەركەوت لەبەردمی ئەم منالّەدا دەستەوسانە، ئەو كە چاری منـداڵێكی بـۆ نەكرێ، دەبێ چۆن داوای خوایەتی بكات؟

منداڵەكە هەواڵی ڕاستەقینەی نایەمشتی پادشا، كە خۆی ماندوو نەكات، و توانـای نیـە لەناوی بەرێت، مەگەر بەو شێوەیەی خۆی نەخشەی بۆ بكێشێ.

ئەگەر پادشا لەهیچ شتێكدا بەگوێی منداڵەكە نەكات لەم نەخشەیەدا بە گوێی دەكـات، چونكە بەئاواتە لەناوی بەرێت.

منداڵەکەش نەخشەی باوەڕهێنانی خەڵك دەکێشێت، ئەگەر چی بە بەخشینی گیانی خۆشی بێت، هەر ئەوەندەی دەوێ، کە لای خەڵك بسەلمێ پادشا خوا نیە، بەڵکو مرۆڤێکی بێدەسەڵاتەو هیچی تر، پادشای تێگەیاند کە ناتوانێ بیکوژێت هەتا پلانی منداڵەکە پەیڕەو نەکاو چ فەرمانێکی بەسەردا دەدا جێ بەجێی نەکات.

پادشا وتی بە منداڵەکە: ئەو نەخشەیە چیە؟

منداڵەکە وتی: ئەوەیە خەڵکی شار هەموویان لە جێگایەك کۆبکەیتەوە، و منیش بە درەختێکەوە، چوار مێخە بکێشی، و پاش ئەوە تیرێك لە تیردانەکەمدا دەربهێنە، پاشان تیرەکە بخەرە کەوانەکەوە، و بڵێ: ((بسم الله رب الغلام)) واتە: بەناوی پەروەردگاری منداڵەکەوە، پاشان تیرەکەم تێ بگرە، پادشا تەگبیری منداڵەکەی بە دڵ بوو لە دڵی خۆیدا وتی: ئەگەر ئەمە ڕاست بێ، زۆر ئاسانە خەڵکی کۆکردەوە، و منداڵەکەی بە دارێکەوە چوار مێخە کێشا، و تیرێکی لە تیردانی منداڵەکە دەرهێنا، و خستیە ناو کەوانەکە، و پاشان وتی: ((بسم الله رب الغلام)).

دوای ئەوە تیرەکەی تێگرت و بە فەرمانی خوا تیرەکە دای لەلاجانگی منداڵەکە، ئەویش خێرا دەستی خستە سەر لاجانگی، و لە شوێنی تیرەکەدا، و وەفاتی کرد، کە منداڵەکە کەوتە سەر زەوی پادشا لە خۆشیان باڵی دەگرتەوە وای دەزانی ئاژاوەی لە کۆڵ بوویەوە، نەیدەزانی منداڵەکە چ داوێکی بۆ ناوەتەوە.

ئەم هەموو ماوەیە خەڵکەکە سەرەنجی هەڵوێستی منداڵە ژیرو بلیمەتەکەیان دەدا، زۆر بە بەرزی تەماشایان دەکرد، ئەمڕۆش وا هەموویان ئامادەن و چاویان لە هەڵوێستی ڕاستو پاکی ئەوە، و بەچاوی خۆیان دیتیان کە چۆن خۆی کردە قوربانی بیروباوەڕو ئاینی خودا.

هەڵوێستی پاڵەوانانەی منداڵەکە هەر هەموویانی سەرسام کردبوو، کەواتە ڕێبازی منداڵەکە ڕێبازێکی ڕاستە، و هەر پەروەردگاری ئەو شایەنی پەرستنە، وساڵەهای ساڵە

پادشاو دارو دەستەی خەڵکیان چاو بەست کردووە، بۆیە هەموو بەجارێك ڕایان هاتە سەر ئەوە باوەڕ بە پەروەردگار بهێنن، ئەوەبوو هەموو بە جارێ هاواریان کرد و وتیان: باوەڕمان هێنا بە پەروەردگاری ئەم منداڵە.

پادشا بە حیسابی خۆی دەیویست منداڵەکە لەناو بەرێت، دەیویست دەزگاو دەسەڵاتی لە مەترسی لا بدات، نەی دەزانی بە شەهید بوونی منداڵەکە خەڵکەکە لە پادشا هەڵ دەگەڕێنەوە، و باوەڕ بە پەروەردگاری منداڵەکە دەهێنن، کە منداڵەکە کەوتە سەر زەوی پادشا لە خۆشیان باڵی دەگرتەوە خێرا دارو دەستەکەی بە هەناسە بڕکێوە هاتنە لای پادشا، و وتیان: ئەی پادشا ئەوەی تۆ لێی دەترسای هاتە دی، ئەوەی منداڵەکە ئاواتی بۆ دەخواست هاتە دی.

پادشا زۆر ترساو وتی: ئەوانە چی دەڵێن؟ ئەو خەڵکە چۆن دەبێ من نەپەرستن و هەڵبگەڕێنەوە.

پادشا فەرمانیدا لە دەمی ڕێگاکاندا چاڵی گەورە گەورە هەڵ بکەنن.

پڕ لە داری ئەستوور بکرێن.

ئاگر بەر بدرێتە ئەو دارانە.

خەڵکی هەموو کۆبکرێنەوە.

چوار دەوەرەی مەیدان بە جەندرمە بگیرێن.

دەستەو دایەرەی پادشا لە چوار دەورەی چاڵەکاندا دابنیشن، تا چاویان لە قرچەی گۆشت و ئێسقانی ئەو باوەڕدارانە بێ کە واز لە دینەکەیان ناهێنن، و دەخرێنە ناو چاڵە ئاگرینەکانەوە، خەڵکەکە بە زەبرو زەنگی سەربازانی پادشا کۆکرانەوە.

هێنرانە مەیدانی شار.

ئەوانەی باوەڕیان هێنابوو کۆکرانەوە.

ڕیزیان بەست.

چاویان لە ئاگری گڕ بە گوڕ.

ئەم ئاگرە تیژە بۆ ئێمە دەبێ.

سەیری یەکتریان دەکرد.

ئەمە ئاگرە گەورەکە نیە.

بەڵێ ئاگرێکی گەورەیە.

بەڵام ئاگری لەمە گەورەتر هەیە ئاگری دۆزەخ.

سووتان بەم ئاگرە زۆر ناخایەنێ و دەبڕێتەوە.

بۆیە باوەڕدارەکان خێرا بەراوردی هەردوو ئاگرەکەیان دەکرد.

خەڵکەکە بـە سـەیرکردنی یـەکتری، یـەکتریان تـێ ئەگەیاند کـە تـازە خۆیـان بـە خـوا فرۆشـتووە، فریـشتەکانی ئاسمـانیش دۆعـای سـەربەرزی و سـەرکەوتنیان بـۆ دەسـتەی بـاوەڕداران دەکـرد، ئـەمجا بـاوەڕداران یـەك لـە دوای یەکـەوە فـڕێ دەدرانـە نـاو ئـاگری چاڵەکانەوە، هەر هەموو بە غیرەتێکی بێ وێنەوە دەکەوتنە ناو ئاگری چاڵەکەوە.

لەم کاتەدا ئافرەتێك کە کۆرپە شیرە خۆرەکەی بـە باوەشیەوە بـوو، سـەرەی هـات و نزیکی چاڵەکە کەوتەوە تا باز بداتە ناوی کە بیری لە کۆرپەی باوەشـی کـردەوە، بـەزەیی پیاهاتەوەو ئەوەی بە دڵدا هات کە ئەم بەستەزمانە تاوانی چیە؟

بۆ ئەمە منداڵەکەی دایە دواوەو دڵی نەهات بە کۆرپەکەیەوە باز بداتە ناو چـاڵە پـڕ لـە ئاگرەکەوە.

خوای گەورەش ویستی وابوو تا ڕەنجی باوەڕی ئەو ئافرەتە ڕاستگۆیە بە زایە نەچێت، مناڵە شیرە خۆرەکەی هێنایە زمان و وتی: دایە گیان! ئارام بگرە تۆ لەسەر ڕاستی.

گرنگ ئەوەیە مرۆڤ لەسەر حەق بێت.

گرنگ ئەوەیە مرۆڤ ڕاست بێت.

بەڵێ.. باوەڕداران بە سەری بەرزەوە سەریان نایـەوە، و سـتەمکارانیش بـە ویـژدانێکی مردووەوە ماوەیەك ژیان و سەریان نایەوە بەڵام بە سەر شۆڕیەوە.

باوەڕداران چوونە بارەگای خوا بەو پەڕی ڕێزەوە، ستەمکارانیش چوونە بارەگای خواوە بەو پەڕی سوکایەتیەوە و بەرەو دۆزەخ ڕاکێشران [1].

خوای گەورەش چیرۆکی ئەم ڕووداوەمان بۆ باس ئەکات لە قورئاندا، هەروەکو ئەفەرمووێ: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾﴾. (سورة البروج، الآية: (١-٨).

---

١ رواه مسلم (٣٠٠٥) ، والترمذي (٣٣٤٠) .

سەرگوزەشتەی سیانزەهەم

کوڕی قەشە

بە فڕۆکـە لـە جدەوە دەچـووم بـۆ پـاریس، کـە چـاوم پـێ کـەوت ناسـیمەوە، سـەری خستبوە بان سەرینی کورسیەکە، دەیویست بخـەوێت، پـێم گـوت: سـڵاوی خـوات لـێ بـێ باوکی موحەمەد تۆ لە کوێی؟

بەڕاستی ڕێکەوتنێکی جوانە لەناو فڕۆکە چاوم پێت بکـەوێت، نـاهێڵم بخـەویت چـونکە کـاتی خـەوتن نیـە، ئـەی ئـەم هـەموو کچ و کـوڕە فەرمانبەرانـەی میوانـداری نـابینی کـە پێویستیان بە بانگ کردن و ئامۆژگاری و ڕێنمـوویی هەیـە، هەڵـسە سـەر پـێ و قۆڵـت لـێ هەڵماڵە، بەڵکو خوای گەورە یەکێکیان لەسەر دەستی تۆ ڕێنمایی بدات.

ئەویش سەری بەرز کردەوەو سەیری کردم، هەر کە ناسیمیەوە هەڵساوە سـەر پـێ، و گوتی: دکتۆر سەرحان لە زەوی ناتبینم لە ئاسمان دەتدۆزمەوە؟

بەخێر بێی بەخێر بێی، پێشبینیم نەدەکرد لەناو فڕۆکە بتبیـنم، بـەڵام هـەردەم تـۆ لـە خەیاڵم بووی، پێشبینیم کرد لە فەرەنسا یان لە خواروی ئەفەریقیا بتبینم، ئایا ئێستاش لەوێ کاردەکەیت لە نووسینگەی ڕابیتە؟ پێم بڵێ ئەو ساتە خۆشـانە چـین کـەوا دەتبیـنم ڕاوەستاوی لە بەردەمم لەناو فڕۆکە؟ من بڕوا بە چاوەکانم ناکەم؟

گوتم: ڕاستیە برام ڕاستیە، بەڵام پێم بڵێ بیرت لە چی دەکردەوە؟

وتی: بیرم لەو منداڵە تەمەن (١٠) ساڵە دەکردەوە لـە (جۆهانـسبیرگ) کـە چـاوم پێـی کەوت خۆی بووەتە موسڵمان، بەڵام باوکی قەشەیەو نەبوەتە موسڵمان.

وتم: منداڵێك بووەتە موسڵمان و باوکیشی قەشەیە؟

وتی: من لە شاری (جوهانسبیرگ) بووم، جارێکیان لە مزگەوت نوێژم دەکرد منـداڵێکی تەمـەن(١٠)سـاڵانەم بـینی بەپۆشـاکی عـەرەبی نوێـژی دەکـرد، پۆشـاکێکی سـپی لەگـەڵ عەبـەیاکی (خـەلیجی) لەسـەر شـانەکانی لەگـەڵ چـەفیەو عـەگال لەسـەری، دیمەنەکـەی ڕایکێشام، چونکە خەڵکی ئەفەریقیای خواروو ئەم پۆشاکە ناپۆشن، ئەوان تـەنها کـراس و

پانتۆڵ لەبەر دەكەن، و كڵاوێك لەسەر دەكەن، یاخود جل و بەرگی موسڵمانان بە شێوازی هیندی و پاكستانیەكان دەپۆشن.

منداڵەكـە بـە تەنیـشتمدا تێپـەڕی سـڵاوێكی موسـڵمانانەی لێكـردم، و منـیش وەڵامـی سڵاوەكەیم دایەوە، و پێم وت: ئایا خەڵكی سعودی؟

منداڵەكە وتی: نەخێر من موسڵمانم و ئینتیمام بۆ هەموو وڵاتانی ئیسلامی هەیە.

منیش زۆر سەسام بووم و لێم پرسی: باشە بۆچی ئەم پۆشاكە (خەلیجیەت) پۆشیوە؟

وتی: چونكە من شـانازی پێـوە دەكـەم و پۆشـاكی موسـڵمانانە " لـەو كاتـەدا پیاوێـك تێپەڕی كە منداڵەكەی دەناسی، سەرم سوڕما كاتێك پێی وتم: لێی پرسیار بكە بزانە چۆن بووەتە موسڵمان؟

منیش بە پیاوەكەم وت: بۆچی موسڵمان نەبوو؟

پاشان پرسیارم لە منداڵەكە كرد: ئایا تۆ پێشتر موسڵمان نەبوویت؟

ئایا تۆ لە بنەماڵەیەكی موسڵمان نیت؟

منداڵە بچوكەكەش وتی: من چیرۆكەكەم لە سەرتاوە تا كۆتای بۆت باس دەكەم، بەڵام یەكەمجار پێم بڵێ تۆ خەڵكی كوێی؟

وتم: خەڵكی شاری مەككەی پیرۆزم.

هەر كە گوێی لە وەڵامی من بوو بەرەو لای من هات و ویستی باوەشم پێدا بكاو ماچم بكات، وتی: خەڵكی مەككە خەڵكی مەككە چەندە دڵخۆشم بە بینینی پیاوێـك كـە خـەڵكی شاری مەككەی پیرۆز بێت.

منداڵەكەش وتـی: مـن كـوڕی قەشـەیەكی كاسـۆلیكیم، لـە شـاری شـیكاغۆی ئـەمریكی دەژیام، لەوێ گەورە بووم و لە باخچەیەكی ساوایانی ئەمریكی فێری خوێندنەوەو نووسین بووم، باوكم زۆر گرنگی پێدەدام لەلایـەنی فێربـوون و پـەروەردە، بـەو شـێوەیە بـاوكم لـە كتێبخانەی كەنیسە جێی دەهێشتم بـۆ خوێندنـەوەی گۆڤـارە تایبەتیـەكانی منـداڵان، كـە ڕەنگاو ڕەنگ بوون بە چیرۆكی مەسیحی.

ڕۆژێك لە ڕۆژان لە پەرتوكخانـە بـووم، دەسـتم گەیـشتە پـەرتووكێك لەسـەر یـەكێك لـە ڕەفەكانی كتێبخانەكە، كە خوێندمەوە بینیم پەرتووكی ئینجیلە.

ویستم لە نێو پەڕاوەکانی ئینجیلەکە بگەڕێم، هەر کە کتێبەکەم کردەوە لەگەڵ یەکەم بینین چاوم کەوتە سەر دێڕێکی سەرسوڕهێنەر، ئەو دەقەم خوێندەوە کە پێغەمبەر عیسا (سەلامی خوای لێ بێ) دەفەرموێ: لە دوای من پێغەمبەرێکی عەرەب دێت ناوی (ئەحمەد)ە، منیش سەرم سوڕما لەم وشەیە، بە پەلە چوومە لای باوکم و زۆر بە سانایی پرسیارم لێی کرد، و گوتم: باوکە گیان! باوکە گیان! ئایا ئەم وتەت خوێندۆتەوە لەم ئینجیلە؟ باوکم وتی: وتەی چی؟

وتی: وتەیەکی سەرسوڕهێنەرە پێغەمبەر عیسی (سەلامی خوای لێ بێ) تیایدا ئەڵێ: پێغەمبەرێکی عەرەب لە دوای من دێت! باوکە گیان ئەو پێغەمبەرە عەرەبە کێیە کە دوای ئەو دێت کە دەڵێت: ناوی (ئەحمەد)ە؟

باوکە گیان! ئایا تا ئێستا ئەو پێغەمبەرە هاتووە یان نەهاتووە؟

لەکاتی ئەو قسانەدا بووم باوکم هاواری کرد بەسەرمدا وتی: ئەم کتێبەت لە کوێ هێناوە؟

وتم: لە پەرتوکخانەم هێناوە باوکە گیان! پەرتوکخانەی کەنیسە، پەرتوکخانەکەی تۆ کە تیایدا دەخوێنیتەوە.

باوکم وتی: ئەم کتێبەم پێ بدە ئەوە درۆ و بوختانی تیایە بە پێغەمبەر (عیسی) ((سەلامی خوای لێ بێ) هەڵبەستراوە.

وتم: باوکە ئایا نابینی ئەم دەقە لە ئینجیل نووسراوە چۆن درۆ و بوختانی تیایە؟

قەشەکە کەوا باوکی منداڵەکەیە وتی: تۆ چ کارت بەوە هەیە، تۆ هێشتا منداڵیت، لەو شتانە ناگەیت بڕۆ بۆماڵەوە.

ئەمجا باوکم دەستی ڕاکێشام و بردمیە ماڵەوە هاواری لەسەر کردم، و هەڕەشەی لێکردم بە ئازاری توند و بە ئێش ئەگەر واز لەو وتەیە نەهێنم.

بەڵام من زانیم نهێنیەك هەیە باوکم دەیەوێت لە منی بشارێتەوە، بەڵام خوای پەروەردگار ڕێنمایی کردم تا بە دوای هەموو عەرەبێك بگەڕێم بۆ ئەوەی بگەم بە ئەنجام دەستم کرد بە گەڕان بە دوای عەرەب بۆ ئەوەی پرسیاریان لێ بکەم.

هەر لە شارۆچکەکەمان چێشتخانەیەکی عەرەبیم دۆزیـەوە، چـوومە ژوورەوە پرسـیارم دەربارەی ئەم پێغەمبەرە عەرەبە کرد، خاوەنی چێشتخانەکە پێی وتم: بچۆ بـۆ مزگـەوتی موسڵمانان، لەوێ باشتر بۆت باس دەکەن، منیش چووم بۆ مزگەوت، لەناو مزگەوت بـانگم کرد، ئایا لێرە هیچ کەسێکی عەرەب هەیە؟ یەکێکیان وتی: چیت دەوێ لە عەرەب؟

وتم: دەمەوێت پرسیار دەربارەی پێغەمبەری عەرەب (ئەحمەد) بکەم؟

وتیان: فەرموو دانیشە دەتەوێ چی بزانیت دەربارەی پێغەمبەری عەرەبی؟

وتم: لە پەرتوکخانەی کەنیسە لە ئینجیل خوێندمەوە کە پێغەمبەر(عیسی) ئەفـەرموێ: لە دوای من پێغەمبەرێك دێت ناوی (ئەحمەد)ە، ئایا ئەوە ڕاستە؟

پیاوەکە وتی: بە ڕاستی تۆ ئەوەت خوێندۆتەوە؟

وتم: بەڵێ...

وتی: کوڕی خۆم ئێمەی موسڵمان شوێنکەوتەی پێغەمبـەری عـەرەبین کـە نـاوی(ﷺ) قورئانی ئێمەش ئەوەی باسکردوە کە تۆ بۆت باسکردین.

منداڵەکەش دەنگی بەرز کردەوە هەروەکو شـتێکی ون بـووی دۆزیبێتـەوە وتـی: (ئایـا ئەمە ڕاستە؟).

پیاوەکە وتی: بەڵێ ئەمە ڕاستەو هیچ گومانێکی تیا نیە، ئەمجا پیاوەکە ڕۆیشت و دانەیەك لە قورئانی هێنا، و ئەو ئایەتەی سورەی (الصف)ی کردەوە کە خوای پەروەردگار ئەفەرمووێ: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾[1].

واتە: (بیربکەرەوە) کاتێك کە عیسای کـوڕی مەریـەم وتـی: ئـەی نەتـەوەی ئیسرائیل بێگومان من نێردراوی خوام بۆ لای ئێوە، ئەو تەوراتەی کە لە پێش مندا هاتووە بەڕاسـتی دائەنێم، موژدەتان پێ دەدەم بەپێغەمبەرێك، کە لە دوای من دێ و ناوی(أحمـد)ە، ئینجـا کاتێك، کە ئەو (پێغەمبەرە) چەندەها نیشانەی ڕوون و ئاشـکرای بـۆ هێنـان وتیـان: ئەمـە جادوویەکی ئاشکرایە[2].

---

١ ـ الصف : ٦

٢ـ پوختەی تەفسیری قوئان : ئامادەکردنی مەلا محمد مەلا صالح لاپەرە ٥٥٢ .

منداڵەکەش بە دەنگێکی بەرزەوە وتی: ئەم ئایەتەم پێ نیشان بدە، ئەنجا کابرایەکە ئایەتەکەی پێ نیشاندا.

منداڵەکەش هاواری کرد و وتی: ئەی خوایە گیان! هەروەکو ئەوەی ئینجیل هاتووە پێغەمبەر (عیسی) درۆی نەکردووە، بەڵکو باوکم درۆی لەگەڵ کردووم.

ئەمجا منداڵەکە وتی: من چی بکەم تا ببمە شوێن کەوتەی ئەو پێغەمبەرە، کابراش وتی: بڵێ: ((أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، وعيسي ابن مريم عبده ورسوله)).

واتە: شایەتمان دێنم کە جگە لە (الله) هیچ خودایەکی تر نیە، و شایەتمانی دەدەم کە محمدﷺ بەندەو نێردراوی خوایە، و عیسای کوڕی مەریەم بەندەو نێردراوی خوایە.

منداڵەکەش ئەمەی دووبارە کردەوە و وتی: ((أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، وعيسى ابن مريم عبده ورسوله)).

ئەمجا منداڵەکە وتی: موژدە بەو پێغەمبەرە محمدﷺ، ئەمڕۆکە چەند دڵم خۆشە، دەچم موژدە بە باوکم دەدەم.

ئەمجا منداڵەکە خێرا ڕای کرد بۆ لای قەشەی باوکی وتی: باوکە گیان! باوکە گیان! ئەمڕۆ گەیشتمە هەقیقەت ئێستا موسڵمانان لە ئەمریکا هەن، و ئەوان شوێنکەوتەی پێغەمبەر محمدﷺن قورئانم لەلایان بینی، باس لەو ئایەتە دەکات کە نیشانم دای لە ئینجیل، باوکە گیان! ئێستا من موسڵمانم وەرە لەگەڵم تۆش موسڵمان بە، پێغەمبەر (عیسی) وای پێ ڕاگەیاندووین قەشەی باوکی هەروەکو چۆن بروسکێك لەسەری بدات ئاوای لێهات، هەستا کوڕە بچکۆڵەکەی ڕاکێشا، و لە ژوورێکی بچووك بەندی کرد و، وتی: ڕەحمی پێ نەکەن، چەند هەفتەیەك لەو زیندانیەدا مایەوە، خواردن و خواردنەوەی بۆ دەهێناو پاشان دەرگای لەسەر دادەخست، بەڵام ئەو قوتابخانەی کە کوڕەکەی تیایدا دەیخوێند دەهاتن و لێیان دەپرسی: کە ئەو کوڕە بۆچی نایەت بۆ قوتابخانەو دیار نیە؟

قەشەی باوکی ترسا کارەکەی پەرە بسێنێ و دووچاری زیندان بێت، بیری کردەوە کوڕەکەی دووربخاتەوە بەرەو (تنزانیا) لە ئەفەریقیا کە دایك و باوکی قەشە لەوێ دەژیان ئەم بیرۆکەی جێ بەجێ کرد و ناردی بۆ (تنزانیا) بەدایك و باوکی خۆی ڕاگەیاند کە

بەزەیی پێ نەکەن، ئەگەر گەڕایەوە سەر ئـەو دینـەی چووەتە سـەری، ئەگـەر هـەر دادی نەدا ئەوا هەر لەوێ بیکوژن، بۆیە لە ئەفەریقیا کەس بە دوای سۆراغیدا ناگەڕێت.

ئەمجا منداڵەکە بـە زۆری سـەفەری کـرد بـۆ (تنزانیـا)، بـەڵام ئیسلامەتیەکەی لـە یـاد نەکرد، لەوێ زیاتر گەڕا بە دوای عەرەب و موسڵمانان، تاکو مزگەوتێکی دۆزیـەوەو چـووە ژوورو دانیشت لەگەڵ موسڵمانانەکان، باسی چیرۆکی خـۆی بـۆ کـردن ئـەوانیش سـۆزێکی زۆریان پێدا فێری ئاینی ئیسلامیان کرد.

کاتێك باوکی قەشە بەوەی زانی وەکو باوکی زیندانی کرد، پاشان بە لێـدان لـە لاشـەی ئەدا بەڵام لەگەڵی سـەرکەوتوو نـەبوو، نـەیتوانی منداڵەکـە پەشـیمان بکاتـەوە، نـەیتوانی ویستی خۆی بەسەردا بسەپێنێ، زیندان و ئازاردان زیاتر هێزو خۆڕاگری پێ دەبەخشی بـۆ بەجێ گەیاندنی ویستی خوا لە کۆتاییدا بـاوکی قەشـە ویـستی بیکـوژێ، ژەهـری بـۆی لـە خواردن کرد، بەڵام خوای گەورە پارێزگاری لێکردو نـەمرد، چـونکە دوای ئـەوەی تـۆزێکی خوارد هەستی بە ئـازاری سـکی کـرد و ڕشـایەوە، پاشـان لـە پەنجـەرەی ژوورەکـە خـۆی فڕێدایە نـاو سـتارەکەو پاشـان بـۆ نـاو باخـچەکە، خێـرا ماڵەکـەی بـە جێهێـشت و بـەرەو مزگـەوت بـە ڕێکـەوت بـۆ لای بـرادەرە موسـڵمانەکانی، ئـەوانیش هـەر زوو بـە زووی چارەسەرییان بۆ کردو، خوای گەورە شیفای بۆ نارد.

بۆیـە کوڕەکـە داوای لێکـردن لای خۆیـان بیـشارنەوەو پاشـان بـە نهـێنی بردیـان بـۆ (ئەثیوبیا) و دەیان کەس لەسەر دەستی موسڵمان بوون، و بانگی کردن بۆ ئاینی ئیسلام.

پاشان موسڵمانان لـە ترسـی ئـەوەی فەلـەکان زیـانێکی لێبـدەن بردیـان بـۆ خـوارووی ئەفەریقیا، لەگەڵ زانایان دادەنیشت و لەگەڵ بانگەوازان ئامادە دەبوو لە هەر شوێنێك بـا، خەڵکی بانگ دەکرد بۆ ئیسلام و دەیـوت: ئـەم ئاینـە هەققـەو ئـاینی فیترەتـە ئەمـە ئـەو ئاینەیـە خـوای گـەورە فـەرمانی پێکـردوین شـوێنی بکـەوین، ئـەم ئاینەیـە کـە پێغەمبـەر (عیسی) (سەلامی خوای لێبێ) مـوژدەی داوە کـە پێغەمبـەر(ﷺ) لـە دوای ئـەو دێـت، و پێویـستە خـەڵك هـەمووی شـوێنی بکـەون، مەسـیحیەکان ئەگـەر شـوێنی مەسـیحیەتی ڕاستەقینە بکەون ئەوا دڵخۆشی دونیا و دوا ڕۆژ دەبن، ئەوەتا ئینجیلی دەستکاری نـەکراو کە لە کتێبخانەی کەنیسە دۆزیمەوە لە (شیکاغۆ) ئەو بەهرەیەم لێ دەست کەوت.

خوای گەورە ڕێنوومایی کردم بۆ ئەم کتێبە، لەگەڵ یەکەم پەڕ کە کردمەوە یەکەم دێر کە خوێندمەوە دەقەکە ئاماژەی ئەوەی بۆ کردم کە پێغەمبەر (عیسی) (سەلامی خـوای لێ بێ) فەرمویەتی: پێغەمبەرێکی عەرەب لە دوای من دێت ناوی ئەحمەدە.

خوایە گیان! چەند بە ڕەحم و بە سۆزو بە بەزەییت کەوا ڕێنماییت کردم کاتێ کـە مـن کوڕی قەشەیەك بووم کە ئینکاری ئەم هەقیقەتە ئەکات.

دکتـۆر گیـان! بەڕاسـتی کاتێـك گـوێم لـەو منداڵـە گـرت فرمێـسك لـە چـاومدا ئەهاتـە خوارەوە، ئەم هەموو ڕێگا دووەری بڕی بەس بۆ پاراستنی ئاینەکەی پاشان گـوێم لێگـرت و تەوقەم لەگەڵ کرد و ماچم کرد و پێم وت: خوای گەورە(إنـشاء الله)خێـر و پاداشـتت بـۆ دەنووسێ، ئەمجا منداڵەکـە خـوا حـافیزی لێکـردم و لـە مزگـەوت چـووە دەرەوە هـەرگیز سیما و ڕوخساری پڕ لە ڕووناکی و ئیمانی لە یاد ناکەم، ڕووخساری ئەو منداڵە بچکۆڵە کە ناوی (محمد) بوو.

جارێکیان سەفەرم کرد بۆ ئەفەریقیای خوارو، وێنەی محمدی بچکۆڵە هـەر لـە خـەیاڵم بوو، پرسیارم لێیان کرد لە بارەی ئەم کوڕە پێیان وتم: لێرە بوو، بەڵام سەفەری کـرد بـۆ شارێکی تر، چونکە بانگەوازی خەڵك دەکات بۆ لای خوا[١].

١ـ قصص الهدایە، للداعیە : عمرو خالد، إعداد وتنسیق : فوزیە جژبە.

سەرگوزەشتەی چواردەهەم

ویستی بەرەو فەسادی ببات

ڕابردوو چەند جوانە، لـە هـەمان کاتـدا چـەند تاڵـە، هـەردوو سـیفەت لـە یادگاریـەکانی پیاوێکدا کۆبونەتەوە، دوو سیفەتی دژ بە یەك، من هەوڵ ئەدەم ڕابردووم بە یاد بێتەوە تا بەڕاـەتی منداڵیم تیایدا ببینم، هەروەها هەوڵ ئەدەم ڕابکەم لـە یادکردنـەوەی، تـاکو ئـەو ناخۆشی و تاڵیەم نەیەتەوە یاد.

ڕۆژێکیان کـچێکی گەڕەکەکـەمان سـەرنجی ڕاکێشام، بـەو جـۆرە سـەیری دەکـردم لـە ماناکەی نەدەگەیشتم، بەڵام سەیرکردنی عیـشق و خۆشەویستی نـەبوو، هـەر چـەندە مـن عیشق و خۆشەویستی نازانم، چونکە من ئەو کات دڵم نەبوو تەماشای هیچ کەسێك بکـەم، منیش لەناو بیرو هۆشی خۆم زۆرم لێکدایەوە، تا بڕیارمدا شەڕی پێ بفرۆشم، بۆیە پارچـە شیعرێکی دڵداریم پەیدا کرد، و لە ڕێگای دەرگای ماڵەوەیان بۆم نارد، بـەڵام هـیچ وەڵامـی نەبوو، منیش تووڕە بـووم و ویـستم ئـەو کـچە بـەرەو ڕێگـای شـەڕ ببـەم جـا بیـەوێت یـان نەیەوێت، ئەمجارە شیعرێکم نووسـی وەك گاڵتـە کـردن بـە ئـەو، بـەڵام بـەبێ نـاو هێنـانی هەواڵەکەی پێ گەیشت، بەڵام ئـەو هـیچ ڕەفتـارێکی دژم نـەکرد، و بەسـەر خـۆی نـەهێنا، شەوێکیان کاتژمێر نزیکی چواری بەیانی بوو دەگەڕامەوە ماڵەوە (من لـەو کەسـانە بـووم، کەبـەڕۆژ وون دەبـووم و بەشـەو دیـار دەکـەوتم) لەبـەر دەرگـای ماڵەکـەمان کتێبێکـی زیکرەکانی پێغەمبەرﷺم دۆزیەوە، منیش سوور هەڵگەڕام و زۆر تـووڕە بـووم و هەرچـی ئیرادەی هێزی شەڕ هەیە لە خۆم کۆکردەوە، چونکە زانیم ئەو کچە ناردویـەتی و ئیعلانـی شەڕی لەگەڵ کردووم، ئەو کات بیرۆکەی ئـەوەم بـۆ هـات پارچـە شـیعرێك بنووسـم باسـی چیرۆکی خۆشەویستی نێوان خۆم و ئەو بکەم و لە گەڕەك بـڵاوی بکەمـەوە، بـەم کـارەش ناوو شەرەفی بریندار دەکەم، شەیتانیش ئیلهامی شیعری بـۆ هێنـام و شـیعرێکم نووسـی و ناردم بۆی، هەروەها هەڕەشەم لێکرد بە بڵاوکردنەوەی بە هەموو ناسیاوانی، ئەو کەسـەی

شیعرەکەم پێیدا ناردبوو هاتەوە لەگەڵ چەند دەنکە خورمایەك، پێی وتم: (کـچەکە ئـەمڕۆ بە ڕۆژووە خەریکی ڕۆژوو شکاندنە، لـە بـڕی شـیعرەکە ئـەو چـەند دەنکـە خورمایـەی بـە دیاری بۆی ناردووی و وتـی: لـە کـاتی ڕۆژوو شـکاندن داوا لـە خـوا دەکـات کـە هیدایـەتت بدات)، بۆیە دەنکە خورماکانم وەرگرت و فڕێمدانە سەر زەوی و چاوم سوور و پـڕ بـوو لـە شەڕو بەڵێنم پێیدا کە تۆڵەی لێ بکەمەوە زوو یان درەنگ، تا لە ژیاندا بم وازی لـێ نـاهێنم لەسەر ڕێگای خێر، هەروەها دەچـوومە سـەر ڕێگـای مزگـەوت ئـەو کـات کـە ئـەو دەچـوو دەستم دەکرد بە گاڵتە جاری و ئیهانە کردن، بەڵام ئەو کچانەی کە لەگەڵی بوون زۆر پێـی پـێ دەکـەنین، لەگـەڵ ئـەوەش هـیچ کاتێـك وەڵامـی نەدەدامـەوە، ڕۆژگـار تێپـەڕی بینـیم هەرەسم هێنا لە هەوڵەکانم کە ئەو کچە گومڕا بکەم، بەڵام ئەو بەردەوام کتێبی ئایینی بۆ دەهێنام، و لە گشت ڕۆژەکانی دووشەممەو پێنج شەممە کە بە ڕۆژوو دەبـوو خورمـای بـۆ دەناردم، وەك بڵێی پێی دەوتم: بە سەرتدا سەرکەوتم من ڕەفتارەکانیم وا لێك دەدایەوە.

دوای چەند مانگێگ سەفەری دەرەوەی وڵاتم کرد بۆ گەڕان بە دوای شادی و ئـارەزووە دونیاییەکان کە لە وڵاتـی خـۆم نەمـدیبوو، نزیکـەی (٤) مـانگ مامـەوە، ئـەو کـات کـە لـە دەرەوەی وڵات بووم بەردەوام بیرو هۆشم لای ئـەو کـچە بـوو، چـۆن لـە گـشت پیلانـەکانم ڕزگار بوو، بڕیارمدا هەر کە گەڕامەوە وڵات دووبارە دەست بکەمەوە بە شەڕکردن لەگەڵی، بە شێوازێکی زیرەکتر، بڕیارمدا لە ئاینداری وەرگەڕێنم و بیهێنمە سەر ڕێگای شەڕ.

وادەی گەڕانەوەم هات، ئەو ڕۆژەی گەڕامەوە پێنج شەممە بوو، لەم ڕۆژانە بوو کە ئـەم کچە تیایدا بە ڕۆژوو دەبوو، لە فڕۆکە قاوەو خورمایان پێشکەش کردین، قاوەکەم خـواردو خورماکەم فڕێیدا (چونکە نیشانەی ڕۆژوو گران بوو).

پاشان فڕۆکەکە لە فڕۆکەخانەی شارەکەم دابەزی، کاتژمێر یەکی نیوەڕۆ بـوو، سـواری تەکسی بـووم و هاتمـەوە ماڵـەوە، یەکسەر برادەرەکـانم هاتنـە سـەردانم، ئـەمجا دیـاریم پێشکەشی هەموویان کرد، دیاریەکانیش گشتیان شتی خراپ و کوفر بوون، دیاریەکیش بۆ کچەکەم ئامادە کردبوو کە لە هەموو دیاریەکان خراپترو کـوفرتر بـوو، ویـستم بـۆی بنێـرم

بزانم ڕەفتاری چۆن دەبێت، چوومە سەر ڕێگای مزگەوت بۆ بینینی پێش نوێژی مـەغریب، ئەو بەردەوام نوێژەکانی لە مزگەوت دەکرد، چونکە ڕێکخراوێکی ئافرەتان بۆ لەبـەرکردنی قورئان لەوێ هەبوو، بانگی مەغریب دراو نوێژ کرا، بەڵام کـچەکەم نـەبینی، سـەرم سـوڕما وتم: دیارە کچەکە وازی لە نوێژو مزگـەوت هێنـاوەو گۆڕاوە، لـەو ماوەیـەی مـن لەسـەفەر بووم، وە زۆریشم حەز ئەکرد کەوا پێشبینیەکانم ڕاست بن.

پاشـان گەڕامـەوە مـاڵ کاتێـك کتێبـەکانم تەماشـا کـرد، چـاوم بـە (قورئانێـك) کـەوت لەسەری نووسرابوو (دیاریە بۆ تۆ بەڵکو خوای گەورە ڕێنماییـت بکـات بـۆ ڕێگـای ڕاسـت) واژوو / ناوی کچەکە)، منیش لە خزمەت کارەکەم پرسی کێ ئەم کتێبەی ناردووە وەڵامـی نەدامەوە، بۆ ڕۆژی دواتر چوومە دەرەوە بۆ چاوەڕوانی ئەو کچە کە لـە دەرگـای مزگـەوت (قورئانەکەم) لە دەست بوو تاکو بیدەمەوەو پێی بڵـێم پێویـستیم پێـی نیـە، چـاوەڕوانیم کرد لە نزیك مزگەوتەکە، بەڵام نەهات چەندین ڕۆژ بەم شێوەیە چاوەڕێیم کـرد، بـەڵام بـێ سوود بوو، منیش چوومە ماڵیان لە یەکێك لە مناڵە بچوکەکانم پرسی: کـە لەگـەڵ براکـانی ئەم کچە یاریان دەکرد، لێم پرسین: ئایا فلانەکەس لێرەیە؟

منداڵەکانیش تەماشایەکیان کردم و وتیان: دیارە تۆ خەڵکی ئەم گەڕەکە نیت؟

وتم: بەڵێ.. بەڵام نامەیەکم لەلایەن هاوڕێیەکی ئەو پێیە حەز دەکەم بچن بیدەنێ.

وتیان ئەو کچەی پرسیاری لێدەکەی بەر لە دوو مانگ، لە مزگەوت و لە کاتی کڕنـووش بردندا وەفاتی کرد.

لەو کاتەوە نەمزانی چیم بەسەر هات، دونیا لەبەر چاوم تاریك بوو، خەریك بوو بکەومـە سەر زەوی، دڵم نەرم بـوو، فرمێـسك لـە چاوانما ئەهاتـە خـوارەوە، ئـەم دوو چـاوەم کـە ماوەیەك بوو نەیدەزانی فرمێسك چیە؟

نەم توانی هۆکـارو تەفـسیری ئـەم خەمـە زۆرە هـەڵبگرم، ئـەمجا بـە پیـادە گەڕامـەوە ماڵەوە، زۆر دڵتەنگ بووم و نەمدەزانی ڕوو لە کـوێ بکـەم و بـۆ کـوێ دەچـم لـە دەرگـای

ماڵەوەم دەدا لە کاتێکدا کلیلی دەرگام لە گیرفانمدا بوو، هەموو شتێکم لە یاد کردبوو، لە یادم کرد من کێم و چیم؟

تەنها سەیرکردنەکانی ئەم کچەم دەهاتەوە یاد کە لە تەمەنی منداڵیدابوو، ئەو کات زانیم کە سەیرکردنەکانی بە ڕقەوە نەبوو، بەڵکو سك سوتان و بەزەیی بوو، ئەو بە هیوا بوو لە شەڕو خراپەم دوور بخاتەوە، دوای مردنی بڕیارمدا کەس و کارم بەجێ بهێڵم، کەسوکارو خزمەکانم نزیکەی ساڵێك بە جێ هێشت، لە شوێنێکی دوور لە گەڕەکەکەمان نیشتەجێ بووم، حاڵ و ژیانم گۆڕاو بەردەوام لە خەیاڵ و لەبەر چاوم بوو، تەنانەت لەکاتی تەنیایشدا هەر لە خەیاڵمدا بوو، بەردەوام دەهاتەوە بەرچاوم کاتێك دەچۆوە مزگەوت و دەهاتەوە، هاوڕێکانم زۆر هەوڵیان دا تا بزانن موشکیلەم چیە؟

بەڵام من هۆیەکەم پێ نەوتن، هەروەها ئەو (قورئان)ەی بە دیاری پێشکەشی کردم بەردەوام تا ئێستا لەگەڵمەو ماچی دەکەم و دەگریم، ئەو کاتەی کە گەڕامەوە ماڵ دوای بیستنی هەواڵەکە یەکسەر دەست نوێژم هەڵگرت و نوێژم کرد، بەڵام کەوتمە سەر زەوی، هەر چەند هەڵدەستامەوە دەکەوتمەوە، چونکە بە درێژایی ژیانم نوێژم نەکردبوو، ئێستاش بەردەوامم لە خواپەرستی، داواکاریشم لە خوای گەورە لە بەهەشتدا بەیەکەوە کۆمان بکاتەوە لە ژێر سایەی ڕەحمەتی خۆی (آمین)[1].

١ـ قصص الهدايه، للداعيه : عمرو خالد، إعداد وتنسيق : فوزيه جژبه.

سەرگوزەشتەی پانزەهەم

لە پاش مردن بۆنی میسکی لیٚ دەهات

کچێك لە تەمەنی (٢٠) ساڵیدا بە ڕووداوی ئۆتۆمبێل مرد، تۆزێك بەر لە مردنـی کـەس و کاری لێیان پرسی: حاڵت چۆنە وتبووی: باشم سـوپاس بـۆ خـوا، بـەڵام دوای تۆزێـك مـرد خوا لێی خۆشبێت.

پاشان هێنایان بۆ شوشتنی کاتێك لەسەر تەختـە دارەکـە دامانـناو دەسـتمان کرد بـە شوشتنی سەیری ڕوخساری درەوشاوەیمان کرد وەکو خەوتویەکی دەم بە پێکـەنین وابـوو هیچ برین و شکان و خوێن پرژانی نەبوو.

مردوو شۆرەکە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: کاتێك ویستیان بەرزی بکەنەوە تاکو بـە تـەواوی بیشۆن ئاوێکی سپی لە لووتی هاتە دەرەوە کە ژوورەکەی پڕ کرد لە بۆنی میسك.

ئێمەش هەموومان دەستمان بە (ماشاء الله) و (سبحان الله) کرد و وتم: ئەو کچە ژیـانی چۆن بوو؟

وتی: هەر لەتەمەنی (١٠) ساڵیەوە هەموو فەرزەکانی جێبەجیٚ دەکرد بەبیٚ دواخستن و وازهێنان، هیچ کاتێك سەیری فیلم و تەلەفزیۆنی نەدەکرد، و گوێی لـە گـۆرانی نـەدەگرت، هەر لە تەمەنی (١٣) ساڵیەوە هەموو دووشەممان و پێنج شەممان بەڕۆژوو دەبـوو، نیـازی هەبوو خۆی تەرخان بکات بۆ شوشتنی مردوان، بەڵام بەر لـەوەی هـیچ مردوویـەك بـشوات خۆی بە مردوویی شۆردرا، مامۆستاکان و هاوپۆلەکانی باسیان لە ڕەوشت بەرزی و ڕەفتار جوانی ئەو کچە دەکرد، و ژیان و مردنی کاری تێکردین [١].

١ـ (قصص الهدایە، عمرو خالد، إعداد وتنسیق : فوزیە جزیە).

سەرگوزەشتەی شانزەهەم

خوایە گیان لەناو سکی باڵندەدا حەشرم بکەیت

ئەو کەسەی لە پێناوی خـوادا دەکوژرێـت پێـی دەوترێـت شـەهید، خـوای پـەروەردگار کۆمەڵێك تایبەتمەندی بۆیان داناوە، یەکێك لەو تایبەتمەندی و پلەو پایەی کە پـەروەردگار دەیبەخشێت بە شەهیدان تکاو شەفاعەت کردنە، بۆیە شەهیدی کاروانی بانگەوازی خوایی لە دوا ڕۆژدا شەفاعەت دەکات بۆ (٧٠) کەس لە خزم و کەس و کارەکانی.

سەرکردەیەکی موسڵمانان لە غەزاکانی دژ بە ڕۆمەکان بە نـاوی (ئـەبو قدامـە) ئـەڵێت: ئەمیری سوپای موسڵمانان بووم، و بانگەوازم کرد بۆ جیهاد، تورەکەیـەك و کاغـەزێکم بـۆ هات کاغەزەکەم کردەوە تیایدا نووسرابوو:

(بسم الله الرحمن الرحیم لە ئافرەتێکی بەندەی خواوە بـۆ ئـەمیری سـوپای موسـڵمانان سڵاوت لێ بێت پاشان ئەڵێم: تۆ بانگت کردین بۆ بەشداریکردنی جیهاد لـە پێنـاوی خـوادا منیش تواناو هێزی جیهادو جەنگم نیە، ئەو تورەکەیەش پرچمی تیایە بۆ ئـەوەی بیکـەیت بـە زیـنی وڵاخەکـەت، بـەڵکو خـوای پـەروەردگار بەشـێك لـە پاداشـتی موجاهیـدانم پـێ ببەخشێت.

(ئەبو قدامە) ئەڵێت: سوپاسـی پـەروەردگارم کـرد لەسـەر هەڵوێـستی ئـەو ئافرەتـە، و دڵنیا بووم لەوەی کە موسڵمانان هەست بە بەر پرسیاری خۆیان دەکەن، و یەك دەنگن لـە بەرامبەر دوژمنەکانیاندا.

کاتێـك ڕووبـەڕووی دوژمـن بووینـەوە منـداڵێکی تـازە پێگەیـشتووم لـە ڕیـزی سـوپای موسڵماناندا بەرچاو کەوت، گومانم وابوو ئەو منداڵە لەبەر بچوکی تەمـەنی شـیاوی جـەنگ نیە، و فەرمانم پێدا بە گەڕانەوە منداڵەکە وتی: چۆن فەرمانم پێ دەکەیت بە گەڕانەوە لـە کاتێکدا خوای گەورە ئەفەرموێت:﴿ٱنفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالًا﴾؟

(ئەبو قدامە) دەڵێت: ئیتر وازم لێی هێنا، پاشان منداڵەکە پێی وتم: (٣) تیرم بـە قـەرز پێ بدە.

منیش سەرسام بووم و بەزەییم پێدا هاتەوە و پێم وت: ئەوەی دەتەوێت بە قەرز پێت دەدەم بە مەرجێك ئەگەر خوای گەورە شەهادەتی پێ بەخشیت شەفاعەت و تکام بۆ بکەیت؟

منداڵەکە وتی: (إنشاء الله) منیش (٣) تیرەکەم پێدا پاشان بە حەماسەت و هێزەوە ڕووبەڕووی دوژمن ڕۆیشت، و جەنگا تا لە گۆڕەپانی جەنگەکەدا کەوت.

بە درێژایی جەنگەکە چاوم لێکەلا نەکرد، و سەرسامی کردبووم و بەزەییم پێدا هاتەوە، بەڵام کاتێك کەوت چوومە سەری و پێم وت: خواردن و ئاوت دەوێت؟

وتی: نەخێر، بەڵکو پێویستیم پێت هەیە؟

پێم وت: هیچ شتێك لەلام خۆشەویستر نیە لەوەی کە پێویستی تۆ جێبەجێ بکەم چیت دەوێت فەرمانم پێ بدە؟

منداڵەکە لەگەڵ دوا هەناسە پاکەکانیدا وتی: سڵاوم بگەیەنە بە دایکم و کەل و پەلەکەمی بۆ بەرەوە.

وتم: دایکت کێیە؟

وتی: دایکم ئەو ئافرەتە بوو کە پرچەکانی خۆی بۆ هێنایت کاتێك نەیتوانی لە سوپاکەتدا بەشداری بکات.

وتم: خوا بەرەکەت ببارێنێتە سەر ئال و بەیت و خزم و کەس و کارت.

پاشان گیانی دەرچوو.

دواتر باڵندەیەك هات لە گۆشتی لاشەی منداڵەکەی خوارد.

منیش بەم دیمەنە زۆر سەرسام بووم.

ئەمجا لەسەر ڕاسپاردەی منداڵەکە گەڕامەوە بۆ لای دایکی کاتێك چاوی پێم کەوت بەرەو ڕووم هات و وتی: (ئەبو قدامە) هەواڵم پێ بدە ئایا هاتووی پرسەم لێ بکەیت یان پیرۆزبایی؟

وتم: مەبەستت چیە؟

دایکەکە وتی: ئەگەر منداڵەکەم مردووە ئەوە هاتووی پرسەم بۆ دابنێیت، ئەگەر لە پێناوی خوادا شەهید بووبێت، و ئەو ئاواتەی هاتبێتە دی ئەوا پیرۆزباییم لێ دەکەیت.

منیش باسی کوڕەکەی و باسی باڵندەکەم بۆ کرد...

دایکەکە وتی: خوای پەروەردگار نزای مندالەکەمی گیرا کردووە، و وەلامی داوەتەوە وتم: نزاکەی چی بوو؟

وتی: کوڕەکەم لە کاتی نوێژی بەیانیان و ئێواران لە خودا دەپاڕایەوە و دەیوت: خوایە گیان! لەناو سکی باڵندەدا حەشرم بکەیت.. (ئەم پاڕانەوەیەش ئاماژەیە بەو فەرموودەیەی پێغەمبەرﷺ کە دەفەرموێت: ڕۆحی شەهیدان لەناو سکی باڵندەدایەو بەبەهەشت دا دەگەڕێت.

دایکەکە وتی: سوپاس بۆ خوا کە نزای کوڕەکەمی وەلام دایەوە، و ئاواتەکەی هێناوەتە دی.

(ئەبو قدامە) دەڵێت: ئەمجا تێگەیشتم کە بۆچی خوای پەروەردگار سەرکەوتنی بەخشی بە موسڵمانان و سەری خستین بەسەر دوژمندا [1].

١ــ التربية الإسلامية: ژمارە (٦) کانونی دووەمی ١٩٩٩ لاپەڕە ٣٥. حسن الخاتمە، یوسف الحاج أحمد.

سەرگوزەشتەی حەڤدەهەم

منداڵەکەت ئاوا پەروەردە بکە

چەندە زۆرن ئەو هەڵوێستانەی لە کاتی منالیمان لێمان ڕوویداوە، هێشتا لە هزرو بیرماندا ماوەتەوە تا ئەمڕۆش، جا خۆش بێت یان ناخۆش.

بگەڕێوە بۆ یادەوەریەکانی ڕۆژی منداڵیت، ئەو کات ئەوەت دێتەوە یاد کە خەلاتێکت وەرگرتووە لە قوتابخانە یان کەسێك لە جێگەیەکی گشتیدا بە تۆیدا هەڵ وتبێت.

چەند زۆرن ئەو ئامۆژگاری و چاکە کردنانەی کە بەرامبەر منداڵ کراوە، و بوەتە ڕێگەی کارتێکردنی نەك تەنها بۆ منداڵەکان، بەڵکو بۆ باوك و دایکیشیان بە دەست هێنانی خۆشەویستی و ڕێزی ئەوانیش زۆر جار بۆ چاکەکار دووبارە بۆتەوە.

کەواتە خەندەیەکت بەرامبەر منداڵان بە کەم مەزانە، و هەڵسوکەوتی باش و جوانیان لەگەڵ ئەنجام بدە.

د.محمد العریفی دەڵێت: لە وتارێکمدا بۆ قوتابیانی سەرەتایی دەربارەی گەورەیی نوێژ پرسیارم لێکردن، کێ لە ئێوە دەزانێت فەرمودەیەك دەربارەی گرنگی نوێژ بڵێت؟ خوێندکارێکی منداڵ وەڵامی دایەوە و وتی: پێغەمبەرﷺ دەفەرموێت: ((بین الرجل وبین الكفر أو الشرك ترك الصلاة)). واتە: لە نێوان مرۆڤی باوەڕدارو بێ باوەڕدا وازهێنانە لە نوێژ کردن.

وەڵامەکەی دڵی گرتم بۆیە یەکسەر سەعاتی دەستی خۆمم کردەوە و پێم بەخشی، بەگشتی کاتژمێرێکی زۆر گران بەها نەبوو بەڵام هەڵوێستەکەی بوو بەهۆی ئەوەی، کەپاڵ بەم منداڵەوە بنێت بۆفێربوونی زانست و ڕووکردنە لەبەرکردنی قورئان، ڕۆژان و سالان تێپەڕین هەتا لەمزگەوتێك دیم وا سەیر دەکەم پێش نوێژەکەی ئەو مزگەوتە ئەو منداڵەیە[1].

١ـ المجموعه الزهبیه، د . محمد بن عبدالرحمن العریفی .

سەرگوزەشتەی هەژدەهەم

لە ڕۆژی دوایی ناترسیت؟

جارێکیان پێشەوا (ئەبو حەنیفە) (ڕەزای خوای لێ) بێ بە شوێنێکدا دەڕۆیشت: ئاگای لێ نەبوو پێی لەسەر پێی منداڵێك دانا، مناڵەکە ئازاری پێ گەیشت و وتی: ئەی پێشەوا (ئەبو حەنیفە) دیارە لە تۆڵە سەندنەوەی ڕۆژی دوایی ناترسیت، وا پێت نا بەسەر پەنجەی قاچم داو ئەزیەتت دام؟

نازانی خوای پەروەردگار لە ڕۆژی دواییدا حەق و مافی کەس بەسەر کەسەوە ناهێڵێت؟

پێشەوا (ئەبو حەنیفە) کە گوێی لەم قسەیە بوو ڕەنگی زەرد هەڵگەڕاو دەستی بە لەرزین کردو کەوتە خوارەوە لە هۆش خۆی چوو[١].

١ـ حياة الإمام أبو (حنيفة) .

سەرگوزەشتەی نۆزدەهەم

ئاگات لە خۆ بێ

ڕۆژێکیان پێشەوا (ئەبو حەنیفە) (ڕەزای خـوای لـێ بـێ) بـە لای منداڵێکدا تێدەپـەڕێ تەماشا ئەکات ئەم مناڵە یاری بە قوڕ ئـەکات، پێشەوا (ئـەبو حـەنیفـە)ش بـە منداڵەکـەی فەرموو: ڕۆڵە گیان! وریابەو ئاگات لە خۆت بێ نەکەویتە نـاو ئـەم قـوڕەوە، دوای هـەموو لەشت پیس دەبێت، و دایکت لێـت دەدا، منداڵـە بـچکۆڵەکەش سـەری هـەڵبڕی و پێشەوا (ئەبو حەنیفە) ی ناسی و وتی: من ئاگام لە خۆیە، ئەگەر بشکەومە نـاو قوڕەکـەوە گـرنگ نیە، بەڵام تۆ ئاگات لە خۆت بـێ، مـن ئەگـەر بکەومـە نـاو قـوڕەوە هـیچ زیـانم لـێ نـادات دەچمەوە بۆ ماڵ و دایکم پاکم ئەکاتەوە، بەڵام ئەگەر تـۆ بکەویتـە نـاو قـوڕەوە جیهانێك ئەکەیتە ناو قـوڕەوە، تـۆ ئاگـات لـە خـۆ بـێ ئەگـەر زانایـەك هەڵـە بکـات میللـەتێك هەڵـە دەکاتو سـەرەنجامی خـراپ دەبـێ، ئاگاردارنبـە لـە ڕێگـای دیـن لا نـەدەی و نەچـیتە نـاو قوڕاوی بێ دینیەوە، چونکە ئەو کاتە خـەڵك بـە هـۆی تـۆوە گـومڕا دەبـن، پێـشەوا ئـەبو حەنیفە (ڕەزای خوای لێ بێ) کە ئەو قسە بەجێ و پڕ بـە حیکمەتـەی لـەو منداڵـە بیـست دڵی هەژاو لەشی لەزری.

دەفـەرموێت: لەسـەر قـسەی ئـەو منداڵـە: دوای ئـەوە هـەموو جـارێ یـەك مـانگ لێکۆڵینەوەم لە فەتوایەکان دەکرد ئەمجا ڕامدەگەیاند[1].

١ــ ژیانی پێشەوا (ئەبو حەنیفە)

سەرگوزەشتەی بیستەم

ئەی خودا لە کوێیە؟

تیشکی گەرمی خۆر بڵاوبوەوە، و بەسەر دەشت و دۆڵ و چیاکان و بیابـانی مەککـەدا، کردبووی بە پشکۆی سورکراوە، هەروەك ئەوەی بیەوێت لەناو ئەو لمە گەرمەدا ئـەو سـزاو ئازارەی کە تووشی بیلالی حەبەشییان کرد، کە لە ژێر تاشە بەردی گەورەدا بە دەنگێکـی شیرانە هاواری دەکردو دەیوت: ((أحد أحد)).

ستەم لە هەموو لایەکەوە دەوری دابـوو، هـەروەك ئـەوەی ئـاگر لـە لاشـەی بـەربیێت و ئازاری بدات.

لە هەموو لایەکەوە هاواری دەکرد سکالای خۆی دەبرد بۆ ئەو زەویە چۆڵەی کە لە ژێـر کارەسـاتە سروشـتیە توندەکانـدا نالـەی دەهـات، و بـەو هـەموو دامـەزراوی چەسـپاویەی خۆیەوە خەریك بوو لەت لەت بێت.

دەشت و دۆڵەکانی مەککە کپ بوون و لە جووڵـە کـەوتبوون، هـەر ڕێبوارێـك لـە دەروە بوایە ئاواتی دەسکەوتنی سێبەرێك بوو.

((عبداللـەی کـوری عومـەر)) ئـەو ڕۆژە بـە هـۆی هەنـدێك ئـیش و کـاری خۆیـەوە لـە گەڕانەوەی بۆ ناو شاری مەککە دواکەوتبوو، لە دەرەوەی مەککە بوو، بۆیە هەوڵی ئەدا بە زووتـرین کـات خـۆی بگەیەنێتـەوە مەککـە لەگـەڵ ((عبـدالرحمن))ی هاوڕێیـدا هـەنگاوی خێرایان دەنا، هەردووکیان لەبەر گەرماکە دەم وچاویان هەڵپێچابوو کە تـەنها چـاویان بـە دەرەوە بوو لە تێنوویەتی دا هێزیان لەبەر بڕا بوو.

هەردووکیان بە دەشتی مەککەدا دەڕۆیشتن و مەبەستیان بوو بگەنە مەککە، هەسـتیان کرد کە توانای ڕۆیشتنیان نەماوە، چونکە زۆر مانـدووبوون، لـە تێنوێتیـدا قورگیـان وشـك ببوو، نیشانەی ماندویەتی و بەسەرو ڕوخساریانەوە دیار بوو.

چاویان بە دەوروبەر دەگێڕا، بە لای ڕاست و چەپدا ئەگەڕان بۆ شوێنێکی گونجاو بۆ ئەوەی قەیلولەیەکی تێدا بکەن، و کەمێك لە سێبەرکەیدا پشوو بدەن، زۆر تینوو بوون و قوڕگیان وشك بوو، ئەمجا ((عبداللەی کوری عومەر)) تەماشای هاوڕێکەی کرد، وەك ئەوەی بڵێ زۆری تێنوە، و زۆریش ماندووە، بۆیە وتی: ئەمڕۆ زۆر پێویستیمان بە قومێك ئاوە بۆ ئەوەی گەروومان کەمێك تەڕ بکات، سوێند بە خوا ناتوانم چیتر ئارام بگرم.

((عبدالرحمن))ی هاوڕێی وتی: نازانم پێش ئەوەی هەردووکمان بخنکێین ئایا دەبێت چاودێریی خوای ئاگای لەم حاڵە بێت کە ئێمە تێداین؟

سوێند بە خوا من ئامادەم بە هەموو ماڵەکەم جامێ ئاو بکڕم، ئەگەر مرۆڤ ئاوی دەست نەکەوێت ماڵ بە کەڵکی چی دێت، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾.

لە دووری بیابان ڕەشاییەکیان دی، کاتێك لە ڕەشاییەکە نزیك بوونەوە، وایان زانی ئیتر ئاواتەکەیان هاتۆتە دی، تەماشایان کرد شوانێکە دوای ئەوەی کە سەگەکەی کردووە بە پاسەوانی مەڕەکان، ئێمەش بە لای شوانەکەدا تێپەڕین، کەوا زۆر مندالْ بوو، پاشان سەلاممان لە شوانەکە کرد ئەویش بە جوانترین شێوە وەلامی سەلامەکەی داینەوە، و بەخێرهاتنێکی زۆر گەرمی لێ کردین، و لە شوێن سێبەرەکەی خۆی داینیشاندین، کە جێی دوو کەسی زیاتر لێ نەدەبۆوە، یەکسەر شوێنەواری تێنویەتی بە ڕوخساری میوانەکانیانەوە بەدی کرد، و بە پەلە چوو مەڕێکی بۆ دۆشین و قاپێکی بۆ پڕ کردن لە شیرو گەڕایەوە بۆ لایان و وتی: فەرموون شیر بخۆنەوە هیوادارم تێنویەتی و ماندویەتیەکەتان نەهێڵێت، ئەمجا خواردیانەوە.

پاش ئەوەی کە شیرەکەیان خواردەوەو، و سوپاسی خوایان کرد لە سەر نازو نیعمەتەکانی، قاپە شیرەکەیدا دەست شوانەکە و وتی: زۆر سوپاست دەکەین.

کاتێ هەردووکمان تێر شیرمان خواردەوەو شیرەکە زۆر بوو بە هەردووکمان تەواو نەکرا.

ئـەمجا شـوانە بـچوکەکە قاپـە شـیرەکەی وەرگـرت، و لـە تەنیـشت خۆیـەوە داینـا، ((عبداللـەی کـوڕی عومـەر))یـش پـێش ئـەوەی بـە شـوانەك بڵێـت پاشمـاوەی شـیرەکە بخواتەوە کەمێك تەماشای کـرد، پاشـان بـە شـوانەکەی وت: ئایـا بۆچـی پاشمـاوەی ئـەو شیرە ناخۆیتەوە؟ خۆ گەرما خراپی نەکردووە.

وتی: نایخۆمەوە.

وتی: بۆچی نایخۆیتەوە؟

وتی: من بەڕۆژووم.

وتی: ڕۆژووی چی؟

وتی: بەڕۆژووم.

پاشان وتم: ئەی شوانە بچکۆڵەکە خودا پاداشی بەخێرت بداتەوە، ئێمە سـێ ڕۆژە لـەم سەفەرە داین و دەممان لە خواردن نەداوە؟

شوانەکەش وتی: خۆزگە خواردنێکم شك ببردایەو پێتـانم بدابایـە.. ئـەو کاتـە خـۆم بـە برسیەتی دەهێشتەوە.

((عبداللەی کوڕی عومەر))یش وتی: دەمانەوێت مەڕێکمان بۆ سەر ببڕیت و بیخۆین.

((عبداللەی کوڕی عومەر)) هەر لە سەر قـسەکەی بـەردەوام بـوو وتـی: مـەڕێکمان بـۆ سەر ببڕە، با بیخۆین و تۆش لەگەڵماندا بیخۆ.

شوانەکە وەڵامی نـەبوو بۆیـە ((عبداللـەی کـوڕی عومـەر)) وتـی: گـەر خـۆت بـە تـەنها ناتوانیت ئامادەی بکەیت ئەوا ئێمەش لەسەر بڕین و ئامادەکردنیدا یارمەتیت ئەدەین؟

لەم کاتە ناخۆشەدا شـوانەکە نەیـدەزانی چـی بڵێـت، چـونکە تەماشـای خـۆی دەکـات بچوکە، و خاوەن مەڕەکانیش لێی قبوڵ ناکەن.

بۆیە وتی: من خاوەنی ئەو مەڕانە نیم، بەڵکو خـۆم و مەڕەکانیـشم مـاڵی گەورەکـەمن، ڕێی ئەوەی پێداوم کە شیرەکەی بدەم بە ڕێبوار، بەڵام ڕێی نـەداوم یـەك دانـەی لـێ سـەر ببڕم.

((عبداللەی کوڕی عومەر)) وتی: ئێستا گەورەکەت لە کوێیە؟

وتی: نزیکەی (١٠٠)فرسەخ لێمانەوە دوور دەبێت.

((عبداللەی کـوڕی عومـەر)) وتـی: مـادام گەورەکـەت ئەوەنـدە دوورە ناتبینێـت، وەرە مـەڕێکمان بـۆ سـەر بـبڕە، چـەندی کـرد پارەکـەت ئـەدەمێ، شـوانی منـاڵیش بـەدڵ و دەروونێکی پاکەوە وتی: ئەی ئەگەر گەورەکەم بەوە ڕازی نەبوو؟

ئایا پێویست ئەکات پێی بڵێم؟

ئەی پارەکەی چی لێ بکەم؟

وتی: پارەکەی بۆ خۆت هەڵگرە، و بە گەورەکەشت مەڵێ، شـوانەکە بەسـەر سامیەوە وتی: مەڕەکە بفرۆشم و بە گەورەکەشم بڵێم گورگ خواردویەتی؟

مناڵەکە بەم پرسیارە ڕووی زۆر گرژ بوو.

دوای هاواری کردو وتی: ئێوە ئەڵێن: چی؟

مەڕێك سەر ببڕم پارەکەشی وەربگرم، و بە گەورەکەم بڵێم گورگ خواردویەتی؟

((عبداللەی کوڕی عومەر)) وتی: بەڵێ.. ئەتوانی هەر بە گەورەکەشت نەڵێی...

وتی: ئایا ئەتوانم لـە پـەروەردگاری بـشارمەوە کـە ئاگـاداری هـەموو بوونـەوەرە؟ ئایـا ئەتوانم کە پەروەردگار پێی نەزانێت؟

((عبداللـەی کـوڕی عومـەر)) وتـی: تـۆ کابرایـەکی هـەژاریت لـە دونیـادا هیـچت نیـە، گەورەکەشت دەوڵەمەندەو بە کەمبوونی مەڕێك هیچ کەم ناکات، ئەها ئەم ئەرکە قوڕسەت پێدەکات، و خستۆتیە ئەستۆی تۆ، تۆش تۆڵەی خۆت بکەوە ((عبداللەی کـوڕی عومـەر)) وتی: وەرە مەڕەکە سەر دەبڕین، و ئەم نهێنیەش لە نێوان خۆمانـەو بـە کەسـی نـاڵێین و باسی ناکەین؟

شوانەکە بەو بچوکیەی خۆیەوە وتی: چۆن دەتوانی داوا لە من بکەیت کـەوا سەرپێـچی خوا بکەم.

((عبداللەی کوڕی عومەر)) وتی: من پێم وتی: کە تۆ کەسێکی هـەژارو دەسـت کـورتی، بەڵێنی ئەوەشم پێ دایت کە باسی مەڕەکە نەکەم لای گەورەکەت؟

ئەویش هاواری کردو وتی: ئەی خودا لەکوێیە؟ ئەی خودا لەکوێیە؟

ئـەمجا بـاوەڕی ئـەم منداڵـە بـۆ ئـەم دوو هاوەڵـە بـەڕێزە دەرکـەوت، و هەسـتیان بـە بەرزبوونەوەی باوەڕ کرد.

پاشـان ((عبداللـەی کـوڕی عومـەر)) پرسـیاری لـە شـوانەکە کـرد لـە بـارەی نـاوی گەورەکەی، و شوێنی نیشتەجێ بوونیەوە ئەویش پێی وت: کە گەورەکەی یەکێکە لە پیاو ماقوڵانی شاری مەککەو ناونیشانی تەواوی پێدا.

((عبداللـەی کـوڕی عمـر))یـش بـە پەلـە خـوا حـافیزی لـە شـوانەکە کـرد، و لەگـەڵ (عبدالرحمن)ی هاوەڵیدا بەرەو شاری مەککە گەڕانەوە، لە ڕێگـادا ئـەم دەسـتەواژەی ئـەم منداڵەیان دەوتەوە ئەی خودا لە کوێیە؟ ئەی خودا لەکوێیە؟

ئـەمجا ((عبـدالله ی کـوڕی عمـر)) بـەو پـەڕی ماندوویەتیـەوە گەڕایـەوە مەککـە، (عبدالرحمن) داوای لێکرد کە جارێ بچن لە ماڵەوە پشویەك بدەن، ئـەمجا بـچێت بـۆ سـەر کارەکەی، بەڵام ((عبداللەی کـوڕی عومـەر)) وەڵامـی نەدایـەوە، بـەڵکو چـووە نـاو شـاری مەککە، و پرسیاری دەربارەی خاوەنی شوانەکە دەکرد، هـەتاکو دۆزیـەوە، ئـەمجا شـوانە بچکۆڵەکە، و هەموو مەڕەکانیشی لێ کڕی، پاشان هەندێك کەسی کرد بـە شـایەت بەسـەر خۆیەوە بەوەی کەوا ئەو شوانە بڕوادارەی لەبەر خوا ئازادکردووە، و هەموو مەڕەکانیـشی پێدا، پاشـان ئـەم ئایەتـەی خوێنـدەوە کـە خـوای پـەروەردگار ئەفـەرموێ: ﴿ هَلۡ جَزَآءُ ٱلۡإِحۡسَٰنِ إِلَّا ٱلۡإِحۡسَٰنُ ﴾[١].

١ـ (ئەی خودا لە کوێیە ؟ وەرگێڕانی: جەزا باڕامی / لا ١) .

سەرگوزەشتەی بیست و یەك

منی لە نەفامی و نەزانین ڕزگار کرد

زانـای بـەناو بـانگی ئیـسلام (سـری سـەقەتی) منـدالْ بـوو لـە خزمـەت مامۆسـتاکەیدا قورئانی دەخوێند، کـاتێ گەیشتە سـەر ئـەم ئایەتـە کـە خـوای پـەروەردگار ئەفـەرموێ: ﴿وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا﴾ (مريم :٨٦).

واتە: گوناهکاران و تاوانبارانیش بەپێ و بە تینوویـەتی بـەرەو دۆزەخ راودەنـێن، و لـێ ئەخوڕین وەکو گاگەل بۆ ئاوەخۆرە مل دەنێن[١].

وتی: مامۆستا گیان (وِرْدًا)واتای چیە؟

مامۆستاکەی وتی: نازانم.

پاشـان گەیـشتنە ئایـەتی﴿لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا﴾ (مـريم : ٨٧).
واتە: دەسەڵاتی تکاو لاڵەیان نیە جگە لەو کەسەی بەڵێنی لە خـوای میهرەبـان وەرگرتـوە (وەك پێغەمبەران و شەهیدان)[٢].

وتی: ئەی مامۆستا (عهداً) واتە چی؟ مامۆستاکە وتی: نازانم.

(سری سەقەتی) فەرموی: مامۆستاگیان! هەر چـەندە قـسەکەشم بـێ ئەدەبیـە، بـەڵام توخوا تۆ کە بۆ خۆت هیچ لە قورئان نازانیت بۆ بە مندالی خەڵکی دەڵێیت؟

مامۆستایەکە بەم قسەیە تورە بوو و زللەیەکی لێدا.

(سری سەقەتی) فەرموی: مامۆستاگیان! نەزانینەکەت بەس نەبوو، ستەمیشت خستە پاڵ؟

١ـ تەفسیری ڕامان لەماناو مەبەستی قورئان، ئەحمەد کاکە محمود، لا ٤٩٥ .

٢ـ پوختەی تەفسیری قورئان، مەلا محمد مەلا صالح لا ٣١١ .

مامۆستا بیری لەم قسەیە کردەوە زۆر داچڵەکا، و داوای لێبوردنی لە منداڵەکـە کـرد، و لای خوای گەورە تەوبەی کرد، تا وەکو خۆی باش فێر نەبێ خەڵکی تر فێر نـەکات، خـۆی لە منداڵی خەڵك نەکات بە مامۆستا، ئەمجا وازی لە مامۆسـتایەتی هێنـاو دەسـتی کـرد بـە خوێندن و هەمیشە دەیفەرمو: ئەو مناڵە ژیـرە حـەق گۆیـە کـە سـری سـەقەتیە، مـنی لـە نەفامی ونەزانی ڕزگارکرد[1].

١ـ دین و ژین لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەکانی رب العالمین، فاتح مەلا ڕەسول شارستێنی، لا ٢٨١)

سەرگوزەشتەی بیست و دوو

تۆ مندالێت

زانای ناوداری ئیسلام حوسەینی کوڕی فەزڵ (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) کاتێ منداڵ بوو، چوو بۆ خزمەت یەکێك لە خەلیفەکان، لەو کاتەدا خەلیفە ژمارەیەکی زۆر زاناو داناو پیاو ماقوڵی لەلا بوو، ئەویش منالێکی زیتەڵەو ژیرو بوێر بوو، حەزی کرد هەندێ قسە لەگەڵ خەلیفەدا بکات، و هەندێ کەم و کوڕی و داواکاری منالان هەبوو بیخاتە ڕوو، تاوەکو خەلیفە چارەسەریان بکات، بەڵام خەلیفە لێی توڕە بوو، وتی: تۆ منالی چۆن شەرم ناکەی لەبەردەم ئەم هەموو زانایەدا قسە دەکەی؟

(حوسەینی کوڕی فەزڵ)یش کە بە تەمەن منداڵ بوو وتی: ئەی خەلیفە خۆ ئەگەر مندالیش بم ئەوا خۆ لە پەپو سلیمان (هُدهُد)ەکەی پێغەمبەر سولەیمان (سەلامی خوای لێ بێ) بچوکتر نیم، و تۆش لە پێغەمبەر سولەیمان (سەلامی خوای لێ بێ) گەورەتر نیت کاتێ پەپو سولەیمان پێی وت: ﴿ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴾. (سورة النمل: ٢٢).

پێغەمبەر سولەیمانیش(سەلامی خوای لێ بێ) گوێی بۆ قسەکانی ئەو باڵندە بچوکە گرت و بە قسەشی کرد.

کەواتە ئەی تۆ بۆ ناهێڵی من قسەت لەگەڵدا بکەم، و ئەوەی تۆ نایزانی، و من دەیزانم پێت بڵێم؟

منالەکەش بەڵگەکەی زۆر بەهێز بوو، بۆیە خەلیفە بێ دەنگ بوو، پاشان وتی: ئەی منالّ فەرموو قسە بکەو گوێمان لێگرتووی [1]

١ـ دین و ژین لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەکانی رب العالمین، فاتح مەلا ڕەسول شارستێنی، لا ٢٨١.

سەرگوزەشتەی بیست و سێ[٧]

کوشتنی (ئەسقف)

جارێکیان چەند منداڵێکی خەڵکی بەحرەین یاریان بە تۆپێك دەکرد، (ئەسقف) کە لە پلەی قەشە گەورەترە، و نەگەیشتۆتە پلەی (مەطران)، کە پیاوی ئاینی مەسیحی بەحرەین بوو لەوێ دانیشتبوو، لەناکاو تۆپێك بەر سنگی کەوت، ئەویش تۆپەکەی هەڵگرتەوە، مناڵەکان زۆر لێی پاڕانەوە کە تۆپەکەیان بداتەوە، ئەویش نەیدەدایەوە.

یەکێك لە مندالەکان وتی: داوات لێدەکەم لەبەر خاتری پێغەمبەر ﷺ تۆپەکەمان بدەوە، بەڵام ئەو هەر نەیدەدانەوە، و جنێویشی بە پێغەمبەر ﷺ دا، مناڵەکانیش لە تاوی خاتری پێغەمبەر ﷺ بە دارەکانی دەستیان کەوتنە سەری، و ئەوەندەیان لێدا هەتا مرد، پاشان هەواڵەکە گەیشت بە پێشەوا عومەری کوڕی خەتاب (ڕەزای خوای لێ بێ).

پێشەوا (عومەر) فەرمووی: سوێند بە خوا ڕزگارکردنی هیچ وڵاتێك، و دەستکەوتێکی گەورە بە ئەندازەی کوشتنی ئەو (ئەسقف)ە لەلایان ئەو مناڵانەوە عومەری دڵخۆش نەکردوە، پاشان فەرمووی: ئیسلام ئێستا سەربەرزو سەرفرازە مناڵانێکی بچوك، قسە بە پێغەمبەرەکانیان وترا لەسەری توڕەبوون، و سەرکەوتنیان بە دەست هێنا، و دوژمنی پێغەمبەری خوایان لەناو برد[١].

١ـ المستظرف فی کل فن مستظرف، شهاب الدین الأبشیهی.

سەرگوزەشتەی بیست و چوار

لەشکری موسڵمانان بەم قورئانەوە سەر دەکەوێت

مێژووی زێڕینی ئیسلام بۆمان دەگێڕێتەوە کە سەرکردەیەکی پاڵەوانی کورد صلاح الدین ئەیوبی (ڕەحمەتی خوای لێ بێ) جارێکیان لە گەرمەی شەڕدا بەناو سەربازگەی موسڵماناندا هاتوچۆی دەکرد، و لەشکرەکەی بەسەر دەکردەوە، لەو کاتەدا بەلای خێمەیەکدا ڕەت بوو گوێی لە دەنگی قورئان خوێندن بوو، صلاح الدین ئەیوبیش لەسەر وڵاخەکەی هاتە خوارەوە، و تەماشای کرد وا منداڵێکی جوانکیلەی تازە زمان پژاو، لەسەر ئەژنۆ لە خزمەت باوکی دانیشتووە، و قورئان دەخوێنێ، (صلاح الدین ئەیوبی)یش زۆر خۆشحاڵ بوو، زانی خوای پەروەردگار بەبەرەکەتی ئەو منداڵە پاکە، و ئەم باوکە پیرە دڵسۆزەی قورئان خوێنە، خوای گەورە لەشکری موسڵمانان سەر دەخات بەسەر کوفردا.

ئەمجا سەلامی لێکردن و لەلایان دانیشت و فەرموی: لە پاداشتی قورئان خوێندنی ئەم قورئانە بڕیارمدا دەبێ هەموو نیوڕۆیەك ئەم منداڵە لەگەڵ خۆمدا نان بخوات، و فلان باخ و بێستانم کە زۆر بە قیمەتە وەقف بێ لەسەر ئەم باوك و کوڕە قورئان خوێنە[1].

---

[1]ـ دین و ژین لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەکانی رب العالمین، فاتح مەلا ڕەسول شارستێنی، لا ٢٩٥.

سەرگوزەشتەی بیست و پێنج

مەشاجیع ی کوڕی یوسف

(مەشاجیعی کوڕی یوسف) دەفەرموێ: لە شاری مەدینـە بـووم لای پێشەوا مالیـك لـە کاتێکدا فەتوای بۆ خەڵکی دەدا، (محمدی کوڕی حەسەن) کـە منـاڵێکی تـازە پێگەیـشتوو بوو لە پێشەوا مالیکی پرسی: چی دەڵێی دەربارەی کەسێك لەشـی پیـسەو ئـاوی دەست ناکەوێ خۆی پێ بشوات، ئاویش تەنها لەناو حەرەمی مزگەوتدا هەیە؟

پێشەوا مالیك فەرموی: مرۆڤی لەش پیس بۆی نیە بـچێتە مزگەوتـەوە، منداڵەکـە وتـی: ئەی باشە چی بکات لە کاتێکدا کاتی نوێـژ هـاتووە، و چاویشی لـە ئـاوە لـەناو مزگەوتـدا هەیە؟

پێشەوا مالیك فەرموی: من دەڵێم نابێ لەش پـیس بـچێتە مزگەوتـەوە، بـەڵام منداڵەکە چەند جارێك پرسیارەکەی دووبارە کردەوە، ناچـار پێـشەوا مالیـك فـەرمووی: ئـەی باشـە چی بکات؟

منداڵەکە وتی: قوربان ئەو کەسە پێویستە لە دەرەوەی مزگەوتەکە تەیـەمموم بکـات، و پاشان بچێتە ناو مزگەوتەکەوە، و ئاو لە حەوزی ناو حەرەمی مزگەوتەکە بێنێتە دەرەوە، و پاشان لە دەرەوەی مزگەوتەکە خۆی بشوات و لەش پیسی لەسەر خۆی لاببـات، ئـەمجا نوێژەکەی بکات.

پێشەوا مالیك بەسـەر سوڕمانەوە وتـی: ئـەی منـاڵی چـاو گەشـی جـوان و زیـرەك تـۆ خەڵکی کوێی؟

منداڵەکە وتی: قوربان خـەڵکی ئێـرەم (بـە پەنجـەی دەستیـشی ئامـاژەی بـۆ زەویەکـە کرد)، پێـشەوا مالیـك وتـی: باشـە تـۆ کـە ئەوەنـدە زیرەکیـت چـۆن درۆ دەکـەیت دەڵـێی خـەڵکی مەدینـەم، بـەڵام مـن بـاش دەزانم کـە تـۆ خـەڵکی ئـەم شـارە نیـت و تـا ئێـستا نەمبینیویت؟

منداڵەکە وتی: قوربان من وتم: خەڵکی ئێرەم و دەستم بۆ زەویەکە درێژ کرد واتە: (لـەم خاکەوە دروست بووم) ئیتر درۆم نەکردووە، پێشەوا مالیك فەرموی: ئەم قسەیانت لـەوەی پێشتر عاقڵانەتر بوو، و زیاتر سەرنجی ڕاکێشام، بە ڕاستی تۆ ئەگەر لەسەر خوێندن بەردەوام بیت، ئەوا دەبیت بە زانایەکی بەناوبانگ، پاشان منداڵەکە لای پێشەوا مالیك مایەوە تا کتێبی (موطأ)ی لە خزمەت پێشەوا مالیکدا خوێند، و لە کۆتاییدا بوو بە یەکێك لەو دوو کەسە بەناوبانگەی کە مەزهەبی ئەبو حەنیفەیان زیندوو کردەوە کە (محمدو ئەبو یوسف)ن، محمدیش منداڵەکە بوو[١].

١ـ دین و ژین لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەکانی رب العالمین، فاتح مەلا ڕەسول، لا ٣١١.

سەرگوزەشتەی بیست و شەش

کابرای خورما فرۆش

(حارثی محاسبی) منداڵ دەبێ، ڕۆژێکیان بـه لای هەنـدێ منداڵدا تێپـەڕی کـه لەبـەردەم ماڵی خورما فرۆشێکدا يارييان دەکرد، ئەويش ڕاوەستاو سەيری منداڵەکانی دەکرد، خاوەن ماڵەکه هاته دەرەوە، و هەندێ خورمای پێ بوو، به حارثی وت: ڕۆڵه گيان! بۆ خۆت ئـەم خورمايه بخۆ، حارث وتی، بۆچی ئەو خورمايانه چين؟

کابرا وتی: من خورمام له پياوێك کڕی هەندێك له خورماکەی کەوته خوارەوە، و منيش هەڵمگرتەوە، تۆ بۆ خۆت بيخۆ، حارث وتی: ئايا ئەو کابرايه دەناسيتەوە؟

وتی: بەڵێ حارث ڕۆيشت و ئـەو نـاوەی بـەجێ هێشت، کـابرای خورمـا فـرۆش کەوتـه شوێنی هەتا گرتی و پێی وت: به خوا له دەستم دەرناچيت هەتا ئەوەی که له ناخت دايه بەرامبەرم پێم نەڵێيت، حارث وتی: مامه پيره، ئەگەر تۆ موسڵمانيت داوا له خـاوەنی ئـەو خورمايانه بکه بيانباتەوە بۆ خۆی، تا ڕزگارت ببێ له زيان و خراپـەکاری، هـەروەك چۆن کاتێ زۆر تێنوته داوای ئاو دەکەی، و به شـوێن ئـاودا دەگـەڕێی، ئـاواش داوا لـەو کابرايـه بکه که بێت خورماکانی بەرێتەوە، ئەی مامه پيره خۆت به موسڵمان دەزانيت و خـواردنی حەڕاميش دەرخواردی موسڵمانان دەدەيت؟[1].

١ـ دين و ژين له ژێر ڕۆشنايی ڕاسپاردەکانی رب العالمين، فاتح مەلا ڕەسول، لا ٣١٩.

سەرگوزەشتەی بیست و حەوت

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴾

منالێك بوو تەمەنی لە (١٠) ساڵی تێپەڕی نەکردبوو، دشداشەیەکی لەبەر بوو بەدویدا دەخشا، ڕۆژێکیان بە لای ماڵی ستەمکارێکدا دەڕوات، لەو ساتەدا ستەمکارەکە لە پێش دەرگاکە دەبێت، منالەکەش سەلامێکی لێ دەکات و پێی دەڵێت: (السلام عليكم ورحمة الله وبركاته) کابراش توڕە دەبێت و وەڵامی سەلامەکەی ناداتەوە، منالەکە پێی دەڵێت: دراوسێی خۆشەویستم بۆچی نایەیت بچین بۆ مزگەوت، دوو رکات نوێژ بۆ خوای پەروەردگار بکەین، کابراش توڕە دەبێت و دەڵێت: ئێستا کەی کاتی نوێژە دیارە تۆ گاڵتە بە من دەکەیت، تاکو ئێستا کەس نەیتوانیوە قسەم لەگەڵدا بکات تۆش گاڵتەم پێ دەکەیت، منالەکەش دەڵێت: دراوسێی خۆشەویستم سوێند بە خوا گاڵتەت پێ ناکەم، بەڵام لەگەڵم وەرە بۆ مزگەوت بچین دڵی خۆمان ئاو بدەین بە نوێژ، بە قورئان.. هتد، کابرای ستەمکاریش دەڵێت: خۆت باش دەزانیت من نوێژ ناکەم بۆچی بانگم دەکەیت؟

منالەکەش دەڵێت: تۆ لەگەڵم وەرە چیت ئەوێ من لە خزمەتتدا دەبم، کابرای ستەمکار یەکجار توڕە دەبێ دەڵێت: تۆ چیتە؟ نوێژی چی؟ کەی کاتی نوێژە ئێستا کاتژمێر (٩)ی بەیانیە، منالەکەش دەڵێت: دەچین (نوێژی چەشتەنگاو) دەکەین بۆ ئەوەی خوا بمانخاتە بەهەشت، بە هەر حاڵ کابرا لەگەڵ منالەکە دەچێت بۆ مزگەوت، ئەمجا منالەکە دەستی کرد بە نوێژی چەشتەنگاو، پاش کردنی نوێژی چەشتەنگاو منالەکە قورئانێکی هێنا بۆ کابرای ستەمکار، کابراش قورئانەکەی کردەوە یەکسەر ئەم ئایەتەی هاتە پێش چاو کە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴾ یەکسەر کابرا کەوتە لەرزەو دەستی بە گریان کرد، و وتی: خوایە گیان! تەوبە بێ لەسەر دەستی ئەم منالە من

گەڕامەوە لای تۆ، دەبمە یەکێك لەوانەی کە تـۆ خۆشـت دەوێـن، پاشـان دەسـتی کـرد بـە گریان، پاشان وتی: پەروەردگار داوات لێ دەکەم لە کڕنوشدا بمرێنی بۆ ئـەوەی بگـەم بـە خزمەتت، ئاااى.. چەند خۆشە کەسێك بە ڕوو سپیەوە بگات بە پەروەردگار، ئەمجا چۆوە ماڵەوە دەشتی کرد بە گریان لەسەر ئەو تاوانەی کە ئەنجامی دابوو لـەوەو پـێش، پاشـان نوێژی نیوەڕۆو عەسرو مەغریب و شێوانی کرد لە مزگەوت، پاشان بۆ نوێژی بەیانی بـەرەو مزگەوت چوو بۆ ئەوەی نوێژی بەیانی بە کۆمـەڵ بکـات، ئـەمجا پـێش نوێـژی مزگەوتەکـە دەستی کرد بە نوێژ کردن لە ڕکـاتی دووەم ئـەم ئایەتـەی خوێنـد کـە خـوای پـەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ﴾ زۆر گریا خۆی پێ ڕانەگیرا کەوتە سەر زەوی، بە هەر حاڵ هەستایەوە، پێش نوێژەکە کڕنوشی برد، ئەویش کڕنوشی برد، بەڵام لە کڕنوشی دوهەمدا هەڵنەسایەوە، کاتێ کە سەلامیان دایەوە تەماشا دەکەن کـابرا مـردوە، ئـەوانیش بە یەك دەنگ هاواریان کرد و ووتیان: (إنا لله وإنا إليه راجعون)[1].

١ـ موقع الإنترنيت: صيد الخاطر.

سەرگوزەشتەی بیست و هەشت

گەڕانەوەی حاجیەك

لەسەر یەکێ لە چیاکانی مینا کە(٣٠٠)م لە ئاستی دەریا بەرزە، بە تـەنیایی دانیـشت و چاوەکانی فرمێسکی گەرمی دەڕشت، لێی نزیك بووینەوە پرسیارمان لێی کرد کـە بۆچـی ئاوا بە کوڵ دەگری و نـاوت چیە؟ وەڵامـی دامـەوە وتـی: نـازانم نـاوم چـیە؟ بـەس ڕۆژی عەرەفە لە دایك بوویمە.

ئەمجا وتی: ئەو وەڵامەی منتان پێ سەیر نـەبێ، چـونکە ئەمـە ڕاسـتیەکەیە، مـن (٢٠) سـاڵ ئـالودەی مـاددە هۆشـبەرەکان بـووم، لـەم (٢٠) سـاڵە تـەنیا هـاوڕێی حەبـەکانی کیبتاگۆن و حەشیشە و مەی بووم.

ئـــەوەش سەرگوزەشـــتەی (ئەلحـــەڕبی: ٤٠ ســـاڵ)ە، کـــە بەســـەرهات و ڕووداوی زۆر بزوێنەرو غەمناکە، لـە هـەمان کاتـدا ئـەویش بـۆ (عکـاظ) دەگەڕێتـەوە، کـە چـۆن هـاوڕێ خراپەکانی ئەویان بەرەو ئەو هەڵدێرە نالەبارە برد.

(ئەلحەڕبی)دەڵێت: من باوکی پێنج منداڵم (ڕامی، ڕیم، ڕەییان، ڕەوان، ڕیهـام)، لەگـەڵ دایکم نیشتەجێ بـووم لـە ناوچـەی (ئەلقەصـیم)، شـوفێری بـار هـەڵگربووم، و هاتووچـۆم دەکرد لە نێوان شارەکانی وڵات، ڕۆژێکیان یەکێك لە هاوڕێیانم کە ئەویش شوفێر بوو پێـی وتم: بۆچی حەبێکی هۆشبەر ناخۆی، چـونکە چـالاکت دەکـات، و وات لـێ دەکـات بتـوانی شەوان نەخەوی و بەرگەی ئەو سـەفەرە دوورو درێـژە بگـری.. یەکـەمین جـار ئـەم شـتەم ڕەتکردەوە، بەڵام ئەوەندە دووبارەی کردەوە هەتا هەموو ڕۆژ ئەو قسەیەی بـۆ دەکـردم، بە خۆشم نازانم چۆن ئەم حەبەم خوارد وەکو تاقیکردنەوەیـەك، ئەمـە سـەرەتای کەوتنـە خوارەوەم بوو بۆ دوای ئەمە بۆ ماوەی (٢٠) ساڵ هەموو ڕۆژێ دەمردم.

کاریگـەری ئـەم ژەهرانـە تـەنیا لەسـەر خـۆم نـەبوو، بـەڵکو بـۆ گـشت ئەندامـەکانی خێزانەکەم بوو، لە پێش چاوی مناڵەکانم ئـازاری هاوسـەرەکەم دەدا، ئـەو مناڵـە بـچوکانە ترس گشت لەشی دادەگرتن کە دەیانبینی باوکیان هەموو شەوێك دەبێتە دڕندەیەکی بـێ هەست و سۆز.

هەر چەند هاوسەرەکەم هەوڵیدا لەگەڵم واز لـەو مـاددە هۆشـبەرانە بێـنم، بـەڵام گشت هەوڵەکانی بە فیڕۆ چوو، چونکە من بوومە مرۆڤێکی بێ هەست و تێنەگەیشتوو.

(حـەڕبی) کـەمێك وەسـتا لـە گێڕانـەوەی سەرگوزەشـتەکەی، خـۆی خـەریك کـرد بـە سڕینەوەی فرمێسکەکانی، ئەمجا هەناسەی هەڵکێشاو سەری خۆی نزم کـردو دەسـتی بـە قسەکانی کردەوەو وتی: ئێستاش ئەو ڕۆژەم لە بیرە هەر دەڵێی دوێـنێ ڕوویـداوە، کاتێـك هەندێ لە دراوسێکانمان هاتبوون بۆ سەردانمان لەماڵـەوە، هـەر ئەوەنـدەم زانـی (ڕامـی) کوڕم هاتە لام و پارچەیەك حەشیشەی بـە دەسـت گرتبـوو کـە لـە سـیەکێکی ژوورەکـەی دۆزیەوە، و پرسیاری لێ کردم و وتی: وا دیارە ئەمڕۆ حەشیشەت نەخواردووە باوکە.

ئەم ڕۆژە ئاواتم بوو زەوی لەت بێ و قوتم بدات، دوای ڕۆیشتنی میوانەکان لەگەڵ خـۆم دانیشتم، و لۆمەی خۆم دەکرد لەو کاتە ڕامی (١٥) ساڵ و ڕیـم (١٤) سـاڵ لێیـان پرسـیم: باوکە گیان! تا کەی ناتوانین لەگەڵت دانیشین، و قـسەت لەگـەڵ بکـەین؟ تـا کـەی واز لـە خواردنی ئەو ژەهرانە ناهێنیێ؟ کەی واز لە لێدان و ئازارەکانی دایکە سـتەم لێکراوەکـەمان دێنی؟

باوکە گیان! ئێمە تاوانمان چیە؟

ئـەو شـەوە خـەو نەچـووە چـاوانم، لـە ململانێیـەکی درێـژدا مامـەوە تـا حـەزەکانم بـە وازهێنان لە خواردنی ماددە هۆشبەرەکان، و نێوان هەوڵەکانی هاوڕێیە خراپەکانم بـە ڕازی کردنم و بە قەبوڵکردنی ئەو ماددە ژەهراویانە.

بەڵێ.. لەو ململانێیە ژیام بە هەموو ڕووداوەکانیەوە، تا خوای گەورە دوو پیاوی چاکی هێنایە سەر ڕێگام کە خەڵکی گەڕەکەکـەم بـوون، و منیـان لەسـەر ڕێگـای هـەق و چاکەو بەختەوەری دونیا و دوا ڕۆژ دانا.

ئێـستا مـن وا لـە زەویـە پیرۆزەکـانم و فـەرزی حـەج جێبـەجێ دەکـەم، و لـە خـوای پـەروەردگار دەپاڕێمـەوە لـەو تاوانانـەم خـۆش بێـت کـە لـەوەو پـێش کردومـە، ئـەو فرمێسکانەی ئێستا دەیانبینی فرمێسکی پەشیمانیە، لەوانەیـە ئـەو ژەهرانـە بشۆرێ کـە (٢٠) ساڵە لەناو خوێنم هاتوچۆ دەکەن.

دوای ئەو گفتۆگۆیە خوا حافیزیمان لە حەڕبی کردو جێمان هێشت، لەو کاتەی دەگریاو بە ملکەچی دەپاڕاوە و دەستی بۆ خوای باڵادەست و بەخشندە بەرزکردەوە، ئێمەش لە دڵمانەوە دۆعای بۆ دەکەین خوا تەوبەیەکی دڵسۆزی پێ بەخشی بێ.

بەڵێ.. ئەم دوو منداڵەم منیان بەرەو ڕێگای هیدایەت نارد، کە پەروەردەی دایکیان بوون، داوا لە خوای میهرەبان دەکەم کە منداڵەکانمان خزمەتی ئایینی ئیسلام بکەن[1].

١ـ بعثة عكاظ، محمد مداري، المشاعر: الإثنين ١٤٢٥/١٢/١٤.. دموع التائبة، يوسف الحاج أحمد.

سەرگوزەشتەی بیست و نۆ

موسڵمان بوونی برای مایکل جاکسۆن

ڕاگەیاندنی موسڵمان بوونم لە سعوودیە ئەندامانی خێزانمی لە ئەمریکا سەرسام کرد

خێزانی جاکسۆن ناوبانگیان دەرکردوە بە گۆرانی و میوزیك، جاکسۆنی باوك تیپێکی میوزیکی سەرکەوتووی پێکهێنا بۆ کوڕەکانی.

تیپی (جاکسۆن فایف) لە سەرتاوە یەکێك بوو لەسەرکەوتوترین تیپە میوزیکیەکان لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاو لە حەفتاکان ناوبانگیەکەی جیهانی پەیدا کرد.

(جێڕمن جاکسۆنی) برای مایکل جاکسۆن دەستی کرد بە گەشتە ئیمانیەکەی کە ڕێنمویی کرد بۆ ئیسلام، کاتێك سەفەری کرد بۆ ولاتێکی وەکو ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بە یاوەری خوشکە گەورەکەی، لەویٚ ئیسلامی ڕاستەقینەی ناسی لە دەمی منالەکان. (جێڕمن جاکسۆن) دەلێ: لە کاتی سەردانی کردنم بۆ ژمارەیەك لە ولاتانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بە یاوەری خوشکە گەورەکەم لە سالی (١٩٨٩)ز، یەکەمین جار سەردانی بەحرێنمان کرد، لەویٚ لەگەلٚ هەندێ منالٚ گفتوگۆم کرد لە شاری مەنامە، لە نێوان ئەم پرسیارانەی لە منیان کرد ئەو پرسیارە بوو: ئاینت چیە؟ منیش وتم: مەسیحیم. پاشان وتم: ئەی ئێوە ئاینتان چیە؟

بە یەك دەنگ وتیان: ئیسلام ئایینمانە، ئەوان بە شانازیەوە باسی ئاینەکەیان دەکرد.

(جێڕمن جاکسۆن) چیرۆکی موسڵمان بوونی خۆی دەگێڕێتەوەو دەلێ: دوای گەڕانەوەم لە بەحرەین و قسەکردنم لەگەلٚ ئەو منالانە، دلنیا بووم من موسڵمان دەبم، لەگەلٚ هاوڕێیەك قسەم کرد کە ناوی (علی قەنبەرە)بوو، باسی ئەو هەستەم بۆ کرد لە ناخمدا دەجولێتەوەو بە ڕاشکاوی پێم وت: حەزم لێیە زیاتر شارەزای ئیسلام بم.

بۆیە سەفەرم کرد بۆ سعودیە تا زیاتر ئیسلام بناسم، و هـەر لـەوێش موسـڵمان بـوونی خۆم ڕابگەیەنم.

(جێڕمن جاکسۆن) بەردەوام دەبێ لە قسەکانی و دەڵێ: لەگەڵ (علی قەنبەر)ی هـاوڕێم سەفەرم کرد بۆ شاری (ریاض) تا زیاتر شارەزای ئاینی ئیسلام ببم، لەوێش سـەفەرم کـرد بۆ (جدة)، لە (جدة) خێزانێکی سعودی ڕێزدار منیان برد بۆ ئەنجام دانی عومرە.

(جێڕمن جاکسۆن) باسی موسڵمان بوونی خۆی دەکات، و بـە لـە دایـك بـوونێکی نـوێی دادەنـێ و دەڵـێ: مـن چـەندین پرسـیارم هـەبوو کـە سەرسـامی کردبـووم دەربـارەی مەسیحیەت، و گەورەمان پێغەمبەر عیسا (سەلامی خوای لێ بێ) بەڵام لە ئیسلام وەڵامـی وام بە دەست گەیشت کە تەواو دڵنیایی کردمەوە.

من سەرسام بووم وەکو مەسیحیەك بە تایبەتی دەربارەی ئـەو ئینجیلانـەی بـە دەسـت چەند کەسێکی ئاسایی نووسراوەتەوە.

بەردەوام پرسیارم دەکرد چۆن ئەو مرۆڤانە دەتوانن ئاگاداری وریـایی تـەواویان هـەبێ لە کاتی نووسینی ئەو ئینجیلانە؟ لە کاتێکدا خوای گـەورە قورئـانی پاراسـت بـە درێـژایی ئەو هەموو ساڵانە.

لە سعودیە چەندین کاسیەتی سەرنج ڕاکێشی گۆرانیبێژی بەڕیتانی پێشوو، و بانگـەواز خوازی ئیسلامی یوسف ئیسلامم دۆزیەوە، کـە گفتوگۆیـەکی تیـابوو دەربـارەی ئیـسلام و مەسیحیەت کە زۆر شتی فێرکردم.

(جێـڕمن جاکـسۆن) دەڵـێ: هەڵمـەتێکی ڕاگەیانـدنی خراپـەکار هەیـە لـەناو ویلایەتـە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دژی ئیـسلام، سـەیر لەوەدایـە زۆر لـە ئەمەریکیـەکان بـاوەڕ بـەو ڕاگەیاندنـە دەکـەن، چـونکە شـارەزای ئیـسلام نـین، ئـەو شـێواندنەی ئـاینی ئیـسلام بـە شـێوەیەکی فـراوان و ئاراسـتە کـراوە، نـەك هـەر ئەوەنـدە، بـەڵکو هۆلیـۆد لـە فلیمـی موسڵمانەکان وا نیشان دەدات کە تیرۆرست و بکوژ و خراپەکارن.

(جێڕمن جاکسۆن) سەبارەت بە دەنگ دانەوەی موسڵمانبونی لە نێو ئەندامانی خێزانی

دەڵێ: دایکم لـە دەزگایـەکی ڕاگەیانـدن هـەواڵی موسـڵمانبونی مـنی زانـی، کـە گەڕامـەوە ئەمریکا دایکم پێی وتم: کوڕی خۆم ئەگەر تۆ باوەڕت بەم ئاینە هەیە دەستی پێوە بگـرەو بەردەوام بە لەسەری، منیش وتم: دایە گیان من باوەڕێکی تەواوم هەیە بەم ئایینە[1].

لە کۆتاییدا دەڵێم: خۆزگـەمان بـەم منالّـە کـە بـە یـەك دەنـگ وتیـان بـە (جاکسۆن): ئایینمان ئیسلامەو شانازیان بە ئیسلام کرد.

١ـ دموع تائبه / يوسف الحاج أحمد .

سەرگوزەشتەی سی

ئیسحاقی قەشە

ناو: ئیسحاق هیلال مەسیحی قەشە.

کـار: چـاودێری کلێـسای میـسالی مەسـیحی و سـەرۆکی فـەخری کۆمەڵـەی (خـلاص النفوس)ی میسری لە ئەفەریقیاو ڕۆژئاوای ئاسیا.

لە دایك بووی: ١٩٥٣/٥/٣ — ئەلمینیا، لە میسر.

لە گوندی (بیاضەی) بنکەی پارێزگای ئەلمینیا لـە دایـك بوویمـە، لـە دایـك و بـاوکێکی نەصرانی ئەرسۆزوکس، دایکم و باوکم هەر لە منالێمانـەوە ڕق و کینـەیان لـە دڵمـان چـاند دژی ئیسلام و موسڵمانان.

کاتێك دەستم کرد بە لێکۆڵینەوە لە ژیانی پێغەمبەران، ململانێیەکی فیکری لە ناخمدا دەستی پێکرد، پرسیارەکانیشم زۆر مشتومڕی دروست دەکرد لـە نێـوان قوتابیـان تـا وای لە پاپا شنۆدە کرد بڕیارێك دەربکات بە دامەزراندنم بە قەشە، پێش وادەکەی خۆم بە دوو ساڵ تا دەم کوتم بکـەن، چـونکە ئـەوان هەسـتیان دەکـرد کـە مـن پـشتگیری لـە ئیـسلام دەکەم.

هەر چەندە دەبێ بزانن کە بڕیار وابوو دانەمەزرێم تـەنیا دوای تێپەڕبوونی (٩) سـاڵ لـە دەست پێکردنم لە خوێندنی لاهوتی.

ئەمجا بووم بە سەرۆکی کەنیسەی میسالی مەسیحی، و دامـەزرام و بـووم بـە سـەرۆکی فەخری بۆ کۆمەڵەی (خلاص النفوس)ی میسری، ئەویش کۆمەڵەیەکی بە نەصرانی کردنـی زۆر بەهێزەو ڕەگی داکوتاوە لە زۆربەی وڵاتە عەرەبیەکان بە تایبەتی وڵاتانی کەنداو.

پاپا بەردەوام پارەی پێ دەبەخشیم تا نەگەڕێمەوە گفتوگـۆ کـردن و دەرخـستنی ئـەو بیرۆکانەی کە هەمە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زۆر تامەزرۆ بووم بۆ زانینی هەقیقەتی ئیسلام، هەرگیز ئەم ڕووناکیە لە دڵم کز نەبوو بە هۆی ئەم پلـەو پایـە نوێیـەم، بـەڵکو زیـاتر بـوو، هەروەها پەیوەندیم لەگەل هەندێ لە موسڵمانان بە نهێنی دەستی پێکردو دەستم کـرد بـە خوێندن و لێکۆڵینەوە لە ئاینی ئیسلام.

داوام لێکرا نامەیەکی ماستەر ئامادە بکەم لە بەراوردکردنی نێوان ئایینەکان، ئەوەی سەرپەرشتی ئەو نامەیەی دەکرد ئەسقوفی لێکۆڵینەوەی زانستی بوو لە میسر، لە ساڵی (١٩٧٥)ز چوار ساڵم پێ چوو تا ئەم نامەیەم ئامادە کرد، سەرپەرشتیاری نامەکە زۆر بە دژی ئەوە بوو کە نامەکەم دەربارەی ڕاستی پێغەمبەرایەتی ﷺ و نەخوێندەواریەکەی و موژدەی پێغەمبەر عیسی (سەلامی خوای لێ بێ) نووسی.

لە کۆتاییدا تاوتوێکردنی نامەی ماستەرەکەم تەواو بوو لە کڵێسای ئەنکلیکی لە قاهیرە، و گفتوگۆکە بۆ ماوەی چوار کاتژمێر بەردەوام بوو، بە تایبەتی لەسەر بابەتی پێغەمبەرایەتی ﷺ و ئاماژە کردن بۆ ئەو ئایەتانەی کە بە ڕاشکاوی ئاماژە بە پێغەمبەرایەتی ﷺ دەکات، و کۆتایی هاتنی پێغەمبەرایەتی بە هاتنی ئەو ڕێزدارە.

لە کۆتایی بێ گفتوگۆ پاپا بڕیاریدا نامەکەم لێ بکێشێتەوە، و دانی پیانەنێ، دوای ئەمە بیرێکی قوڵم کردەوە لە ئاینی ئیسلام تا هیدایەت بوونەکەم بە دڵنیاییەکی تەواو بێ، بەڵام کتێبە ئیسلامیەکانم دەست نەدەکەوت، چونکە پاپا پاسەوانیەتی توندی خستە سەر من و کتێبخانە ئایینیەکەم.

هیدایەت و ڕێنموییم بەسەرهاتێکی هەیە بە کورتی باسی دەکەم:

لە ڕۆژی شەشەمی مانگی هەشتەمی ساڵی (١٩٧٨)ز دەچوم بۆ زیندوکردنەوەی یادی لە دایك بوونی مەریەمی پاك لە ئەسکەندەریە، و سواری ئەو شەمەندەفەرە بووم کە کاتژمێر(٣/١٠) خولەك بەڕێ دەکەوێ لە ئێزگەی ئەسیوت کە بەرەو قاهیرە دەڕۆیشت.

دوای گەیشتنی شەمەندەفەرەکە نزیکەی کاتژمێر (٩/٣٠) سواری پاس بووم لە ئێزگەی عەتەبە ژمارە (٦٤) کە بەرەو عەبباسیە دەڕوا، لەو کاتەی لەناو پاسەکە بووم و جلی ئایینیم لەبەر بوو، و خاچێکی زێڕم لە مل بوو کە قورسیەکەی (٢٥٠) غرام بوو، گۆچانەکەم بە دەستەوە بوو.

مناڵێکی تەمەن (١١) ساڵی سواری پاسەکە بوو، بۆ فرۆشتنی چەند نامیلکەیەك، ئەم مناڵە نامیلکەکانی دابەش دەکرد بەسەر گشت ئەوانەی لەناو پاسەکەن، تەنیا من نەبێ،

لە دڵی خۆمدا وتم بۆچی ئەم منداڵـە ئـەم نامیلكانـەی دا بـە گـشت ئەوانـەی نـاو پاسـەكەن تەنیا من نەبێ، دوای ئەوە چاوەڕێم كرد تا لە دابەش كردنەكە تەواو بوو، ئەوەی فرۆشتی فرۆشتی، ئەوەی ماوەش كۆی كردەوە.

بە منداڵەكەم وت: كوڕەكەم بۆچی نامیلكەكانت بە هەمووان دا تەنیا من نەبێ؟

منداڵەكە وتی: لەبەر ئەوەی تۆ قەشەیت؟

لـەم كاتـەدا هەسـتم كـرد مـن شـایەنی هـەڵگرتنی ئـەو نامیلكانـە نـیم، هـەر چـەندە بچوكیشن.

بۆیـە زۆر داوام لێكـرد نامیلكەیـەكم پـێ بفرۆشـێ، بـەڵام ئـەو بـە تونـدی ئەمـەی ڕەت كردەوەو وتی: نەخێر ئەمانە كتێبی ئیسلامین، ئەمجا بە پەلە چووە خوارەوە.

لەگەڵ هاتنە خوارەوەی ئەو منداڵە لە پاسەكە هەستم كـرد مـن برسـیم، و ئـەو كتێبانـە تێرم دەكەن، تێنومە ئەو كتێبانە تێنوتیم دەشكێنن.

یەكسەر هاتمە خوارەوەو دوای منداڵەكە كەوتم، ئەویش ڕای كرد لە ترسان، ئەو كاتە لـە بیرم چوو من كێم و ڕامكرد بە دوای منداڵەكە تا دوو كتێبم لێ سەند.

كاتێك گەیشتمە كڵێسای گـەورە لـە عەبباسـیە (كاتدرائیـەی مەرقوسـی) چـومە ژووری نوستنی تایبـەت بـە داوەت كـراوە فەرمیـەكان، زۆر مانـدوو بـووم لـە سـەفەرەكەم، بـەڵام یەكێك لەو دوو كتێبەم دەرهێنا كە (جزء عم) بـوو و كردمـەوە، چـاوم كـەوت بـە سـورەی ئیخلاص، كە وشەكانم خوێندەوە ئەقڵی بە ئاگا هێنام و جەستەمی هەژاند.

دەستم كرد بە دووبارە كردنەوەی تا لەبـەرم كـرد، لـە كـاتی خوێندنـەوەی هەسـتم بـە حەوانەوەیەكی دەرونی كـردو ئـارامی و خۆشـیەكی زۆری بـە ڕۆحـم بەخـشی، لـەو كاتـادا یەكێك لە قەشەكان هاتە ژوورەوەو بانگی كردم باوكمان ئیسحاق، منـیش هاتمـە دەرەوەو هاوارم كرد بە ڕووی و ﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَـدٌ﴾م خوێند، بێ ئەوەی هەسـت بكـەم چـۆن ئـەم كارەم كرد.

دوای ئەمە چوم بۆ ئەسکەندەریە بۆ زیندوکردنەوەی هەفتەی لە دایك بـوونی مەریـەمی پاك لە ڕۆژی یـەك شـەممە، لـە نوێـژی ئاسـایی قـودداس، لـە کـاتی پـشوەکەم چـووم بـۆ کورسی دان پیانـان تـا گـوێم لـە دان پیانـانی گـەلی نـەزان بـێ، کـە بـاوەڕی وایـە قەشـە دەتوانێ لە گوناهەکان خۆش بێ.

ئافرەتێك هات و پەشیمانی پێوە دیار بوو و وتـی: مـن (٣) جـار لـە ڕێـی پـاکم لاداوەو ئێستاش بەرامبەر زاتی پیرۆزی تۆمە، دان بەوە دادەنێم، و تکـام وایـە لـێم خـۆش بیـت و پەیمانت پێ دەدەم نەگەڕێمەوە سەر ئەو تاوانە.

نەریتی باو ئەوە بوو کە قەشەکە خاچەکەی بەرز بکاتەوە بە دەم و چـاوی ئـەو کەسـە دابێنێ و لە گوناهەکانی خۆش بێ.

هەر کە خاچەکەم بەرز کردەوە تا لە گوناهی خۆش ببم، یەکسەر ئەم ئایەتـە قورئانیـە هاتــە بـیرم کـە خـوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ﴾ بۆیـە قـسەم لـە دەم دەرنەچوو و زۆر بە کوڵ گریام و وتم: ئەمە هاتۆتە لام تا لە گوناهەکانی خۆش بم، کـێ لـە گوناهەکانی من خۆش دەبێ لە ڕۆژی سزاو پاداشت دانەوە؟

لێرە دەرکم کـرد کـە گەورەیـەك هەیـە لـە هـەموو گـەورەکانی تـر گـەورەترە، ئـەویش خوایەکی تاك و تەنیایە.

یەکسەر چووم بۆ چاوپێکەوتنی ئۆسقۆف و پـێم وت: مـن لـە گونـاهی خـەڵکی ئاسـایی خۆش دەبم، جا کێ لە گوناهەکانم خۆش دەبێ؟ ئۆسقۆف وتی: پاپا.

وتم: ئەی کێ لە گوناهەکانی پاپا خۆش دەبێ؟

لەو کاتەدا ئۆسقۆف تـووڕە بـوو هـاواری کـرد و وتـی: تـۆ قەشـەیەکی شـێتی، ئـەوەی تۆشی لەو پلەو پایە داناوە ئەگەر پاپاش بێت شێتە، چونکە پێمـان وت: ئـەو کەسـە لـەو پلـەو پایـە دامـەنێ، چـونکە گـەل خـراپ دەکـا بـە بـیرە ئیـسلامیەکان، و بیرۆکـە لارو خراپەکانی.

دوای ئەمـە بڕیـاری پاپـا دەرچـوو بـە بەنـدکردنم و منیـان بەچـاو بەسـتراوی بـرد بـۆ بەندیخانە، لە بەندیخانە قەشەکان بـە جۆرەهـا ئـازارو ئەشـکەنجە پێـشوازیان لـێ کـردم، لەگەڵ ئەوەی هێشتا موسڵمان نەبوو بووم، هەر یـەك لـەم قەشـانە دارێکـی هـەڵگرتبوو، و لێی دەدام و دەیوت: ئاوا لەو کەسە دەکەین ئایین و کڵێسای خۆی بفرۆشێ.

گشت شێوازەکانی ئازار و ئەشکەنجەیان لەگەڵم بەکار هێنا تا وەکو ئێستا شـوێنەواری لەسەر جەستەم ماوە، و باشترین شایەتە لەسـەر ڕاسـتی قـسەکانم، تەنانـەت ڕەوشـتە نـا مرۆڤایەتیەکەیان گەیشتە ئەو ڕاددەیەی (٩٧) ڕۆژ، ڕۆژانە(٧) جار داری گەسك بخەنە نـاو کۆمم، هەروەها ناچاریان کردم بەراز بەخێو بکەم.

دوای (٣) مانگ منیان بردە لای گەورەی قەشەکان بۆ ئەوەی لـەڕوی ئایینیـەوە تـەمێم بکات، کە چوومە لای پێی وتم: کوڕی خۆم خوای گەورە پاداشتی ئەو کەسە ون ناکات کە چاکە دەکات، ئارام بگرەو داوای پاداشت لە خوا بکـە، ئـەوەی لـە خـوای گـەورە بترسـێ خوای گەورە ڕزگاری دەکات.

لـە دڵـی خۆمـدا وتم: ئـەو قـسانە لـە کتـێبی پـیرۆز نـەهاتووەو لـە قـسەی پیـاوە پیرۆزەکانیش نیە، هەر لە سەرسامی خۆم بووم بە هۆی ئەو قسانە تا خوای گەورە هەق و ڕاستەقینە ئاشکرا دەکات هەر چەند ماوەکەش درێژ بێت، لـە دڵـی خۆمـدا وتم: مەبەسـتی گەورەی قەشەکان چیە لەو قسانە؟

بەڵام کاتێکی زۆری پێ نەچوو لە قسەکانی گەیشتم، بەیانیـەك لـە دەرگـای ژوورەکـەی گەورەی قەشەکەمدا تا هەڵسێ لە خەو، بەڵام لـە کردنـەوەی دەرگاکـە دوا کـەوت، منـیش پاڵم بە دەرگاکە ناو چوومە ژوورەوە، بە ڕاسـتی شـتێکی زۆر سـەر سـوڕهێنەرم بـینی کـە بوە هۆی ڕێنموویی من بۆ ئاینی ئیسلام، ئاینی یەکتاپەرستی، کە پیاوێکی گەورەی ڕیش سپی تەمەنی (٦٥) ساڵیم بـینی وەسـتاوە، و نوێـژی موسـڵمانان ئـەنجام دەدات (نوێـژی بەیانی).

کە ئەو دیمەنەم بینی ماوەیەك بێ جولـە وەسـتام، بـەڵام زوو ئاگاداربوومـەوەو ترسـام یەکێك لە قەشەکان بیبینێ، بۆیە یەکسەر دەرگاکەم داخست.

دوای ئەمـە هاتـە لام و پێـی وتم: کـوڕی خـۆم ئـەم نهێنیـە داپۆشـە خـوا گوناهـەکانت دادەپۆشێ، ئەوە (٢٣) ساڵە بە نهێنی موسڵمان بوومە، قورئان و پەرستنی خـوای گـەورە هاودەم و هۆگری منن لە تەنیایم.

دوای چەند ڕۆژێك فەرمانی پاپا دەرچوو بە گەڕانەوەم بۆ کڵێساکەم و گواستنەوەم لـە سوهاج بۆ ئەسیوت، بەڵام ئەو هەستانەی لەگەڵ خوێندنی سـورەی (ئـیخلاص) و کورسـی دان پیانان، گەورەی قەشەکان کە (٢٣) ساڵە بە نهێنی دەسـتی بـە موسـڵمان بوونەکـەی گرتووە، زۆر کاری تێکردم بەڵام چی بکەم لەو کاتەی گەماڕۆ دراوم لە کەس و کارو خزم و هاوسەرم، قەدەغەیە لە کڵێسا دەرچم بە فەرمانی شنۆدە.

دوای تێپەڕ بوونی ساڵێك نامەیەکم بۆ هات لە کڵێسا تیایدا شنۆدە فەرمانم پێ دەکـات کە ببم بە سەرۆکی ئەو لیژنەیەی کە بۆ سودان بەڕێ دەکەوێت، لـە گەشـتێکی بانگـەوازی بـۆ مەسـیحیەت، بۆیـە چـووم بـۆ سـودان و سـێ مـانگ لـەوێ ماینـەوە، بـە گـوێرەی ڕێنماییەکانی پاپا هەر کەسێ بە هۆی ئەو لیژنەیە ببێتـە نەصرانی (٣٥) هـەزار جونـەیهی میسری پێ دەدرێ جگە لە یارمەتیەکانی تر.

ژمارەی ئەو کەسانەی لە خشتە بـران بـە هـۆی لیژنەکـەمان لـە ژێـر هـەژاری و نـەبونی (٣٥) سودانی بوون لە ناوچەی (واو) لە باشووری سودان.

دوای ئـەوەی ئـەم بـڕە پارەیـەم پێـدان پەیوەنـدیم بـە پاپـا کـرد لـە موترانیـەی (أم دەرمان)، ئەویش وتی: بیانبەن بۆ شوێنە پیرۆزەکانی مەسیحیەکان لە میسر.

ئەو (٣٥) کەسەمان دەرهێنا لە میسر بە بیانووی ئەوەی بۆ کـارکردن لـە دێرەکـان بـۆ لەوەراندنی وشترو مەڕو بەرازەکان، ئەمجا چەند ڕێککەوتنامەیـەکی کـارکردنی سـاختەمان بۆ ڕێکخستن تا لیژنەکە بتوانێ لەسودان بیانهێنێتە دەرەوەو بەرەو میسریان ببات.

کە گەشتەکەمان کۆتایی هات و لە کاتی گەڕانەوەمان لـە پـاپۆڕی (مارینـا) لـە ڕوبـاری نیل هەڵسام بەسەردانی کردنی ئەو دێیە نوێیانە، کاتێك دەرگای کابینەی (١٤)م کـردەوە، بە کلیلـی تایبـەت بـە دەسـتەی کـارکردنی سـەر پاپۆڕەکـە سەرسـام بـووم، بـەو پـاپۆڕە نوێیەی کە ناوی گۆڕا بوو بۆ (عبدالمسیح)، کە پێشتر نـاوی محمـد ئـادەم بـوو، سەرسـام بووم کاتێك بینیم دەستی گرتووە بە عەقیدە ئیسلامیەکەی، و پارە نەیتوانی لـە خـشتەی ببات و ماڵی دونیا کاری تێ نەکرد بۆیە جێم هێشت.

دوای کاتژمێرێك یەکێکم نـارد بـە دوای (عبدالمـسیح)، ئـەویش هاتـە لام و لـێم پرسـی: بۆچی نوێژی موسڵمانان ئەنجام دەدەیت دوای نەصڕانی بوونت؟

لە وەڵامدا وتی: من جەستەم فرۆشـتوە بـە ئێـوە بەرامبـەر پارەکـەتان، بـەڵام گیـان و ئەقڵم مـوڵکی خـوای تـاك و تەنیایـە، ئەگـەر گەنجینـەی هـەموو دونیـام پـێ بـدەن پێتـان نافرۆشم، لە پێش تۆش شایەتی دەدەم و دەڵێم: (أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمـداً رسول الله).

ئەم هەموو ڕووداوانە ڕێگەی بۆ ڕوونـاك کردمـەوە، ڕێگـای منداڵەکـە کـاتێ نامیلکەکـەی نەدامێ، ڕێگای قەشەکە کە نوێژی بەیانی ئەنجام دەدا لە کڵێسا.

دواتـر منـیش چـوومە بەڕێوەبەرایـەتی ئاسـاییش و موسـڵمان بـوونی خـۆم ڕاگەیانـد، بەڕێوەبەرایەتی ئاسایش چەند قەشەیەکی بـانگ کـرد تـا گـوێ بگـرن لـە قـسەکانم، بـەڵام قەشەکان هەڕەشەیان لێکردم بەوەی ئەگەر بێت و موسڵمان بم ئەوا گشت موڵـك و سـامان و پارەم لێ دەسێنن، دوای ئـەم هەڕەشـە توندانـە هـەموو شـتێکم بـۆ جێهێـشتن، چـونکە گشتیان ناگەنە ئەو ساتە پەشیمانیەی هەستم پێ کرد لەسەر کورسی دان پێداهێنان.

دوای ئەمە کڵێسا بووە دوژمنی من و خوێنی منی بە فیڕۆدا، ئەمجا براکەم و ئامۆزاکـانم (٣) جـار ویـستیان تـیرۆرم بکـەن، و تەقـەیان لـێ کـردم لـە قـاهیرە، تەقەیـەك بـە بـەر گورچیلەی چەپم کەوت،و بووم بە خاوەنی یەك گورچیلە.

هەرچەندە دڵم بە گورچیلەکەوە نیە، بەڵکو دڵم بە ئاینی ئیسلامەوە هەیە، چونکە ئیسلام وەڵامی هەموو پرسیارەکانی داومەتەوە.

لە کۆتاییدا دەڵێم: خۆزگەمان بەم منداڵەی کەوا ئەم نامیلکەی نەدا بەم قەشەیە، چونکە باوەڕی پێی نەبوو، لە هەمان کاتدا نەدانی ئەم (جزء عم)یە بووە هۆی موسڵمان بوونی ئەم قەشەیە، منداڵەکەش دەیزانی نابێت کەس دەست لەو جوزئە بدات [1]، تەنها موسڵمانی پاک و خاوێن نەبێت، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلۡمُطَهَّرُونَ﴾. ((سورة الواقعة، الآية: (٧٩)).

١ـ دموع التائبه، يوسف الحاج أحمد .

سەرگوزەشتەی سی و یەك

کۆتایی دونیا پەرستان

هارونە ڕەشید پێش ئەوەی ببێ بە خەلیفەی موسڵمانان کوڕێکی زۆر چاکی ئەبێ بە ناوی (منصور)، هەر لە کۆڕی زانایان و خواناسان و پیاوچاکان دادەنیشت، هەروەها بۆ یادکردنەوەی خوداو مردن ئەچوو بۆ سەر گۆڕستان، و جار جاریش قسەی لەگەڵ مردووەکان دەکرد، و دەیوت: ئیوە پێش ئێمە نەك هەر لە دونیا بوون، بەڵکو خاوەنی ماڵ و منداڵ و دارایی و سەروەت بوون، بەڵام مردن لە جیهانی بێ وەفادا ماوەی نەدان بە هەموو ئاواتێك بگەن، دیارە مردن و دونیا بۆ هەموو کەس وایەو بە هەزاران ئاوات و خەیاڵەوە دەیباتەوە، بەڵام خۆزگە ئەم زانی چیتان بەسەر هاتووەو چیان لێ پرسیون؟ چیتان وەڵام داوەتەوە، هەموو ڕۆژێ چاو پێکەوتنی جەنازەو هاوارو گریانی ژنان من ئەترسێنێ، ئەمەش ئاگادارکردنەوەی منە کە ڕۆژێ ئەبێ بێم بۆ لاتان.

ئەم کوڕە خواناسە کاتێ باوکی بوو بە خەلیفەی موسڵمانان ڕۆژێ چوو بۆ بارەگای باوکی کە چەند پیاوی گەورەو وەزیری لێ بوو، کار بەدەستانی خەلیفەش سەیریان دەکرد، جل و بەرگی ئەم کوڕە لە جل و بەرگی خەلیفە ناچێت، ئەگەر بەم شێوەیە ئەم کوڕە هاتوو چۆی کۆشکی خەلیفە بکات لەوانەیە لەناو خەڵکدا لە نرخی خەلیفەدا دابەزی.

کاتێ خەلیفە گوێی لەم قسانە بوو بە کوڕەکەی وت: کوڕم تۆ منت لەبەر چاوی خەڵك سوك کردوە، کورەکەیش هیچ وەڵامی باوکی نەدایەوە، باڵندەیەك کە بەسەر دیواری کۆشکەکەیەوە نیشتبوو بانگی کردو وتی: بە هەقی ئەو کەسەی تۆی دروست کردووە وەرە لەسەر دەستم بنیشە، ئەو باڵندەیە دەست بەجێ هات و لەسەر دەستی (منصور) نیشتەوە پاشان بە باڵندەکەی وت: بچۆرە سەر جێگەی خۆت، ئەمجا باڵندەکە هەڵفڕی و چووە سەر ئەو جێگەیەی ئەوسای، ئەمجا ڕووی کردە باوکی و وتی: باوکە گیان! ڕاستی‌و

هەقیقەت ئەمەیە کەوا پەیوەندی ئێوە بە دونیاوە منی لای خوا ڕیسوا کردوە، لەبەر ئـەوە من بڕیارم داوە لە ئێوە جیا ببمەوە، ئەمـەی وت و هەڵساو چـوو بـۆ ماڵـەوە، قورئـانێکی هەبوو و هـەڵیگرت، دایکیـشی ئەنگوستیلەیەکی بـە نرخـی هـەبوو دای پێـی وتـی: ئەگـەر پێویستیت بە پارە هەبوو بۆ خۆت بیفرۆشە، ئیتر ئـەوێی بـەجێ هێـشت و ڕۆیـشت بـەرەو شاری (بەصرە)، کاتێ گەیشتە ئـەو شـارە لـەوێ بەرنامـەی بـۆ خـۆی دانـا بـەم شـێوەیە هەموو ڕۆژێکی شەممە کاری دەکردو ڕۆژەکانی تر خواپەرستی دەکردو قورئانی دەخوێند، (ئەبو عامیری بەصری) دەڵێ: خانووی ماڵەکـەم پێویـستی بـە چاکردنەوە هـەبوو، بینـیم کـوڕێکی زۆر جـوان دانیـشتووەو قورئـانێکی پێیـە، و زەمیلەیـەکی لای خـۆی دانـاوە کـە هەندێ شتی تیا بوو، ئەم کوڕە خەریکە قورئان دەخوێنێ منیش بۆ کرێکار دەگـەڕێم پـێم وت: کوڕە بچکۆڵە ئەرێ کار ناکەیت؟

وتی: بۆچی کار ناکەم، مرۆڤ بۆ ئەوە هاتۆتە سەر دونیا بۆ ئەوەی کـار بکـات بفـەرموو بزانم چ کارت هەیە؟

وتم: کاری چاککردنی ماڵم هەیە، (منصور) وتی: باشـە مـن دێـم لەگـەڵت بـەڵام بـە دوو مەرج:

١- من ڕۆژی تەنها شەش دیرهەم وەردەگرم.

٢- لە کاتی نوێژەکان کار ناکەم.

(ئەبو عامیری بەصری) دەڵێت: منیش هەردوو مەرجەکانیم قەبوڵ کرد، جا لەگەڵ خۆم برد بۆ ئەوەی کارم بۆ بکات کاتێ چووە سەر کار هەتا ئێوارە نەچووم بۆ لای کاتێ بانگی شێوان سەیرم کرد، ئەوەندە کاری کردووە بە ئەندازەی شەش کەس منیش سەرم سوڕما، بە هەر حاڵ ویـستم لـە هـەقی خـۆی زیـاتری بـدەمێ، بـەڵام لـە هەقەکـەی خـۆی زیـاتری وەرنەگرت و یەکسەر ڕۆیشت.

بۆ بەیانی ڕۆیشتم بۆ ئەوەی کرێکارێك پەیدا بکەم و لە دوای ئەو منداڵە گەڕام کە بیبینم بـەڵام نەمدۆزیـەوە، پرسـیارم کـرد لـە خـەڵکی ئـەویٚ کـرد کـە کـوڕێکی لـەم شـێوەو لـەم ڕەنگەتان نەدیوەو نەهاتۆتە ئێرە؟

خەڵکەکە وتیان: ئـەو کـوڕە تـەنها ڕۆژی شـەممان کـار دەکـات و ڕۆژەکـانی تـر کـەس نایبینێت، چونکە کارەکـەی ڕۆژی پێـشووی چـاك بـوو، منـیش کارەکـەم دوا خـست هـەتا ڕۆژی شەممەی داهاتوو، ڕۆژی شەممە ڕۆیشتم لە هەمان جێگە دۆزیمـەوە، پاشـان بـە دوو مەرجەکەی پێشتر پێك هاتین، ئەمجا هاتە سەر کارو دەستی کرد بە کارکردن، بۆیە منیش زۆرم بە گرنگ زانی، چۆن ئەم کوڕە ئەوەندەی (١٠) کەس ئیش دەکات، بۆیە لە جێگایەك خۆم لێداگرت هـەتا بـزانم چـۆن کـار دەکـات، کـاتیٚ تەماشـام کـرد، خـۆی تـەنها جێگـەی خشتەکان چاك دەکات، ئیتر خشتەکان خۆیان یەك لە دوای یەك ڕێز دەبەستن، و دەبن بە دیوار، بۆم دەرکەوت ئەم کوڕە یەکێکە لە پیاوانی خوا.

ئەمە کارێکە فریشتەکانی خوا یارمەتی دەدەن، لە دوای تـەواو بـوونی کـار ویـستم (٣) دیرهەمی زیادی بدەمیٚ، بەڵام لێی وەرنەگرتم، و وتی: من تەنها هەقی خۆمم دەویٚ، ئەمجا پارەکەی وەرگرت و ڕۆیشت، هەتا شەممەی داهاتوو چاوەڕێم کرد، دیار نـەبوو چـووم بـۆ ئەو جێگەی کە کاری تیا دەکرد لەوێش نەبوو، پرسیارم کرد لـە خـەڵك وتیـان: سـیٚ ڕۆژە نەخۆشە لـەناو فـلان دارسـتان دایـە، هەرچـۆن بـوو خـۆم گەیانـدە نزیکـی و سـەیرم کـرد خشتێکی کردووە بە سەرین، و ڕاکشاوە سەلامم لیٚ کرد هیچ وەڵامی نەدامەوە، چونکە بیٚ هۆش کەوتبوو، دووبارە سەلامم لێکردو چاوێکی هەڵبڕی و ناسیمیەوە، ئیتر منـیش چـومە لای و سەریم کردە سەر ڕانم، بەڵام سـەری خـۆی لابـردو وتـی: دۆسـتی مـن تـەمـەن تـەواو دەبێت و نازو نیعمەتەکانیش کۆتایی دێت، هەر کاتیٚ جەنازەیەکت بینی یان هەڵت گرت بۆ گۆڕستان، بـیر بکـەرەوە کـە ڕۆژێـك دێـت تـۆش ئـاوا دەبـەن بـۆ گۆڕسـتان، پـاش ئـەم ئامۆژگاریانە ڕووی تێکردم و وتی: ئەگەر مردم پاك بمشۆ و لەم جل و بەرگانەی خۆم کفنم

بکە، منیش وتم: ئەی خۆشەویستم جا چی ئـەبێ ئەگـەر پارچـەی تـازەت بـۆ بهێـنم، خـۆ مردن شایەنترە لە زیندوو بۆ بەرگی تازە.

منداڵەکە وتی: ئەی ئەبو عامیر زیندو لە پێشترە بۆ بەرگی تازە، چـونکە کفـن کـۆن بـێ یان تازە جیاوازی نیە، و هەر دەچێتە ژێر خـاك و هـەردووکی ئەپۆشـرێ، ئـەوەی بـەکاری مرۆڤ بێت تەنها کردەوەی چاکە، چونکە ئەمە ئامۆژگاری ئەبوبـەکری صـدیقە، هـەر کـاتێ مـردم ئـەم مێـزەرەو ئـەم مەسـینەیەم بـدە بـەو کەسـەی کـە ئەمـشۆرێ و گۆڕەکـەم بـۆ هەڵدەکەنێ، ئەم ئەنگوستلەیەش لەگەڵ قورئانەکەم بگەیەنـە دەسـتی هارونـە ڕەشـید بـۆ یادگاری، ئەبێ خۆت بە دەسـتی خـۆت بیدەیتـە دەسـتی و پێـی بڵێیـت: ئەمـە ئەمانـەتی کوڕێکی نەناسە داویەتیە دەستم هەتا بیدەم بە تۆو پێشت بڵێم: نەوەك و لـەم کاتـەدا کـە دیلی بێ ئاگایی دوچاری مردن ببیت، ئەمەی وت و گیانی پـاکی بـەرەو ئاسمـان هـەڵفڕی، منیش لەسەر وەسیەتی منداڵـە دوای دەفـن کـردن، قورئـان و ئەنگوسـتیلەکەم هـەڵگرت و ڕۆیشتم بەرەو شاری بەغدا، کاتێ نزیکی کۆشکی خەلیفە بووم، تەماشام کرد خۆی و پیاو ماقوڵان و چەند وەزیرێك بـەرەو دەرەوە دێـن، منـیش هـەر چـۆن بـوو خـۆم گەیانـدە لای خەلیفـەو وتم: ئـەی خەلیفـەی موسـڵمانان کـوڕێکی نـەناس ئـەم دوو ئەمانەتـەی داوەتـە دەستم کە بیهێنمە خزمەتت، ئەوا منـیش لەسـەر وەسـیەتی خـۆی پێـشکەش بـە ئێـوەی بـەڕێزو خۆشەویـستی دەکـەم، کـاتێ خەلیفـە چـاوی کـەوت بـە قورئـان و ئەنگوسـتیلەکە هەناسـەو ئـاخێکی هەڵکێـشاو سـەری دانەوانـدو فرمێـسکی بـە چـاوەکانیا هاتـەخوارەوە، پاشان بەدەرگەوانەکەی وت: لەگەڵ ئەم پیاوە بـڕۆن و خزمـەتی بکـەن، بـەڵام هـەر کـاتێ خۆم داوام کرد بۆم بهێنن، لە دوای ماوەیەك دەرگەوان هات و وتـی: خەلیفـە داوای هـاتنی تۆ دەکات، بەڵام خەلیفە کەمێك بێتاقەتە زوو هەڵسە لای، منیش چوومە خزمـەت خەلیفـە بە تـەنها دانیـشتبوو، منـیش هاتمـە لای و کـەمێك دوورم لێـی گـرت لەبـەر ئـەدەب، بـەڵام خەلیفە وتی: وەرە پێشەوە منیش چوومە پێشەوە هـەتا لـە هاوشـانی دانیـشتم، خەلیفـە

وتی: تۆ ئەم کوڕەی من دەناسی، وتم: بەڵێ وتی: چ کارێکی دەکرد وتم: کرێکـاری، وتــی: هیچ کاری بۆ تۆ کردووە؟

وتم: بـەڵێ.. وتــی: ئــەی شــەرمت نـەکرد لـەوەی کـە ئـەم کـوڕە نزیکـی خانـەدانی پێغەمبەرەﷺ وتم: ئەی خەلیفە یەکەم داوای لێبووردن لـە خـوا دەکـەم، دووەم لـە پایـەو جێگەی بەرزی ئێوە، چونکە پێشتر نەمزانی و نەمناسی کە ئەم کـوڕە کێیـە؟ هـەتا کـاتی کۆچکردنی، خەلیفە وتی: بە دەستی خۆت شۆریت وتم: بەڵێ، ئـەمجا دەسـتەکانی گـرتم و بە سوکی هێنای بەسەر دڵیا، وتــی: ئـای لـەم ڕێبـوارە دڵـم لـە تـاوی بـوو بـە ئـاو چـاوانم فرمێسك ئەڕێژن وەك هەوری بەهار، بەتاو هەر چەند کەسێ وا لێم دوورە، بەڵام بە خەم لە دڵمایە، بێگومان هـەر بـیری مەرگـە، لـە بـیر دەبـات گـشت سـەرمایە، ئـەمجا خەلیفـە بـە ڕێکەوت بەرەو گۆڕی کوڕەکەی هەتا دڵنیا بێ.

لـە دوای مەڕاسـیمی سـەر گۆڕەکـەی شـەو کـە خـەوتم لـە خـەوما کوڕەکـەم بـینی لـە بەهەشتا ڕوو بەڕووم هات و وتی: یـاڕەبی خـوا پاداشـتت بداتـەوە، چـونکە وەسـیەتەکەی منت ئەنجامدا، وتم: حاڵت چۆن؟

وتی: ئەوەی خوا بە منی داوە، هیچ چاوو گوێ و دڵێك نـەیبینیوەو نەیبیـستووە، و بـە خەیاڵی هیچ کەسێکیشدا نەهاتووە.

ئەم چاکەیە خوای پەروەردگار دەیدات بەو کەسانەی کە شەو نوێژ دەکەن، چونکە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾. سورة السجدة : (١٦ — ١٧) .

واتــە: ئەوانـەی کـەوا لـە شـەوا لـەناو جێگـەی گـەرم و نـەرم هەڵدەسـن، و لـە خـوا دەپاڕێنەوەو بەندایەتی بۆ خوا ئەنجام دەدەن، لە ترسـی دەسـەڵاتی خـوای پـەروەردگار،

بە هیوای ڕەحم و لێبوردنی خوا، وە لەو ماڵ و دارایی و سەروەتەی کە داومانە پێیان ئەی بەخشن بە هەژاران، هیچ کەسێ نازانێ خـوا چـی بـۆ ئامـادە کردووە لـە نـازو نیعمـەت، و خۆشیەکی نەبڕاوەی بۆ ئامادە کردوون، کە مایەی ڕۆشنی و ڕووناك بوونەوەی چاو و دڵە، (عبدالله ی کوڕی مەسعود) دەفـەرموێ: ئـەم موژدەیـە لـە تەوڕاتیـشدا بـاس کـراوە، جـا ئەوەیە لەبەر خوا وازهێنان لە دونیا و کەلەپوری دونیا[1].

[1]روج الریاحین فی حکایات الصالحین، عفیف الدین الـدین أبـی سـعادات .هـزه الحکایـه رواهـا المقدسـی فی (التـوابین) ص١٧٠-١٧٣ وفیه (بدرهم ودانق) والدانق سدس الدرهم، تحقیق عبدالقادر الْرناۆوگ، دارالکتب العلمیه / بیروت-لبنـان : ١٩٤ - ١٩٧٤، نقره مرگ، خواجه محمد ئیسلامی پاکستانی .

سەرگوزەشتەی سی و دوو

ئەم منالە دەناسیت

پێشەوا (بەهلول) یەکێکە لـە پیـاو چـاکان و دەڵێـت: ڕۆژێـك بـەناو شـەقامی بەسـرەدا دەڕۆیشتم بینیم دوو سێ منالّ یاری دەکەن، چـاوم لـێ بـوو تـەنها منالّێـك ئـەگری منـیش چوومە لای و لێم پرسی: ئەوە بۆچی دەگریت؟

ئەگەر بۆ ئەو شتانە دەگریت کە یاری پێ دەکەن، من بۆت دەکـڕم و یاریـان پـێ بکـە، ئەم منالّەش بە چاوێکی تووڕەییەوە سەیرێکی کردم و وتی: هەی نەزان تۆ وا دەزانیت من بۆ یاریکردن دەگریم یان بۆ یاری کردن هاتوومەتە دونیاوە.

وتم: ئەی بۆچی هاتوویتە دونیاوە؟

وتی: بۆ بەدەست هێنانی زانیاری و خواپەرستی.

وتم: خوا تەمەنت درێژ بکات ئەم قسەیەت چۆن زانی و بیرت کەوتەوە.

وتـی: ئـەی خـوای گـەورە نافـەرموێ: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [١]﴾.

واتە: ئایا وا ئەزانن ئێوە بە خۆڕایی و بێ هودە دروسـت کـراون، و ناگەڕێنـەوە بـۆ لای ئێمە.

کـاتێ ئـەم منالّەکـە ئـەم قـسەی کـرد وتم: کـەوابێ تـۆ زانایـەکی زۆر چـاکی هەنـدێ ئامۆژگاریم بکە.

١ــ المؤمنون : ١١٥ .

ئەویش وتی: من دەبینم دونیا ڕۆیشتن و نەمانی هەیە هەر کەسیش لەم دونیایەدا بێ، دەبێ هەموو چرکەیەك چاوەڕوانی ڕۆیشتن بێ، کەوابوو نە دونیا بۆ ژیانی هەمیشەیی دەبێ، و نەکەسیش چاوەڕوانی هەمیشەیی ژیان بێ، مەرگ و چارەڕەشی وەکو دوو ئەسپی تیژڕەو وان، زۆر بە خێرایی بەرەو مرۆڤ دێن و دەیانەوێ تالانی بکەن، تۆش ئەی نەزان دەست خەڕۆی دونیا بویت، هەوڵ بدە لەم جیهانەدا شتێك لەگەڵ خۆت ببەی بۆ ژیانی یەکجاریت بەکاربێت، ئەمجا ڕوی کردە ئاسمان و دەستی کرد بە گریان، و دەپاڕایەوەو دەیوت: ئەی کەسێ کە شایەنی خودایەتیت و تەنگی و شادی ئێمەت لە دەست دایەو لە هەردوو حاڵەتیشدا تۆ جێگەی باوەڕو پشت بەستنی ئێمەیت، هەر کەسێ بە هیوای تۆ بێ، بێگومان هیوا بڕاوی ناکەیت و بە هیوای خۆی دەگەینیت، کاتێ ئەمانەی وت: بێ هۆش کەوت، منیش بەپەلە ڕامکردو سەریم کردە سەر ڕانم لە دوای کەمێك هاتەوە هۆش خۆی.

پێم وت: تۆ بۆچی ئەوەندە ئازاری خۆت دەدەیت، هێشتا تۆ گوناه و تاوان لە دەفتەری کردەوەتا نەناسراوەو جاری منالێت.

مناڵەکەش وتی: بڕۆ ئەو لاوە من دایکم دەبینم کاتێ ئاگر دەکاتەوە لە پێش هەموو شتێکدا دارە وردەکان دەکات بە دەستە چیلەو چاوگ و هۆی سوتانی دارە گەورەکان، هەتا دارە وردەکان نەسوتێن دارە گەورەکانیش ئاگر ناگرن و ناسوتێن، منیش دەترسم وەکو دارە بچوکەکان بە ئاگری دۆزەخ بسوتێم.

وتم: گەورەم دیارە تۆ پسپۆڕیت داوای ئامۆژگاریت لێ دەکەم، دیار بوو ئەو منال بوو، هێشتا تێکەڵ بە گوناه نەبوو بوو، بەڵام من و بیسەران و گوێگرانی بەم چەند وتەیە ئامۆژگاری کردو وتی: من هەرچی تواناو تەمەنم بوو، هەموویم بەبێ ئاگایی و نەزانی لە

نەزانیدا لە دەست دا، لە کاتێکدا فریشتەی مردن چاوەڕێم دەکات ئەگەر ئەمڕۆ واز لە دونیا نەهێنم بێگومان بەیانی هەر وازی لێ دەهێنم، ئێستا کە بەرگ و پۆشاکی نەرم و نیان لەبەر دەکەم، بەڵام بەیانی کفن و بەرگی سپی دەپۆشم.

ئێستاکە لە جێگەی نەرما دەخەوم، بەیانی لەناو گۆڕی تەنگا ڕامدەکێشن، ئێستا لاشەم نەرم و شل و ئاوداره، بەیانی گۆشت و پێست و ئێسکەکانم هەموو لەیەك دەترازێتو لێك جیا دەبنەوە، من ڕێبوارم و سەفەرێکی دوورو درێژم لە پێشە کە هێشتا توێشوویم بۆ ئامادە نەکردووە.

هەروەها وەستان لەبەردەم کەسێکی وادا کە ئاگادارە بە هەموو کردارو گوفتارم، منیش بە کۆمەڵێ گوناه و تاوانەوە زۆر گرانەو کاری نابەجێیم زۆرەو هەرگیز بۆم قەرەبوو ناکرێتەوە، ئەو کردەوە نابەجێیانەی کە من کردومە، ئەمڕۆ لای خەڵك شاراوەیە، بەیانی لەبەردەم خوای پەروەردگار ئاشکرا دەبێ، هەروەکو ئێستاش لەلای ئەو ئاشکرایە، بێگومان ترس و بیمێك لای خوا هەمە باس ناکرێت، بەڵام بە هیوای لێبوردن و لێخۆشبوونی ئەو زۆر دڵ گوشادو پشت ئەستورم، دەزانم زۆر بەخشندەو میهرەبانە، جگە لە خواش کەسی تر نیە لە ئاگری دۆزەخ بمانپارێزێ، ئەگەر موژدەی بەهەشت و ترساندنی دۆزەخ نەبوایە من وازم لە یاری کردن نەدەهێنا، بەڵام چی بکەم من عەقڵی خۆم لە دەستدا، ئای خۆزگە خوای گەورە لە گوناهەکانم خۆش دەبوو چاوپۆشی لە گوناهەکانم دەکرد، بێگومان من خراپترین کەسم کە پەیمان شکێنیم کرد لەگەڵ خوای خۆم، کاتێ کە ئاگری تۆڵەی تۆ گیانم دەسوتێنێ ئەبێ حاڵم چی بێ، دەزانم هیچ بەردو دارو ئاسنێك بەرگەی ئەو ئاگرە ناگرێ.

ئەی ئەو کەسەی کە تاك و تەنیایت یارمەتی کەسێکی تەنهاو بێ چارەی وەکو من بدە.

(بەهلول) دەڵێت: وتەو گریان و پاڕانەوەی ئەم منداڵە ئەوەندە کاری تێکـردم لـە هـۆش خۆم چووم، کاتێ هاتمەوە هۆش خۆم سەیر دەکەم ئەم کوڕە لەوێ نەماوە، پرسـیارم لـە هاوڕێکانی کرد کەوا بزانم ئەو منداڵە کێ بوو؟ منداڵەکان وتیان: دیارە تۆ ئەو منداڵە ناناسیت ئەوە نەوەی پێشەوا (حوسەینە)، بەڕاستی گفتوگۆی ئەم کورە غیرەت هێنەر بوو، منـیش هەر ئاواتم ئـەوەبوو بـزانم میـوەو بـەری چ دارێکـە، بـەڵام دەبوایـە زۆر زوو بمزانیایـە ئـەم میوەیە هی دارێکە کە بنك و ڕەگ و ڕیشەی پێغەمبەری خوایە[1].

١ـ نضرة مرگ، خواجه محمد ئیسلامی پاکستانی .

سەرگوزەشتەی سی و سێ

مالیكی كوڕی دینار

ڕۆژێكیـان پرسـیاریان لـە مـالیكی كـوڕی دینـار كـرد، هـۆی تەوبەكردنەكـەی بۆچـی دەگەڕێتەوە، ئەویش فەرمووی: مـن پـۆلیس بـووم و بـەردەوام ئـالودەی مـەی خواردنـەوە بووم، دوایی كەنیزەیەكی گرانبەهام كڕی و زۆرم خۆش ویست، و كچێكم لەو بوو، ئەو كچە دڵی منی تەواو داگیر كردبوو، كاتێـك گـەورە بـوو، و بەسـەر پێیـان كـەوت زیـاتر خۆشـم ویست، ئەویش منی خۆش ویست.

كە دەمویست مەی بخۆمەوەو لە پێش خـۆمم دادەنـا، ئـەم كـچەم مەیەكـەی لـە پـێش هەڵدەگرتم، منیش دەمویست لێی بستێنمەوە، لە ئەنجامی ئەوە لەسەر كراسەكەم ڕژا، كە ئەو كچەم وەفاتی كرد من زۆر زۆر غەمبار بووم.

لە شەوی هەینی نیوەی شەعبان نوێژی شێوانم نـەكرد، سـەرەڕای ئـەوەی بـە مەسـتی خەوتم، لە خەومدا بینیم ڕۆژی دواییە، لە ناكاو دەنگێكم لە دواوەی خۆم بیست، كە ئـاوڕم دایـەوە بینـیم ئەژدیهایـەكی ڕەش و شـینی زۆر گـەورە لـە دوامـەو دەمـی كردۆتـەوەو بـە خێرایی بۆ لام دێت، منیش زۆر ترسام و ڕامكرد.

لە ڕێگەی هەڵاتنم بەلای پیرێكـی جـل و بـەرگ خـاوێنی بـۆن خۆشـدا تێپـەڕیم، سـڵاوم لێكـردو ئـەویش سـڵاوەكەی وەڵام دامـەوە، و پـێم وت: ئـەی مامـە پـیرە بمپـارێزە لـەو ئەژدیهایە خوا بتپـارێزێ، مامـە پیرەكـەش گریـاو وتـی: مـن بێهێـزم و نـاتوانم بـەرەنگاری ببمەوە، بەڵام خێرا ڕاكە، بەڵكو خوای گەورە یەكێك دێنێتە سەر ڕێگات ڕزگارت بكات لـەم ئەژدیهایە گەورە، منیش ڕامكرد و بەسـەر بەرزاییـەك سـەركەوتم، كـە گەیـشتمە سـەرەوە چـینەكانی ئـاگرم بـینی، زۆر ترسـام و ئەوەنـدەم نـەمابوو بكەومـە خـوارەوە لـە ترسـی

ئەژدیهاکە، لەناکاو یەکێك هاواری کردو وتـی: بگـەڕێوە تـۆ لـە خـەڵکی ئـەو ئـاگرە نیـت، کەمێك ئارام بووم بە قسەکەی و گەڕامەوە، جارێکی تر ئەژدیهایەکە بە دوام کەوت، منیش بەلای پیرەکـەدا تێپـەڕیم و وتم: ئـەی مامـە پـیرە داوام لێکـردی بمپـارێزی لـەو ئەژدیهایـە گەورەیە بەڵام ڕەتت کردەوە.

مامە پیرەکە گریا و وتی: من بیٚ هیٚـزم، بـەڵام بـڕۆ لای ئـەم چیایە لـەویٚ ڕاسپاردەی موسڵمانەکانی لێیە، ئەگەر ڕاسپاردەیەکت هەیە بڕۆ لای تا ڕزگارت دەکات.

بینیم چیایەکی خڕی لە زیوەو چەندین کون و کەلەبەرو پەردەو سەر قاپی هەڵواسراوی تیایە، لە هەر کون و کەلەبەرێك دەرگایـەکی لێیـە لـە زێـڕی سـوورو گەوهـەر ڕازاوە، و بـە پەردەیـەکی ئاوریـشم داپۆشـراوە، منـیش بـۆ ئـەم چـیایە ڕامکـرد، و ئەژدیهایەکـەش لـە دوامـەوە بـوو، کـە نزیـك چـیاکە بـووم فریـشتەکان فـەرمویان: پـەردەکان بـەرز بکـەن و دەرگاکان بکەنەوە، لەوانەیە ئەو نا ئومێدە ڕاسپاردەیەکی لێرە هەبیٚ لەو دوژمنەی ڕزگـار بکات.

بینـیم پـەردەکان بـەرز بوونـەوەو دەرگاکـان کرانـەوە، منـاڵی جـوان وەك مـانگ لـەم دەرگایانە دەهاتنـە دەرەوە، ئەژدیهایەکـەش لـێم نزیـك بویـەوە، و منـیش بـە سەرسـامی مامەوە.

هەندیٚ لە مناڵەکان هاواریان کرد و وتیان: ئای لە ئێـوە هـەمووتان وەرن، دوژمنەکـەی لیٚ نزیك بۆوە ئەوانیش پۆل پۆل دەهاتن تا کچەکەی خۆم لە نێوانیاندا بینی.

کە کچەکەم منی بینی دەستی کرد بە گریان و وتی: سوێند بە خوا ئەمە باوکمە، ئەمجا بە خێرایی هاتە لام، و دەستی چەپی خـستە سـەر دەسـتی ڕاسـتم، و دەسـتی ڕاسـتی بـۆ ئەژدیهاکە درێژ کرد، هەر کە ئەژدیهاکە ئەمەی بینی یەکسەر ڕایکرد.

پاشان لە کۆشـم دانیـشت و دەسـتی ڕاسـتی لـە ڕیـشم دەخـشاندو پێـی دەوتم: باوکـە گیان! کاتی ئەوە نەهاتوە بگەڕێیتەوە لای خوا؟ ئەمجا ئەم ئایەتەی خوێندەوە کە خوای پــەروەردگار دەفــەرموێ: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾. (ســـورة الحديد، الآية: (١٦).

واتە: ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە بۆ بڕواداران کە دڵیان ملکەچی بێ بۆ ئامۆژگـاری خـوا، گوێبگرن بۆ ئەو قورئانەی کە ناردویەتیە خوارەوە؟ وەکو ئەو کەسـانە (جوولەکـەو گـاور) مەبن، کە لەمەو پێش کتێبی ئاسمانیان پێدرا، ماوەیەکی دوورو درێژیان بەسەردا تێپەری، ئەمجا دڵیان ڕەق بوو، و زۆربەیان یاخی و لە سنوور دەرچوون[١].

منـیش گریـام و وتم: کـچی خـۆم ئێـوەش قورئـان دەزانـن؟ وتـی: باوکـە گیـان! ئێمـە زاناترین لە ئێوە بەم قورئانە.

وتم: کچم ئەو ئەژدیهایە چی بوو کە دەیویست لە ناوم ببات؟

وتی: بابە گیـان! ئەمـە کـردەوە خراپەکانتـە هـەر بـە هێـزت کـردوە، ئـەویش ویـستی بتخاتە ناو ئاگری دۆزەخەوە.

پێم وت: ئەی ئەو پیرە چی بوو لە ڕێگادا بە لای تێپەڕیم؟

وتی: باوکە گیان! ئەوە کردەوە چاکەکانتە لاوازت کرد تا وای لێهات نەتوانی بەرامبـەر کردەوە خراپەکانت بوستێ.

وتم: کچی خۆم ئێوە چی دەکەن لەو چیایە؟

١ـ پوختەی تەفسیری قورئان، ئامادەکردنی: مەلا محمد مەلا صالح، ل٥٣٩.

وتی: ئێمە منالآنی موسڵمانانین خوای گەورە لێرەدا نیشتەجێی کردوین تا ڕۆژی دوایـی دادێ، چاوەڕێتان دەکەین بێنە لامان تا شەفاعەتتان بۆ بکەین.

کاتێ هەڵدەستم تەماشا دەکەم خەوە، یەکسەر تەوبەیەکی تەواوم کردو گەڕامەوە ژێـر ڕۆشنایی قورئان و فەرموودە[١].

١ـ دموع تائبه، يوسف الحاج أحمد .

سەرگوزەشتەی سی و چوار

ئیبنو سیرین

ڕۆژێکیان پێشەوا ئیبنو سیرین دەچێتە یەکێ لە مزگەوتەکان، سەیر دەکات لـە ژووری مزگەوتەکە منالێك هێشتا تەمەنی نەگەیشتۆتە (١٠) سالّ نوێژێکی زۆر بە ملکەچی ئـەنجام دەدات، ئەم منالە ئەوەندە ڕوو چووبوو لە نوێژەکەدا تاوەکو دار خورمایـەکی لـێ هـاتبوو کە هیچ جولەیەکی نەمابوو، ئیبنو سیرین سوێند دەخوات و دەلێت: ئەگەر بالندە لەسـەر سەری ڕاوەستابا هیچ جوولەیەکی نەدەکرد لەبەر ملکەچی نوێژەکەی.

ئیبنو سیرین دەلێت: کاتێك ئەم منالە لە نوێژەکەی بوویەوە، بانگم کردو ئـەویش هـات بۆ لای من، وتم: ئەی منالّ تۆ کوڕی کێی؟

منالەکەش وتی: من هەتیوم و دایك و باوکم نەماوە.

ئیبنو سیرین وتی: ئەی منالّ ئایا ڕازی دەبیت من ببم بە باوکت و بژێوی ژیانی ڕۆژانەت بۆ دابین بکەم، منالەکەش وتی: بەلێ.. ڕازیم، بەلام بە پێنج مەرج.

ئیبنو سیرین وتی: ئەم پێنج مەرجەت چیە؟

منالەکە وتی:

مەرجی یەکەم: ئەگـەر برسیم بـوو خـواردنم دەدەیـتێ، وتم: بـەلێ خواردنـت دەدەمـێ هەتاکو تێر دەبیت.

مەرجی دووەم: ئەگەر تێنو بووم ئاوم دەدەیـتێ، وتم: بـەلێ ئـاوت دەدەمـێ هـەتا تێـر دەبیت.

مەرجی سێیەم: ئەگەر پۆشاکم نـەبوو پۆشـاکم بـۆ دەکـەیت، وتم: بـەلێ کامـە پۆشـاك جوانە بۆتی دەکڕم و دەتدەمێ.

مەرجی چوارەم: ئەگەر نەخۆش کەوتم شیفام دەدەیت، وتم: من ناتوانم شـیفات بـدەم، بەلام دەتوانم دەرمانت بۆ پەیدا بکەم، و چاکبونەوەش لای خوای پەروەردگارە.

مەرجی پێنجەم: ئەگەر مردم زینـدووم دەکەیتـەوە، وتم: ئـەو مەرجـە نـاتوانم، چـونکە مردن و زیندووبوونەوە بەدەست من نیە، بەلکو بە دەست خوای گەورەیە.

مناڵەکەش وتی: مادەم وایە کە تۆ نەتوانی شیفام بدەیت لە کاتی نەخۆشی، و نەتوانی زیندووم بکەیتەوە کاتێك مردم، مادەم وایە تۆ چیت، دەی وازم لێ بێنە، بۆ کێ؟

بۆ لای ئەو خوایەی ﴿ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾﴾. (سورة الشعراء، الآية: ٧٨-٨١))

واتە: ئەو منی دروست کردووە پاشان هەر ئەویش ڕێنموونیم دەکات * و هەر ئەو خوایە خۆراکم پێ دەدات و تێراوم دەکات * و کاتێ نەخۆش بکەوم هەر ئەو شیفام دەدات * و خوایەکە من دەمرێنێ و پاشان زیندووم دەکاتەوە[١].

(ئیبنو سیرین)یش دەڵێت: لا إله إلا الله، لەم مناڵە ژیرو ژیتەڵە.

١ـ پوختەی تەفسیری قورئان، ئامادەکردنی: مەلا محمد مەلا صالح، ل٣٧٠.

سەرگوزەشتەی سی و پێنج

منداڵێك خۆڵی لەبەهەشت هێنا بۆ مامۆستاکەی

یەکێك لە قوتابخانەکانی پۆلی دووی سەرەتایی کاتێك مامۆستای عـەرەبی وەرەقـەی تاقیکردنەوەکانی دەدایەوە قوتابیەکان، یەکێك لە قوتابیـەکان لـە مامۆسـتاکەی پرسـی و وتی: ببورە مامۆستا دەرەجەکەی من (٨ لە ١٠)ت بۆ داناوم، بـەڵام هـیچ وەڵامـێکم هەڵـە نیە، مامۆستاکە وتی: من لەسەر خەت ناخۆشی دوو دەرەجەم لێت شکاندوە.

قوتابیەکـە وتـی: مـن دەمـەوێ (١٠ لەسـەر١٠) م بـدەیتێ، کەوتـە موناقەشـە لەگـەڵ مامۆستایەکە، مامۆستاکەش نەیویست لەناو هاوڕێکانی بیشکێنێتەوە، چـونکە قوتابیـەکی زۆرباش و زیرەك بوو، مامۆستاکە وتی: ئەگەر هەندێك خۆڵم لـە بەهەشـت بـۆ بینیـت ئـەوا نمرەی تەواوت دەدەمێ، قوتابیەکەش گەڕایەوە ماڵ، بۆ بەیانی یەك کیس (عەلاگە) خۆڵی بۆ مامۆستاکەی هێنا.

مامۆستاکە پرسی ئەوە چیە؟

قوتابیەکە وتی: ئەوە خۆڵی بەهەشتە.

مامۆستاکە وتی: چۆن هێنات؟

قوتابیەکە وەڵامی دایەوەو وتی: وام لە دایکم کرد کە بەسـەر خـۆڵ بکـەوێت، و پاشـان خڕم کردەوەو لەناو ئەم کیسەم دانا بۆ تۆم هێنا.

ئەی تۆ هەموو جارێك پێت نەدەوتین: (بەهەشت لەژێر پێی دایکانە).

مامۆستاکەش سەرسام بوو بە زیرەکی ئەم قوتابیەو نمرەی تەواوی پێدا [١].

١ـ گۆڤاری چرای ڕووناکی، گۆڤارێکی مانگانەی ئاینی و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی گشتیە،ژ ٩.

سەرگوزەشتەی سی و شەش

ئەبو حەنیفە وەڵامی بێباوەڕان دەداتەوە

لەو سەردەمەی کە پێشەوا (ئەبو حەنیفە) قوتابی بووە، و لەلای مامۆستای بەناوبانگ (حماد) دەیخوێند، خەوێك دەبینێ لە خەوەکەیدا چاوی بە بەرازێك دەکەوێ لە دارێکی گەورە هاڵاوە، و دەیەوێ دارەکەی هەڵکەنێ، لەو کاتەدا لقێکی بچوکی دارەکە شۆڕ دەبێتەوە بە هەموو هێزی لە بەرازەکە دەدات، بەرازەکەش هاوار دەکات، و بۆی دەردەچێ، لە دوای ڕاکردنی بەرازەکە هەر لە خەوەکەیدا چاوی بە ئادەمیزادێك دەکەوێ لە ژێر سێبەری ئەو دارە دانیشتووەو یادی خودا دەکات.

لەو کاتەدا پێشەوا (ئەبو حەنیفە) بە خەبەر دێت، و بۆ مانای خەوەکەی دەچێتە لای مامۆستای (حماد)، بەڵام کە سەیری مامۆستا دەکات زۆر بە مات و مەلولی دانیشتوە، پێش ئەوەی خەوەکەی بۆ بگێڕێتەوە دەپرسێ: مامۆستا گیان! هۆی چیە وا بەمات و مەلولی دانیشتووی؟

لە وەڵامدا وتی: (ئەبوحەنیفە) چەند کەسێکی بێ باوەڕ هاتوونەتە شارەکەمان بە نوێنەری نەتەوەی بێباوەڕەکان، بۆ ئەوەی دانشتنێك لەگەڵ مامۆستایانی باوەڕدار پێك بهێنن بۆ ڕوون کردنەوەی ئەو بوونەوەرە کە خوایەکی هەیە، چونکە ئەوان باوەڕیان وایە کە ئەو بونەوەرە هیچ دروست کەرێکی نیە، و بە سروشت هەبووە، یەکەم جار چوونە لای پادشای ئەو شارەو ئەوانیش منیان بە چاك هەڵبژاردوە بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی کە ڕێکیان خستووە، و کاتێکمان دیاری کردووە بۆ دانیشتنی ئەو کۆڕە.

منیش هەر چەند بیر دەکەمەوە نازانم چی بکەم، چونکە پرسیار لە بنەڕەتی شتێك دەکەین نە بەچاو دەدیترێ، و نە بە هەستەکانیش هەستی پێ دەکرێ، بۆیە زۆر دەترسم لەو کۆڕەدا سەرکەوتوو نەبم و بڕوادارەکانیش بڕوایان تێك بچێت، لە دوای وتەکانی

مامۆستا (حماد)، پێشەوا (ئەبوحەنیفە) وتی: بە باس کردنی ئەو سەرگوزەشتە مانای خەوەکەشم بۆ ڕوون بویەوە، ئەو بەرازەی کە لە خەومدا چاوم پێی کەوتوە سەرۆکی بێباوەڕەکانە دەیەوێ قەدی ئەو دارە گەورەیە، کە سەرچاوەی زانیاریە هەڵکەنێ، ئەویش ئەتۆی مامۆستا (حماد).

ئەو کەل و لقە بچوکەی لە دارەکەدا شۆڕبۆوە لە بەرازەکەی داوە، و ملی پێ شۆڕکردو بۆڕاندی و هەڵات، ئەوە منم قوتابی تۆ بەبەڵگەی تەواو ملیان پێ شۆڕ دەکەم، و سەر بۆ ئیسلام دانەوێنن، مامۆستا گیان! تۆ هیچ خەفەت مەخۆ، ڕێگە بە من بدە بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەکان، بێگومان ئەگەر سەرکەوتم ئەوا شتێکی زۆر پیرۆزە کە قوتابیەکی بچوکی تۆ توانای وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی هەیە؟

ئەگەر سەرنەکەوتم ئەوا تۆ هیچ دڵتەنگ مەبە، چونکە من قوتابیەکی بچوکی تۆم، بەڵام کە تۆ وەڵامت بدابانایەوە دیارە زۆر بە ئاسانی سەردەکەوتی مامۆستا (حماد)، بەو وتانە زۆر دڵخۆش بوو، و وتی: زۆر باشە بە هیوای خوای گەورە، لە دوای ئەوەی لە شوێنی دیاری کراو کۆبونەوە، کۆمەڵێکی زۆر چاوەڕوانی مامۆستا (حماد) بوون، لەو کاتەدا قوتابی زیرەك و لە خواترس ڕۆشتە ناو کۆڕەکەوە بە دانیشتوانی وت: بەڕێزان لەبەر سادەیی پرسیارەکان مامۆستا (حماد) نەیتوانی ئامادەی کۆڕەکە ببێ، بۆیە بچوکترین قوتابی بۆ وەڵامدانەوەی پرسیارەکانتان ئامادە بووە کە منم، خوا یار بێت بە تەواوی وەڵامی پرسیارەکانتان دەست دەکەوێ، ئێستاش چ پرسیارێکتان هەیە بفەرمون؟

پرسیاری یەکەم:

بێباوەڕەکان وتیان: خواکەتان لە چ ساڵێك لە دایك بووە؟

پێشەوا (ئەبو حەنیفە) فەرموی: خواکەمان نە دایکی هەیەو نەباوك، لە هیچ کەسێك نەبوە ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ۝٤﴾. (سورة الإخلاص : الآية: (٣-٤).

پرسیاری دووەم:

بێباوەڕەکان وتیان: لەساڵی چەند خواکەتان لە دایك بووە؟

پێشەوا (ئەبو حەنیفە) فەرموی: خوداکـەمان سـەرەتاو کۆتـایی نیـە، و بـەردەوام هـەر بووەو هەر دەبێ.

پرسیاری سێیەم:

بێباوەڕەکان وتیان: دەمانەوێ بە بەڵگەی زانسی و ڕەوان بۆمـان دەربخـەیت کـە خـوا هەیە، بەڵام بەڵگەکەت قورئانی نەبێت؟

پێشەوا (ئەبوحەنیفە) فەرموی: ئایا لە پێش ژمارە چوار چ ژمارەیەك هەیە؟

وتیان: ژمارە سێ.

ئەی لە پێش ژمارە سێ؟

وتیان: ژمارە دوو هەیە.

ئەی لە پێش ژمارە دوو؟

وتیان: ژمارە یەك.

ئەی لە پێش ژمارە یەك؟

وتیان: هیچ ژمارەیەك نیە.

ئەمجا پێی وتن: باشە ئەگەر لە پێش ژمارە یەك هیچ نەبێت، چۆن دەگونجێت لە پێش یەکی و ڕاسـتی و دوور لـە خـەیاڵات کـە خودایـەکی گەورەیـە شـتێك هـەبێت، بۆیـە خـودا سەرەتای هەبووەو سەرەتای بونی نیە؟

پرسیاری چوارەم:

خوداکەتان ڕووی لە کوێیە؟

فەرموی: ئەگـەر چـرایەك هەڵبگرسـێنن لـە جێگایـەکی تاریـك، ڕووناکیەکـەی بـۆ کـوێ دەڕوات؟

وتیان: ڕوناکیەکەی بە هەموو لایەك بڵاودەبێتەوە.

فـەرموی: ئـەی بۆچـی دەبـێ گـەورەیی و ڕونـاکی خـوای گـەورە تـەنها بـە لایەکـدا بڵاوبێتەوە؟

پرسیاری پێنجەم:

ئێستا شتێکمان لە خودی خوداکەت پـێ بناسـێنە ئایا ڕەقـە وەکـو ئاسـن؟ یـان شـلە وەکو ئاو؟ یان غازیە وەکو دوکەڵ و هەڵم؟

فەرموی: ئایا ئێوە هیچ جارێك بە ڕێکەوت دانەنیشتون لەلای نەخۆشێك لە کـاتی گیـان دەرچوون؟

وتیان: بەڵێ دانیشتووین.

فەرموی: باشە پێش مردن قسەی لەگەڵدا کردن و دەجوڵایەوە، بەڵام لە دوای مردن لە جوڵەو قسەکردن کەوت لەبەرچی؟

وتیان: لەبەر ئەوەی گیانی تیا نەما.

فەرموی: باشە ئێوە لەلای بوون کاتێ کە گیانی دەرچوو؟

وتیان: بەڵێ لەلای بووین.

فەرموی: دە ئێوەش خودی ئەو گیانەم بۆ باس بکەن؟

وتیان: بێگومان لەو بارەیەوە هیچی لێ نازانین، فەرموی: ئێـوە نـازانن گیـان چـیە کـە دروست کراوێکی خوایە، بەڵام داوای ناسینی خودی خودام لێ دەکەن؟

پرسیاری شەشەم:

خوایەکەت ئێستا لە کوێیە؟

فەرموی: ئەگەر بەرداخێك شیر بدۆشی و بیهێنی ماددەیەکی چەوری تێدایە؟

وتیان: بەڵێ.

فەرموی: باشە چەوریەکەی لە کوێی شیرەکە دایە؟

وتیان: شوێنی تایبەتی نیەو لە هەموو گەردیلەی شیرەکەدا بڵاوبۆتەوە.

فەرموی: دروستکراوێکی ئەو خودایە کە چەوری شـیرەکەیە هـیچ جێگەیـەکی تایبـەتی نەبێت، ئێوە دەتانەوێ خودی خوداتان پێ نیشان بدەم و شـوێنی بـۆ دابنـێم، بـە ڕاسـتی شتێکی سەیرە؟

پرسیاری حەوتەم:

ئەگەر ئێوە دەڵێن: هەموو شتێك دیاری کراوە لە پێـشی ئـەو بوونـەوەرە، ئـەی ئیـشی خوداکەت چیە؟

فـەرموی: ئـەو کردەوانـەی کـە لەسـەرەتاوە خـودا دایناوە بـۆ ئادەمیزادەکـان نـەی چەسپاندوە، بفەرموێ: حەتمەن هەر دەبێ بیکات، و خوا هـیچ دەسـەڵاتی تیـا نیـە؟ هـەر کاتێك ئادەمیزاد ئیشەکەی کـرد ئـەو کاتـە لەسـەری دەنوسـرێ، و بـەو هۆیـەوە هـەوڵ و کۆششی ئادەمیزاد کە خوای گەورە هەندێکیان بـەرز دەکاتـەوەو هەنـدێکیش سـەر شـۆڕو نزمیان دەکات.

پرسیاری هەشتەم:

چوونە بەهەشت سەرەتای هەیە، بەڵام کۆتایی چۆن نیە؟

فەرمووی: ژمارەی حیسابی سەرەتاییان هەیە لـە یەکـەوە دەسـت پـێ دەکـات، بـەڵام برانەوەیان نیە.

پرسیاری نۆیەم:

ئەی چۆن دەڵێن: لە بەهەشتدا دەخۆین و دەخۆینەوە، بەڵام پاشەڕۆی نیە؟

فەرموی: ئێمەو هەموو گیانلەبەرێك لەناو منداڵدانی دایکیدا (۹) مـانگ دەمێنینـەوە بـە گوێرەی پێویست خواردن و خواردنەوە دەخۆین، و هیچ پاشەڕۆیەکی هەیە؟

پرسیاری دەیەم:

ئێوە دەڵێن: میوەو خۆراکی بەهەشت هەردەی خۆیت و کۆتایی نایەت؟

فەرموی: خوای پەروەردگار زانست و زانیاری پێ بەخشیوین کۆتایی نایەت.

پرسیاری یانزەهەم و دوانزەهەم و سیانزەهەم:

دەڵێن: خودا هەیە پیشانمان بدەن؟ و دەڵێن: پەری لە ئاگر دروست کراوە بە ئـاگریش سزا دەدرێ، چۆن ئاگر بە ئاگر سزا دەدرێ؟ و دەڵێن: هەموو شتێك دیاری کراوە بە قەزاو قەدەر لەسەر مرۆڤ، ئەی بۆچی لەسەر کردەوەکانی ئازار دەدرێ؟

فەرموی: بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانە پێویستیمان بە شتێکی دیاری کراو هەیـە بـۆ تێگەیاندنتان، ئەوانیش بە جارێك وتیان: چ شتێکی پێویستە؟

پێشەوا (ئەبو حەنیفە) مشتێك خۆڵی هەڵگرت و بە دەموچاوی بێباوەڕانیدا، بە تایبەتی سەرۆکی بێباوەڕان، دەنگی ناڕەزایی بەرز بۆوە، وەزیر کە ئامادەی کوڕەکە بوو هاتە نـاو باسەکەو زۆر بە ناڕەزایی وتی: بۆچی شتی وات ئەنجامدا؟

فەرموی: ئەوە وەڵامی پرسیارەکانیان بوو: وتیان: چۆن ئەوە وەڵامە؟

فەرمووی: بەڵێ وەڵام بوو، ئایا هیچ ئازاریان پێگەیشت.

سەرۆکی بێ باوەڕەکان وتی: بەڵێ ئازارمان زۆر پێگەیشت.

پێشەوا (ئەبوحەنیفە) فەرمووی: کوا ئازارەکە لەکوێیە پیشانم بدە؟

سەرۆکی بێباوەڕەکان وتی: ئازارەکە بە برینەکەوەیە، بەڵام ناتوانم پیشانت بدەم، پێشەوا (ئەبوحەنیفە) فەرمووی: کە تۆ نەتوانی ئازارێکی بچوکی گیانتم پێ نیشان بدەی چۆن داوای پیشاندانی خوای پەروەردگارم لێ دەکەیت؟

هەروەها ئێوە وتتان: چۆن پەری لە ئاگر دروست کراوە بە ئاگر سزا دەدرێ؟ ئەی چۆن ئێوە لە خاك دروست کراون (واتە: ئادەمیزاد توخمێکی تەواوی لە خاکە، چۆن بەو خاکە ئازارتان پێگەیشت، هەروەها ئێوە دەڵێن: هەموو شتێکی دیاری کراو قەزاو قەدرە بۆچی لەسەری سزا دەدرێی، ئەی بۆچی ئێوە هاوارتان کردو ناڕەزاییتان دەربڕی و داوای تۆڵە لەمن دەکەن؟ خۆ ئەوەش قەزاو قەدەر بوو هەردەبا بمکردبایە.

کاتێ سەرۆکەکە زیرەکی ئەم منداڵە بچوکەی بینی یەکسەر خۆی و زۆرێك لە هاوەڵانی باوەڕیان هێناو هاتنە ناو ئایینی پیرۆزی ئیسلام و، هەموو بەیەك دەنگ وتیان: ((أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله))[1].

١ـ أنيس المؤمنين، صفوك سعدالله المختار .

سەرگوزەشتەی سی و حەوت

ڕۆژی جەژن

لە قودس جەژن و شادیبوو، جەژنی پەرستن و کڕنوش بردن بۆ خوا بوو بە پێی شەریعەتی پێغەمبەر موسی (سەلامی خوای لێ بێ)...

مەریەم و عیسای کوری کە تەمەنی (١٢) ساڵان بوو بەشداریان لەو کۆڕو جەژنەدا کرد.

ڕۆژی جەژن تەواو بوو، بڕیاری گەڕانەوەیاندا بۆ (ناصرە، کە (٥٠) میل لە قودسەوە دوور بوو، بەڵام پێغەمبەر (عیسی) دیار نەماو بزر بوو، مەریەم لەگەڵ یوسفی ئامۆزای زۆر گەڕان بە شوێن کوڕەکەیدا، بەڵام دیار نەبوو، کاتێ بە تەواوی گەڕان بینیان وا لەناو کۆمەڵێك ئەحبارو پیاوانی ئاینی کەوتۆتە گفتوگۆو دیار بوو هەموویان سەرسام بوون بە قسەکانی، پرسیاری لێدەکردن و ئەوانیش پرسیاریان لێدەکرد، چاوەڕێی ئەوە نەبوون منالێکی تەمەن(١٣) سالێ ئاوا لە تەورات و نهێنیەکانی شارەزا بێت.

ئەمجا مەریەم گەشایەوەو پێی وت: کوڕم بۆ وات لێکردین و لەبەر چاومان نەمایت ئێمە بڕیارمان داوە بگەڕێینەوە بۆ (ناصرە).

ئەویش بەو پەڕی ڕێزەوە پێشوازی لە وتەکانی دایکی کردو لەگەڵیان گەڕایەوە.

ڕۆژ بەڕۆژ مەریەم جگەر گۆشەو نوری چاوی دەبینی گەورە دەبێت، ئەویش لە بەندایەتی و خواپەرستیدا لە وێنەی دایکی بوو.

ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر شارەزای تەورات دەبوو، سوور بوو لەسەر ئاشکراکردنی ڕاستیەکانی ناو تەوڕات، هەرگیز سڵی لە کەس نەدەکرد، و لە لۆمەی لۆمەکاران نەدەترسا، زۆر جار لەگەڵ زاناکانی تەوڕاتدا گفتوگۆی زۆر گەرمی دەکردو قەناعەت و بۆچوونەکانی بۆ ڕاست دەکردنەوە، و داوای لێدەکردن بگەڕێنەوە سەر بیرو باوەڕو ڕەوشتی ڕاستەقینەی تەورات، و واز لە بیرو بۆچونەکانی خۆیان بهێنن کە بەناوی تەوڕات بە خەڵکیان دەوت بۆ بەدەست هێنانی بەرژەوەندی خۆیان.

خەڵکی بە وتەکانی پێغەمبەر عیسا دڵشاد بوون، لە دەوری کۆدەبوونەوە، گوێیان لە وتەو ئامۆژگاریەکانی دەگرت.

لە جەژنی (فەیصح)دا هێرشێکی زۆری کردە سەر سەرانی جولەکە، فێـڵ و درۆکانیـانی ئاشکرا دەکرد — تواناو دەسەلاّتی هێنانە لەرزە، ئاشکرای کرد کە ئەوەی ئەوان ئـەنجامی دەدەن جگە لە پارە خواردنی هەژاران و خەڵك خەڵەتاندن شتێکی تر نیە، و نە لە دوور نە لە نزیك پەیوەندی بە پەیامی پێغەمبەرانەوە نیە.

خوێنەری بەڕێز: ئەمە کورتەیەك بوو لەبارەی پێغەمبەر عیسی (سەلامی خـوای لێـبێ) کە لەم تەمەنە بچوکەدا خەڵکانی ئەو سەردەمەی چۆن سەرسام کردووە[1].

١ـ حياة النبي عيسى عليه السلام.

سەرگوزەشتەی سی و هەشت

لەسەردەمی خەلیفە عومەردا

خەلیفە عومەر(رضي الله عنه) زۆر ڕێزی عەبدوڵای کوڕی عەباسی دەگرت، و ماوەی دەدا لەگەڵ ڕیش سپیانی بەدردا ئامادەی کۆڕی خەلیفە ببێت، بە ڕاددەیەك کە هی وایان هەبوو لەو ڕیش سپیانە ئەم کردارەی عومەری پێ ناخۆش بوو، چونکە عەبدوڵای کوڕی عەباس لەوکاتەدا منداڵ بوو.

سەعیدی کوڕی جوبەیر(رضي الله عنه) لە ئیبنو عەباسەوە دەگێڕێتەوە کە فەرمویەتی: پێشەوا عومەر ماوەی دەدا لەگەڵ ڕیش سپیانی بەدردا بچمە ژوورەوە، و هی واشیان هەبوو کە گرتبوویە دڵ و دەیوت: بۆچی ماوە دەدەی ئەم منداڵە لەگەڵمان بێتە ژوورەوە، کە ئێمەش کوڕی وەکو ئەومان هەیە؟

دەڵێت: وابزانم هەر بۆ ئەوە بانگی کردم تا تێیان بگەیەنێ.

فەرموی: دەربارەی فەرمایشتی خوای باڵادەست چی دەڵێن کە دەفەرموێ: ﴿إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ ﴾.

هەندێك وتیان: خوای گەورە فەرمانمان بەسەردا دەدا کاتێك کە سەری خستین سوپاسی بکەین و داوای چاوپۆشی لێ بکەین، هەندێکیشیان بێدەنگ بوون و هیچیان نەوت.

بە منیشی فەرمو: ئیبنو عەباس تۆش وەها دەڵێیت؟

وتم: نەخێر.

فەرموی: ئەی چی دەڵێی؟

وتم: ئەوە هاتنی ئەجەلی پێغەمبەری خوایە(صلى الله عليه وسلم) کە خوای گەورە پێیشانی دا، کە فەرموی: ئەگەر سەرکەوتن و فەتحی خوات پێشکەش کرا، ئەوە نیشانەی ئەجەلتە، دە

تۆش سوپاس کردنی خوای پاك و بێ گەرد دەربڕە، و داوای لێخۆش بوونیشی لێ بکە، چونکە خوای گەورە لێبوردەیە.

پێشەوا عومەر فەرموی: منیش هەر ئەوەی لێدەزانم کە تۆ دەیڵێت [1].

بۆیە عەبدوالله یەکێك بوو لەو چەند منداڵەی کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) بەیعەتی لێ وەرگرتوون.

١ـ رواه البخاري: (٦/٩٤ ـ ٥/٩٤) .

سەرگوزەشتەی سی و نۆ

تەڵاقی نەکەوتووە

پێشەوا شافعی دەفەرمویٚ: لەو کاتەی کە منالٚ بووم، خەوێکم بینی بـە پیاوێـك پـێش نوێژی بۆ خەڵك دەکا، منیش لێی نزیك بوومەوەو پێم وت: فێرم بکە.

ئەویش تەرازوویەکی لەناو گیرفانی دەرهێناو لەناو دەستمی دانـاو پێـی وتم: ئەمـە بـۆ تۆیە.

ئەم خەوەم بۆ یەکێك لە زانایان گێڕایەوە، کە گوێی لەمە بوو وتی: تۆ گەورە دەبیت و دەبیت بە پێشەوای خەڵکی و لەسەر سوننەتی پێغەمبەرﷺ دەڕۆی.

جارێکیان یەکێك هاتـە لای پێـشەوا مالیـك و پێـی وت: مـن بولبـولێکم فرۆشـتووە بـەم کابرایەو پێم وتوە: ئەمە قەت بێدەنگ نابیٚ و هەر دەنگی خۆشی لێوە دێت، ئەگەر وانەبیٚ ئەوە تەڵاقم کەوتوە، ئەمجا دوای ڕۆژێك بولبولەکەی بۆ هێنامەوەو وتی: ئەمە دەم نا دەم بیٚ دەنگ دەبیٚ، ئایا تەڵاقم کـەوتووە؟ پێـشەوا مالیـك فـەرموی: بـەڵیٚ تـەڵاقت کـەوتوە، پێشەوا شافعیش لەوکاتەدا ئامادەبوو لای پێشەوا مالیك، چونکە دەرسی لەلای دەخوێندو فەرموی: قوربان، لەلای من تەڵاقی نەکەوتووە، پێـشەوا مالیـك فـەرموی: چۆن؟ بەڵگـەت چیە؟

پێـشەوا شـافعی فـەرموی: لەبـەر فـەرموودەی فاتیمـەی کـچی قـەیس کـە دوو کـەس داخوازیان کردبوو، یەکێکیان ئەبو جەهم بوو، کە پێغەمبەرﷺ دەربارەی ئەو فەرموی: (لا یضع عصاه عن عاتقه) واتە: ئەبو جەهم قەت داری سەفەر لەسـەر شـانی خـۆی ناهێنێتـە خوارەوە، واتە: بەردەوام لە سەفەردایە، زانراویشە کە ئەبو جەهم دەخەوت و دەمایـەوەو دادەنیشت، کەواتە مەبەستی ئەم پیاوە کە زۆربەی کاتەکان دەخوێنیٚ و دەنگی لێوە دیٚ، وا نیە؟ پیاوەکە وتی: بەڵیٚ من مەبەستم وابوو.

پێشەوا مالیك فەرموی: ڕاست دەکەیت تەڵاقی نەکەوتووە[1].

---

[1] ــ حیاه الآمام شافعی.

سەرگوزەشتەی چل

عومەیری کوڕی سەعد

خوای پەروەردگار ویستی وابوو عومەیری کوڕی سەعد(رضي الله عنه) هەر بە منـاڵی بـاوکی بـێ دەرامەت و بێ سامان بەجێی بهێڵێ، واشی ڕێك خست کە دایکی شوو بە یـەکێ لـە پیـاوە دەوڵەمەندەکانی تیرەی ئەوس لە شاری (یثرب) بکات کە ناوی (جولاسـی کـوڕی سـوەید) بوو، (جولاسی کوڕی سوەید) لـە پـاڵ دەوڵەمەندیەکەیـدا پیـاوێکی دڵ فـرەوان و خـاوەن بەزەیی، و چاودێرێکی دڵسۆز بوو بۆ (عومـەیر)، بەمـە (عومـەیر) هـەتیویی و بێبـاوکی لـە بیرچـویەوە، هـەروەك جـۆلاس عومـەیری بـە کـوڕێکی زۆر خۆشەویـستی خـۆی دەزانـی، عومەیریش بەو شێوەیە جولاسی زۆر خۆش دەویست.

ڕۆژان تێدەپەڕین بەرە بەرە عومەیر گەورە بوو، هەر چـەندە عومـەیر گـەورەتر دەبـوو جولاس زیاتر خۆشی دەویست و لە دڵیدا جێگای دەبۆوە.

چونکە عومەیر لە هەموو هەڵسوکەوتێکیدا دەردەکەوت کە خاوەن ژیـری و زیرەکیـەکی بێ ئەندازەیە، ئیتر با دەست پاکی و ڕاستگۆییەکەی لەولاوە بوەستێ.

ئاینی ئیسلام دەستی بەبڵاوبوونەوە کرد، کۆمەڵی موسڵمان بنکەی پتـەوی لـە مەدینـە بۆ خۆی دامەزراند، تا بەسەربەستی لە ژێر سایەی قورئاندا خوا پەرستی بکـات، و ڕێبـازی قورئان بە مرۆڤایەتی بگەیەنێ.

عومەیری کوڕی سەعد(رضي الله عنه)یش لە تەمەنی (١٠) ساڵیدا موسڵمان بوو، بوو بەئەندامێکی تـازە پێگەیـشتووی کۆمەڵگـەی ئیـسلام، هێـشتا هـیچ جـۆرە بیروبڕوایـەك لـەناو دڵـە ناسکەکەیدا جێی خۆی نەکردبۆوەو بە سپێتی مابۆوە، بیروبڕوای ئیـسلامی گەیـشتێ و بـە جوانی و ڕێك و پێکی تیایدا جێگیر بوو، بەمە ڕۆژ بە ڕۆژ بڕوای خـوایی لـە ناویـدا ڕیـشەی دائەکوتا.

هەر بە منداڵی لە هیچ نوێژێك دوا نەدەکەوت، و دەبوایە لە پشت پێغەمبەرەوە(ﷺ) نوێژی کردبایە، دایکیشی کە چاوی بە کوڕە تازە پێگەیشتووەکەی دەکەوت وا بەو منداڵیە خۆشەویستی ئیسلام و خۆشەویستی پێغەمبەرەکەی(ﷺ) چۆتە دڵیەوە، و بۆ نوێژ کردن لەگەڵ جولاسی هاوسەریدا هاتوچۆی مزگەوتی دەکرد.

لەو کاتەدا دڵ گەرمیەك گەنجەکانی مەدینەی گرتبۆوە، بە هیچ شێوەیەك بەرژەوەندی خۆیان بەبیر نەدەهات، تەنها خەریکی خواپەرستی و لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز بون، هەموو ئەندامێکیان کردەوەی سود بەخش و ڕەوشتی بەرز بوو، عومەیریش بەردەوام خواپەرستی دەکرد هەر چەندە بە تەمەنیش منداڵ بوو.

پێغەمبەر(ﷺ) لە ساڵی (٩)یەمی کۆچی بڕیاریدا هێرش بۆ سەر (تەبوك)[١] ببات، و بە گژ ڕۆمەکاندا بچێت، و فەرمانیدا هەر موسڵمانێك کە دەستی چەك دەگرێت با ئامادەی ئەو جەنگە ناهەموارە بێت.

لە هێرشەکانی تردا پێغەمبەر(ﷺ) ڕاستەوخۆ نیازی خۆی بۆ هەموو لەشکر دەرنەدەبڕی، چونکە شاری مەدینە پایتەخت و بنکەی ئیسلام بوو، لەولاشەوە مونافیقەکان هەموو هەواڵێکیان ئەگەیاندە دوژمنانی ئیسلام، لەبەر ئەوە جگە لە چەند کەسێکی کەم کەس ئاگادار نەدەکرا، بەڵام لە جەنگی تەبوکدا ڕاستەوخۆ لای خەڵکەکە ئاشکرای کرد، لەبەر ئەوەی هەموو کەسێ ئاگاداربێ و خۆی ئامادە بکات بۆی.

جەنگی (تەبوك): بریتی بوو لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی، شوێنەکەش زۆر دوور بوو، ناڕەحەتی و تەنگاوی لەو پەڕی پلەدا بوو.

ئەم ڕووداوە لە وەرزی هاویندا بوو، گەرما تینی سەندبوو، و بەرو بوم تازە پێگەیشتبوو، سێبەر خۆش بوو، و لەبەر گەرما خەڵکی تینی لا نەما بوو، لەگەڵ هەموو ئەمانەدا موسڵمانەکان بە دەم بانگەوازی پێغەمبەرەکەیانەوە هاتن، و دەستیان بە خۆ

١ـ شوێنێك بوو لەسەر سنوری شام بەدەست ڕۆمەکانەوە بوو، ئێستاش شارێکە سەر بە وڵاتی سعودیە.

ئامادەکردن کرد بوو، بەڵام هەندێ لەو مرۆڤانەی کە تەنها بـە دەم موسـڵمان بـوو بـوون و دڵیان بە تیشکی باوەڕ ڕۆشن نەبوبۆوە، دەستیان دایە پڕوپاگەندە دژ بە پێغەمبەر(ﷺ)و لەشکری ئیسلام، تا دڵی خـەڵکی ساردبکەنەوەو گومـان و دوو دڵییـان بڵاودەکـردەوە تـا کۆمەڵی تەمەڵی دانیشتوو زۆر ببێت و دووڕوویی ئـەوان دەرنەکـەوێ، وتـەی ئـاوا بەسـەر دەمیانـدا دەهـات کـە بـەجارێ لـە ڕێـزی موسـڵمانان دەری دەکردنـە دەرەوە، پڕوپاگەندەکانیان وەها کاریگەر بوو کـەوا زۆر لـە موسـڵمانە دڵسۆزەکانیش دڵیـان سارد بووبۆوە.

چەند ڕۆژێك بەر لەوەی کە لەشکری موسڵمانەکان لە مەدینەوە بەرەو تـەبوك دەرچـێ، عومەیری کوڕی سـەعد(رضي الله عنه) کـە هێشتا منـاڵ بـوو، دوای بـەجێهێنانی نوێـژ لـە مزگـەوت گەڕایەوە ماڵەوە، بەڵام بە دڵێکی شاددمانەوە بە دەرونێکی بەرزەوە، چونکە لـە مزگـەوت بە چاوو گوێی خۆی لێ بڕان و چاونەترسی و سەرو ماڵ نەویستی موسڵمانەکانی دی.

چاوی لێ بوو ئافرەتە ئەنصارەکان و موهاجیرەکان دەهاتنە خزمەت پێغەمبـەر(ﷺ) و هەرچی خشڵ و زێڕیان هەبوو دایان ئـەماڵی و ئـەیان خـستە بـەردەمی، تـا بـە نرخەکـەی لەشکری جیهادی ئیسلامی بەڕێ بکات و بینێرێتە مەیدانی ستەمکارانەوە، عومەیری کوڕی سەعد(رضي الله عنه) چاوی لێ بوو کە عوثمانی کوری عـەففان(رضي الله عنه) تورەکەیـەکی هێنـا کـە (١٠٠٠) دینار زێڕی تیابوو و پێشکەشی پێغەمبەری خوای کرد.

هەروەها بە بەرچاوی ئەوەوە عەبدوڕڕەحمانی کوری عەوف(رضي الله عنه) (٢٠٠) ئۆقیـەی زێـڕی بەسەر شانیداو هێنایە بەردەستی پێغەمبەر(ﷺ)، هەتا چاوی لێ بوو یـەکێ لـە موسـڵمانە هەژارەکان نوێنەکانی خۆی هێنا بۆ فرۆشتن، هـەتا بـە نرخەکـەی شمـشێرێك بکرێـت و لـە ڕێی خوا بجەنگێ.

عومەیری کـوڕی سـەعد(رضي الله عنه) ئەمانـەو زۆر شـتی تـری ڕاسـتەوخۆ دی، بـڕوای کـرد کـە ڕاستە کۆمەڵگەی ئیسلامی بەسەرو ماڵەوە لێ ئەبڕێ و هەموو گران بەهایەکی لا بێ نرخەو

بەوپەڕی سنگ فراوانیەوە لە ڕێگەی خودا بەختی دەکات، چونکە ئاوات و ئامانجی کۆمەڵگەی ئیسلامی ڕاستەقینەیە، و دەیەوێت پاداشتی خوای پەروەردگار بەجێ بگەیەنێ و لێیان خۆش بێت.

عومەیری کوڕی سەعد(﵁) بیری لە هەڵوێستی بەرزو پیرۆزی موسڵمانان دەکردەوە، کەچی سەری لە جولاسی زڕ باوکی سوڕئەما کەوا بە هیچ شێوەیەك ناجوڵێ و خۆی ئامادەی مەیدانی جیهاد ناکات، و لەگەڵ ئەوەشدا کە دەست ڕۆیشتوو بوو.

کاتێك لە مزگەوت گەڕایەوە دەستی بە گێڕانەوەی دەنگ و باسی مزگەوت کرد، تا بەڵکو غیرەتی جولاسیش بجوڵێ و خۆی کۆبکاتەوە، و هەرچی لە توانایدا بێت ببەخشێت، چونکە کۆمەڵێك موسڵمانی هەژار دەهاتنە خزمەت پێغەمبەر(ﷺ) داوایان لێ کرد کۆمەکیان بکات بۆ ئەوەی بتوانن ئەوانیش جەنگی ڕۆمەکان بکەن، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) هیچی لانەما بوو تا ئەوانیش بخاتە ڕێ، بۆیە بە گریانەوە گەڕانەوە لە داخی ئەوەی کە هیچیان شك نەئەبرد تا بەشداری جیهاد بکەن[١].

بەڵام جوڵاس وتی: ئەی عومەیر ئەگەر محمد(ﷺ) ڕاست بکات و پێغەمبەری خوا بێت، ئێمە لە کەر خراپترین.

عومەیری کوڕی سەعد(ﷺ) تێگەیشت، ئەم وتەیە بۆ جولاس بەسیەتی، چونکە جۆلاس بەو پەڕی خۆشەویستیەوە ڕێزی لە عومەیر دەگرت، هەموو شاری مەدینەش لەوە ئاگادار بوون کە جۆلاس پیاوچاکێکی دڵسۆزە، ئەگەر عومەیر ئەم هەڵەیەی جولاس بگەیەنێ و ئاشکرا ببێ ئەوا دانیشتوانی مەدینە بە سپڵەو بەدنمەکی لە قەڵەمی دەدەن، لەو لاشەوە عومەیری کوڕی سەعد(﵁) خۆی بە موسڵمان دەزانێ و یەکێکە لەو گەنجە خوێن گەرمانەی کە کۆمەڵگای موسڵمانیان پێ ڕازاوەتەوە، بەڵام ئەگەر ئەم وتەیە

١ـ موسڵمانە دەست کورتەکان حەوت کەس بوون : (١) سالیمی کوڕی عومەیر (٢) عولبەی کوڕی زەید (٣) عەمری کوڕی غونمە (٤) سایمی کوری هەرەمی کوڕی عەمر (٥) ئەبولەیلای مازنبی (٦) سەلمەی کوڕی صەفەر (٧) عیرباضي کوڕی ساریە .

نەگەیەنێت ئەوا ناپاکی کردووە لەگەڵ خواو پێغەمبەرەکەیﷺ، منالێکی تەمەن (١٠ - ١٢) ساڵ ئەبێ بەتەنیا چۆن بیر لەم گیروگرفتە بکاتەوە.

عومەیری کوڕی سەعد(رضي الله عنه) پاش ماوەیەکی کەم وەڵامی جۆلاسی دایەوەو وتی: بەخوا، جولاس! لەسەر ئەم زەویەدا جگە لە موحەمەدی کوڕی عەبدوالله کەسێکی تر نەبووە لە تۆم خۆشتر بوێت، بەڵکو تۆ خۆشەویسترین و دڵسۆزترین و بەخشش دارترین کەسی بۆ من، ئێستە تۆ قسەیەکت کرد ئەگەر باسی دەکەم تۆی پێی ئەشکێیت، و ئەگەر باسیشی نەکەم ئەوان خیانەتم لەگەڵ خوداو پێغەمبەرەکەی(ﷺ) کردوە، جا تۆ بیرێك لەخۆت بکەرەوە.

عومەیری کوڕی سەعد(رضي الله عنه) بەرەو مزگەوت کەوتە ڕێ، لەوێ ئەوەی لە جولاسی کوڕی سوەیدی بیستبوو بە پێغەمبەری(ﷺ) ڕاگەیاند.

پێغەمبەریش(ﷺ) عومەیری کوڕی سەعدی(رضي الله عنه) لای خۆی هێشتەوەو یەکێك لە هاوەڵانی بە دوای جولاسدا نارد، ئەوەندەی پێ نەچوو جولاس هات و سەلامی لە پێغەمبەر(ﷺ) کرد، پێغەمبەریش(ﷺ) وەڵامی سەلامەکەی دایەوەو فەرموی: ئەی جۆلاس ئەو قسەیە چیە کە (عومەیری کوڕی سەعد لێتی دەگێڕێتەوە؟ پاشان وتەکانی جولاسی فەرموو.

جولاس وتی: درۆم بۆ هەڵئەبەستێ ئەی پێغەمبەری خواﷺ!.

هەر یەکە لەو هاوەڵانەی کە لەوێ ئامادەبوون پێی خۆش بوو بۆی دەرکەوێ، و بزانێ جولاس و عومەیر کامیان ڕاست دەکەن، یەکێ لە دڵ نەخۆشەکان وتی: چ کوڕێکی لاسارە ئەیەوێ ئاوا پاداشتی جولاس بداتەوە، هەندێکی تر وتیان: بەڵکو ئەمە منالێکە بە خواپەرستی گەورە بووەو لە شێوەی دەم و چاویدا دەردەکەوێت کە ڕاست بکات.

پێغەمبەریش(ﷺ) ئاوڕی بەلای عومەیری کوڕی سەعدی دایەوەو بینی فرمێسك لە چاوەکانی دێتە خوارەوەو دەڵێ: خوایە گیان! ڕوون کەرەوەی ئەم وتەیەم بۆ بنێرە

خوارەوە بۆ سەر پێغەمبەرەکەت(ﷺ) جۆلاسیش لە ترسی ئەوەی قورئان بێتە خوارەوەو ڕاستی عومەیر دەربخات، بە توندی هەستایە سەر پێ و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ)! ئەوەی من بۆم گێڕایتەوە هەر ئەوە ڕاستە، ئەگەر پێت خۆش بێت هـەردووکمان سـوێندت بۆ دەخۆین من سوێند دەخۆم بەخوا کە هیچی لەوەم نەوتووە کە عومەیری کوڕی سـەعد بۆتی گێڕاوەتەوە.

هەر کە جولاس لە سوێندەکەی بویەوە، خەڵکی ڕوویان کردە عومەیری کوڕی سەعد تا بزانن هەڵوێستی ئەو چۆنە لە سوێند خواردندا.

لەم کاتەدا پێغەمبەر(ﷺ) ئارام و بێدەنگ بـوو هـاوەڵانیش زانیـان کـەوا وەحـی دێتـە سەر، بۆیە لە شوێنی خۆیاندا بێدەنگ دانیشتن و چاویان بڕیبووە پێغەمبەری خوا(ﷺ).

لێرەدا جولاس ترس و لەرز دایگرت و عومەیریش پەلەی بوو هەواڵی تازە بزانێ، زۆر حەزی دەکرد ئەنجامیان دەربکەوێ، خەڵکەکەش هەتا وەحی تەواو بوو هەر چاوەڕوان بوون، پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمایشتی خوای بۆ خەڵکەکە خوێندەوە کە تیایدا ڕاستی عومەیرو ناپاکی جولاسی دەرخست کە جولاس ئەو سوێندەی بە ناڕەوا خواردووەو ئەو وتەیەش کە عومەیر لە دەمیەوە گێڕایەوە ڕاستە، بۆیە جۆلاس دوای موسڵمان بوون بێبڕوا بویەوە، خوای پەروەردگاریش دەفەرموێ: ﴿ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ ﴾. سورة التوبة ، الآية : (٧٤) .

واتە: (دوو ڕووەکان) سوێند دەخۆن بە خوا (ئەو وتانەی دراوەتە پاڵیان) نەیان وتـوە، بێگومان وتەی بێباوەڕیان وتووە، وەبـێ بـڕوا بوونەتـەوە لـە پـاش موسڵمان بوونیـان، و نیازی شتێکیان بوو بەڵام بۆیان نەکرا (کوشتنی پێغەمبەری خوا(ﷺ) کاتی گەڕانەوەی لـە

تـــه‌بوك)، وه‌هـیچ ڕه‌خنـه‌و ڕقێكیـان نـه‌بوو تـه‌نها ئـه‌وه نـه‌بێ كـه خـواو پێغه‌مبه‌ركـه‌ی (بڕوادارانیان) ده‌وڵه‌مه‌ند كردووه له به‌هره‌ی خۆی[1].

به‌ڵام خوای خاوه‌ن سۆزو به‌زه‌یی هـه‌ر دوای سـه‌ره‌تای ئایه‌ته‌كه به‌شـی دووهه‌میشی نـارده خـواره‌وه، هـه‌تا یاسـا بـێ بـۆ هـه‌موو سـه‌ر لێشێواوێك، كـه‌وا گه‌ڕانـه‌وه‌یان لـێ وه‌رده‌گیرێت، به‌ڵام ئه‌گه‌ر پشت هه‌ڵكه‌ن و نه‌گه‌ڕێنه‌وه ئه‌وا خـوای پـه‌روه‌ردگار سزایه‌كی بـه ئێـشیان ده‌دات وه‌كـو ئه‌فـه‌رموێ: ﴿فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِن يَتَوَلَّوْاْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾. سورة التوبة، الآية: (٧٤).

واته: ئه‌وان بگه‌ڕێنه‌وه‌و په‌شیمان ببنه‌وه ئه‌وه چاكتره بۆیان، وه ئه‌گه‌ر ڕوو وه‌رگێڕن ئه‌وا خوا سزایان ده‌دات به سزایه‌كی سه‌خت له دونیـاو پاشـه ڕۆژدا، وه له‌زه‌ویـدا نیـه بـۆ ئه‌وان هیچ دۆست و یارمه‌تی ده‌رێك[2].

جولاس كاتێ گوێی له قورئان بوو به تایبه‌تی له‌باره‌ی خۆی و عومه‌یره‌وه گیانی هاتـه له‌رزه، كه‌ی به خه‌یاڵیدا ده‌هات بـه تاقـه وته‌یـه‌ك ئاوه‌هـا نـاوی بزڕێـت، و پـه‌رده له‌سـه‌ر ده‌رونه له خشته براوه‌كه‌ی لابرێت؟ خه‌ریك بوو له ترساندا زمـانی ببه‌سـترێ، دوای ئـه‌وه ئاوڕی بۆ لای پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) دایه‌وه‌و وتـی: بـه‌ڵكو ئه‌گه‌ڕێمـه‌وه بـۆ لای خـوا، ئـه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)! عومـه‌یری كـوڕی سـه‌عد(رضي الله عنه) ڕاسـتی كـردو منـیش لـه درۆزنـه‌كان بووم، داوا له خوا ده‌كه‌م كه ئه‌م گه‌ڕانه‌وه‌یه‌م لێ وه‌ربگرێ به قوربانت بم ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)!

به جارێك جـۆلاس چـاوی شـه‌یتانی كـوێر كـرد، چـونكه ماوه‌یـه‌ك هـه‌وڵی ده‌دا بیخاتـه گومان و دوو دڵیه‌وه، دوای گه‌ڕانه‌وه‌و پاك بوونه‌وه‌ی جۆلاس پێغه‌مبـه‌ری خـوا(ﷺ) ڕووی

١- پوختەی تەفسیری قورئان، مەلا محەمەد مەلاصالح .

٢- پوختەی تەفسیری قورئان، مەلا محەمەد مەلاصالح .

کردە عومەیری کوڕی سەعد سەیر دەکا فرمێسکی شـادی دەم و چـاوە پاکەکـەی تـەڕبوە بە گریان.

پاشان پێغەمبەری خوا(ﷺ) دەستی پـیرۆزی بـۆ گـوێی عومـەیر درێـژ کـردو فـەرموی: ((وَفَّتْ أُذُنك ـ یا غـلام ـ مـا سمعتُ، وصـدَّقَك ربُّـك)) واتـە: ڕۆڵـە گیـان! گوێـت بـە چـاکی هەواڵەکەی وەرگرت پەروەردگاریش بە ڕاستگۆی دەرکردی.

جـا هـاوەڵانی پێغەمبـەری خـوا(ﷺ) هەسـتیان بـە دڵ دامـەزراویی جـولاس دەکـرد، و دەیانزانی کە بە جوانی بۆ ئیسلام لـێ بـڕاوە، و لـە جیـاتی ئـەوەی ڕق و کـین لـە عومـەیر هەڵبگرێ، بە پێچەوانەوە لە بەخشش بێبەشی نەدەکردو لە جاران زیاتر خۆشی دەویست، هەر کاتێکیش ناوی عومەیری کوڕی سەعد ببرایە دەیوت: خـوا پاداشـتی چاکەی بداتـەوە منی لە خوانەناسی ڕزگار کرد، و لە ئاگری دۆزەخ لای دام.

بهەرکەسێك لەگەڵ ئیسلام ڕاسـت بێـت خـوای گـەورەش ڕاسـتی بـۆ دێنێـت، هیـوادارم ئێمەش وەکو (عومەیری کوڕی سەعد) بین کە چۆن خواو پێغەمبەری خوای خۆشویست[١].

١ـ الاستیعاب: إبن عبـدالبر، الآصـابه فی تمییـز الـصحابه: إبـن حجـر العسقلانی، حلیـه الآولیـاو: الآصـبهانی، حیـاه الصحابه: الکاندهلوی، السیره النبویه: إبن هشام، صور من حیاه الصحابه: عبدالرحمن الباشا.

سەرگوزەشتەی چل و یەك

گفتوگۆیەك لە نێوان منداڵێك و حەجاجی کوری یوسف

یەکێ لە سەربازەکانی حەجاج گوێی لە منداڵێکی بچوك دەبێت بە خراپە باسی حەجاجی کوری یوسف دەکات، سەربازەکەش منداڵەکەی گرت و هێنای لەبەردەم حەجاجی کوری یوسف دای نا کە دانیشتبوو لەناو وەزیرو داروودەستەکەی، و خۆی بەزل دەزانی لەناو خەڵکی عێراق، کاتێ سەربازەکە منداڵەکەی بەهێزو تەوژمی شەپۆل و سێڵاو هێنایە ژوورەوە، منداڵەکە چووە لایان و ڕاوەستا لەبەردەمی حەجاج و تەماشای دانیشتوانی دەکرد، پاشان ئەم ئایەتەی خوێند کە خوای پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ ﴾. سورة الشعراء، الآية: (١٢٨-١٢٩) .

واتە: ئایا ئێوە لە هەموو شوێنێکی بەرز (ی سەرە ڕێگا) بورجێك دروست دەکەن بەبێ هودە، و چەند کۆشك و قەڵای بەهێز (کارگە) دروست دەکەن بەو ئومێدەی هەر بمێننەوەو نەمرن[1] .

لەو کاتەدا حەجاج پاڵی دابویەوە بەڵام کە گوێی لە منداڵەکە بوو ئەم ئایەتەی خوێندەوە، تەماشای منداڵەکەی کردو وتی: ئەی منداڵ! من دەتبینم کە تۆ منداڵێکی ژیرو ژیتەڵ بیت، ئایا قورئانت لەبەرە؟!!

منداڵەکە وتی: ئایا ئەترسیت لەوەی کە قورئان لەناو بچێت تاکو من لەبەری بکەم؟!

حەجاجیش تێگەیشت کە پرسیارەکەی هەڵەیە، وتی بە منداڵەکە: ئایا قورئانت کۆکردۆتەوە؟

١- پوختەی تەفسیری قورئان، مەلا محمد مەلا صالح .

منالەکە وتی: بۆچی قورئان پارچە پارچە بووە تاوەکو من کۆی بکەمەوە؟ حەجاجیش تێگەیشت کە پرسیارەکەی هەڵەیە، وتی: ((أفاستظهرت القرآن))؟

منالەکەش وتی: پەنا بەخوا ((أن أجعل القرآن وراء ظهري)).

حەجاج وتی: خوا بتکوژێ ! ئەی چی بڵێم؟

منالەکە وتی: ئەگەر ویستت پرسیار بکەیت بڵێ: ئایا قورئانت لەبەر کردوە لەناو سینگت؟

حەجاجیش وتی: ئایا قورئانت لەبەر کردوە لەناو سینگت؟

مندالەکەش وتی: سوپاس بۆ خوا هەمووم لەبەر کردوە.

حەجاج وتی: هەندێ قورئانم بۆ بخوێنە، منالەکەش دانیشت و وتی: ﴿إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ ﴿١﴾ وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ يَدۡخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجٗا ﴿٢﴾ فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا ﴿٣﴾﴾.سورة النصر ، الآية : (١-٣)

واتە: کاتێ کە یارمەتی و کۆمەکی خوا هات بەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ئازاد کرا))، وە خەڵکت دی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئایینی خواوە، ئەوسا ئیتر پەروەردگارت بە پاك ڕابگرە بە هۆی ستایشیەوە، و داوای لێبوردنی لێ بکەن، چونکە بێگومان ئەو زۆر گیراکەری پەشیمانیە[١].

پاشان ئاوڕی بەلای حەجاجی دادایەوەو وتی: لە سەردەمی پێغەمبەر(ﷺ) خەڵك پۆل پۆل دەهاتنە ناو ئاینی پیرۆزی ئیسلامەوە، بەڵام لەم سەردەمەی تۆ خەڵکی پۆل پۆل لە ئاینی پیرۆزی ئیسلام دێنە دەرەوە ئەی حەجاج.

حەجاج وتی: تیا بچیت و بفەوتێیت، ئایا نازانیت لەگەڵ کێ قسە دەکەی؟

١ـ پوختەی تەفسیری قورئان ، مەلا محمد مەلا صالح .

منداڵەکەش وتی: لەگەڵ حەجاجی کوڕی یوسف.

حەجاجیش بە دانیشتوانی وت: چی دەڵێن دەربارەی ئەم منداڵە؟

دانیشتوان وتیان: بیکوژە چونکە ئەمە لەژێر ملکەچی تۆ دەرچووەو لە کۆمەڵ جودابوتەوە!

منداڵەکەش بە حەجاجی وت: ئەی حەجاج، دانیشتوانی فیرعەون گەلێك باشتربوون لە دانیشتوانی تۆ.

حەجاج وتی: چۆن؟

منداڵەکە وتی: دانیشتوانی فیرعەون کاتێك پرسیاریان کرد دەربارەی (موساو هارون) وتیان: ﴿قَالُوٓاْ أَرۡجِهۡ وَأَخَاهُ﴾. سورة الأعراف، الآية: (١١١).

واتە: ئەوانیش وتیان: کاری (مووسا)و براکەی دوا بخە[١].

بەڵام ئەوانەی لای تۆ دانیشتون دەڵێن: بیکوژە.

حەجاج وتی: لەبارەی پێشەوای موسڵمانان چی دەڵێیت؟

منداڵەکە وتی: خوای پەروەردگار لە باوکی حەسەن ڕازی بێت (واتە پێشەوا عەلی).

حەجاج وتی: مەبەستم پێشەوا عەلی(رضي الله عنه) نیە، مەبەستم لە (عبدوالمەلیکی کوڕی مەڕوانە).

منداڵەکە وتی: علیه من الله ما یستحقه.

حەجاج وتی: تیا بچیت و بفەوتێیت لەبەرچی؟

منداڵەکە وتی: تۆ گەورەترین تاوانت ئەنجام داوە.

حەجاج وتی: ئەم تاوانە چیە؟

١ـ پوختەی تەفسیری قورئان، مەلا محمد مەلا صالح.

منداڵەکە وتی: تۆ خوێن و ماڵی موسڵمانانت حەڵاڵ کردووە.

حەجاجیش ئاوڕی بەلای منداڵەکەی داوەو وتی: سوێند بـەخوا ئـەوا لێـت خـۆش بـووم، فەرمانیشی دەرکرد کەوا (١٠٠٠٠٠) هەزار درهەمی بـداتـێ، لەبـەر ئـەوەی پـشتت بـە خـوای پەروەردگارت بەستووە.

منداڵەکـەش وتـی: لێبـوردن تـەنها بـە دەسـت خـوای گەورەیـە بـە دەسـتی تـۆ نیـە، گەورەیی‌و بەخشش هی خوایە هی تـۆ نیـە، ((ولا جمـع الله بـينی وبينـك))، پاشان چۆوە دەرەوە[1].

١ـ الأيمان بالقچاو والقدر، محمد حسان، ص ٢٦٣ .

سەرگوزەشتەی چل و دوو

نوێژی بەیانی

منداڵێکی تەمەن (٧-٨)ساڵ لەگەڵ باوکیدا ئامادەی کۆڕێك دەبێت، لە کۆڕەکەدا منداڵەکە گوێی لەم فەرموودەیەی پێغەمبەر(ﷺ) دەبێت کە دەفەرموێت: ((مَنْ صلَّ الصُبح في الجماعةِ فهو في ذمةِ الله))[١].

واتـە: هەرکەسـێك نوێـژی بـەیانی بەکۆمـەڵ ئـەنجام بـدات، ئـەوا لـە پارێزگـاری خـوادا دەبێت.

لە دوای کۆڕو دانیشتنەکە، منداڵەکە بە باوکی دەڵێت: بابە، بەیانی بۆ نوێـژی بەکۆمـەڵ هەڵمسێنە.

باوکیشی وادەزانێت منداڵەکە تەنها ئێستا دڵی گەرمەو بەیانی لەبیری دەچـێتەوە، بۆیـە بە کورەکەی دەڵێت: باشە (إنشاءالله).. منداڵەکە دەڵێت: ئەگـەر هـەڵم نەسـێنی، ناچـم بـۆ قوتابخانە..

بەیانی باوکی بەتەنها دەچێت بۆ مزگەوت و هەڵی ناسێنێ.. منداڵەکـەش دەڵێـت: لەبـەر ئەوەی هەڵت نەساندم ناچم بۆ قوتابخانە.. باوکی زۆر هەوڵی لەگەڵ دەدات، کە بچێت بـۆ قوتابخانە، چونکە وانەکانی دەفەوتێت، بەڵام بێ سوود دەبێت..

بـۆ ڕۆژی دوایـی باوکەکـە منداڵەکـەی خەبـەر دەکاتـەوە، لەبـەر ئـەوەی لـە قوتابخانـە دوانەکەوێت و خوێندنەکەی نەفەوتێت.. منداڵەکە بە دڵێکی خۆشەوە دەچێت بۆ مزگەوتو نوێژەکـەی ئـەنجام دەدات، لـە ڕێگـەی گەڕانـەوەدا بـەباوکی دەڵێـت: بابـە ئێـستا مـن لـە پارێزگاری خوادام؟! باوکیشی دەڵێت: بەڵێ کوڕم، لەبەر ئەوەی ئـەم بەیانیـە بـە کۆمـەڵ نوێژەکەت ئەنجامدا...

---

١ رواه مسلم: رقم : (٦٥٧).

بەیانی، منداڵەکە دەچێت بۆ قوتابخانە، ئەو قوتابیانـەی کـە ڕۆژی پێشوو نـەهاتبوون، مامۆستا بانگی کردنـە دەرەوەو یـەك یـەك سـزای دان، لەبـەر ئـەوەی وانـەکانیان ئامـادە نەکردبوو، هەتا سەرە گەیشتە منداڵەکە.. مامۆستا ویستی سزای بدات، بـەڵام منداڵەکـە بـە مامۆستای وت: ناتوانی سـزام بـدەی! مامۆسـتا بەسـەر سـوڕمانەوە وتـی: چـی؟! چـۆن ناتوانم سزات بدەم؟! منداڵەکە وتـی: چـونکە پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرموێت: (هـەر کەسـێك نوێژی بەیانی بە کۆمەڵ ئەنجام بدات، خودای گەورە پارێزگاری لێ دەکات و دەیپارێزێ)، منیش ئەمڕۆ نوێژی بەیانیم بە کۆمەڵ ئەنجام داوە، لەبەر ئەوە من لە پارێزگاری خوادام و نـاتوانی سـزام بـدەیت.. مامۆسـتاش زەردەخەنـە کەوتـە سـەر لێـوی و بـە پێکەنینـەوە ئافەرینی منداڵەکەی کرد لە جیاتی سزادان[1].

---

١ کاسێتی (أنين الفجر) و نزای سەحەر: هێمن محمد علی.

سەرگوزەشتەی چل و سێ

بۆچی دەگریت؟

شەوێك باوكێك لە كاتێكی درەنگدا دەگەڕێتەوە بۆ ماڵ، لـە ژووری كوڕەكەیـەوە گـوێی لە دەنگی گریان دەبێت!! دەچێت بۆ لای كوڕكـەیو لێـی دەپرسـێ: بۆچـی دەگریـت؟! كوڕەكەی پێی دەڵێت: بۆ فلاّنە دراوسێمان دەگریم...

بـاوكی بەسەرسـوڕمانەوە دەڵێـت: ئـەوە گریـانی بـۆ چـیە؟! پیرەمێردێك مـردووە، تەمـــەنێكی درێژیـــشی بەســـەر بـــردووە.. گومـــانم وابـــوو كارەســـاتێكی گـــەورەمان بەسەرهاتووە!! ئەم هەموو گریانە بـۆ ئـەو پیرەمێـردە؟ خـۆ ئەگـەر مـن بمردمایـە، بـەم شێوەیە بۆم نەدەگریایت!! كوڕەكە بەچاوی پڕ لە فرمێسكەوە سەیری باوكی كردو وتی: بەڵێ... بەم شێوەیە بۆت نەدەگریام، لەبەر ئەوەی ئـەو پیـاوە بـوو، كـە دەسـتی گـرتم و بەرەو مزگەوت و نوێژی بەكۆمەڵی بردم.. فێری ئەوەی كردم كە نوێژی بەیانیان بە كۆمەڵ ئـەنجام بـدەم.. ئامۆژگـاری دەكـردم هـاوەڵی چـاكەكاران بم و لــە هـاورێی خـراپ دووربكەومەوە.. هەر ئەو بوو هانی دەدام بۆ ئەوەی قورئان لەبـەر بكـەم.. بـەڵام هـەر تـۆ بەناو باوكمیت!! كەی ئامۆژگاریەكت كردووم؟! ئەو پیرەمێردە باوكی ڕاستەقینەم بـوو، پێویستە بۆ ئەو بگریم..

لەم كاتەدا باوكەكە لە خەوی بێ ئاگایی بەخەبـەر دێـت.. قـسەكانی جگـەر گۆشـەكەی كاریان تێكردو چاوەكانی پڕبوون لە فرمێسك.. كوڕەكـەی لـەباوەش گـرت و پەیمانیـدا لـە داهاتودا هەموو نوێژەكانی بەكۆمەڵ لە مزگەوتدا ئەنجام بدات[1].

---

[1] دموع المحراب و نزای سەحەر: هێمن محمد علی.

سەرگوزەشتەی چل و چوار

ئەبو حەنیفەو چاوی عەقڵ[٧]

ئەبو یوسـف، یـەعقوبی کـوری ئیـبراهیم یەکێکـە لـە قوتابیـە ژیـرو زیرەکـەکانی (ئـەبو حەنیفە) هەردەم کاتەکانی خـۆی تـەرخان کردبـوو بـۆ فێربـوونی زانسـتی شـەرعی لـەلای (ئەبو حەنیفە)، ئەمجا (ئەبو یوسف) چەمکێك لە ژیانی خۆی دەگێڕێتەوە کە لەگەڵ (ئەبو حەنیفە)دا ژیاوەو دەڵێـت: مـن منـاڵێکی تەمـەن پێـنج ساڵان بـووم، دەچـومە لای (ئـەبو حەنیفە) زانستی حەدیس و فیقهم دەخوێند، بەڵام لە ڕووی ماددیەوە زۆر دەست کـورت و نەداربووم لە ماڵەوە، هەتا جارێکیان لە کاتی دەرس خوێندن باوکم هاتـە ژوورەوەو وتـی: کوڕم پێت لەگەڵ پێی (ئەبو حەنیفـە) درێـژ مەکـە تـۆ هـەژاریت و (ئـەبو حەنیفـە)ش هـەر دەنانی برژاوە بڕۆ بۆخۆت ئیشێك بکە باشترە، دەڵێ: منیش بەهۆی ئەمە زۆر دواکەوتم لە دەرسـەکان، بـەڵام (ئـەبو حەنیفـە) هـەر پرسـیاری دەکـردم و دەیفـەرموو: کـوانێ (ئـەبو یوسف) بۆ دیار نیە، ئەمجا دەڵێ پاش ماوەیەك خۆم پێ ڕانەگیراو هەر چـوومە لای بـەبێ زانینی باوکم، کاتێك (ئەبو حەنیفە) منی بینی وتی: ها چ دەکەی؟ بـۆ دیـار نیـت؟ منـیش وتم: بە ئیش و کارو گوێڕایـەڵی بـاوکم سـەرقاڵم، لـە پـاش دەرس خوێنـدنم نەڕۆیـشتمەوە لەلای ئەو هەتا قوتابیەکان ڕۆیـشتن، ئـەمجا (ئـەبو حەنیفـە) وتـی: ئـەم کیسەیە بگـرە.. دەڵێ: منـیش کیسەکەم کـردەوە دەبیـنم سـەد دیرهـەمی تیایـە پاشـان وتـی: بەشـداری بازنەی دەرسی خوێندمان بکەو هەر کاتێ ئەو پارەیە تەواو بـوو هـەواڵم پـێ بـدە، دەڵـێ: ماوەیەکی کەم بەسەر ئەم سەد درهەمەدا تێپەڕی سـەد دیرهـەمی دیکـەی پێـدام، دەڵـێ: منیش هەرگیز هەواڵم پێ نەدەدا بە تەواو بـوونی، بـەڵام ئـەو دەتـوت یـەکێك هـەواڵی پـێ دەدا کە تەواو بووە، پاشان (ئەبو یوسف) دەڵێـت: هـەتا مـن حـاڵم زۆر بـاش بـوو، بـەڵام کاتێك باوکم وەفاتی کرد دایکم منی لەلای بەرگ درویەك دانا هەتا ئیشی لەلا بکـەم، بـەڵام

من بەگوێم نەدەکرد، هەتا ڕۆژێکیان هاتە لای (ئەبو حەنیفە)و وتی: بۆ لێـی ناگـەڕێی ئـەو منالە ئیش بکـات. ئایا تـۆ نـازانی ئـەوە بـاوکی نـەماوەو مـن مەسـرەفی دەکێشم؟ (ئـەبو حنەیفە)ش وتی: کوا کوڕەکەت لێی گەڕێ با فێری زانست بێ کێ دەڵێت ڕۆژێـك لـە ڕۆژان حەلوا بە ڕۆنی فستق ناخوات؟ لەو کاتەدا ئەم جۆرە خواردنە تەنها خواردنی پاشاو مەلیك بوو، ئەمجا دایکی (ئـەبو یوسـف) دەڵـێ: بـەخوای تـۆ پیرەمێردێکـی بـێ ئـەقڵی یەکسەر دەچێتە دەرەوە، پاشان (ئەبو یوسف) درێژە بە باسەکەی دەدات، دەڵـێ: خـوای گـەورە زۆر سودی پێ گەیاندم، بەهۆی زانستەوە زۆر بەرزی کردمەوە هـەتا لەسـەردەمی خەلیفـە (هارونە ڕەشید) بووم بە (قازی)، بەڵام پـاش ماوەیـەکی کـەم لـە ئـیش کـردنم لـە (قـەزا) هارونە رەشید منی کردە (قاضي القضاة) واتە: ئەو کەسەی قازی دەنێرێتە شوێنی تر.

ئەمجا دەڵێ: من و هارونە رەشید لەسەر یەك سفرە نانمان دەخوارد، زۆربەی کات هەر لەلای ئەو بووم، هەتا ڕۆژێکیان خواردنێکیـان بـۆ هارونـە رەشـید هێنـا وتـی: وەرە (ئـەبو یوسف) ئەو خواردنە بخۆین، چونکە ئەو خواردنە بۆمان ئامادە ناکرێت، (ئەبو یوسف)یش وتی: ئەو خواردنە چیە؟ ئـەویش وتـی: حەڵوایـە بـەڕۆنی فـستق، ئـەویش زەردەخنەیـەك بەسەر لێویدا دێت، و دەڵێت: بۆچی پێ دەکـەنیت؟ ئـەویش دەڵـێ: هـیچ نیـە، خەلیفـەش دەڵێ: دەبێت هەر پێم بڵێی، (ئەبو یوسف)یش سەرگوزەشتەکەی خۆی بۆ دەگێڕێتەوە بە تەواوی، خەلیفەش زۆر سەر سوڕمان دەبێت، بۆیە وتی: ڕەحمەتی خوا لە (ئەبو حەنیفـە) بێ ئەوەندەی بەچاوی ئەقڵ دیدی بەچاوی سەر نەیدی.

سەرگوزەشتەی چل و پێنج

کیشوەری پاکیزەیی منداڵ

لە منالێکم پرسی: گەر ناوەکەت بگۆڕی.. حەز دەکـەیت چ ناوێـك هەڵبـژێریت؟ هەسـتم کرد پرسیارەکەم ناوجەرگەی دەرونی هەژاند، کەمێك بەچاوە ڕەشـەکانی لـێم وردبـووەوە دیـاربوو ناوێـك لـە مێـشکیدا نەخـشابوو کـە زۆر عاشـقی بـوو، لێوەکـانی لێـك ترازانـدو بەدەنگێکی نەرم و بڕوایەکی پتەوەوە وتی: بەهەشت! !

منالْ پاکە.. چ وشەیەك لە پاك شیاوترە بۆ منالْ؟

چونکە پێش هەموو شـتێك کـائینێکی پاکـە.. دڵـی پاکـە.. مێـشك و دەروونـی پاکـە.. وتەکانی لە زارێکی پاکەوە دەردەچن.

سەرگوزەشتەی چل و شەش

مافی دایك و بـاوك

دەگێڕنـەوە: کوڕێـك دوای ئـەوەی دەبێتـە خـاوەنی ژن و منـاڵ، بـاوکی پـیر دەبێـت و ماوەیەك خزمەتی دەکات، ماندوو دەبێت بە دەستیەوەو هاوسەرەکەشـی دەسـت دەکات بە بۆڵە بۆڵ و بەردەوام دەڵێت: ئەمە حاڵ نیە ئێمە تیاین، خـوا بیـبڕێ ئـەم حاڵـەو ئەمـە ژیـان نیـە بەدەسـت ئـەم پـیرەوە بەسـەری دەبـەین، تـا ئێـرە هـەر بـاش دەبێـت بـاوکی دەتوانێت بجوڵێ و بچێتە دەرەوەو بگەڕێتـەوە بـەرەو مـاڵ، بـەڵام جـار جـارە لـە بێزاریـا دەرگاکەی بۆ ناکەنەوە، کوڕێکیان دەبێت هەر چەند بچووك دەبێت بەڵام عاقڵ، جـار جـار دەگەڕێتەوە باوای لەبەر دەرگاکەیەو بە باوەلێ باوەلێ دەیباتە ژوورەوە، دایکیشی تـوڕە دەبێت و هەڕەشـەی لـێ دەکـات کـە جـارێکی تـر نەیهێنێتـەوە لەگـەڵ خـۆی، ئێوارەیـەك ژنەکەی زۆری بۆ دەهێنێ کە دەبێت باوکت بکەیتە دەرەوەو لە کۆڵان بە جێی بهێڵـی، بـە ناچاری دەیکاتە دەرەوە، کوڕەکەشـیان دەڵێـت: بابـە سـەرمای دەبێـت و بـا شـتێکی بـۆ بەرین دایپۆشین، باوکیشی دەڵێ بچۆ لێفە شـڕەکە بێنـەو بـۆی بـەرە، کوڕەکـەش لێفەکـە دەهێنێ و دەڵێ: بە باوکی بیگرە با بـەم چـەقۆیە بیکـەین بـە دوو بەشـەوە، باوکـیشی وا دەزانێت مەبەستی ئەوەیە لەتێکی بۆ ژێری و بە لەتەکەی تریشی دایپۆشێ، دەڵـێ: کـوڕم شـتێکی باشـت کـرد وای لێ بکـە، دەڵـێ: باوکـە ئـەم لەتـەی بـۆ بـاوام و ئـەم لەتـەیش هەڵدەگرین، دەڵێ: کوڕم بۆچی؟ دەڵێ بۆ ئەوەی هەر کاتێ تۆش پیربوویت و وات لێهـات منـیش ئـەم لەتـەی بـەکاربهێنم بـۆ تـۆ، لەوێـدا بـاوکی بـە ئاگـا دێتـەوەو قوڵپـەی گریـان دەیگرێو هەڵوێستی جوان و دەروون پاکی کوڕەکە کار دەکاتە سـەر بـاوك و دایـك، بـاوکی دەهێنێتە ژوورەوەو بڕیاردەدەن تا لە ژیاندابن بەوپەڕی ڕێزەوە خزمەتی بکەن، ئـیتر لـەو ڕۆژەوە هێمنی و ئارامی باڵ دەکێشێ بە سەریانا و بە ئاسودەیی دەژین.

ئەم سەرگوزەشتەیە فێرمان دەکات کە:

١- لەمرۆدا پێشبینی بەیانی بکەین، و داهاتوو بخوێنینەوە، چونکە ڕۆژان ڕۆژیان لە دوایە.

٢- فێرمان دەکات کە چاکەکاربین لەگەڵ دایك و باوکماندا، و هەر چۆن ئێمەیان بە سۆزو خۆشەویستیەوە گەورە کرد، ئێمە بە پیریا خزمەتی ئەوان بکەین.

٣- ئەم سەرگوزەشتەیە پێمان دەڵێ کەسێك بۆ خۆی و دایك و باوکی خۆی نەبێت، بۆ کەسانی تریش چاوەڕوانی خێری لێناکرێت لە کۆمەڵگەدا.

٤- فێرمان دەکات چۆن ئامۆژگاری کەسانی لە خۆمان گەورەتر بکەین، و کاریگەریشی هەبێت لەسەریان[١].

١ گۆڤاری بریار، ژمارە (١٧)، لا (٣٩).

سەرگوزەشتەی چل و حەوت

شەریفۆ

شەریفۆ ئەو منالەی حەماسەت و جولەی موسـلمانانی ئەفـەریقیای زیـاد کـرد، شـەریفۆ سـەردەمی خـەوارق و سـەیرەکان دووبـارە دەکاتـەوە، تەمـەنی تـەنها (پێـنج) سـالە، شوێنکەوتوانی دەیان هەزارە.

هـەر کاتێـك لـە شـەقامێکەوە دەڕوات خـەلکی هـەمووی لەگـەلی دەبـن و بـە پـیرۆزی دەزانن، ڕوو بکاتە هەچ مزگەوتێك جێگەی دانیشتن و نوێژکردن نامێنێـت، یەکـەم کۆمەلـە وشە بە زمانی دەری بڕیـوە لـە تەمـەنی چـوار مانگیـدا بـووە، هـەر چـەندە ئـەو کاتـە لـە خێزانێکی مەسیحی کاسۆلیکی بوو.. یەکەم وشەی (الله أکبر) بوو چەند بارەی دەکـردەوە بەشێوەی خۆی و بە زمانی عەرەبی و بە زوبانێکی پاڕاوو بیـستراو، کاتێـك بـاوك و دایکـی زانیان (الله أکبر) دروشمی موسلمانانە، وردە وردە هاتن بەرەو ئیـسلام، شـەریفۆ جێگـەی سەرنجی پایتەختی سەنغالە.

خەلکێکی زۆرو دەزگاکانی ڕاگەیاندن لە شوێنی دەبن هـەر چـەندە حـەز بـە وێنـەگرتن ناکات، بەلام یەکێك لە وێنـەگرە فەڕەنسیەکان ئـەو تـەوق و بازنـەیی شـکاندو گەیـشتەی لای‌و وێنەی گرت.

جەماوەرێکی زۆر ئەو منالە تەمەن پێنج سالەیان لە ئامێز گرتووە ((واکـیر) مـامی ئـەم منالەیە دەلێت: کاتێك شەریفۆ گەیشتە تەمەنی سێ سالان سورەی ئیخلاصی چـەند بـارە دەکـردەوە هـەتا دەخـەوت، تواناو زیرەکیـەکی بـێ وێنـەی هەیە، بـە چـەند زمـان قـسە دەکات، ئینگلیزی و عەرەبی و فەرەنسی دەزانێت، بێجگە لە زمانی خـۆی کـە سـەواحیلیە کە هەمووی لە ڕێگەی بیستنەوە فێربووە.

ڕۆژنامە نووسی فەڕەنسی (تۆماس جونیو) دەڵێت: مـن گـوێم لـێ بـوو زۆر بەباشـی بـە فەرەنسی قسەی کردوە، هەر چەندە دەسەڵات دارانی سەنغالی نیگەرانن بەو جەماوەرەی بوونەی (شەریفۆ)، و دەیانەوێت کەمی بکەنـەوە، بـەڵام بـەردەوام لـە زیـادبوون دایـە، لـە یەکەم ڕۆژی سەردانەکەیدا بۆ (دەکار) پانزە هەزار کەس لەبەردەمیدا دانیشتبوون گوێیان لە قورئان خوێندنی شەریفۆ گرتبوو.

کاتێك شەریفۆ دەست نیشانی مزگەوتێکی کرد بۆ نوێژی هەینی (شەست) هـەزار کـەس ئامادەی ئەو جومعەیە دەبون، کاتێك بەسەر شەقامە سەرەکیەکەی شاردا بە ئۆتۆمبێلێـك ڕۆیشت، جـەماوەرێکی زۆری هیتـاف (الله أكـبر) یـان دەکێـشاو دەکەوتنـە دوایـی، و داوای نزای خێریان بـۆ دەکـرد، تـەنها لەسـەنغال ناوەسـتێ، بـەڵکو دەچـێتە وڵاتـانی تـر باسـی ئیسلام دەکات، و بە زمانێکی زۆر پاراو قورئان دەخوێنێت لەناو خەڵکیدا، سەردانی لیبیاو ساحلی عـاج و کینیـای کـردوە، لـە هەموویانـدا بووەتـە جێگـەی سەرسـوڕمانی خـەڵکی و دەزگاکانی ڕاگەیاندن و چینێکی بەرفرەوانی بەلای خۆیدا ڕاکێشاوە، ئەوەندە مـاوە بڵـێین شەریفۆ مناڵێکی بچوکەو پێش چەند ساڵێك لە دایك بووە[1].

---

١ درود، فاتح شیخ محمد سمیع، بەرگی چوارەم، لا٤٢، چاپی یەکەم، چاپخانەی چوار چرا.

سەرگوزەشتەی چل و هەشت

تەنها خەندەیەك

بۆ بەخشینی شادمانی و میهروسۆزو خۆشەویستی زۆر جار تـەنها خەندەیـەك بەسـە، چرپەی دوو وشـەی ناشـك و نیگایـەكی نـورین بەسـە بـۆ هـەلكردنی شنەو شـەمالی هیـوا بەخش و شادی هێن و خەفەتبەر.

بەلام بەداخەوە زۆرجار بەرامبەر بە كارێكی وەها ئاسان و سانا سستی دەنوێنین!

لە كاتێكدا خەندەو وتەی شیرین كاریگەریەكی ئەفسوناوی هەیە، و وادەكات لە قولـایی دلەكاندا جێگای خۆمان و دەوروبەر نوقمی سەعادەت و سەرفرازی بكەین.

با بەیەكەوە سەرنج لە هەلوێستی ئەم منالە هەست ناسك و دلپاكە بدەین، و وانەیـەكی بەرزی لێوە فێر بین:

منالێك لەگەل باوك و دایكیدا دەچنە نوێژی هەینی، لە وتاری هەینیدا مامۆستا باس لـە بەخشین و پاداشتی بەخشندەیی دەكات، ئەمیش زۆر ئارەزوو دەكات كە بیتوانیایە پارەو سامانی بە هەژاران و لێقەوماوان ببەخشیایە، لەبەر ئەوە دوای نوێژی هەینی لە مامۆستای وتاربێژ نزیك بویەوەو بە خەمباریەوە لێی پرسـی: مامۆسـتا گیـان! مـن زۆر حـەز دەكـەم یارمەتی هەژاران بدەم، بەلام هیچ پارەیەكم نیە.

مامۆستاش بەوپەڕی رێزو خۆشەویستیەوە ڕووی تێكردو پێـی گـوت: ڕۆلـەی شـیرینم بەخـشین تـەنها بـە پـارە نابێـت، بـەلكو دەتوانیـت بەشـێك لـە كاتـەكانت ببەخـشی بـۆ جێبەجێكردنی كارو پێداویستیەكانی ئەو كەسانەی كە پێویستیان پێتە.

تەنانەت بەخشینی خەندەیەك بەخێرو بەخشین دەژمێردرێت.

منالەكە بەم وتانە دلخۆشبوو، یەكسەر دەستی دایك و باوكی گرت و وتی: دایـە گیـان! بابە گیان! چی بكەین؟

باوکی گوتی: دەچین بۆ نەخۆشخانەکان و سـەردانی نەخۆشـەکان دەکـەین و هـەواڵیان دەپرسین و دڵخۆشیان دەکەین.

هاوکات هەر سێکیان چـوونە نەخۆشـخانەیەك لەوێـدا چاویان بـە پیرەژنێکـی نـەخۆش کەوت کە تەمەنی (٩٢) ساڵ بوو، شـێرپەنجە بەهـەموو لاشـەیدا بڵاوببۆوە، کاتێـك چـاوی هـەڵێناو ئـەمانی بـینی گـوتی: مـن (٨) مانگـە لـەم نەخۆشـخانەیەم و (١٤) سـاڵە لـەم نەخۆشخانە بۆ ئەو نەخۆشخانە دەمگوازنەوە! زۆربەی نەخۆشـەکانی دەوروبـەرم مـردن و تەنها من ماومەتەوە، تاڵاویی نەخۆشی و تەنیایی دەنۆشم و هەمیشە لەخەودا دەپاڕامەوە کە کەسێك بێتە لام، خۆشی بوێم و خۆشم بووێت، و هەواڵم بپرسێ و لەم تەنیاییە رزگـارم بکات، تا ئێستاش کەس سەردانی نەکردووم و لێی نەپرسـیومەتەوە! زۆر سوپاسـی ئێـوە دەکەم و تا دوا هەناسە دوعای خێرت بۆ دەکەم.

ڕۆژێکیان هات بۆ سەردانی پیرێژنەکە بینی قەرەوەڵێکەی چۆڵەو کۆچی دوایی کردووە، تـەنها پارچە کاغەزێکی بـینی کـە لەسـەر چەرچـەفە سـپیەکەی بـەجێی هێشتبوو، تیایـدا نووسرابوو.. هەر چییەك بڵێم ناتوانم سوپاست بکەم، ئەوەندە دەڵێم سوپاس بۆ خودا بـە ڕاستی لەناخی دڵمەوە خۆشم دەوێیت، من لەم دونیایەدا کەسم نیـە لەبـەر ئـەوە بڕیارمـدا هەموو سەروەتەکەم دوای خۆم ببەخشم بە تۆ، کە بریتیە لە(٢) ملیۆن دۆلار!.

خوێنەری بەڕێز: ژیـری ئـەم منالـە تـەنها لـە پاداشـتی خەندەیـەکی جـوان و وتەیـەکی خۆشدایە، چی دەبێت ئەگەر هیـچمان لـە توانـادا نـەبوو بـۆ ئـەوەی بیبەخـشین، خەنـدەو بزەی سەر لێوو وشە جوانەکانمان بکەینە خەڵات و گوڵ پرژێنی دڵەکانی پێ بکەین!!

سەرگوزەشتەی چل و نۆ

منداڵێکی تەمەن (١١) ساڵەی نابینا

منداڵێکی تەمـەن (١١) سـاڵەی میـسری ئیمامـەت و وتاربێـژی هـەینی بـۆ نوێـژ خوێنـان دەکات لە مزگەوتی (ال فرج بالبدرشـين) ی باشـوری شـاری قـاهیرەی پایتـەختی میسر و هەمیشەش مزگەوتەکەی جمەی دێت لە نوێژ خوێنان.

(سلام محمد الدسوقی) ئەو منداڵە بە توانایەیە کە زیرەکی و توانا زۆرەکـانی سـەرنجی موسڵمانان و نوێژ خوێنانی بۆ خۆی ڕاکێشاوەو لە شوێنی زۆر دوورەوە دێـن بـۆ گـوێگرتن لە وتارەکانی ڕۆژی هەینی، و سەرجەم قورئانی لەبەرە، و هەر لە تەمەنێکی زۆر منداڵیـەوە توانـاکانی بە دیار کەوتوون...

باوکی (دسوقی) لەبارەی کوڕەکەیـەوە دەڵێـت: هـەر لـە منداڵیـەوە بـۆم دەرکـەوت کـە کورەکەم زۆر بەتوانایە، کاتێك کـە دەمبـینی لاسایی شـێخ و زانـا گـەورەکان دەکاتـەوەو گوێیان لێ دەگرێت، کاتێکیش کە دەچوینە مزگـەوت بـۆ ئەنجامـدانی نوێـژی هـەینی، کـە دەهاتینـــەوە کوڕەکـــەم دەچـــووە ســـەر کورســـیەك و ئـــەوەی مامۆســـتاکە وتبـــووی بەحەماسەتەوە دەیوتەوە.

ئەمەو ئێستا (سـلام محمـد) لـە پـەیمانگای خوێندنـەوەکانی سـەر بـە زانکـۆی ئەزهـەر دەخوێنێت و مامۆستاکانی دەڵێن: لە تەمەنی شەش سـاڵی قورئـانی لەبـەر کـرد، هـەر لـە منداڵیەوە چاوەکانی نابینا بوون و نوێژ خوێنانی مزگەوتی (ال فـرجیش) زۆر بـە تواناکـانی واردان و قورئـان خوێنـدنی ئـەو منداڵـە بەهرەمەنـدە سەرسـامن، سـەلام بۆخۆشـی ئاواتـە خوازە بگاتە پلەی ئەو زانـاو مامۆسـتاو وتاربێـژە بەناوبانگـەگانی جیهـانی ئیـسلامی، کـە خەڵکی لە وڵاتانی تـرەوە بـۆ گـوێ بیـست بـوونی وتارەکانیـان گەشـت دەکـەن و ئامـادە دەبن[١].

---

١ www.bextewery.com.

سەرگوزەشتەی پەنجا

ئیبنو تەیمیە

ئیبنـو تەیمیـە بـە منـاڵی توانایـەکی زۆری لەبـەرکردنی هـەبوە، تەنانـەت لـەو بـوارەدا ناوبانگی دەرکردبوو، زانایەکی حەلەبی هاتە دیمەشق و ناوبانگی ئیبنو تەیمیەی بیستبوو، وتی: بیستومە لای ئێوە کوڕێك هەیە پێی دەڵێن: ئەحمەد کە لە لەبەرکردندا خێرایـە، جـا هاتووم بەڵکو بیبینم، ئەمجا ڕێنموونی کرا تـا چـاوەڕوانی بکـات، کـە ئیبنـو تەیمیـە هـات لەوحێکی پێبوو، زانای حەلەبی لەوحەکەی سەیر کردو داوای لە ئیبنو تەیمیە کرد تـا چـی تێدا نوسراوە بیسڕێتەوە تا شتێکی پێ بڵێت و بینوسێت، ئـەویش نوسـینەکەی سڕیەوەو زاناکەش دەقی چەند فەرمودەیەکی پێوت کە یانزە یـان سـیانزە فـەرموودە دەبـوون، بـە ئیبنـو تەیمیـەی وت: ئـەوە بخوێنـەرەوە، ئـەویش سـەیرێکی نووسـینەکەی کـردو پاشـان لەوحەکەی لابردو بەبێ هەڵە فەرمودەکانی بۆ وتەوە، پاشان زانـای حەلـەبی ئەوەشـی بـۆ سـڕیەوەو چـەند سـەنەدێکی فـەرموودەی پێنوسـی، ئیبنـو تەیمیـە وەك جـاری پێـشوو هەمووی بۆ وتەوە، زانای حەلەبی سەرسام بـوو و وتـی: ئەگـەر ئـەم کـوڕە بمینێـت ڕۆڵ و کاریگەریەکی گەورەی دەبێت، چونکە شتی وانەبینراوە.

ئیبنو تەیمیە تەمـەنی منـاڵی تێنەپەڕانـدبوو، ڕۆژێـك بـاوکی بڕیاریـدا منداڵـەکانی بباتـە دەرەوە بۆ گەڕان، بە ئەحمەدی وت: لەگەڵ براکانت وەرە با کـەمێك بحەسـێیتەوە، بـەڵام ئیبنو تەیمیە حەزینەکرد هەرچەندە بـاوکی پێیـوت، بـەڵام ئەحمـەد داوای کـرد نەچێت و بمێنێتەوەو وتی: وام پێخۆشە ڕێم پێ بدەیت نەیەم، باوکیشی ڕازی بوو، و منداڵەکانی تری برد، کاتێك ئێوارە گەڕانەوە باوکی جۆرە لۆمەیـەکی کـرد کـە چ سـودێکت بـینی نـەهاتی، ئەحمەد وتـی: ئـەمڕۆ ئـەم کتێبـەم لەبـەر کـردووە، بـاوکی بـڕوای نـەبوو تـوانیبێتی شـتی وابکات، بۆیە کتێبەکەی لێوەرگرت و لێی پرسیەوە، ئەحمەد هەمووی بە لەبەرکردنەوە بۆ خوێندەوە، باوکیشی لـە ترسـی ناحـەزان وتـی: کـوڕی شـیرینم بەکـەس مـەڵێ شـتی وات کردووە.

سەرگوزەشتەی پەنجاو یەك

لە خۆبایی بوون

جارێکیان (أبو العلاء المعری) لـە شـوێنێکدا زۆر لـە خۆبـایی دەبێـت، و ئەیـەوێ خـۆی هەڵکێشێت و دەڵێت: من دەتوانم شتی وا بکەم و بڵێم کە کەس پێش مـن نـەیکردبێ، هـەر لەو شوێنەدا منداڵێکی تازە پێگەیشتوو لێـی ڕادەپـەڕێ و دەڵێـت: ئەگـەر ڕاسـت دەکـەیت پیتێکی تازەم پێ بڵێ جگە لەو (٢٨) پیتەی کە ڕۆژانە بەکاری دەهێنیت لە قـسەکانماندا، ئیتر (أبو العلاء المعری) هیچی بۆ نەمایەوە و بێدەنگ بوو.

سەرگوزەشتەی پە نجاو دوو

خوای گەورە ڕۆزی دەرە

دەگێڕنەوە (حاتـەمی کـوری ئەصـەم) لـەلای منداڵـەکان وتـی: دەمـەوێ بـچم بـۆ حـەج منداڵەکان گریان و وتیان: ئەی کێ بەخێومان بکات کچێکی بچوکی هەبوو وتی: لێی گـەڕێن با بڕوات خۆ ئەو ڕۆزی دەری ئێمە نیە، پاشان کە باوکیان ڕۆیشت منداڵەکان بـە برسـیەتی هەمویان سەرزەنشتی ئەو کچەیان دەکرد، کچەکە وتی: خوایە دڵم نەشکێنی، تا ڕۆژێکیان گەورەی وڵات لەلای ماڵیاندا تێپەڕی بە هاوەڵـەکانی وت: کـە هەنـدێ ئـاوی خواردنـەم بـۆ بهێنن منداڵەکانی حاتەم گۆزەیەك ئاویان بۆ هێنا کاتێك پاشا خواردیەوەو وتی: ئەمە مـاڵی کێیە؟ وتیان: ماڵی (حاتەمی کوری ئەصـەم)ە، پارچـەیەك ئـاڵتونی خـستە نـاو گۆزەکـەو وتی: هەر کەس منی خۆش بوێت با وەکـو مـن بکـات ئـەو سـەربازانەی کـە لەگـەڵی بـوون هەریەکەیان پارچەیەکیان خستە ناو گۆزەکەوە، ئیتر کچەکە دەستی کرد بە گریان دایکـی وتـی: خـوا کـە رزق و ڕۆزی بـۆ فـرەوان کـردووین بـۆ دەگـری؟ کـچەکە وتـی: ئـا ئەمـە بەندەیەکی خوا ڕووی تێکردین و ئاوا دەوڵەمەند بوین، جـا ئـەبێ چـۆن بێـت ئەگـەر خـوا ڕومان تێبکات و سەیرمان بکات.

سەرگوزەشتەی پەنجاو سێ

گەڕان بەدوای زانستدا

پێشەوا ئەحمەد (ڕەزای خوای لێ بێ) هەر لە منداڵیەوە ئارەزووی لە وەرگرتنی زانست كردوە، و لەژێر دەستی مامۆستاكان و زاناكان پەروەردە بووە، و زۆر دایكی خۆش ویستوە، تەنانەت دەڵێ: جارێكیان لە كوفە ڕۆیشتمە دەرەوە تووشی سەر ئێشە بووم گەڕامەوە بۆ لای دایكم چونكە مۆڵەتم لێ وەرنەگرتبوو، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت كە لە منداڵیەوە گومانی ئەوەی هەبوو كە هۆی سەر ئێشەكەی ئەوە بووە كە بەبێ پرسی دایكی لە ماڵ دەرچووە، زۆر جار دایكی بەزەیی پێدا دەهاتەوە كە چەند ماندوو دەبێت، بۆیە جاری وابوو جلوبەرگەكەی لێ دەشاردەوە، چونكە پێشەوا (ئەحمەد) هەر لە منداڵیەوە بەردەوام پێش شەبەق دەڕۆیشتە دەرەوە بۆ وەرگرتنی زانست، و جاری وابوو هێندە زوو دەچوو بۆ وەرگرتنی زانست تەنانەت دایكی دەیفەرموو: كوڕم جارێ با لەخەو هەستن[1].

---

١ الحديپ والمحدپون: (٣٥١)، ابن حنبل: (٢٠)، المناقب: (٢٣)، الائمه الاربعه: (١٦٠)، البديه والنهايه: (٢٧٣/١٠)، سير أعلام النبلاو: (٤٦١/٧).

سەرگوزەشتەی پەنجاو چوار

ستەم کردن

دەگێڕنـەوە: ئـەنو شـێروان، ڕۆژێـك دەچـێتە ڕاو و بـەدوای نێـچیرێك دەکـەوێت و لـە لەشکرەکەی دادەبڕێـت، زۆر مانـدو و هـیلاك و تێنـوو دەبێـت، ڕێگـای دەکەوێتـە بـەردەم باخێك، و مێرد منداڵێك دەبینێت و پێی دەڵێ: هەنارێکم بدەرێ ئـەویش دەیداتـێ، و ئـەنو شێروان دەیکاتە دوو پارچەو دەنکەکانی دەکوشـێت و ئـاوێکی زۆری لـێ پەیـدا دەبێـت و دەیخواتــەوە و ســەری ســوڕ دەمــێنێ لــەم هــەنارە، لــەولا بڕیــار دەدات ئــەم باخــە لــە خاوەنەکەی زەوت بکات!، پاشان بە منداڵەکە دەڵێ: هەنارێکی ترم بدەرێ؟! کە پێـی داو شەقی کرد سەیری کرد ئاوێکی کەمی هەیەو تامی زۆر ناخۆشـە! بـە منداڵەکـەی وت: ئـەی منداڵ ئەوە بۆ ئەم هەنارە بەم جۆرەیە؟! منداڵەکە وتی: وادیارە پادشای ئەم وڵاتـە نیـازی سـتەمی هەیـە، بۆیـە ئـەم هـەنارە وای لێهـات، (منداڵەکـەش نەیـدەزانی ئەمـەی بـەردەمی پادشـای وڵاتـە) یەکسەر ئـەنو شـێروان پەشـیمان بویـەوە لـە نیازەکـەی، پاشـان داوای هەنارێکی تری کرد، کە کردیە دوو پارچە وەکو جاری یەکـەم ئـاوی زۆرو تـامێکی خۆشـی هەبوو، بە منداڵەکەی وت: ئەوە بۆ دووبارە گەڕایەوە دۆخی جارانی؟ منداڵەکە وتی: وادیارە پادشای وڵات پەشیمان بۆتەوە لە ستەمکردن!

پێـشەوا (ڕازی) دەڵـێ: لەبـەر ئـەم دادپەروەریـەی ئـەنۆ شـێروان نـاوی تـا ئێـستاش ماوەتەوە بەپادشای دادپەروەر.

سەرگوزەشتەی پەنجاو پێنج

جورەیج و (منداڵێکی ساوا)

پێغەمبەری خوا(ﷺ)سەرگوزەشتەی گەنجێکی خواناسی کۆمەڵی ئیماندارمان بۆ دەگێڕێتەوە تا پەروەردەو پەندو ئامۆژگاری لێ وەربگرین، و ببێتە چرایەك لەسەر ڕێگای بانگخوازانی ئایینی ئیسلام.

دیارە پێغەمبەری خوا (ﷺ) یەکەم مامۆستای مرۆڤایەتیە، بۆیە ئێمەش پێویستە زۆر بەڕێزەوە لە بەردەم فەرمایشتەکانیدا چۆك بدەین، و بە شێوەی قوتابیەکی گوێڕایەڵ وەریان بگرین و لێیان تێبگەین، و بە پێی توانا لێیان بکۆڵینەوە، تا لەبەر ڕۆشنایی ئەو فەرمایشتانەدا بەرەوە ڕەزامەندی پەروەردگار هەنگاو بنێین.

بەنی ئیسرائیلیەکان بەناو هەڵگری دینی خوا بوون، بەڵام لە ڕاستیدا دووری و لادانێکی بێ ئەندازە لە دین ژیانی لێ تاڵ کردبوون، بۆیە ئەوانەی بیانویستایە خواپەرستی بکەن ناچار دەبوون گۆشەگیری بکەن، تا بتوانن پەروەردەی دڵ و دەرونیان بکەن.

یەکێ لەو خواناسانە لاوێکی هەست پاك بوو ناوی جورەیج بوو.. جورەیج هەر بە گەنجی ڕووی کردبووە خواپەرستی تا ڕەزامەندی خوا بە دەست بهێنێ.

بەندەی خواناس بڕیاریدا لە شوێنێکی تایبەتیدا دەست بکاتە خوا پەرستی تا زیاتر دڵی پەیوەست بێ بە خواوە، لە کەس و کارو خۆشەویستانی دوورکەوتەوە، ڕووی لە نوێژو خواپەرستی کرد، تام و لەزەتی بەندایەتی وەها چووبۆوە دڵیەوە، بە هیچ شێوەیەك لێی بێزار نەدەبوو.

چونکە ئەوانەی خواناسی بگرنە بەر پێویستە خۆشەویستی دونیا لە دڵیاندا کەم بکەنەوە، تا بتوانن خۆیان لە ژەنگ و ژاری نەفامی ڕزگار بکەن، بۆیە پێغەمبەر(ﷺ) پێش ئەوەی وەحی بۆ بێت لە ئەشکەوتی حیرائدا ماوەیەك گۆشەنشینی کرد، ئەو شوێنەی جورەیج خواپەرستی تێدا دەکرد.

ڕۆژێکیان بێ تاقەتیەك بەسەر دایکیدا هات و بڕیارپیدا سەردانی کوڕە خۆشەویستەکەی بکات، دایکە هات گەیشتە جورەیج دەبینێ کوڕەکەی وا نوێژ دەکات، ئەمجا دایکی بـانگی کردو وتی: جورەیج!

جورەیج بیری کردەوە ئەمە دایکیەتی و سۆزو خۆشەویستی هـەڵی پێچاوەو هاتووەتـە لای، لاوی موسڵمان خۆشەویستی دایکی لە دڵیا جووڵـاو ویستی وەڵامـی بداتـەوە، بـەڵام خێرا بیری کردەوە ئەم وا لە بەردەم پەروەردگاردا نوێژ دەکات، و وتووێژی لەگەڵدا دەکا، ئەویش گوێی بۆ گرتوە، پەروەردگاری هەموو جیهان چاوی لە ملکەچی گەنجی خواناسـە، بۆیە جار لـە دوای جار بـە تیشکی بـاوەڕ دڵـی ڕۆشـەن دەکردەوە، ئـای چـەند بـەتام و لەزەتە، بۆیە وتی: ئەی پەروەردگارم دایکم لە لایەکەوە چاوەڕوانم دەکـات و نوێژەکەشـم لەلایەکەوە.

دواجار بڕیاریدا کە وەڵامی دایکی نەداتەوە با سـەر گـەرمی خـوا پەرستیەکەی بێـت و لەوخۆشی و شادمانیە بێبەش نەبێت، کە خۆشی شادمانی ژیان لەگـەڵ کـەس و کـاردا لـە چاویدا هیچ نیە، هەرچەندە دڵی لێدەدا بـۆ چاوپێکەوتنی دایکـی، بـەڵام دەسـت بـەرداری نوێژەکەی نەبوو، بە پـێی خواپەرستی ئەو ڕۆژە لە جـۆرە نوێژێکدا بووبـێ نـەیتوانی بـێ دەستی لـێ هەڵگرێ، و دایکیشی ئەوەندە نەوەستابێ تا لە نوێژکەی بێتەوە، ئەگینا دیارە ئەمیش حەزی کردوە دایکـی ببینـێ، و یـەکێ ئەوەنـدە خوانـاس بـێ، ناشـێ دڵـی دایکـی بڕەنجێنێ مەگەر بۆ فەرمانی خوا.

ناچار دایکی گەڕایەوەو وازی لە کوڕە جگەر گۆشـەکەی هێنـا تـا خواپەرستیەکەی لـێ تێك نەدات، لە ڕاستیدا هەموو دایکێك ئاواتی ئەوەیـە ڕۆڵـەی جگـەر گۆشـەی بـە دڵـی بـێ خەم ببینێ.

بۆ ڕۆژی دووەم هاتەوە بۆ لای دیسان وەکو ڕۆژی یەکەم بە دەسـتی خـاڵی گەڕایـەوە، بۆ ڕۆژی سێهەمیش هاتەوە، بەڵام بێ هودە بوو، گـەنجی خوانـاس نـەی دەتـوانی دەسـت لەو خۆشی و کامەرانیە هەڵگرێ کە لە نوێژەکەیدا دەستی دەکەوت، بۆیـە وەڵامـی دایکـی نەدایەوە، لەئەنجامدا دایکی توڕەبوو، و نزای لە کوڕەکەی کـردو وتـی: خوایـە نـەیمرێنیت هەتا سەیری دەم و چاوی ئافرەتی داوێـن پـیس بکـات، ئـەم نزایـەی لـە کوڕەکـەی کـردو گەڕایەوە ماڵەوە.

دایکەکە نەیدەزانی گەنجی موسڵمان لـە چ تـام و چێژێکی بـاوەڕدا دەژی، نەیـدەزانی چەند بە کوڵ حەز دەکا دایکی ببینێ، کەچی ماوەی نیەو ناتوانێ لەو کاتەدا سەری لێبـدا چونکە لە نوێژ بوو، بۆیە وای زانی کوڕەکەی پشتی لێ هـەڵکردوەو گـوێی ناداتـێ، وا ئـەو نزایەی لێکرد...

پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) فەرمانمان پێدەدا کە نزای خراپ لە خۆمان و منداڵ و سامانمان نەکەین، نەوەکو لەو ساتەدا بێ کە خوای گەورە نزاو پاڕانەوەی تیا وەربگرێ.

جورەیج لەسەر خواپەرستی خۆی هەر بەردەوام و سەر گـەرم بـوو، بـە ڕادەیـەك لـەناو بەنی ئیسرائیلیەکاندا ناوبانگی دەرکردبوو، هەموو کەسێ باسی دەکرد.

جارێکیان کۆمەڵێکیان باسـی خواناسـی جورەیجیـان دەکـرد، لـە نێوانیـان ئـافرەتێکی داوێن پیسی زۆر جوانی تێدابوو، وتـی: ئەگـەر بتانـەوێ بۆتـان لـە خـشتە دەبـەم و هـەڵی دەگەڕێنمەوە.

هەموو موسڵمانێ هەر دەبێ تاقی بکرێتەوە، بەڵام هەر کەسەو بـە پـێی توانـای خـۆی تاقی دەکاتەوە، جورەیجی خواناسیش لەم بوارەو بەم تەوژمە بەتینـە تـاقی دەکرێتـەوە، بەڵام دەرچوون و تاقیکردنەوەو هەڵسەنگاندن بە قـوڕس و سـوکی نیـە، بـەڵکو بـە نیـازی پـاکو ڕاسـتە، ئـافرەتی خوانـەناس کەوتـە تـەگبیرکردن بـۆ فریـودانی و هەڵخلیـسکاندنی گەنجی خواناس، لە شوێنی هات و چۆیا ڕێی پێ دەگرت، خۆی بە جوانی دەڕازاندەوە، بە شێوەیەك کە دڵانی حەیران دەکرد، جورەیجیش ئەیدا بـەلایا، ئافرەتەکـە بـە تـەمابوو بـە یەك چاو پێکەوتن شەیدای ببێ و شوێنی بکەوێ، بەڵام ئەم ئاوڕی لێنەدەدایـەوەو بـەڵێنی بە خوای پەروەردگار داوە، لەم جۆرە هەڵوێستانەدا مرۆڤ ئەگەر کۆمـەکی خـوای گـەورەی نەگاتێ زوو تیا دەچێ، هەر بەندەیەك بەراستی ڕوو لە خوا بکات و خـوای گـەورە دەگاتـە فریای..!

ئەو ئافرەتە زۆر داخی لە دڵدا بـوو، چـونکە لاوی خوانـاس ئـاوڕی لێنەداوەتـەوە هـەر پیاوێ چاوی پێ کەوتبێ یەکسەر شەیدای بووەو ئاواتە خوازبوو ئـەو ژنـە سـەیرێکی بکـا،

کەچی ئێستا شەڕ بەم گەنجە دەگێڕێ و وەڵامی نیە، ئافرەتەکەش لە داخان بڕیاریدا تۆڵەی لێ بکاتەوە، لەبەر خۆیەوە بە تەمای سەرکەوتن بوو، کەچی وا لە یەکەم هەنگاودا دۆڕاندی.

ئەمجا ئافرەتەکە هاتە سەر ئەو بڕیارە وا هەر چۆنێ بۆی بکرێ گەنجی خواناس بشکێنێ، بەڵام نەیتوانی پاش هەوڵدانێکی زۆر....

ئافرەتی خوانەناس خۆی گەیاندە لای شوانێك کە هات و چۆی لای جورەیجی دەکردو لەوێ دەمایەوە، خۆی گەیاندە لای و بە قسەی لوس ترسی خواو ڕۆژی دوایی لە بیر بردەوەو کاری حەڕامی لەبەر چاویا سووك و ئاسان کرد، ئەمجا لەگەڵیا ڕێکەوت، شەرمی پەروەردگاری جیهان لە دڵیا نەبوو، ئافرەتی زۆر زانیش مۆڵەتی نەداو ئەوەندە لەگەڵیا مایەوە تا زینای پێ کردو سکی پڕ بوو، دیارە شوانەکە ئەگەرچی ماوەیەك هات و چۆی گەنجی موسڵمانی کردبێ، ئەوەندە ترسی خوای لە دڵدا دروست نەبوو تابتوانێ خۆی لەو کارە حەڕامە بپارێزێ، لە پاشان ئەو ئافرەتە منداڵەکەی بوو، دیارە ئەو کۆمەڵە هەر چۆن بێ شتێك لەدین و ڕەوشتیان تیابوو، بۆیە کەوتنە لۆمەی ئافرەتی داوێن پیس ئەمەت لە کوێ بوو؟ ئافرەت بەبێ مێرد کە منداڵی بوو ئەبێ باوکەکەی دیاری بکات.. ئافرەتی بێ ویژدان ئەوەندە بێشەرم بوو، ئەم ئابڕوچوونەی کردە هەڵێ کردیە ڕۆژی سەرکەوتن و تۆڵەسەندن، بڕیاریدا شەرەف و ئابڕووی جورەیجی خواناس بشکێنێ، بۆیە وتی: هی جورەیجە!

موسڵمان ئەگەر ئەم هەڵوێستە بۆ خۆی بێنێتە بەر چاو چۆن خوێنی ناوەستێ؟

ئەوەی موسڵمان پێی موسڵمانە شانازی پێوە دەکاو ڕێزی پێ وەردەگرێت شەرەف و داوێن پاکیە.

جورەیجی خوا پەرستیش ئاگای لە نیازی ئافرەتی پیسی بەدکردار نیە کە ئەمـە چـەند مانگێکە بۆ هەلْ دەگەرێ تا ئابڕووی بەرێت، و ئاگاشی لێ نیە چۆن زۆڵی ناوەتە مل، ئـەو هەر خەریکی ڕازیکردنی خوایە بڕیاری داوە خوا لەخۆی ڕازی بکات.

ئافرەتەکە گەیشتە دادگای پاشا تا سزاو تۆڵەی خۆی لە (جورەیج) بکاتەوە.

ئافرەت لە بەردەم پادشادا ئامادەبوو، پادشا پرسی: ئەم منالە هی کێیە؟

ئافرەتەکەش بەبێ دوو دڵی وتی: هی جورەیجە.

پادشا وتی: ئەوەی کە لە پەرستگاکەدا خوا پەرستی دەکات؟

ئافرەتەکـە وتـی: بـەڵێ، پادشـا زۆر نارەحـەت و پەسـت بـوو، کـابرا خواپەرسـتی و پیاوچـاکی دنیـای پڕکـردووە، و ئـەم ڕەفتـارە ناشـیرنەی لێـوە دەرکـەوت، پادشـا چـەند پیاوێکی ناردو فەرمانیدا بەسەریاندا کەوا پەرستگاکەی بـڕوخێنن و بـە دەسـت بەسـتراوی بیهێنـە بـەردەمی، کـاتێ پیاوەکـان گەیـشتنە لای جـورەیج نوێـژیان پـێ بـڕی، و دەریـان هێنایە دەرەوەو بە پاچ و زەنگن بەربوونە پەرستگا هەتا بە تەواوی ڕووخاندیان.

جورەیج بێ خەبەرەو نازانێ ئەمانە بۆچی ئاوای پـێ دەکـەن، ئـەوانیش بـەبێ بـەزەیی هەردوو دەستیان بە گوریس توند بەست بە ملیەوە، پاشـان بـە لێـدان و قـسە پـێ وتـن و توانج تێگرتن دایانە بەر هەرکەسێ بە چاویەوە بوایە بە کوڵ بۆی دەگریاو دەی پرسی؟

ئەم هەژارە چی کردووە؟

تۆ بڵێی لەسەر خواناسی وای پێ بکەن؟

ناڵێن: خوا پەرستی دەکات بۆیە لێی دەدەن.

ناڵێن ڕێبازی خوای خۆش دەوێت.

ناڵێن: دان بە ڕێبازی نەفامیدا نانێت.

بەو حاڵەوە بەبێ ڕێزی دایانە بەر لە ڕێگادا تێپەڕیان پێ کرد بە لای کۆمـەڵێ ئـافرەتی داوێـن پیـسدا چـاوی پێیـان کـەوت، زەردەخەنەیـەکی کـردو ئـەوانیش وەکـو خەڵکەکـە سەیریان دەکرد.

دوای ئەوە گەیاندیانـە لای پادشـاو ئـەویش پرسـیاری لێکـردن و وتـی: ئـەوە چـیتانە؟ چیتان دەویٚ لێم؟ من چیم کردووە؟

وتیان: بۆچی لەگەل ئەو ئافرەتە داوێـن پیسـەدا زینـات کـردووەو کـورێکی لێـت بـووە جورەیجیش وەك موسڵمانێکی بـاوەڕ پتـەو بـەبیٚ تێکـچوون پرسـی: کـوا منالّەکـە؟ داوای منالّی کرد ئەوانیش بۆیان هێنا، کە چاوی پیٚ کەوت هیچ متمانەو باوەڕی بە پەروەردگاری نەگۆڕا بۆیە وتی: دە وازم لێبینن تا نوێژ بکەم، بەلیٚ دەستی بە نوێژ کرد تا پەیوەندی بە خواوە بکـات، پـاش ئـەوەی کـە نوێـژی تـەواو کـرد، دلّـی گەشـایەوە دوور لـە مەینـەت و خەفەت، ئەمجا ڕووی کردە منالّە تازە لە دایك بووەکەو (بە نووکی پەنجە) دای لە سکی و پێی وت: ئەی کوڕەکە، کیٚ باوکتە؟

هەر کە جورەیج پرسیاری کرد منالّی ساوا بەفەرمانی پـەروەردگار هاتـە وەلاّم و وتـی: فلان کەسی شوان.

پادشا سەری سوڕما.. خەلّکەکە هەموویان بەجارێك واقیان وڕمـا بـوو، دیـارە جـورەیج بێتاوانە.

ئەمجا خەلّکەکە بە چاوی خۆیان، بۆیان دەرکەوت ڕێگـای گـەنجی خوانـاس ڕێگایـەکی ڕاستە، بۆیە بە جارێك هەلّمەتیاندا ماچیان کرد، داوای چاو پۆشی و بەخشینیان لیٚ کرد.

هەر چۆن بیٚ لە قولاّیی دلّیانا سەلما کەوا جورەیج بیٚ تاوانەو ئەو ئافرەتەش بوختـانی بۆ کرد، بەم شێوەیە جورەیج وانەیەکی ڕێکوپێکی خواناسـی پێـشکەشی پادشـاو کۆمـەلّ کرد، تا بە چاوی خۆیان نـاو نیـشانی بەنـدەی ڕاسـتەقینەی خـواو بەرهـەمی خواپەرسـتی ڕاستەقینە ببینن، بۆیە پادشاو پیاوانی دەوروبەری ڕێزێکی زۆریان بۆ جورەیج دانـا، دوای ئەوەی پەشیمانی هەلّوێستی نەشیاویان بەرامبەری دەربڕی، بۆیە بڕیاریاندا پەرسـتگاکەی بەچاکترین شێوە بۆ دروست بکەنەوە.

لێیان پرسی: ئایا ماوەمان دەدەیت پەرستگاکەت لە زێڕ بۆ دروست بکەینەوە؟

وتی: نەخێر.

وتیان: ئەی لە چی بۆت دروست بکەینەوە؟

وتی: وەك جاران لـە قـوڕ دروسـتی بکەنـەوە، ئـەوانیش بـە گوێیـان کـردو بۆیـان چـاك کردەوە.

پادشا پرسیاری لێکرد ئەی ئەو زەردەخەنەیە چی بوو لە ڕێگادا کردت؟

وتی: کارێکم بیرکەوتەوە، کە خۆم چاك دەمزانی نزاکەی دایکم لێم گیرا بوو، کاتێ سـێ ڕۆژ لەسەر یەك هات بۆ لام و وەڵامم نەدایەوە، تا لێم زویر بوو، ئەوە بوو نزای لێکردم خوا نەمکوژێ هەتا سەیری دەم و چاوی ئافرەتی بە ئاشکرا داوێن پـیس بکـەم، جـا کـە چـاوم پێ کەوتن زەردەخەنەی ئەوەم کرد کەوا نزاکەی گیرا بووە.

دوای ئەوە پادشا فەرمانیدا بەڕێزەوە ڕەوانە بکرێتەوە بۆ شوێنی خـۆی، دوای ئـەوەی پاکی و ڕەوشت بەرزی بۆ هەموو کەس دەرکەوت[1].

١ـ رواه البخاري برقم (١٧٠/٣) مع شرحه فتح الباري (١٢٦/٥-١٢٧)، ومـسلم (٨/٤-٥)، والبخـاري في الأدب المفرد (١٩-٢٠): وأورده الإمام النووي في رياض الصالحين بـرقم (٢٥٨)، وابـن كـثير في البدايـة والنهاية (١٣٤/٢-١٣٦).

سەرگوزەشتەی پەنجاو شەش

چاکە لەگەڵ دایك و باوکدا

ئێواریەکیان دایکە لەگەڵ منداڵەکانیدا دانیشت، و یارمەتی دەدان لە پیاچونەوەی وانەکانیان، ئەو منداڵەی کە تەمەنی (٤) ساڵ بوو، دەفتەری وێنە کێشانەکەیدا بەدەستیەوە، تاوەکو سەرقاڵی نەکات و بتوانێت وانەکانی بلێتەوە.

لە پڕ بیری کەوتەوە کە خواردنی ئێوارەی ئامادە نەکردوە بۆ باوکە بەساڵاچوەکەی مێردی کە لەگەڵیاندا دەژیا لە ژورێکدا، و لە گۆشەیەکی ماڵەکەیاندا، چەند لە توانایدا هەبوو هەڵدەستا بە خزمەتکردنی، مێردەکەشی ڕازی بوو لە خزمەتکردنی ئەو بۆ باوکی، چونکە باوکی بەهۆی نەساغیەوە لە ژورەکەی نەدەهاتە دەرەوە، بە پەلە خواردنی بۆ بردو لێی پرسی: ئایا پێویستیت بەهیچ شتێکی تر نیە، و پاشان ڕۆشتە دەرەوە، کاتێ گەڕایەوە بۆ لای منداڵەکانی، هەستی کرد کە منداڵە بچوکەکەی خەریکی وێنە کێشانی بازنەو چوارگۆشەو دانانی ئاماژەیە لێی پرسی: ئازیزم ئەوە وێنەی چی دەکێشیت؟

منداڵەکەش بەو پەڕی ئازایەتیەوە وتی: من وێنەی ئەو ماڵە دەکێشم کە کاتێك گەورە دەبم و ژن دەهێنم و تیایدا دەژیم، وەڵامدانەوەکەی دڵخۆشی کرد.. وتی: ئەی لە کزێ دەخەویت؟ منداڵەکەش چەندین چوار گۆشەی پێنیشاندا، و دەیوت: ئەمە ژوری نوستن و ئەویان مەتبەخ و ئەوی تریان ژوری میوان و.. هتد، بۆیە دەستی کرد بە ژماردنی هەموو ئەوانەی کە دەیزانی لە ماڵەکەدا، پاشان چوار گۆشەیەکی لە دەرەوەی چوارچێوەکە کێشابوو.

دایکیشی سەرسام بوو پێی وت: بۆچی ئەو ژورە لە دەرەوەی ماڵەکە دایە، و جیایە لە هەموو ژورەکانی تر؟ لە وەڵامدا منداڵەکە وتی: ئەوە ژوری تۆیە، تۆ دەخەمە ئەوێ و لەوێدا بژیت، وەکو چۆن باپیرە گەورەم لەوێدا دەژی.

دایکی بە بیستنی قسەی منداڵەکەی توشی شۆك بوو! ! بۆیـە لـە خـۆی دەپرسـی ئایا دەبێت من بەتەنها لەو چۆلەوانیەدا لە دەرەوەی ماڵەوە دابم، بەبیَ ئـەوەی خۆشـی ببیـنم لە قسەکردن لەگەڵ کوڕەکەم و منداڵەکانیدا، و دڵخۆش ببم بە قسەکانیان کاتیَ لـە جوڵـە دەکەوم؟ ئەو کاتە قسە لەگەڵ کێدا بکەم؟ ئایا هەموو تەمەنم لە نێو ئـەم چـوار دیـوارەدا بەسەر بەرم، بەبیَ ئەوەی گوێم لە دەنگی ئەندامانی خێزانەکەم بێت.

بە پەلە کارگوزارەکانم بانگ کردو بەخێرایی ژوری تایبەت بە میوانمـان گواسـتەوە، کـە ڕازاوەترین ژوور بوو، کەلوپەلی مامم (باوکی مێردەکەم) ئامادە کـردو کەلوپـەلی تایبـەتی ژوری میاوانیشم گواستەوە بۆ ئەو ژورەی دوور بوو لە خانوەکە.

کاتیَ مێردەکەی گەڕایەوە لە دەرەوە سەرسام بوو بەو کارە، چونکە چاوەڕوان نـەکراو بوو.. لە خێزانەکەی پرسی: چی وای لێکردیت ئەو گۆڕانکاریە بکەیت؟

بەچاوی پڕ لە فرمێسکەوە وتی: مـن جـوانترینی ژورەکـان هەڵدەبـژێرم مـن و تـۆ تیـادا بژین، ئەگەر خوای گەورە تەمەنی پێداین و لە جموجۆڵ کەوتین، با میاوانەکان لەم ژورەی دەرەوە بن.

مێردەکەشی لە مەبستەکەی تێگەیشت، و ستایشی ئەو کـارەی کـرد کـە بەرامبـەر بـە باوکی ئەنجامی دابوو، کە ئـەویش بـە ڕوخـساری پـڕ لـە خەنـدەوە تەماشـای دەکـردن، و منداڵەکەش تەنها ئەوەی بۆ مایەوە وێنەکەی ڕەشکردەوەو خەندە گرتی.

سەرگوزەشتەی پەنجاو حەوت

نازانم گوێڕایەڵی کێ بکەم

کچە بچوکەکە لە قوتابخانە گەڕایەوە، دوای ئەوەی گەشتەوە ماڵ دایکی هەستی کرد بێتاقەتە، بۆیە پێی وت: کچەکەم بۆچی بێتاقەتی؟

کچەکەش وتی: دایە گیان! مامۆستاکەم هەڕەشەی دەرکردنی لێکردم لە قوتابخانە بەهۆی ئەو جلە درێژانەوە کە لەبەرمدایە!!

دایکی وتی: کچی شیرینم ئەو پۆشاکەی لەبەرت دایە خوای گەورە داوای دەکات.

وتی: بەڵێ دایە گیان! بەڵام مامۆستاکەمان ئەوەی ناوێت!

دایکی وتی: کچی خۆم! مامۆستاکە ئەوەی ناوێت، بەڵام خوای گەورە ئەوەی دەوێت، تۆ گوێڕایەڵی کێ دەکەیت؟ ئایا گوێڕایەڵی ئەو خوایە دەکەیت کە تۆی بەدیهێناوە، و بەجوانترین شێواز دروستی کردوویت؟ یان گوێڕایەڵی دروستکراوێ دەکەیت کە ناتوانێ سوود بەخۆی بگەیەنێت.

کچەکەش وتی: بەڵکو گوێڕایەڵی خوای گەورە دەکەم.

دایکی وتی: خوا لێت ڕازی بێت بۆ ژیریت، و دەستت خۆش بێت.

بۆ ڕۆژی دوایی کچەکە بە پۆشاکە درێژەکەیەوە ڕۆشتە قوتابخانە.. کاتێ مامۆستاکەی بینی زۆر بەتوندی سەرزەنشتی کرد، کچە بچوکەکەش نەیتوانی بەرگەی ئەو سەرزەنەشتە بگرێت، بۆیە دەستی کرد بە گریان، پاشان ئەو کچە بچووکە وتانێکی ئاراستە کرد، کە لەمانادا زۆر گەورەبوون، و وتەکان کەم بوون.. وتی: بەخوا نازانم گوێڕایەڵی کێ بکەم؟ تۆ یان..

مامۆستاکەش وتی: یانی چی؟

کچەکە وتی: خوای گەورە، ئایا گوێڕایەڵی تۆ بکەم، و چیت دەوێت لەبەری بکەم و سەرپێچی خوای گەورە بکەم، یان گوێڕایەڵی ئەو بکەم و سەرپێچی تۆ بکەم.. من گوێڕایەڵی خوای گەورە دەکەم و چی دەبێت بابێت.

ئای کە چەندە وتانێکی جوان بوون.. لەو زارە بچکۆڵەوە هاتـەدەرو وتانێـک لایـەنگریی تەواوی خۆیی نیشاندا بۆ خوای گەورە.

ئەو منداڵە بچوکە جـەختی لەسـەر پابەنـدبوون، و گوێڕایـەڵی دەکـرد بـۆ فەرمانـەکانی خوای گەورە.

ئایا مامۆستاکە لە ئاستیدا بێدەنگ بوو؟

مامۆستاکە داوایکرد کە دایکی قوتابیەکە بانگ بکرێت.. دەبێت چی بووێت لە دایکـی.. دایکی هات.

مامۆستاکە بە دایکی وت: بەڕاستی کچەکەت مەزنترین ئامۆژگاری منی کرد کە تا ئێستا بیستبێتم لە ژیانمدا.

بەڵێ.. مامۆستاکە پەندی لەم منداڵە بچوکە وەرگـرت، و ئـەو مامۆسـتایە پـەروەردەی خوێنـدوەو زانـستی وەرگرتـووە، زانـستەکەی ڕێگـای لێنـەگرت.. پەنـدو ئامۆژگـاری لـە منداڵێکمی بچوکەوە وەربگرێت کە لەتەمەنی کچێکە لە کچە بچکۆڵانەکەی خۆی.

سڵاو لەو مامۆستایە.. سڵاو لەو کچە بچکۆڵەیە کە پەرەوەردەی ئیـسلامی وەرگرتبـوو، پابەند بوو پێوەی.. سڵاو لەو دایکەی کە خۆشەویستی خـوا پێغەمبەرەکـەی چـاندووە لـە دڵـی کـچەکەیدا.. ئـەو دایکـەی کـە کـچەکەی فێـری خۆشەویـستی خـواو پێغەمبەرەکـەی کردووە.

ئەی دایکـانی موسـڵمان، منداڵـەکانتان وەکـو هـەویر وان، و لـەنێو دەسـتی ئێـوەدان و دەتوانن هەموو شتێ دروست بکەن لێیان، و بەو شێوەیە بیانپارێزن کـە ڕەزامەنـدی خـواو پێغەمبەرەکەی تێدایە، فێری نوێژیان بکـەن، فێـری گوێڕایـەڵی خـوای گـەورەیان بکـەن.. ئەگەر بە منداڵی پەروەردە نەکرێن، کاتی گەورەبوون پەشیمان دەبنەوە.

ئـەم کـچە لەسـەردەمی هاوەڵـان نـەژیاوە.. بـەڵکو لـەم سـەردەمەدا ژیـاوە، ئەمـەش نیشانەی ئەوەیە کە ئێمە دەتوانین نمونەی ئەو کچە بێنینـەدی، کـچێکی خوانـاس و بـوێر لەسەر دەرخستنی هەق کە گوێ بەلۆمەی کەس نادات لەبەر خوای گەورە.

سەرگوزەشتەی پەنجاو هەشت

ملوانکەکەم لێ مەدزن چونکە هەتیوم

ساڵی (٢٠٠٣)ز سەرەتاکەی ڕۆژیەکی باشی هـەبوو، بـەڵام کۆتاییەکـەی خـەم و خەفـەت دڵمی داگیر کردبوو، ئازاری ویژدان کاریگەریەکی زۆری هەبوو لەسـەر دەرونم، لەبـەر ئـەوە شەو خەوم لێنەدەکەوت، تەنها ساتانێکی کەم نەبێت.

مەبەستیشم ئەوە بوو کە ئەم منداڵە بچکۆڵەیە لە خەودا نەیەت بۆ لام، لەگەڵ ئەوەشدا لۆمەی دەکردم لەسەر تاوان و گوناه دەرهەق بە ئەو ڕۆژێك لـە ڕۆژان، کـاتێکیش لـە خـەو هەڵدەستام نەمدەتوانی خۆم بگرم، و بە حەسرەت و پەشیمانیەوە دەگریام.. لەسەر ئـەو کردەوەیەی کە کردبووم.

من ئافرەتێکم ڕۆژێکیان بانگ هێشت کرام بۆ زەواجی کچێکی هاوڕێم لـە خوێنـدنگادا.. لە ڕۆژ دیاریکراودا ڕۆیشتم، و بیرۆکەی بەدەست خستنی پارە لە بیروهۆشمدا بوو.

کاتێ چومە هۆڵەکەوە ئاڵتونێکی زۆرم بەدی کرد، وەك ئەوەی کـەوتبێت لـە زەویـدا، و پێویـستی بـە کەسـێك هەیـە بیبـات، ئافرەتـانم دەبـینی خۆیـان ڕازاندبویـەوە بـەو کـانزا گرانبەهایەو بڕێکی زۆر لە دەست و ملیاندا بوو، لەو کاتـەدا هەسـتم دەکـرد کـە کـاری مـن ئەوەیە ئەو زێڕانە بەرم.. ئافرەتـەکان سـەرقاڵبوون هـیچ ئاگایـان لـە زێڕەکانیـان، و کـچە بچوکەکانیان نەدەما لە کاتی سـەماکردندا، لـەو کاتـەدا بیرۆکەیـەکم بـە خەیاڵـدا هـات کـە زێڕی ئەم منداڵە بـچکۆڵانە ببـەم، بـەڵام لەمپـەرێکی بـچوك کارەکـەمی وەسـتاند، ئـەویش ئەوەبوو چۆن ئەو کارە ئەنجام بدەم، بەڵام زۆر بەخێرایی خەیاڵێکم بۆ هـات، و بـەخێرایی لە هۆڵەکە ڕامکرد بۆ دەرەوە بۆ لای نزیکترین فرۆشیار..

هەندێك لەو شیرنیانەم کڕی کە منداڵانی بچوك حەزیان لێدەکرد، مەبەستی من لەوەدا ڕاوکردن و هەڵنانیان بوو بۆ ئەو خواردنە.. بۆیە بیرۆکەکم سەری گرت، و یەکێکیانم ماچ کردو دڵنیام کە چوار ساڵی تێنەپەڕاندبوو بڕێکی زۆر خشڵ و زێڕی پێوەبوو، منیش دانەویمەوە بۆی و بە قسەکردن سەرقاڵم کرد، و پارچەیەك لە شیرینیەکەم پێدا، و بەو شێوازە توانیم بازنەکان لە دەستە بچوکەکانی دابکەنم و بەخێرایی لە هۆڵەکە هاتمە دەرەوە.. لە کاتی شەودا هەستم بە ئازاری ویژدان دەکرد، هەر چەندە دڵخۆش بووم بەو دەستکەوتە کە ئەو دزیە بچوکە بوو.

لەسەر ئەو بنچینەیەو ئەو سەرکەوتنە، بڕیارمدابوو جارێکی تر کارەکە تاقی بکەمەوە، بەمەرجێ بەچە بکەم بە ڕوخسارمدا هەتا کەس نەمناسێتەوە، و لەگەڵ هامۆشەکەراندا وەك ئەوەی بانگ کرابووم..

بەدرێژایی ساڵێکی تەواو سەرقاڵ بووم و دەچومە هۆڵەکانی ئاهەنگ گێڕانی زەواجەوە، پارەیەکی زۆرم دەست دەکەوت.. تا شەوێکیان چومە یەکێ لە هۆڵەکانەوە دانیشتم بە دوای نێچیرێکدا دەگەڕام، بینیم لە دورەوە منداڵێك دانیشتووە، وەك نەیەوێت بەشداری ئاهەنگەکە بکات.

منیش هەنگاوم بۆی ناو بە پەلە چوم بۆ لای و خەندەیەکی درێژم خستە سەر ڕوخسارم بۆی، خواردنیشم بەدەستەوە بوو، کە هەندێ شیرنی بوو منداڵان حەزیان لێدەکرد، دانەویمەوە بۆی و پێم وت: کچی جوان ناوت چیە؟ وتی: (شعاع) وت: پۆلی چەندی؟ وتی: چوارەمی سەرەتایی و بەیەکەم دەرچووم، پێم وت: نزیك بەرەوە لێم تا پیرۆزباییت لێ بکەم، ئەنجا شیرنیەکەم دایە دەستی، لەو کاتەدا دەستی ڕاستم درێژ کرد تا پێچ بکاتەوە بەدەوری ملیداو، و ملوانکەکە لێ بکەمەوە، بۆیە خێرا هەستی کردو وتی: ملوانکەکەم مەدزە من هەتیوم، بێجگە لەو کەسی تر بۆی نەکڕیوم، منیش بەهۆی

قسەکانیەوە دەستم کێشایەوە دواوە، دواتـر پـێم وتـی: کـچی خـۆم مەترسـە تـەنها حـەز دەکەم ئەو ملوانکەیە ببینم کە خۆتت پێ ڕازاندۆتەوە، تا منیش یەکێك لەو شێوەیە بکڕم بۆ کـچەکەم.. نزیـك بوویـەوە لـێم و بـڕوای پێکـردم و دایکەنـدو دایـە دەسـتم، منـیش بـە خێرایی لە هۆڵەکە هاتمە دەرەوەو بـەخێرایی بـەرەو لای ئۆتۆمبێلەکـەم ڕۆشـتم، گەشـتمە ماڵەوە و کاتێك خۆمدا بەسەر جێگاکەمدا بۆ یەکەمین جار هەسـتم کـرد بـە پەشـیمانی، و هەستم بـە ترسـێکی زۆر کـردو ویـستم بخـەوم، بـەڵام چـەند سـاتێکی نـەبرد تیشکێك لـە خەومدا دەهات بۆم و دەگریـا و دەیـوت: کـوا ملوانکەکـەم بـاوکم زۆری لێـداوم، تەماشـای جەستەم بکە ئەوە ئاسەوای لێدانەکەیەو بە ئاشکرا دیارە، تکات لـێ دەکـەم بمـدەرەوە.. کاتێ خەبەرم بویەوە سەیری لای ڕاست و چەپی خۆمم کرد، چونکە دوور نەبوو ئەو منالـە لە ژورەکەمدا بێت.

لەسەر ئەو هەستە ناخۆشەی کـە هـەم بـوو پێـوەی دەتلامـەوە، بۆیـە بڕیارمـدا واز لـە دزیکردن بێنم، بۆ ئەوەی بحەسێمەوە، بەڵام تیشکێك دوای دوو ڕۆژ بۆ جـاری دووەم بـۆم هاتەوە، ئەو قسانەی کرد کە جاری یەکەم کردنی، تەنها لەو ساتانەدا هەستم بە گەورەیی ئەو تاوانە کرد کە من دەیکەم، و بڕیامدا تەوبە بکەم و واز لە دزینی ئاڵتو ن و زێڕیمنـداڵان بهێنم لە ئاهەنگەکاندا.. بەهۆی ئەو کچە بچکۆڵەیەوە کە دەیـوت: ملوانکەکـەم لـێ مـەدزە چونکە هەتیوم بڕیارمدا تەوبەیەکی ڕاستەقینە بکەم، و بگەڕێمەوە بۆ لای خـوا.. ئـەوەش کاتێك بۆ جاری بۆ یەکەم نوێژم کردو داوای لێبوردنم لەخوای گەورە کرد، ئێستاش لەسەر ئـەو ڕێگایـەم و دەخـوازم بـەردەوام بم لەسـەری تـا خـوای گـەورە ڕۆژێ لـە ڕۆژان گیـانم دەکێشێت، لەگـەڵ تێپـەڕبوونی ماوەیـەکی زۆر بەسـەر دوهـەمین دزیکردنـدا، و دواهـەمین خەوبینین بەو منداڵەوە، بەڵام هێشتا وێنەکەی لەبیرو هۆشمدایـەو لەخـەودا دێـت بـۆم بـە مانگی جارێکیش بێت، لە هەمان کاتدا شوێن نـەماوە نەچـم بـۆی، و سۆراخی ئـەو کـچەم

نەکردبێت، بەڵکو (شعاع) لەویَ بێت تا لەنویاندا ئـەو ملوانکەیـەی بدەمـەوە کـە لـێم دزی بوو.. چونکە هێشتا نەم فەوتاندبوو، لەهەمان کاتیشدا هێشتا ویژدانم لـەو کاتـەوە ئـازارم دەدات، بەهۆی ئەوەوە هێشتا نەحەساومەتەوە یان بە بەختەوەری بژیم[١].

١ ڕۆژنامەی (الهدف) ی کوێتی، ژمارە (١٨٦٧).

سەرگوزەشتەی پەنجاو نۆ

جگەر گۆشە

پیاوچاکێك گرفتاری منداڵەکانی ببوو، هەر جارێ منداڵێی دەبوو پێـی دڵخـۆش دەبـوو، بەڵام مەرگ دەیبردەوەو ئەوی بەغەمباری و دڵشکاوی دەهێشتەوە، بەڵام پیاوەکـە لەبـەر پتەوی بڕوای هیچی بەدەست نەبوو، تەنیا دڵی بەخودا خۆش بکـات بـە ئـومێی پاداشـتی، بۆیە هەموو جارێك دەیوت: ((لله ما أعطى ولله ماأخـذ، اللـهم أجرنـي في مـصيبتي واخلفـني خيراً منها)) واتە: ئەوەی خودا داویەتی هی خۆیەتی و ئەوەی دەشیباتەوە هـی خۆیـەتی، خودایە لەو موسیبەتە ڕزگارم بکە، و لەجیاتی ئەو شتی باشترم پێ بدە.

هەروا بەردەوام بوو هەتا منداڵی سـێیەمی، دوای سـێ سـاڵ ئـەویش نـەخۆش کـەوت و نەخۆشیەکەی گرانتربوو، کەوتە سەر لێواری مردن و باوکە داماوەکە لە دیاریدا فرمێـسکی دادەباراند، سەرخەوێك بردیـەوە، لەخەویـدا دیـتی ڕۆژی دوایـی هەسـتاوە، نەهامەتیـەکای ڕۆژی دوایـی دەسـتی پێکـرد، و پـردی (صـيراط) ئامـادە کرابـوو، وا خـەڵك بەسـەریدا تێدەپەڕن، و کابرا خۆشی دیت وا لەسەر (صيراط)ەوە دەیەوێ بڕوات، زۆر ترسـا ڕزگـاری نـەبێت! ئـەمجا دیـتی منداڵەکـەی هـات و پێـی وت: بابـەگیان! مـن یارمـەتیت دەدەم، و دەستی بە ڕۆیشتن کرد، بـەڵام ترسـا لـەوەی نـەوەك بەلایەکدا بکـەوێت، لـەوێش منـداڵی دووەمی مـردووی هـات، و دەسـتی گـرت! کـابرا زۆر دڵخـۆش بـوو، پـاش ئـەوەی کـەمێك تێپەڕی و زۆر تێنووی بوو، داوای لە منداڵێکی کرد کە ئـاوی بـداتێ، بـەڵام گـوتی: نـەخێر ئەگەر یەکێکمان بەرت بدەین دەکەویتە ناو ئاگرەوە، چی دەکەی؟ منداڵەکـەی تـری پێـی گوت: بابە گیان! ئەگەر برای سێیەممان هەبایە ئەویش ئێستا بە ئاو فریات دەکەوت!

ئەمجا کابرا بەترس و لەرزەوە لەخەوەکەی خەبـەری بویـەوە، و زۆر سوپاسـی خـوای کرد لەسەر ئەوەی کە ئەو هێشتا لـە دونیایـەو دونیـای لـێ دانـەبڕاوە هێـشتا ڕۆژی دوایـی نـەهاتوە، ئـاوڕی دایـەوە لای کـوڕە نەخۆشـەکەی دیـتی هەناسـەی لـێ بـڕاوەو گیـانی سپاردووە، هـاواری کـرد سـوپاس بـۆ تـۆ خوایـە گیـان کـە ڕزگـارت کـردم لەسـەر پـردی (صیراط).

سەرگوزەشتەی شەست

سەرگوزەشتەی من لەگەڵ مناڵەکەم

لەیەکێ لەبنکەکانی چارەسەرکردندا (ب م) ژنی هێنابوو، و حەوت منداڵی هەبوو، ژیانی تلیاك زەلیلی و ریسواییە، سەرەتای ڕێگای من بۆ جیهانە تاریکە لەڕێگای هاوڕێیەکی خراپەوە بوو، پێشنیاری کرد بۆم تا بەکاری بهێنم چونکە بەپێی قسەی ئەو بەختەوەری دروست دەکات، و بەتەواوی لەشە چالاك دەکات!

منیش ڕازی بوم خۆزگە ڕازی نەبومایە، بەهەناسە ساردیەوە ئەمەی وت.. پاشان بەردەوام بوو.. دوای ئەوە ڕێگام گرتە بەر و هەستم بەخۆم نەدەکرد، چونکە ماددەی بێهۆشکەر وردە وردە کەمەندکێشت دەکەن، تا دەکەویتە داوەکەوە، هیچ ئاگایەکمان لەنوێژکردنیش نەبوو کە پایەی ئاینە.. دەربارەی ژیانم لەگەڵ ژن و منداڵەکانمدا زۆرم دەیا لە ژنەکەم و منداڵەکەم، تەنها لەسەر ئەوەی داوای شتێکیان بکردایە با ئاسانیش بووایە.. لەگەڵ ئەو توندوتیژیەمدا لە مامەڵەکردنم لەگەڵیاندا، مناڵەکان بە تەواوی پێچەوانەی ئەوەبوون، ئەگەر بیانبینیمایە دەهاتنە ئامێزمەوە، بەڵام من هیچ گرنگیەکم پێ نەدەدان.. دێتەوە یادم جارێکیان من لە ماڵەوە دانیشتبووم، کچەکەم هات بۆلام کە تەمەنی (٦) ساڵان بوو بەڕوخسارێکی بەڕائەتەوە پێی گوتم: باوکە بۆچی ئێمە زۆر کەم تۆ دەبینین؟ پێناکەنیت لەگەڵماندا؟ هەڵدەستا بە جموجوڵی منداڵانە لەگەڵمدا، وەکو چوونە سەر پشتم و لەو جۆرە شتانە، بەڵام من کوێر بووم و وەڵامی ئەو بەڕائەتیەم نەدایەوە.. وەڵامی ئەو خۆشەویستیەم نەدەدایەوە.. من دوای مەست بوونم هەستم بە هیچ جۆرە سۆزێك نەدەکرد.. ئەو هەر یاری لەگەڵ دەکردم پاشان وتی: وەکو هاوڕێکانم لە قوتابخانە یاریەکم بۆ بکرە.. ئیتر ئیتر دونیا لەبەرچاوم تەسك بویەوەو کاتەکەش شەو بوو، هەستامەوە تێمسرەواندو دەستیم گرت، و دەرگاکەم کردەوەو فڕێمدایە سەر

شەقامەکەو دەرگاکەم داخستەوە، گوێم لێیەوە بوو دەپاڕایەوە لێم کە ئیتر هەرگیز جارێکی تر داوای هیچ شتێ ناکات.. دوای ئەوەی دایکی هەوڵیدا هێنامە ژوورەوە.. پاشان لەپڕ پیاوەکە بێدەنگ بوو.. وتی: وێنەی بکە و بیهێنە بەرچاوی خۆت لە کچەکەم بدەم و فڕێیدەمە سەر شەقام بەهۆی داواکردنی یاریەکەوە؟

ئەوەیە ئاسەواری ماددە بێهۆشکەرەکان، بەدەنگێکی بەرز وتی: بەڵکو ئەم وتانە بگات بەهەموو تلیاکیەك تا حەقیقەتی کارەکەی لای ڕۆشن بێت.. پاشان وتی: خۆشترینی ڕۆژنامەکانی ژیانم بەدەردەسەری و سەرشۆڕیم بەسەر بردوە.

ڕۆژێکیان چوومە دەرەوە لە ماڵ و زۆر بێتاقەت بووم، یەکێ لە پیاوانی گەڕەکەکەمان لە ئۆتۆمبێلەکەیدا بوو، وەستاو زۆر بەگەرمی سڵاوی لێکردم و پێی وتم: ئیشم پێتە بۆ کارێکی گرنگ.. دوای داکۆکی کردنی سواری ئۆتۆمبێلەکەی بووم، لە شەقامەکانی شاردا دەیگەڕاندم، دەیویست خوا بێنێتەوە یادم، خوای گەورە ویستی وابوو کە ڕێنمایی بکرێم.. وردە وردە قسەکانی پێش ئەوەی بچێتە عەقڵمەوە دەچویە دڵمەوە.. خوای گەورە پاداشتی خێری بداتەوە.. دوای ئەوە کۆتایی بە قسەکانی هێنا لەگەڵمدا.. سوپاس بۆ خوا خوای گەورە شیفای پێ بەخشیم، ئێستاش بە عیزەت و کەرامەتەوە هەڵسوکەوت لەگەڵ خێزانەکەمدا دەکەم، ئەو کچەی کە لێیمدا موژدەت دەدەمێ دوو یاری مندالانەشم بۆ کڕی[١].

---

١ چجایا الشیگان، یوسف الحاج أحمد.

سەرگوزەشتەی شەست و یەك

هیچ تاوانێکم نەبوو

عومەری کوری خەتاب(ڕەزای خوای لێ بێ) لە کاتێکدا کە خەلیفەی موسڵمانان بوو بەڕێگەیەکدا دەڕۆیشت، لەو کاتەدا کۆمەڵێك منداڵ لەسەر ڕێگەکەیدا یاریان دەکرد، کاتێ کە پێشەوا عومەری کوری خەتاب(ڕەزای خوای لێ بێ) بینی هەمویان ڕایانکرد تەنها (عبدالله ی کوری زوبەیر) نەبێ، عومەری کوری خەتاب(ڕەزای خوای لێ بێ) زۆری بەلاوە سەیر بوو لێی پرسی تۆ چۆن ڕات نەکرد؟ (عبدالله ی کوری زوبەیر)یش وتی: هیچ تاوانێکم نەبوو تا بەهۆیەوە ڕابکەم، لێت نەترسام تاکو ڕێگاکەت بۆ فرەوان بکەم[١].

---

١ تربیه الأولاد فی الأسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و دوو

لە ڕۆژی جەژندا

عومەری کوری عبدالعزیز(ڕەزای خوای لیّ بیّ) لـە ڕۆژی جەژنـدا منـداڵێکی خـۆی بـینی جلو بەرگی کۆنی لەبەردا بوو، ئەویش فرمێسك بەچاویدا هاتە خوارەوە، کوڕەکەی بـاوکی بەو شێوەیە دی گوتی: ئەی پێشەوای ئیمانداران بۆ دەگریت؟ گوتی: ڕۆڵە گیان! دەترسم تۆ دڵت بشکیّ و خەفەت بخـۆی منالّـان بـەم بەرگـە کۆنانـەوە بتبیـنن! ! .. گـوتی: ئـەی پێشەوای باوەڕداران دڵی کەسێك دەشکێت ڕەزامەندی خوا لەدەست بدات، ئازاری دایـك و باوکی بدات، بەڵام من داواکارم لە خوای گەورە بەهۆی ڕەزامەندی تۆوە لێم ڕازی بێت[١].

---

١ تربیە الّولاد فی الآسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و سێ

مرۆڤ بەدوو بچوکەکەیتی

کاتێك عومەری کوری عبدالعزیز(ڕەزای خوای لێ بێ) جڵەوی خەلیفایەتی گرتـە دەست لە هەموو لایەکەوە نوێنەرو شاند دەهاتن بۆ پیرۆزبایی، و خستنە ڕووی داواکاریـەکانیان، شـاندی حیجازیـەکان هاتنـە خزمـەتی و لـە نێویانـدا منالێـك هاتـە پێـشەوە تەمـەنی نەگەیشتبووە (١١) سالی، عومەری کوری عبدالعزیز(ڕەزای خوای لێ بـێ) پێـی گـوت: تـۆ بگەڕێرە دواوە با لەتۆ بەتەمەنتر قسە بکات! منالەکەش وتی: ئەی پێـشەوای بـاوەڕداران خوای گەورە سەرکەوتوت بکات، مرۆڤ بەدوو بچوکەکەیەتی: دلـی و زمـانی، ئەگـەر خـوای گەورە زمانێکی پاراوو دلێکی پارێزکاری بە بەندەی بەخشی، ئەو کەسـە شایـستەیە قـسە بکات، ئەی ئەمیری باوەڕداران گەر فەرمان بە پێی تەمەن بوایە ئەوا لەناو ئـەم گەلـەدا لـە تۆ شایـستەتر هـەبوو بکرێتـە خەلیفـە، عومـەری کـوری عبـدالعزیز(ﷺ)یـش وتـەکانی زۆر بەلاوە سەیر بوو، بۆیە ئەم شیعرانەی خوێندەوە:

تعلم فليس المرء يولد عالماً وليس أخو علم آمن هو جاهل

وإنَّ كبير القوم لا علم عنده صغير، إذا التفت عليه المحافل[١]

---

١ تربيه الَوِلاد فى الآسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سه‌رگوزه‌شته‌ی شه‌ست و چوار

تۆ كوڕی كێیت؟

منالێـك له‌بـه‌رده‌م ئـه‌میری بـاوه‌ڕداران خه‌لیفـه مه‌ئمونـدا قـسه‌ی ده‌كـردو بـه‌جوانترین شێوه وه‌ڵامی خه‌لیفه‌ی ده‌دایه‌وه، مئمـون پێـی گـوت: تـۆ كـوڕی كێـی؟ مناڵه‌كـه گـوتی: كوڕی ئه‌ده‌ب و ڕه‌وشتم ئه‌ی ئه‌میری باوه‌ڕداران، مه‌ئمون گوتی: ئه‌وه چاكترین نه‌سـه‌ب و نه‌ژاده، ئه‌مجا ئه‌م شیعرانه‌ی خوێنده‌وه:

كن ابن من شئت واكتسب أدبا يغنيك محموده عن النسب

إن الفتى من يقول: ها أنذا ليس الفتى من يقول: كان أبي[1]

---

١ تربيه الأولاد في الأسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و پێنج

من پەروەردەی دەوڵەتەکەی تۆم

جارێکیان خەلیفە مەئمون ڕۆیشتە دیوانی پاشایەتی، منالێکی بچوکی بینی قەڵەمێك بە گوێیەوە بوو، مەئمون پێی گوت: تۆ کێی؟ منالەکە گوتی: مـن پـەروەردەی دەوڵەتەکـەی تۆم، لەناو نیعمەتی تۆدا دێـم و دەچـم و هەڵدەسـوڕێم، بـەهیوای خزمـەتی تـۆو حەسـەنی کوری رەجائم، مەئمون سەری سوڕما لە وەڵامەکەی و گوتی: ئەم منالـە زۆر ژیـرە لەپلـەو پایەی خۆی زیاتر بەرزی بکەنەوە[١].

١ تربیە الولاد فی الاسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و شەش

ئەم دیوەخانەی من قەدرو ڕێزی نەماوە کێ بیەوێت دێتە ژوورەوە تەنانەت منداڵیش؟

لەسەردەمی هیشامی کوری عبدالملکدا وشکە ساڵی و گرانی بوو، قاتو قـڕی ڕوویکـردە بیابانەکان، نوێنەری هۆزەکان سکاڵایان دەهێنا بۆ لای خەلیفە هیشام، کالتێك نوێنـەریان هاتە خزمەتی منداڵێکی (١٤) ساڵانەیان لەگەڵدا بـوو بـەناوی (دەرواسـی کـوری حـەبیب) کاتێ هیشام سەیریکرد نوێنەرەکەیان ئەوەندە منداڵە، بە دەرگەوانەکەی دیوەخاتی گوت: ئەم دیوەخانەی من قەدرو ڕێزی نەماوە کێ بیەوێت دێتە ژوورەوە تەنانەت منداڵیش؟

دەرواس وتـی: ئـەی پێـشەوای بـاوەڕداران! سـێ سـاڵ توشـی گرانـی و وشـکە سـاڵی هـاتوین: سـاڵێك پیـوو چـەوری توایـەوەو نـەما، سـاڵی دووەم لاواز بـووین و گۆشـت بـە ئێسقانەکانمانەوە نەما، ساڵی سێیەمیش خەریکـە ئێـسقانەکانمان نـامێنێ، کەچـی مـاڵ و سامانی زۆرو بێ شومار لـەژێر دەسـتی ئێوەدایـە، ئەگـەر ئـەو مـاڵ و سـامانە هـی خوایـە دابەشی بکە بەسەر بەندە هەژارەکانی خوادا، ئەگـەر هـی بەندەکانیـشە ئـیتر بۆچـی لێـت شاردونەتەوە؟ خۆ ئەگەر هی خۆشتە بیکە بەخێرو بەشی هەژارانی لێ بدە، چونکە خـوای گەورە پاداشتی چاکەکاران وون ناکات، و بە چەند قات پاداشتیان دەداتەوە.

هیـشام وتـی: ئـەم منداڵـە بـەم وتـە شـیرن و جوانانـەی هـیچ بەهانـەیکی بـۆ ئێمـە نەهێشتۆتەوە، فەرمانیدا سەد هەزار دیرهەم بدەن بەبیابان نـشینەکان، و سـەد هـەزاریش بدەن بە دەرواس، دەرواس وتی: ئەی پێشەوای باوەڕداران! ئـەوەی منـیش بگێـڕەڕەوەو بیدە بە بیابان نشینەکان، چونکە دەترسم ئەوەی پێت بەخشیون بەشیان نەکات.

هیشام پێی وت: ئەی دەرواس تۆ چ پێویستیەکت هەیە بۆ خۆت تا بۆتی جێبەجێ بکەم؟ وتی: من هیچ پێویستیەکم نیە جگە لە پێوستی گشتی موسڵمانان!.. کاتێ منداڵەکە چووە دەرەوە بەڕێزترین و جوامێرترینی هۆزەکە بوو[١].

١ تربیه الأولاد فی الاسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و حەوت

جەنگی ئوحد

کاتێك موسڵمانان لە ماڵ دەرچوون بۆ جەنگی ئوحد، بۆ ئەوەی ڕووبـەرووی بێبـاوەڕان ببنەوە، پێغەمبەر(ﷺ) سەیری سوپاکەی کرد منالّی وەهای تێدابوو نەگەیشتبووە تەمەنی بالغ بوون، و لە ڕیزی پیاواندا ئامادەبوو بۆ جەنگ و بەرزکردنەوەی وشەی یەکتاپەرستی، پێغەمبەر(ﷺ) بەزەیی پێیاندا هاتەوەو لەبـەر منـداڵیان گێڕانیـەوە، دووان لەوانـە (رافعـی کوری خەیج و سەمورەی کوری جوندوب) بوون، پاشان کە پێیان گوت: رافع تیرهاوێژێکی کارامەیە ڕێگەیدا بەشداری بکات، سەمورە دەستی کرد بە گریان، و بە مێردەکـەی دایکـی گوت: من بەهێزترم لە رافع و دەیدەم بەزەویدا کەچی پێغەمبەر(ﷺ) ڕێگەی بـەودا، بـەڵام ڕێگەی بـەمن نـەدا، کاتێـك هەواڵەکـە گەیـشتە پێغەمبـەر(ﷺ) فـەرمانی پێـدان زۆرانبـازی بکـەن، ئـەوانیش زۆرانبازیـان کـرد سـەمورە رافعـی دا بـە زەویـدا، ئـەمجا پێغەمبـەر(ﷺ) مۆڵەتی بەویشدا بەشداری بکات[1].

---

١ تربيه الّولاد فى الآسلام، د. عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

سەرگوزەشتەی شەست و هەشت

ڕۆڵە گیان لێرەوە هێرش بەرە سەر دوژمن

کاتێك موسڵمانان خۆیان ئامادەکرد بۆ جەنگی ئوحد، ئافرەتێـك منـداڵێکی خـۆی هێنـا بۆ خزمەت پێغەمبەر(ﷺ) شمشێرەکەی بەستبووەوە بە باڵیەوە، چونکە توانای هـەڵگرتنی نەبوو گوتـی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئەو منداڵـەم هێنـاوە لەگـەڵ تـۆ بێـت بـۆ جـەنگ، پێغەمبـەریش(ﷺ) پێـی فـەرموو: ڕۆڵـە گیـان لێـرەوە هێـرش بـەرە سـەر دوژمـن، ئـەمجا منداڵەکە هێرشی بردو بریندار بوو کەوت، پاشان هێنایانـە خزمـەت پێغەمبـەر(ﷺ) و پێـی فەرموو: ڕۆڵە گیان لەوانەیە ئـارام نـەگریت!! منداڵەکـە گـوتی: نـەخێر ئـەی پێغەمبـەری خوا(ﷺ) ئارام دەگرم.

سەرگوزەشتەی شەست و نۆ

عومەیر گریا

سـەعدی کـوری ئـەبی وەقـاص(رضي الله عنه) گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر(ﷺ) پـێش ئـەوەی دەرچێت بۆ جەنگی بەدر سەردانی سوپاکەی کرد، و عومەیری بارمم بینی لەناو ڕیزەکانـدا خۆی دەشاردەوە بۆ ئەوەی لەبەر منداڵی نەیگێڕێتەوە، پـێم گـوت: ئـەوە چیتە براکـەم؟ گوتی: دەترسم پێغەمبـەر(ﷺ) بم بـینێ و بمگێڕێتـەوە، منـیش حـەز دەکـەم دەرچـم بـۆ جەنگ بەڵکو خای گەورە پلەی بەرزی شەهادەتم پێ ببەخشێت، لەوکاتەدا پێغەمبـەر(ﷺ) چاوی پێی کەوت لەبەر منـداڵی ڕێگـەی نـەدا، عومـەیر گریـا، پێغەمبـەر(ﷺ) ڕێگـەی پێـدا بەشداری بکات، سەعد(رضي الله عنه) گوتی: لەبەر منداڵی نەیدەتوانی شمشێرەکەی هەڵگرێ.

سەرگوزەشتەی حەفتا

سەرپێچیم دەکەیت تۆ کوڕێکی کەنیزەکی؟

ئەبا عومـەیر کـوڕێکی هـەبوو لـە کـەنیزەکێك کـە خێزانـی بـوو، ڕۆژێکیـان پێـی گـوت: سەرپێچیم دەکەیت تۆ کوڕی کـەنیزەکی، کوڕەکـەی گـوتی: سـوێند بـەخوا دایکم لـە تـۆ چاکترە!! بـاوکی گـوتی: چـۆن؟ کوڕەکـەی گـوتی: ئەگـەر تـۆ ئـافرەتێکی سەربەسـت و ئازادت هەڵبژاردایەو بتکردایەتە هاوسەری خۆت ئەوا منیش لە دایکێکی سەربەست و ئـازاد دەبووم، بەڵام خۆت هەڵبژاردنەکەت خراپ بوو بۆیە منیش کوڕی کەنیزەکم!!

سەرگوزەشتەی حەفتاو یەك

پەیمانم داوە بە دایکم درۆ نەکەم

یــەکێك لــە سەرگوزەشــتە وروژێنــەرەکان ســەبارەت بــە منــاڵ، شــێخ (عبــدالقادری گەیلانی)یە.

شێخ عبدالقادری گەیلانی دەڵێت: کاتێك لە ماڵ دەرچووم بەرەو شاری بەغداد، دایکم (٤٠) دیناری پێدام بۆ خــەرجی ڕۆژانــەم، و پــەیمانی لێــوەرگرتم کــە ڕاســتگۆ بم و هــەرگیز درۆنەکــەم، کاتێــك گەیــشتینە دەوروبــەری هەمــەدان، کۆمــەڵێ چــەتەمان لــێ پەیــدابوو، کاروانەکەیان رووتکردینەوە هەرچیەکمان پێبوو لێیان سەندین، یــەکێك لــە چــەتەکان دای بەلای مندا وتی: هیــچت پێیــە؟ گــوتم: چــل دینــارم پێیــە، وا گومــانی بــرد گاڵتــەی لەگــەڵ دەکەم لێیداو ڕۆیشت، یەکێکی تریان مــنی بــینی وتــی: هیــچت پێیــە؟ گــوتم: (٤٠) دینــارم پێیە، ئەمجا بردمی بۆ لای گەورەکەیان سەرۆکی چەتەکان،ئەویش پرسیاری لێکردم وتــی: چی وایلێکردی ڕاستی بڵێی، لە وەڵامدا وتی: پەیمانم داوە بە دایکم کە درۆنەکــەم، ترســام خیانەت لە بەڵێن و بەڵێنەکەی بکەم!!.. سەرۆکی چەتەکان ترسی لێ نیشت، کراسەکەی خۆی دادڕی و هاواریکرد وتی: تۆ ترسای خیانەت لە بەڵێن و پەیمانەکەی دایکت بکــەیت، بەڵام مــن ناترســم خیانــەت لــە بــەڵێن و پــەیمانی خــوای پــەروەردگار دەکــەم؟!! پاشــان فەرمانی دەرکرد هەرچی شمەکی کاروانیەکان هەیە بیگێڕنــەوە بۆیــان، وتیــشی: ئــەوا مــن تەوبەم کردو پەشیمانم دەگەڕێمەوە بۆ لای خوا لەسەر دەســتی تــۆدا، ئەوانەشــی لەگــەڵی بوون هەر هەموویان بەجارێك وتیان: تۆ گەورەی ئێمە بووی لــە چــەتەیی، دەبــێ لــە ئــەمڕۆ بەدواوە گەورەشمان بیت لە گەڕانەوە بۆ لای خودا.

سەرگوزەشتەی حەفتاو دوو

دڵ تێری موسڵمان

دەگێڕنـەوە لـە یەمەنـەوە (١٣) پیـاو و مێـرد منـداڵێك بـە نوێنەرایـەتی هـاتن بـۆ لای پێغەمبەر، ئەویش هەروەکو ڕەوشت و باوی تایبەتی خۆی هەریەکەی دیاری پێبەخشین، بـەڵام لـە دواییـدا پێغەمبـەر بـۆ دڵنیـایی خـۆی فـەرموی: ئایـا هـەموتان ئـەو دیـاری و بەخشیـــشەتان وەرگرتـــووە؟ ئـــەوانیش گوتیـــان: منـــداڵێکمان لـــەلای وڵاغـــەکانمان بەجێهێشتووە، ئەو وەرینەگرتووە، پێغەمبەر فەرموی: بڕۆن ئەو منداڵە بهێنن، با ئـەویش دیـاری خـۆی وەربگرێـت، لـە دوای ئامـادەبوونی منداڵەکـە، پێغەمبـەر ویـستی دیـاری پێشکەش بکات، ئـەو منداڵـە وتـی: ئـەی پێغەنمبـەری خـوا ویـست و خواسـتی مـن وەکـو هاوڕێکانم نیـە، هـەر چـەندە کـە ئـەوانیش هیـواو ئومێـدی موسـڵمانبوونیان هەیـە، بـەڵام بەخودا ئەو ئاوات و ئارەزووی مە منی بۆ هاتوم بۆ لای بەڕێزت ئەوەیـە، مـە تـۆ لـە خـودا بۆم بپاڕێیەوە کە لێم ڕازی بێـت، و میهرەبـانیم لەگەڵـدا بکـات، و لـێم خـۆش بێـت، و دڵـم تێربکات لە بـاوەڕ، پێغەمبـەریش بـۆی پاڕایـەوە، و دیـاری پـێ بەخـشی و بـەرەو یەمـەن گەڕانەوە، لە دوای ئەوە لە ساڵی (١٠) دەیەمدا چاوی بە کۆمـەڵێك لـەو پیاوانـە کـەوت لـە مینا، پێغەمبەر هەواڵی ئەو مێرد منداڵەی پرسی: ئەوانیش گوتیان: ئەی پێغەمبـەری خـوا ئێمە هەرگیز کەسی وەکو ئـەو خواپەرسـتمارن نـەدیتووە، پێغەمبـەر فـەرموی: بەڕاسـتی ئەوە بۆمن هەواڵێکی دڵ خۆشکەرو سەرسوڕهێنەر بوو، دوای فـەرموی: سـوپاس بـۆ خـوا هیـوادارم ئـەو منداڵـە بـە هـەموو ئاواتێـك بگـات، یـەکێك لەناویانـدا گـوتی: بۆچـی ئـەی پێغەمبەری خوا، ئینسان کـە دەمرێـت بەتـەواوی نامرێـت؟ پێغەمبـەر فـەرموی: بەڕاسـتی هیواو ئاواتەکانی دونیا ئەوەندە زۆرن، مرۆڤ سەرقاڵی سەدان ئاواتیەتی[١].

---

١ قبسات من حياه الرسول، أحمد محمد عصاف.

سەرگوزشتەی حەفتاو سێ

مەرگی منالێك:

د.عەلی ئیحسان كە لەهەشتاكانەوە دەژی، و ژمارەیەكی زۆر لە كەس و كاری ئەنفال كراون، لە كۆتایی ساڵانی نەوەدەكاندا هاتەوە كوردستان بۆ سەردانی باوكی و كەس و لە چەمچەماڵ و من لە خزمەتیدا بووم، بۆی گێڕامەوە كە كچۆڵەیەكی بچكۆلەی برازای چەند ئەیدوان نەدەچوو بۆ لای، زۆر هەوڵیدا تا هۆگری بوو، مامۆستا دەڵێ: سەرنجم دا ئەو كچۆڵە خوێن شیرینە بەو منالیە دەپاڕایەوەو دەویت: خوایە بمكە بە چۆلەكەیەك لە چۆلەكەكانی بەهەشت.. پاڕانەوەیەكی سەیر بوو، پرسیم ئەمە كێ فێری كردووە، وتیان: كەس فێری نەكردوەو لە خۆیەوە دەیلێت.. زۆری نەخایاند ڕۆژێكیان تووشی حاڵەتێك بوو تا گەیانمانە نەخۆشخانەی چەمچەماڵ گیانی دەرچوو، گەڕایەوە بۆ ژیانی هەتا هەتایی و كۆمەڵێ خەم و خەفەت و یادەوەری تاڵی بۆ ئێمە جێهێشت[1].

---

١ نوێبونەوە، ئەندازیار عوسمان، لا١٩٧.

سەرگوزەشتەی هەفتاو چوار

مەرگی ژن و پیاوێکی پزیشك:

ژن و پیاوێکی میسری کە هەردووکیان پزیشك بوون، بۆ کارکردن ڕوو دەکەنە وڵاتی سعودیە، کچێکی تەمەن (١٠)ساڵیان دەبێت بەناوی (بەرائەت)، زۆر بلیمەت و لێهاتوو بوو، هەموو قورئانی لەبەر بوو، بەدەنگێکی زۆر خۆش و بەتەجویدی تەواوەوە دەیخوێند، هەمیشە مامۆستاکەی پێی دەوت: بەرائەت تۆ هەق بوو لەناوەندی بوویتایە نەك لەسەرەتایی.

دایکی تووشی شێرپەنجە بوو، نەیدەزانی چۆن کچە جگەر گۆشە تاقانەکەی لەو مەسەلەیە تێ بگەیەنێ، ڕۆژێ پێی وت: کچی شیرنم ئەگەر من پێش تۆ چووم بۆ بەهەشت، ئاگادار ئەو قورئانە بە کە لەبەرت کردووە بۆ ئەوەی تۆش بێیت بۆ لام.. دایکە حاڵی خراپ دەبێ، و لە نەخۆشخانە دەکەوێت، ڕۆژێك تەلەفۆن بۆ مێردەکەی دەکەن کە حاڵی خراپەو بەڵکو زوو سەری بدات، ئەویش بەسەیارەکەی دێا بۆ سەردانی بۆ ئەوەی بەرائەت ئەو حاڵە خراپەی دایکی نەبینێ لەسەیارەکەدا جێی دێڵێت، کاتێك سەر لە هاوسەرەکەی دەدات و دەگەڕێتەوە لە شپرزی و ناڕەحەتیدا سەیارەیەك لێی دەدات و گیان دەسپێرێت، ژنەکەشی دوای (٥) ڕۆژ وەفات دەکات، ئەم کارەساتە دەنگ دەداتەوەو پیاوێکی سعودی دەوڵەمەند کەفالەتی بەرائەت دەکات...

دوای ماوەیەك ئازارێك لە قاچی (بەرائەت)دا پەیدا دەبێت، و دوای دەردەکەوێت کە بەرائەت تووشی شێرپەنجە بووە.

شێرپەنجەکە بە گیانیدا بڵاودەبێتەوە، بۆ چارەسەر دەیبەن بۆ بەریتانیا، لە بەریتانیاوە کەناڵی (الحافظ) بە تەلەفۆن پەیوەندی پێوە دەکەن، (بەرائەت) قورئانێك دەخوێنێت، تا تەواو دەبێت پێشکەشکاری بەرنامەکە دەگری...

کە تەواو دەبێت، پیشکەشکاری بەرنامەکە دەڵێت: (بەرائەت) سوێند بەخوا تا ئێستا ئاوا بە کوڵ نەگریاوم.. ئەمجا دۆعای خێری زۆری بۆ دەکات.

(بەرائـەت) ئـەو قورئـان خوێندنـەی لـە ئینتـەرنێت لـە (یوتیـوب)دا هەیـە، یـەك دوو سرودیشی هەیە لەسەر دایکی کە یەکێکیان بەناوی (فرمێسکە هەتیوەکانم)ەوەیە، کە بەڕاستی بەرد دەکات بە ئاو..

کە بە (بەرائەت)یان وت: تووشی ئەو نەخۆشییە بووی وتی: سوپاس بۆ خوا دەچمەوە بۆ لای دایكو باوکم[1].

١ نوێبونەوە، ئەندازیار عوسمان، ل٢٢.

سەرگوزەشتەی هەفتاو پێنج

ئیبنو توفەیل

ئیبنو توفـەیل نـاوی (ئەبوبـەکری کـوڕی موحەممـەدی توفەیلـە)، لـە سـەدەی پێنجی کۆچی لە دایك بـووە، یـەکێك بـووە لـە خوێنـد کـارە زیرەکـەکانی ئیبنـو روشـد، بابـەتی پزیشکی لای ئەم زانایە تەواو کردوە، بوە بە یـەکێك لـە پزیـشکە تایبەتـەکانی (یـەعقوبی یوسفی مەنصوری) فەرمانڕەوای سەردەمی خۆی.

دواجـار بـیری لـەم بونـەوەرە کردۆتـەوە و پرسـیاری لـە خـۆی کـردووە، کـە کـێ ئـەم بونەوەری دروست کردووە.

(بۆکـۆك) دەڵـێ: توفـەیل بـە مامۆسـتای خـۆم دەزانم و لـە فەیلەسـوفە پایـەدارەکانی جیهانە.

سەرگوزەشتەکەش لە ژێر سەردێری (حی کوری یقضان)ە.

مناڵێکی بێ دایك و باوك لە دارستانێکی دوور لە ئاوایی دەدۆزنەوە، ئـەم مناڵـەش(حـی کوری یقضان)ە، ئاسکێك هەڵیدەگرێتەوەو بەشیری خۆی پەروەردەی دەکا تا وای لێ دێ توانا پەیدا بکات و کارەکانی خۆی جێبەجێ بکات، کە گەیشتە تەمەنی (٧) سـاڵان سـەیر دەکات لەشی ئەم جیاوازی هەیە لە لەشی ئاژەڵەکانی تری دەورو پشت، ئـەمان کۆتاییـان بە کلکە، لەشیان بە پەڕ یان بە توك داپۆشراوە، بۆیە هەڵئەسـێ بـە داپۆشـینی خـۆی بـە گەڵاو پاشان هـەموو لەشـی پـێ دادەپۆشـی، پـاش ماوەیـەك سـەیر دەکـا گـەڵاکان وشـك دەبنو دەکەونە خوارێ بۆیە دەیگۆڕێ بە پێـستی ئاژەڵـە مردوەکـانی دەوروبـەری، کـاتێ ئاسکەکە دایکی دەمرێ سەیر دەکا هیچ گۆڕانکاریەك نەبووە لە دیـوی دەرەوەی لەشـیدا، بۆیـە دەسـت دەکـا بەهەڵـدرینی سـەیری ئەندامـەکانی نـاوەوە یـەك لـە دوای یـەك دەکـا، دەبینێ لەو بۆشاییەدا پارچەیەك گۆشتی ماسولکەیی بەهێز هەیـە پـڕە لـە خـوێنی مـەیو،

بەمەدا بۆی دەردەکەوێ ئەگەر دڵ لە لێدان کەوت، ئەو کاتە گیاندار دەمرێ و ژیانی دەوەستێ.

جارێك ئاگرێك بەرپا دەبێ بەهۆی هەورە بروسکەو لەو دیمەنەدا ڕوناکی دەبینێ و دەوروبەری ڕوناك دەکاتەوە، هەست بە گەرمی دەکاو لەسەرما ڕزگاری دەبێت، پاشان ئەو گۆشتەی کە ماوەتەوە لە باڵندەو ئاژەڵە سوتاوەکان دەیخواو دەبینێ تامی خۆشە، جیاوازی هەیە لە گۆشتی کاڵ، بۆیە هەوڵ دەدا فێری ئاگر کردنەوە ببێ بۆ خۆگەرم کردنەوەو خۆش کردنی خواردنەکەی.

پاشان دێت هەستەکانی بەکاردێنێت، لەسەرنجداندا بۆی دەرکەوێت کە هەرچی هەیە لە چوار دەوریدا لە ژێر یاسای بون و نەماندایە، ئەم بونەوەرە دروست کراوە، دەبێ دروست کەرێکی هەبێ، ئەم بیرکرنەوە پاڵی پێوە دەنێت کە خوای پەروەردگار بدۆزێتەوە، سەیری دەوروبەری کردو بینی وێنە شیرنەکانی دەسەڵاتی پەروەردگاریان پێوە دیارە، هەرچیەك هەیە لە دروستکراوەکانی خوای پەروەردگارە، ئەم هەموو بیرکردنەوەی لەسەردەمی منداڵیدا بوو، بۆیە کەسێکی زیرەك و ژیتەڵی لێ دەرچوو.

کاتێ تەمەنی بوو بە (٣٥) ساڵ دەیویست بزانێت کام هەست لە هەستەکانی گەیاندویەتیە ئەم زانیاریە، تەمەنی منالی.. لەم دارستانەدا دەژیاو هەمیشە بیری لە گەورەیی دەسەڵاتی خوای گەورەی دەکردەوە.

پیاوێکی خواناس بۆ یەکەم جار هاتە ئەم بێشەیە لە وڵاتێکی دورەوە دەیویست دورە پەرێز بێت لە خەڵك، تا بتوانێ لێکۆڵینەوەی ورد بکات سەبارەت بە دەسەڵاتی پەروەردگار لەم بونەوەرەدا، ئەم پیاوە ناوی (ئەبسال) بوو کاتێ(حی کوری یقضان)ی بینی بۆ یەکەم جار ڕایکردو خۆی شاردەوە، بەڵام دوای چەندین جار بینین لێی نزیك کەوتەوە، و کەوتە وت و وێژ لەگەڵیدا، (حی کوری یقضان) لە (ئەبسال)ەوە ناوەکان فێربوو، پاش ماوەیەك توانی گفوگۆ بکات بە زمانەکەی (ئەبسال) ەوە ناوەکان فێربوو، پاش ماوەیەك توانی گفتوگۆ بکات بە زمانەکەی ئەبسال.

ئەمجا (ئەبسال) بردیەوە لەگەڵ خۆیدا بـۆ نـاو هۆزەکـەی، و ماوەیـەك بەوانـە وتنـەوە خەریك بوو، لە وانەکانیدا باسـی بـەهای پـارەو سـامانی بـۆ دەکـردن، و ئـەو شـتانەی بـۆ باسکردن کە بیرو هۆشی پێی گەیشتبوو، لاوازی دەسەڵاتی مرۆڤی بۆ ڕون دەکردنەوە، بۆ پەی بردن بە نهێنیەکانی پەروەردگار.

پاش ئەمە (ئەبسال) و(حی کوری یقضان) چوونە بێشەڵانەیەك و لەوێ دەسـتیان کـرد بە خواپەرستی، هەتا ئەو کاتەی خوا ویستی وابوو گیانیان لە دەست بدەن[1].

[1] المسلمون والعلم الحدیپ، عبدالرزاق نوفل، ترجمە: عیمان سید قادر.

وتەی کۆتـایی

خوێنەری بەڕێز: ئەم سەرگوزەشتانەی باسمان کرد هەندێك شتی بە سودو بەکەڵکی لێوەردەگیرێت: بێگومان منالّی پێشینە چاکەکان پەروەردەکران لەسەر ڕزگاربوونی تەواو لە دووره پەرێزی و دیاردەی هەستکردن بەنەنگی و شەرمکردن، ئەوەش بەهۆی ئەوەوە بوو، ڕادەهێنران لەسەر ئازایەتی و بوێری، باوکان لەگەڵ خۆیان منداڵەکانیان دەبرد بۆ کۆڕە گشتیەکان، و سەردانی هاوڕێکانیان، پاشان هانیشیان دەدان قسە بکەن لەبەردەم پیاوە گەورەکاندا، دەیاندانە دەست مامۆستای خاوەن بەلاغەت، و زمانپاراو تا فێری ئەوەیان بکات چۆن بدوێن لەگەڵ فەرمانڕەواو خەلیفەکاندا، پاشان پرس و ڕایان پێبکەن لە مەسەلە پێویستە گشتیەکاندا، و لەناو کۆڕو کۆبونەوەی زانایان و بیریارەکاندا دەربارەی پێویستیە زانستیەکان قسە بکەن و پرسیان پێ بکەن.

ئەمانەش هەر هەمووی بۆ گەشە پێدانی بوێری ئەدەبیە لە منالاّندا، وە چاندنی ئەو پەڕی مانای جوامێری و تێگەیشتن و هۆشیاریە لە دەرونیاندا.

ئیتر هیچ شتێك نەماوەتەوە بۆ پەروەردەکارنی ئەمڕۆ بەتایبەتی باوکان، تەنها ئەوەندە نەبێت دەستبگرن بە بنەماکانی ئەم پەروەردە چاکەوە تاکو منالاّن پەروەردە ببن لەسەر ئاشکرا قسەکردن بە تەواوی، و بوێری تەواو لە سنوری ئەدەب و ڕێزگرتن و چاودێری هەست و نەستی کەسانی تر، و دانەبەراندنی پلەو پایەیان.. ئەگینا بوێریەکەیان دەگۆڕێت بۆ بێئابڕوویی، بەئاشکرا قسەکردنەکەیان دەگۆڕێت بۆ بێ ئەدەبی لەگەڵ کەسانی تر.

ئێستا زانیت کەوا چۆن ئەم منالاّنە پەیامی خوای پەروەردگاریان بە هەموو جیهان ناساند، ئایا تۆش دەتوانیت بیرو بڕوات وەکو ئەو منالاّنە لێ بکەیت، و پەیامی خوا بپارێزی و ڕاییگەینیت.

لە کۆتاییدا داواکارم لە خوێنەری سەنگین: لە دوای خوێندنەوەی ئەم سەرگوزەشتانە ئەم کتێبە بدەرە دەست یەکێکی تر با سودی لێوەربگرێت، و بیخوێنێتەوە، گەر توانیت بۆ نەخوێندەوارەکانیش بخوێنەوە، و هاوڕێکانیشت لێی ئاگادار بکەوە.

داوای گەردەن لێبودرنیش دەکەم لە هەر کەم و کوڕیەك کە هەم بوو بێت، چونکە هـیچ مرۆڤێك بێ کەم و کوری نابێت، ئەگەر لە شتێکدا هەڵەم کردبوو بۆم چاك بکەنەوە، خـوای پەروەردگار پاداشتی هەموو لایەك بداتەوە.

ئـــیتر خوایـــە گیـــان بـــژێوی و ڕزقمـــان بـــدە، و بـــە بەرەکـــەتی بکـــە. ئـــەی پـــەروەردگاری جیهانیـــان بـــە ڕاســـتی و دروســـتی لـــە بڕوادارانمـــان بگێـــڕە. لە خوای پەروەردگار دەپاڕێمەوە کە بەبەهەشتی پـان و بـەرینی خـۆی شـادمان بکـات، و دورمان بخات لە ئاگری دۆزەخ.

وصل الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

سەرچاوەکان

١ـ قورئانی پیرۆز.

٢ـ الإصابة في تمييـز الـصحابة، إبـن حجـر العـسقلاني، تحقيـق: خـيري سـعيد، المكتبـة التوفيقية.

٣– أختاه أخطأة الطريق، يوسف الحاج أحمد.

٤ـ الإيمان بالقضاء والقدر، فضيلة الشيخ محمد حسان، مكتبة فياض ١٤٢٧هـ ٢٠٠٦ ز.

٥ـ ئەسـرینەکانی سـەدەی بیـستەم، کۆکردنـەوەی: ئـاوات ئەبوبەکر ئەحمـەد، چـاپی دووەم ٢٠٠٥.

٦ـ البداية والنهاية، للإمـام الحـافظ عمادالـدين أبـي الفـداء إسماعيـل بـن كـثير القرشـي الدمشقي، مكتبة الصفا، ط١، ١٤٢٣هـ.

٧ـ بعثة عكاظ، محمد مداري، المشاعر، الإثنين ١٤٢٥/١/١٤.

٨– تربية الأولاد في الإسلام، د.عبدالله ناصح علوان، دار السلام.

٩– تەفسیری ڕامان لە ماناو مەبەستی قورئان، ئەحمەد کاکـە محمـود، چاپی یەکـەم، ١٤٢٨ك – ٢٠٠٧ز، نەشری ئیحسان.

١٠ـ پوختەی تەفسیری قورئان: ئامادەکردنی مەلا محمد مەلا صالح.

١١ــ دیـن و ژیـن لـە ژێـر ڕۆشـنایی ڕسـپاردەکانی رب العـالمين، فـاتح مـەلا رسـول شارستانیی، چاپی یەکەم ١٤٢٦ ك ٢٠٠٥ ز، چاپخانەی سیما.

١٢ـ دموع تائبة، يوسف الحاج أحمد، مكتبة ابن حجر، الطبعة الأولى ١٤٢٤ه ٢٠٠٣م.

١٣ـ روض الرياحين في حكايات الصاحين، عفيف الدين أبي السعادات العلامة عبدالله بـن أسعد اليافعي اليمني ثم المكي، ٦٧٨ـ٧٦٨ ه، تحقيق الدكتور محمد عبـدالرحمن ويـسي، دار الحياة، حلب ـ سورية.

١٤– ڕۆژنامەی (الهدف) ی کوێتی، ژمارە (١٨٦٧).

١٥ـ شرح رياض الصالحين من كلام سيد المرسلين، تأليف الإمام أبي زكريـا يحيـى بـن شرف النووي الدمشقي، دار ابن عصاصة بيروت – لبنان، الطبعة الأولى ١٤٢٧ه ـ ٢٠٠٦ م.

١٦ـ السيرة النبوية، د. علي محمد محمد الصلابي. دار ابن كثير دمشق ـ بيروت الطبعة الرابعة ١٤٢٧ه ـ٢٠٠٦م.

١٧ـ صحيح مسلم، تأليف الإمام أبي الحسين مسلم بن الحجاج شرحه الإمام النووي، دار ابن الهيثم القاهرة الطبعة الأولى ٢٠٠٣.

١٨– ضحايا الشيطان يوسف الحاج أحمد.

١٩ـ صور من حياة الصحابة، عبدالرحمن الباشا.

٢٠ـ فتح الباري بشرح صحيح البخاري، لإمام احمد بن علي بن حجر العسقلاني، مكتبة الصفا، الطبعة الأولى ١٤٢٤هـ ٢٠٠٣م.

٢١ـ فەرهەنگی دەریا، عەرەبی کوردی، ئامادەکردنی: ڕزگار کەریم، نەشری ئیحسان، چاپی یەکەم، ٢٠٠٦.

٢٢ـ قصص الهداية، عمرو خالد، إعداد وتنسيق: فوزية جذبة، دار الإصلاح للطباعة والنشر والتوزيع الطبعة الأولى ٢٠٠٥.

٢٣ـ المستطرف في كل فن مستظرف، شهاب الدين محمد بن أحمد الأشبيهي، تحقيق: محمد خير طعمه الحلبي، دار المعرفة بيروت ـ لبنان، الطبعة الخامسة ١٤٢٨ ه ٢٠٠٨ م.

٢٤– المجموعة الذهبية، د. محمد بن عبدالرحمن العريفي.

٢٥– المسلمون والعلم الحديث، عبدالرزاق نوفل،ط١.

٢٦ـ نضرة مرگ، خواجه محمد ئیسلامی پاکستانی.

٢٧ـ لەگەڵ چەند سەرچاوەیەکی تر کە ئاماژەیان پێکراوە.

ناوەڕۆك